

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE ÖZEL
LİSELERDE YÜRÜTÜLEN DEĞERLER EĞİTİMİ
UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
(KAYSERİ ÖRNEĞİ)**

**Hazırlayan
Kübra BOYDAK**

**Danışman
Prof. Dr. Muhammed Şevki AYDIN**

Yüksek Lisans Tezi

**Haziran 2019
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE ÖZEL
LİSELERDE YÜRÜTÜLEN DEĞERLER EĞİTİMİ
UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
(KAYSERİ ÖRNEĞİ)**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Kübra BOYDAK**

**Danışman
Prof. Dr. Muhammed Şevki AYDIN**

**Haziran 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Kübra BOYDAK

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

“Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Özel Liselerde Yürütülen Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Kayseri Örneği)” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Kübra BOYDAK

Danışman

Prof. Dr. Muhammed Şevki AYDIN

Felsefe ve Din Bilimleri ABD Başkanı

Prof. Dr. Abdulvahap Taştan

Prof. Dr. Muhammed Şevki AYDIN danışmanlığında **Kübra BOYDAK** tarafından hazırlanan “**Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Özel Liselerde Yürütülen Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Kayseri Örneği)**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Felsefe ve Din Bilimleri** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

17/06 /2019

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Muhammed Şevki AYDIN

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Cemil OSMANOĞLU

Üye : Doç. Dr. Hasan MEYDAN

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun ... tarih ve ²⁸ sayılı kararı ile onaylanmıştır.
08.07.2019

08/07/2019

Doç. Dr. Kenan GÜLLÜ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Değer toplumda itibar gören şey olarak, insan eylemlerini seçme, meşrulaştırma ve olayları değerlendirmede bir ölçüt olarak ele alınmaktadır. Değerler kendilerine uyulduğunda bireyin toplumda dışlanmamasını, sosyalleşmesini, kültürlü birey haline gelmesini sağlayabilmektedir. İnsanların enerjisini yönlendirmede, “doğru ve yanlış arasındaki fark nedir?”, “yaşamın anlamı nedir?” gibi temel soruların cevaplanmasında değerlerin etkisi büyüktür (Canatan, 2008, s. 62-71). Genel anlamıyla eğitim; ‘bireyde kendi yaşantısı yoluyla davranış değişikliği meydana getirme süreci’ olarak tanımlandığına göre; değerler eğitimi de ‘bireyde kendi yaşantısı yoluyla değerlerle ilgili davranış değişikliği meydana getirme süreci’ olarak tanımlanabilir (Aydın M. Ş., 2017, s. 87).

Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, dünyanın ciddi bir biçimde tek tipleştiği bilinmektedir. Küreselleşme insan kimliğine düşman bir olgu olarak görülmeye başlanmıştır. Çünkü dünya ekonomisindeki dengesizliğin getirdiği insani sorunlar, bir tarafın ölçsüz tüketimi diğer tarafın alabildiğine yoksulluğu, hızla yükselen intihar sayısı, toplumsal ve bireysel çatışmaların artması, insani ilişkilerde görülen ciddi ahlaki erozyonlar, insanın değersizlik algısının artması gibi pek çok sebep sosyal bilimcileri yeni araştırmalar yapmaya sevk etmektedir. Bu yönüyle değerler eğitimi ayrı bir önem kazanmaktadır (Yılmaz, 2014, s. 393).

Bu tez çalışmasında Kayseri’deki özel okullarda uygulanan değerler eğitimi faaliyetleri ve değerlendirilmesi, öğretmen, öğrenci, kullanılan araç gereç ve yöntemlerin değerler eğitimi uygulanmalarına etkisi incelenmek istenmiştir.

Tez çalışmasının birinci bölümünde araştırma ile ilgili teorik çerçeve, ikinci bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular ve yorumları, üçüncü bölümde ise araştırmanın sonunda ortaya çıkan sonuçlar ve çözüm önerileri yer almaktadır.

Öncelikle çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Muhammed Şevki AYDIN’a sonsuz şükranlarımı sunarım. Tez sürecinde benden desteğini esirgemeyen kıymetli hocalarım Prof. Dr. Süleyman AKYÜREK’e ve Doç. Dr. Mehmet KORKMAZ’a teşekkür ederim. Tez konusunu seçerken ve tez

Çalışmam süresince bana yardımcı olan değerli hocam Dr. Cemil OSMANOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım. Tez sürecinde yardımlarını esirgemeyen meslektaşım Ali KAYA'ya teşekkür ederim. Tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Kübra BOYDAK

Haziran 2019, KAYSERİ

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE ÖZEL LİSELERDE YÜRÜTÜLEN DEĞERLER EĞİTİMİ UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (KAYSERİ ÖRNEĞİ)

Kübra BOYDAK

**Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2019
Danışman: Prof. Dr. Muhammed Şevki AYDIN**

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı; Kayseri’deki özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerini amaç, muhteva, yöntem ve kullanılan araç-gereçler açısından incelemek; varsa sorunları tespit edip çözüm yolları hakkında önerilerde bulunmaktır. Bu araştırmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Kolay anlaşılır, tek amaçlı, kaynak kişinin verebileceği verileri içeren ve yansız niteliklere sahip sorularla görüşme kılavuzu hazırlanmıştır. Elde edilen veriler cihaz ile kayıt altına alınmış, daha sonra metin şekline dönüştürülerek kalıcılığı sağlanmıştır. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için üç öğretmen ve beş öğrenci ile ön görüşme yapılarak soruların anlaşılabilirliği ile süre durumu tespit edilmiştir. Araştırmanın evreni Kayseri ilindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bütün özel liselerdir. Öncelikle amaçlı örneklem olarak seçilen özel liselerin son sınıflarında okuyan öğrencilerden random yöntemi ile seçilmiş 32 öğrenci ve bu okullarda uygulanan değerler eğitimi faaliyetlerinden sorumlu 13 öğretmen ile mülakat yapılmıştır.

Araştırmaya katılan bütün öğrenci ve öğretmenler tarafından, değerler eğitiminin özel liselere devam eden öğrenciler için ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Değerler eğitimi faaliyetlerinin gerekliliği düşüncesinin çoğunlukta olduğu anlaşılmıştır. Değerler eğitimi faaliyetlerinde anlatım, soru-cevap, gezi-gözlem gibi yöntemler kullanılmıştır. Gezi-gözlem yöntemine daha çok yer vermenin öğrencilerin yararına olabileceği düşünülmektedir. Yazılı-basılı araç gereçler, teknolojik ve görsel materyaller kullanılmıştır. Değerler eğitimi faaliyetleri genellikle gözlem yolu ile değerlendirilmektedir. Değerlendirme sonrasında öğrencilere geri bildirim yapılmasının faydalı olacağı tahmin edilmektedir. Değerler eğitimi faaliyetlerinde sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma, Kuran, sünnet gibi değerler öne çıkarılmıştır.

Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev yapan öğretmenlerin yeterli alan bilgisine sahip olmalarının istenen hedeflere ulaşmada katkısının olacağı düşünülmektedir. Öğrenci ve öğretmenlerin çoğu değerler eğitimi faaliyetlerinde eğitim ortamının fiziki imkânlar açısından büyük eksiklikler olmadığını belirtmişler. Değerler eğitimi faaliyetleri esnasında öğrencilerin ilgilerini çekebilecek şekilde eğitim yapılmasının, aktif olarak katılımlarının sağlanmasının verimin artmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değer, değerler eğitimi, özel okul

**EVALUATION OF THE PRACTICES OF VALUES EDUCATION
CONDUCTED AT PRIVATE HIGH SCHOOLS ACCORDING TO THE
OPINIONS OF TEACHERS AND STUDENTS (THE CASE OF KAYSERİ)
Kübra BOYDAK**

**Erciyes University, The Institute of Social Sciences
Master Thesis, June 2019
Supervisor: Prof. Dr. Muhammed Şevki AYDIN
ABSTRACT**

The aim of this research is to examine the practices of values education conducted at private high schools in Kayseri in terms of purposes, contents, methods and equipment and tools used and to offer recommendations regarding solutions by ascertaining problematics if there are any. In this research, interview method has been practiced. The interview guideline has been prepared through questions written in a lucid style, having a single-minded purpose and an objective existence and including the data that the person of source could provide. The obtained data has been recorded in a device and later it has been converted into text, thereby achieving its permanence. The clarity of the questions along with the status of time has been specified via making a pre-interview with three teachers and five students in order to establish the validity and reliability of the research. Sampling of the research is the all private high schools in Kayseri affiliated to the Ministry of National Education. Primarily, an interview has been made with thirty two students selected by the method of random from the students who are in the last grade of private high schools selected as a purposeful sampling; and thirteen teachers who are responsible for the values education activities carried out at these schools.

It has been stated by all the teachers and students participated in the research that values education is an essential for the students attending at private high schools. It has been understood that the opinion that values education activities are necessary has prevailed. Methods such as question and answer, field trip and lecturing have been used within the values education activities. It is contemplated that it could be beneficial to the students to include field trip method to an increasing extent. Written and printed equipment and tools along with technological and visual materials have been used. Values education activities are mainly evaluated through observational methodologies. It has been anticipated that providing the students with feedbacks after evaluation will be

beneficial. Values such as love, respect, tolerance, assistance and solidarity, Qur'an and Sunnah have been forwarded I

n values education activities.

It is contemplated that teachers' who work on values education activities having professional knowledge will make contributions to achieving the desired goals. Most of the teachers and students have stated that educational environment where values education activities are conducted has not major deficiencies in terms of physical facilities. During values education activities, it is contemplated that providing the students with education that could attract their attention along with encouraging them to actively engage in the activities would be very fruitful in increasing the efficiency.

Key Words: Value, Values Education, Private School, Values Education at Private High Schools

İÇİNDEKİLER

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE ÖZEL LİSELERDE YÜRÜTÜLEN DEĞERLER EĞİTİMİ UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (KAYSERİ ÖRNEĞİ)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI	ii
ONAY.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLO LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Değer Nedir?.....	17
1.2. Değerin Önemi.....	19
1.3. Değerler Eğitimi	21
1.3.1. Değerler Eğitimi Nedir?.....	21
1.3.2. Değerler Eğitiminin Gerekliliği	22
1.3.3. Değerler Eğitiminin Amacı Nedir?.....	26
1.3.4. Değerler Eğitimi Nasıl Yapılır/Yapılmalı?.....	28
1.3.5. Özel Okullarda Değerler Eğitimi Uygulamaları	38
1.3.6. Kayseri’de Özel Liseler ve Değerler Eğitimi Uygulamaları	41

İKİNCİ BÖLÜM BULGULAR VE YORUMU

2.1. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Liselerde Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Gerekliliği	43
2.1.1. Değerler eğitimi kişilik gelişimi açısından gereklidir.....	44
2.1.2. Değerler eğitimi özel liselerin kendine has yapısı ve burayı tercih eden öğrencilerin nitelikleri açısından gereklidir.....	46
2.1.3. Değerler eğitimi toplumda ve bilhassa gençlerde yaşanan ahlaki bozulma açısından gereklidir.....	48

2.1.4. Değerler eğitimi liseye kadar olan süreçte ihmal edildiği için gereklidir	50
2.1.5. Değerler eğitimi öğrencilerin mesleki kariyeri açısından gereklidir	51
2.2. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Faaliyetleri ile Genel Eğitim Faaliyetlerinin İlişkisi	52
2.2.1. Özel liselerdeki değerler eğitimi ile genel eğitim faaliyetlerinin örtüşmesi	53
2.2.2. Özel liselerdeki değerler eğitimi ile genel eğitim faaliyetlerinin örtüşmemesi	58
2.3. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Faaliyetleri Sırasında Temel Alınan İlkeler	61
2.3.1. Değerler Eğitimi Faaliyetleri İlkelere Dayanmaktadır	62
2.3.1.1. Milli ve Manevi Bilincin Temel Alınması.....	62
2.3.1.2. Atatürkçülük, İnsan Sevgisi ve Milli Eğitim Yönetmeliği'nin Temel	
Alınması.....	65
2.3.2. Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Belli Bir İlkeye Dayanmaması	66
2.4. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Faaliyetlerinin Amaçları.....	68
2.4.1. Bazı ahlaki vasıflar	69
2.4.2. Geleceğe ilişkin tasavvurlar.....	75
2.4.3. Namaz, Oruç, Kuran, Sünnet gibi dini kavramlar	77
2.5. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Bağlamında Yapılan Faaliyetler	78
2.5.1. Hem okul içinde hem okul dışında yapılan etkinlikler	79
2.5.2. Sadece okul içinde yapılan etkinlikler	82
2.5.3. Faaliyetlerin hatırlanmaması/yapılmaması	84
2.6. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Faaliyetlerinde Öne Çıkan Değerler	85
2.6.1. Genel değer ifadeleri.....	87
2.6.2. Milli ve manevi değerler	90
2.6.3. Bazı dini kavramlar.....	91
2.7. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Yürütülen Değerler Eğitimi	
Faaliyetleri Esnasında Uygulanan Yöntem ve Teknikler.....	94
2.7.1. Anlatım Yönteminin Çoğunlukla Uygulanması	95
2.7.2. Gezi-Gözlem ve İnceleme Yönteminin Çoğunlukla Kullanılması	99
2.7.3. Soru-Cevap Yönteminin Çoğunlukla Kullanılması	101

2.8. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Faaliyetlerinde Kullanılan Araç ve Gereçler	103
2.8.1. Yazılı/Basılı Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması	103
2.8.2. Elektronik Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması	107
2.8.3. Diğer Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması	109
2.9. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Faaliyetleri Sırasında Görev Alan Öğretmenlerin Etkin Olup Olmamları	
Durumuna İlişkin Veriler	111
2.9.1. Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenler etkindir	112
2.9.2. Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenler etkin değildir	115
2.10. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Faaliyetlerinin Etkililiği	118
2.10.1.1. Değerler eğitimi faaliyetlerinin ahlaki gelişim açısından katkı sağlaması	120
2.10.1.2. Değerler eğitimi faaliyetlerinin zihinsel gelişim açısından katkı sağlaması	123
2.10.1.3. Değerler eğitimi faaliyetlerinin kişilik gelişimi açısından katkı sağlaması	124
2.10.1.4. Değerler eğitimi faaliyetlerinin sosyal gelişim açısından katkı sağlaması	125
2.10.1.5. Değerler eğitimi faaliyetlerinin bazı İslami kavramların belirginleşmesine katkı sağlaması	127
2.10.1.6. Değerler eğitimi faaliyetlerinin kimlik gelişimine katkı sağlaması	129
2.10.1.7. Değerler eğitimi faaliyetlerinin duygusal gelişim açısından katkı sağlaması	130
2.10.2. Değerler eğitimi faaliyetlerinin katkı sağlamaması	131
2.11. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Faaliyetlerinin Etkililiğinin Değerlendirilme Yolları	134
2.11.1.1. Değerler eğitimi faaliyetleri gözlem yoluyla değerlendirilmektedir	135
2.11.1.2. Değerler eğitimi faaliyetleri görüşme yolu ile değerlendirilmektedir	137
2.11.1.3. Değerler eğitimi faaliyetleri not ile değerlendirilmektedir	138
2.11.2. Değerler eğitimi faaliyetleri değerlendirilmemektedir	140
2.12. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi	
Faaliyetlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri	141
2.12.1. Eğitim Anlayışı İle İlgili Sorunlar ve Öneriler	143
2.12.2. Eğitim Programı İle İlgili Sorunlar ve Öneriler	144

2.12.2.1. Amaçlarla İlgili Sorunlar	144
2.12.2.2. Muhteva İle İlgili Sorunlar	145
2.12.3. ‘Eğitimin Niteliği’ ile İlgili Sorunlar ve Öneriler	149
2.12.3.1. Öğretmen niteliğinin yetersiz olması	150
2.12.3.2. Öğrenci niteliğinin yetersiz olması	153
2.12.3.3. Uygun yöntem, teknik kullanılmaması	155
2.12.3.4. Uygun araç, gereç kullanılmaması	157
2.12.4. Eğitim ortamının yeterli, uygun olmaması	158
2.12.5. Herhangi bir sorun bulunmaması	160

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

3.1. Sonuçlar	163
3.2. Öneriler	166
KAYNAKÇA	169
EKLER	180
RESİMLER	184
ÖZGEÇMİŞ	210

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.	Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin gerekliliğine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması.....	43
Tablo 2.	Değerler eğitimi faaliyetlerinin kişilik gelişimi açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	45
Tablo 3.	Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin özel liselerin kendine has yapısı ve burayı tercih eden öğrencilerin nitelikleri açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	46
Tablo 4.	Değerler eğitimi faaliyetlerinin toplumda ve bilhassa gençlerde yaşanan ahlaki bozulma açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	48
Tablo 5.	Değerler eğitimi faaliyetlerinin liseye kadar olan süreçte ihmal edildiği için gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	50
Tablo 6.	Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin mesleki kariyeri açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	51
Tablo 7.	Değerler eğitimi faaliyetlerinin genel eğitim faaliyetleri ile ilişkisine yönelik öğrenci ve öğretmenlerin düşüncelerinin karşılaştırılması	53
Tablo 8.	Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin ilişkili olduğunu, birbiriyle ilişkili olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	53
Tablo 9.	Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin genel eğitim faaliyetleri ile ilişkili olmadığını, birbiri ile ilişkili olmadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	58
Tablo 10.	Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetleri sırasında temel alınan ilkelerle ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması	61
Tablo 11.	Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin milli ve manevi bilincini temel aldığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	62
Tablo 12.	Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin Atatürkçülük, İnsan Sevgisi ve Milli Eğitim Yönetmeliği'nin Temel Alınması emel aldığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	65

Tablo 13. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin belli bir ilkeye dayanmadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	67
Tablo 14. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin amaçlarına yönelik öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerinin karşılaştırılması	68
Tablo 15. Değerler eğitimi faaliyetlerinin bazı ahlaki vasıfları vurguladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	70
Tablo 16. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin geleceğe ilişkin tasavvurları vurguladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	75
Tablo 17. Değerler eğitimi faaliyetlerinin dini kavramları öne çıkardığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	77
Tablo 18. Değerler eğitimi bağlamında yapılan faaliyetlerle ilgili öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerinin karşılaştırılması	79
Tablo 19. Değerler eğitimi faaliyetlerinin okul içi ve okul dışında yapıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	79
Tablo 20. Değerler eğitimi faaliyetlerinin sadece okul içinde yapılan etkinliklerle yapıldığını söyleyen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	82
Tablo 21. Değerler eğitimi faaliyetlerinin yapılmadığını veya hatırlamadığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	84
Tablo 22. Değerler eğitimi faaliyetlerinde öne çıkan değerleri ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerinin karşılaştırılması	86
Tablo 23. Değerler eğitimi faaliyetlerinde genel değer ifadelerini öne çıkaran öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	87
Tablo 24. Değerler eğitimi faaliyetlerinde milli ve manevi değerleri öne çıkaran öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	90
Tablo 25. Değerler eğitimi faaliyetlerinde bazı dini kavramları öne çıkaran öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	91
Tablo 26. Değerler eğitimi faaliyetlerinde uygulanan yöntem ve tekniklere ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması.....	94
Tablo 27. Değerler eğitimi faaliyetlerinde anlatım yönteminin uygulandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	95
Tablo 28. Değerler eğitimi faaliyetlerinde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	99

Tablo 29. Değerler eğitimi faaliyetlerinde soru-cevap yönteminin kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	101
Tablo 30. Değerler eğitimi faaliyetlerinde kullanılan araç ve gereçlere ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması.....	103
Tablo 31. Değerler eğitimi faaliyetlerinde yazılı/basılı araç ve gereçlerin çoğunlukla kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	104
Tablo 32. Değerler eğitimi faaliyetlerinde elektronik araç ve gereçlerin çoğunlukla kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	107
Tablo 33. Değerler eğitimi faaliyetlerinde diğer araç ve gereçlerin çoğunlukla kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	109
Tablo 34. Değerler eğitimi faaliyetlerinde diğer araç ve gereçlerin çoğunlukla kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	112
Tablo 35. Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	112
Tablo 36. Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olmadıklarını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	115
Tablo 37. Değerler eğitimi faaliyetlerinin etkililiğine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması.....	119
Tablo 38. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin ahlaki gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	120
Tablo 39. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin zihinsel gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	123
Tablo 40. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin kişilik gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	124
Tablo 41. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin sosyal gelişimine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	126
Tablo 42. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin bazı İslami kavramların belirginleşmesine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması	127

Tablo 43. Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin kimlik ahlaki gelişimine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	129
Tablo 44. Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin duygusal gelişimine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	130
Tablo 45. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilere katkı sağlamadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	132
Tablo 46. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilere katkı sağlamadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	134
Tablo 47. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin gözlem yoluyla değerlendirildiğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	135
Tablo 48. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin görüşme yoluyla değerlendirildiğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	137
Tablo 49. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin not ile değerlendirildiğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	139
Tablo 50. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin hiçbir şekilde değerlendirilmediğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	140
Tablo 51. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlarına ilişkin öğrenci ve öğretmen düşüncelerinin karşılaştırılması.....	142
Tablo 52. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların eğitim anlayışından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	143
Tablo 53. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların eğitim programlarından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	144
Tablo 54. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların öğretmenlerin niteliksiz olmasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	150

Tablo 55. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların öğrencilerin niteliksiz olmasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	153
Tablo 56. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların uygun yöntem ve teknik kullanılmamasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	155
Tablo 57. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların uygun araç gereç kullanılmamasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	157
Tablo 58. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların eğitim ortamının yeterli ve uygun olmamasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	158
Tablo 59. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinde herhangi bir sorun olmadığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması.....	160

GİRİŞ

Değer; sözlükte bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; kişinin isteyen, ihtiyaç duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey anlamlarına gelmektedir (TDK, 2006). Güngör (2010, s. 27,28) değeri, belirli bir davranışın ya da herhangi bir şeyin tercih edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki kalıcı inanç olarak tanımlamıştır. Kızılçelik ve Erjem'e göre (1996, s. 128) değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlardır. Değer, neyin iyi neyin kötü olduğuna ilişkin inanç olduğu (Bilgin N. , 2003, s. 80) ve bir ölçüt olarak olanla olması gerekene dair vurguları içerdiği için (Cevizci, 2002, s. 125) bireysel ve toplumsal davranışları kılavuzlar yani tutum ve davranışları etkiler, yönlendirir.

Demek ki, değer toplumda itibar gören şey, insan eylemlerini seçme, meşrulaştırma ve olayları değerlendirmede bir ölçüt olarak ele alınmaktadır. Çoğu tanımdan da anlaşılacağı gibi, değer ya da değerler insanlar tarafından bir eylemi seçme ya da seçmeme nedeni olarak görülmektedir. Bu da değerlerin bireyleri ve toplumları yönlendirici, norm ve kurallara kaynaklık edici özelliğinden gelmektedir. Değerler kendilerine uyulduğunda bireyin toplumda dışlanmamasını, sosyalleşmesini, kültürlü birey haline gelmesini sağlayabilmektedir. İnsanların enerjisini yönlendirmede, “doğru ve yanlış arasındaki fark nedir?”, “yaşamın anlamı nedir?” gibi temel soruların cevaplanmasında değerlerin etkisi büyüktür (Canatan, 2008, s. 62-71).

Değerlerin değişime açık yapılar olduklarını belirtmek gerekir. Özellikle de, zaman içinde ortaya çıkan gereksinimleri karşılamak için değerlerde ve değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Genç ve Eryaman, 2006, s. 89-102). Bu yüzden değerlerin takibi iyi yapılmalı, kaybolmaya yüz tutan değerler koruma altına alınmalıdır. Değerler

eğitiminin ihtiyaca göre yenilenmesi değerlerin korunmasına katkı sağlayacaktır. Bilimsel ve fikir eksenli çabalarla, çok yönlü bütüncül yaklaşımlarla bireylerde ve toplumlarda değerlerin doğru bir şekilde güncellenmesi sağlanmalıdır. Böylece bireyde ve toplumda değerler canlı kalmış ve aynı zamanda korunmuş olacaktır. (Aydın M. Ş., 2017, s. 161).

Değerler genellikle bireysel ve toplumsal değerler olarak tasnif edilmektedir (Bulut, 2009, s. 108). Schwartz ise değerleri; bireysel ve kültürel olmak üzere, iki düzeyde incelemiştir. Bireysel düzeydeki incelemelerde değer, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki önem derecelerine göre ele alınırlar. Kültürel ya da toplumsal düzeyde değerler ise sosyal grubun yapıp ettiklerini şekillendiren, onlara anlam katan, gruba kimlik kazandıran, sosyal grubun rollerinin nasıl dağıtılacağını kılavuzlayan ilkelerdir (Yazıcı K. , 2006, s. 502).

Değerlerin bireysel ve toplumsal işlevlerinin önemi büyüktür. Bu sebeple değerlerin kazanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Değer, eğitim yoluyla bireye kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu yüzden değerler eğitime duyulan ihtiyaç her dönemde hissedilmiştir (Tarhan, 2014, s. 185-214). Günümüzde dünyada ve ülkemizde ekonomik, sosyal, askeri, siyasal vs. açılardan büyük ilerlemeler olduğu, ancak buna paralel olarak aynı ilerlemenin ahlaki alanda olmadığı görülmektedir (Ceyhan & Zelka, 2014, s. 83-107). Ülkemizde ayrıca kuşaklar arasında kültür farklılıkları bulunmaktadır. Eski kuşaklar ‘kültür, değer ve miraslarını’ günümüz kuşaklarına iletme görevini yeterince yerine getirememektedirler. Kültür değerlerinin içselleştirilerek korunması, bir önceki kuşağın birikimini, bir sonraki kuşağa aktarmasıyla mümkündür. Hristiyanların kutsal bayramı olarak Noel, yüzlerce yıldan beri hâlâ aynı coşkuyla kutlanırken, bizim iki dini bayramımız olan Ramazan ve Kurban bayramları, -bazı bireylerce- özüne uygun, ‘ziyaret, buluşma ve yardımlaşma ‘ yerine turistik gezi şekline dönüştürülüyorsa kültür değerlerinin aktarımından söz edilemez. Trabzon’dan Urfa’ya zengin bir tarih hazinesine sahip olduğumuz ülkemizde, değerlerimizi yeterince tanımıyor ve bizden sonraki kuşaklara aktaramıyorsak, görevimizi yaptığımız söylenemez (Yavuzer, 2005, s. 24). Kuşaktan kuşağa değer aktarımı yapılamayınca toplumda çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Değerlerin gerektiği şekilde transferini yapamayan toplumların karşı karşıya kaldıkları sorunlara birçok örnek gösterilebilir. Çeşitli sebeplerle insanların yalnızlaşması, gelenek-örf-adetlerden uzaklaşması, aile anlayışının değişmesi, erken yaşta evden ayrılma ve dolayısıyla ailenin çözülmesi, yükselen şiddet eğilimleri, sahtekârlıkta artış, anne-babaya, öğretmene, yetkili kişilere karşı gelme, iş ahlâkında düşüş, kişisel ve toplumsal sorumluluk bilincinde azalma, kendine zarar verici davranışlarda (madde bağımlılığı ve intihar) artış (Aydın M. Ş., 2011, s. 117) vb. değer kaybı ve buna bağlı ahlaki yozlaşmanın göstergeleridir (Karagöz, 2007, s. 139). Bu değer kaybı uzun vadede toplumsal bir çöküşe zemin hazırlayabilir. Bu sorunların hızla artması değerler eğitime olan ihtiyacı belirgin hale getirmiştir. Bütün bu sorunların giderilmesi, toplumun ahlaki açıdan daha iyi hale gelmesi için değerler eğitiminin yeniden ve daha bilimsel bir şekilde yapılması gerekmektedir. Toplumun önemli bir kısmını oluşturan ve lise çağında olan gençler de büyük oranda değerler eğitime ihtiyaç duymaktadır.

Ergenlik, bireyin gelişim süreci içerisinde çocukluk döneminin bitişiyle beraber sözü edilen dönemin başlangıcından fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşmaya kadar geçen gelişim dönemidir. Ergenlik dönemi, bulûğ çağına erme sebebiyle biyopsikolojik bakımdan çocukluğun sona ermesiyle, toplumsal yaşamda sorumluluk alma dönemi olan yetişkinlik döneminin başlangıcı arasında kalan bir gelişim süreci olarak da tanımlanabilmektedir (Koç, 2004, s. 233). Bu dönemdeki birey; sorgulayıcı, geleceğe ait planları ve arayışları olan, bilinçaltı dürtülerini kontrol altında tutmakta zorluklar çeken, birçok konuda zihinsel çatışma yaşayan, kimlik bunalımı içerisine düşme ihtimali olan, kendisini tanımlamaya çalışan, arkadaş çevresi sürekli değişen, kendini/ailesini/çevresini sürekli eleştiren, hayır demeye yatkın özellikte olan kişidir (Şener, 1977, s. 17). Bütün bu özellikleri sebebiyle gencin karşı karşıya kaldığı sorunların üstesinden gelebilmesi, sağlıklı bir kimlik geliştirebilmesi için belli değerleri bu dönemde kazanması gerekmektedir. Bu dönemde alacağı eğitim ileriki yaşamını da etkileyecektir. Dolayısıyla belirli değerlerin bu kritik dönemde okullarda öğretilmesi önem taşımaktadır. Bu dönemde yapılacak eğitimin ergenlik dönemindeki gençlerin gelişim özelliklerine, hassasiyetlerine, eleştirilerine ve potansiyellerine uygun şekilde yürütülmesi gerekir.

‘Bireyin değeri benimsemesi değerın hem bilişsel, hem duyuşsal hem de psiko-motor boyutunu kabullenip yaşamasıyla olur. Değerlerin bilişsel yönü, değerlerin farkına

varmayı ve onları kavrayarak nerede kullanacağını bilmeyi kapsar. Değerlerin duyuşsal boyutunda ise ilgili değere karşı iyi kötü, olumlu olumsuz gibi yargılar ve duygusal tepkiler edinimi vardır. Psiko-motor boyut ise bilişsel ve duyuşsal yönden meydana gelen öğrenmelerin davranışa dönüştüğü son aşamayı ifade eder. Değerin davranışlara dönüşebilmesi için bilişsel ve duyuşsal yönünün eksiksiz biçimde tamamlanması gerekir' (Meydan, 2012). Okulların değerleri davranışa dönüştürebilmesi için eğitimin bütün boyutlarını dikkate alması gerekmektedir.

Toplumda yaşanan ahlaki sorunları önleyip değerleri daha sağlıklı bir yoldan kazanma noktasında eğitime büyük görevler düşmektedir. Aydın'a göre değerler öğretilabilir ve öğrenilebilir olgulardır. İnsan, değerleri bilmiş olarak doğmamaktadır. Değerlerin değişik toplumlarda değişik şekiller alması ve farklı olarak değerlendirilmesi de onların sonradan öğrenilmiş olduğunu göstermektedir (Izgar & Bülbül, 2017, s. 16). Değerler eğitimi geçmişte daha çok hayatın her alanında olup, aile içi iletişim veya büyüklerden öğrenme gibi durumlar sonucunda daha çok sosyal öğrenme yoluyla yapılmıyordu. Günümüzde değerler eğitimi okullarda çoğunlukla yapılan bir faaliyet alanı olarak algılanmaya başlanmıştır.

Değerler eğitimi ile ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır. Kaynaklarda değerler eğitimine yönelik, belli programlar aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adı olarak genel bir tanımdan bahsedildiği görülmektedir (Hökelekli, 2013, s. 289). Değerler eğitimi hem okul içinde hem de okul dışında gerçekleşebilmektedir. Birey, özellikle çocukluk ve gençlik dönemlerinde; kişiliğini, bakış açısını, davranışlarının yönünü belirleyecek, temel ölçütler olarak işlev görecektir değerlerin büyük bir kısmını okulda geçirdiği yaşantılar sırasında da kazanır. Bireyin belirli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve kişiliğine mâl ederek davranışları ile sergilemesi başlı başına bir eğitim konusudur. Buna kısaca değerler eğitimi denir (Altınışik, 2012, s. 2).

Değerler eğitimi, sağlıklı düşünen, hisseden ve davranan birey yetiştirilmesi için gerekli ve vazgeçilmez bir eğitimidir. (Aydın M. Z., 2010, s. 19). Değerler, hızlı ve baş döndürücü bir şekilde değiştiği için, bu değişimle baş etmek zorunda kalan gençler için

değerlerin nitelikli bir şekilde öğretilmesi önemli bir hâle gelmiştir. Son yıllarda ülkemizde devletin değerler eğitimi alanına yöneldiği görülmektedir.

Türk eğitim sisteminin amaçları arasında bireyleri ‘beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek’ vardır (MEB, 2000). Bu ve birçok amaç ‘değer’ ve ‘değerler eğitimi’ kavramıyla yakından ilgilidir. Nitekim MEB 2010/53 yılı/sayılı genelgesi ile değerler eğitiminin önemine vurgu yapmıştır. Öğretmenlerin öğretim programlarının uygulayıcıları olmalarının yanı sıra değerleri kazandırmada öncü rolleri olduğundan bahsederek okulların bu konuda üzerlerine düşen görevleri yapmaları gerektiğini belirtmiştir. (MEB, 2010)

MEB’in 2013/02 sayılı değerler eğitimi yönergesinin amaç bölümünde şu görüşlere yer verilmektedir: ‘Öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini bu değerlere saygı duymalarını sağlamak, öğrencileri, kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye olumlu katkılar yapan, kendisi, ailesi ve çevresi ile barışık, başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışan, hoşgörülü ve paylaşmayı bilen, dürüst, erdemli, iyi ve mutlu vatandaşlar olarak yetiştirmek, öğrencilere bireysel ve toplumsal sorunları tanıma ve bu sorunlara çözüm yolları arama alışkanlığı kazandırmak, öğrencilere, toplumun bir üyesi olarak beden ve ruh sağlığının yanı sıra ailesinin ve toplumun sağlığını korumak için bilimsel süreçlere ve ahlakî değerlere uygun olarak karar verme alışkanlığını kazandırmak hedeflenmiştir. Öğrencilerin kendilerine güvenen, sistemli düşünebilen, girişimci, plânlı çalışma alışkanlığına ve eleştirel bakış açısına sahip, estetik duyguları ve yaratıcılıkları gelişmiş bireyler olmalarını sağlamak, öğrencilerin kendisine, ailesine ve topluma karşı sorumluluk duyabilen, üretken, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunabilecek yapıda bireyler olarak yetiştirilmesini sağlamak, öğrencilerin kişisel, toplumsal tüm kaynakları ve zamanlarını etkin, yerinde ve verimli kullanmalarını sağlamak, öğrencilere temel insanî değer ve erdemleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olmak amaçlanmıştır’ (MEB, 2013). MEB, değerler eğitimi yapılmasını hem devlet okullarında hem özel okullarda teşvik etmektedir.

Okullar, değerler eğitiminin profesyoneller eliyle yürütülmekte olduğu ve formal bir şekilde, bilimsel yollarla verimli/etkin şekilde yürütülmesi beklenen en önemli kurumlardır. Okullar, ailede kazanılan değerlerin daha da pekiştirileceği, eksiklerin tamamlanacağı, yanlışların düzeltilmekle yükümlü olduğu ve yeni bazı değerlerin kazanılacağı ortamlardır (Hökelekli & Gündüz, 2007, s. 389).

Linkona'ya göre okullarda uygulanan değerler eğitimi; eğitimciler, okullar ya da toplum içerisinde seçilmiş olan, kişiler tarafından beğenilen, istenilen değerlerin kimikleştirilmesi, uygun bulunan bu değerlerin öğrencilere nakledilmesi görevlerini içermektedir (Yazıcı K. , 2006, s. 506).

Türkiye'de devlet okullarında ve özel okullarda derslerin içinde değerlerin eğitimi verilmektedir. Özel okullar; devlet okullarında uygulanan programı uygulamayla yükümlü oldukları halde kendilerine özgü programlar da yürütebilmektedirler. Bu değerler eğitimi programı adı altında yapılan uygulamaların son yıllarda okulların saygınlığını etkilediği, velilerin ve toplumun dikkatini çektiği görülmektedir.

Öğrenciler, öğretmenler ve veliler özel okulların hem fiziki imkânlarının hem eğitim kalitesinin olabildiğince üst düzeyde olması beklentisi içindedir. Kamuoyunda oluşan tartışmalara, toplumdaki beklentilere ve yapılan araştırmalara bakıldığında velilerin çocuklarını özel okullara gönderme nedenlerinden birisinin de özel okulların uygulamış olduğu kendilerine has değerler eğitimi veya karakter eğitimi faaliyetleri olduğu görülmektedir (Nartgün & Kaya, 2016, s. 155). Özel okullar da velilerin bu beklentilerini karşılamak amacıyla değerler eğitimi noktasında son yıllarda kendilerine has uygulamaları yürütmektedirler. Bu uygulamalar bazı özel okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi içinde, bazılarında ise bağımsız bir ders olarak yürütülmektedir. Bazılarında rehberlik öğretmeni tarafından, bazılarında ise okul dışından gelen uzmanlar tarafından yürütülmektedir. Bazı özel okullarda panoya görseller asmak suretiyle yapılırken, bazılarında her ay farklı bir konuşmacı getirilerek veya aile seminerleri düzenlenerek yapılmaktadır. Bazılarında ise ayın veya haftanın değeri belirlenerek diğer bütün branşlarla iş birliği içinde eğitim öğretim dönemi boyunca işlenmektedir. Ayın değeri ile ilgili kısa hikâyeler sınıfta okutulmakta, resim yapmaları, kompozisyon yazmaları sağlanmaktadır. Ayın değeri ile ilgili duvar gazeteleri çıkarılmaktadır. Drama, gezi gözlem gibi yöntemler uygulanmaktadır. (Safa Koleji,

2017). Drama yolu ile yapılan değerler eğitimi faaliyetleri ile öğrencilerin eğlenerek öğrenmeleri, toplumsal kurallara uyma alışkanlığı kazanmaları, kendilerini ve çevrelerini tanımaları gibi kazanımlar beklenmektedir (Aydın & Gürler, 2012, s. 110). Bu kazanımlar sonucunda öğrencilerin değerleri özümsemelerine katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir. Elbette tüm bu faaliyetlerin niteliği, araştırılması gereken bir konudur. Öyle ki bu faaliyetlerin değerler eğitimi ilkeleri, değerler eğitimi mevzuatı ve değerler eğitimi konusundaki bilimsel literatürle ne derece örtüştüğü, üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur.

Özel okulların, toplumun beklentilerini dikkate alarak kendilerini bu beklentiler doğrultusunda güncellemeleri beklenmektedir. (Erciyes Koleji, 2016) Özel okulların değerler eğitimi uygulamaları yönünde girişimlerde bulunmasının altında -prestij sahibi olma, daha kaliteli hizmet verebilme gibi- özel sebepler vardır. Çünkü okul kendini güncellediği oranda eğitim öğretimde etkili olacaktır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin ana unsuru öğretmen ve öğrenciler olduğu için, öğretmen ve öğrencilerin değerler eğitimi faaliyetlerine ilişkin görüşleri önem taşımaktadır. Bilhassa onların değerler eğitimi faaliyetlerine bakışlarını ve bu faaliyetlerden beklentilerini tespit etmek, özel okullarda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin niteliğini anlamak bakımından önemlidir.

Toplumların refahı için, insanlar arası karşılıklı merhamet, vicdan, adalet, hoşgörü, yardımlaşma, paylaşma, saygı vb. temel etik davranışların kazandırılması ve insanların daha mutlu bir şekilde bir arada yaşayabilmeleri yolunda bu araştırmada öğretmen ve öğrenci görüşlerinden hareketle Kayseri ilindeki özel liselerde yürütülen değerler eğitimi uygulamaları çeşitli yönlerden incelenecektir. Araştırmanın problem cümlesini, ‘ Öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre Kayseri’deki özel liselerde yürütülen değerler eğitimi uygulamalarının durumu nedir?’ ifadesi oluşturmaktadır.

Alt problemler ise;

1. Öğretmen ve öğrencilerin özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin önemi ve gerekliliğine ilişkin düşünceleri nelerdir?
2. Öğretmen ve öğrencilerin özel liselerde yürütülen değerler eğitimi uygulamaları ile genel eğitim faaliyetlerinin karşılaştırılması hakkındaki düşünceleri nelerdir? (Özel

- liselerde yürütülen değerler eğitimi uygulamaları okuldaki diğer derslerle bir bütünlük içinde sürdürülüyor mu?)
3. Öğretmen ve öğrencilerin, değerler eğitimi uygulamalarının ilke, prensip, modelleri konusundaki düşünceleri nelerdir?
 4. Öğretmen ve öğrencilerin özel okullarda yürütülecek değerler eğitiminin amaçlarına ilişkin düşünceleri nelerdir?
 5. Öğretmen ve öğrencilerin Kayseri ilindeki özel liselerde yürütülen değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin düşünceleri nelerdir?
 6. Öğretmen ve öğrencilerin değerler eğitimi uygulamasında ele alınan, işlenen değerlere ilişkin düşünceleri nelerdir?
 7. Öğretmen ve öğrencilerin değerler eğitimi uygulamalarında kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin düşünceleri nelerdir?
 8. Öğretmen ve öğrencilerin değerler eğitimi uygulamalarında kullanılan araç gereçlere ilişkin düşünceleri nelerdir?
 9. Öğretmen ve öğrencilerin değerler eğitimi faaliyetlerini yürüten öğretmenlerin niteliğine ilişkin düşünceleri nelerdir?
 10. Öğretmen ve öğrencilerin değerler eğitimi faaliyetlerine yönelik ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine ilişkin düşünceleri nelerdir?
 11. Öğretmen ve öğrencilerin özel okullarda uygulanan değerler eğitimi faaliyetleri ile ilgili eleştiri ve önerileri nelerdir?

Amaç

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel okullarda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin daha etkili olması ve eğer varsa eksikliklerin giderilmesi için farklı değişkenler açısından değerler eğitimi faaliyetlerinin incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu düşünceye dayanarak, bu araştırmanın temel amacı; öğretmen ve öğrenci görüşlerinden hareketle, Kayseri örneğinde özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerini değerlendirmektir. Bu çerçevede araştırmanın amacı; özel okullardaki değerler eğitiminin önemi, amaçları, muhtevası, yöntemleri, kullanılan araç gereçler açısından sorunlarının olup olmadığı, sorunlar var ise bu sorunlara dair çözümlerin neler olduğuna

ilişkin öğretmen ve öğrencilerin görüşlerini tespit etmektir. Ayrıca öğretmen ve öğrenci görüşlerinden hareketle sorunların çözümlerine yönelik önerilerde bulunmak da amaçlar arasındadır. Değerler eğitimi uygulamalarından öğretmen ve öğrenci beklentilerinin neler olduğu, bu beklentiler arasında bir uyumun olup olmadığı, değerler eğitimi uygulamalarının öğretmen ve öğrencilere göre başarılı olup olmadığı anlaşılacaktır.

Önem

Gençlik döneminin orta ergenlik bölümünde yer alan lise öğrencileri (Yavuzer, 2005, s. 40) olgunluk dönemine gelene kadar ciddi bir değerler eğitimi almazlar ise olumsuz davranışları artık normal davranış gibi görmeye başlarlar. Bu durumda artık karakterlerinin bir parçası olan bu olumsuz davranış biçiminin düzeltilmesi de zorlaşır (Caneri, 2007, s. 26). Değerler eğitiminin bireylerin gelişimine katkısı yadsınamaz. Özellikle gençlik dönemindeki birey, değer yargılarını sorguladığı için bu dönemdeki değerler eğitiminin daha önemli olduğu unutulmamalıdır. Sorgulayan bireyde amaçlanan davranış değişikliğini oluşturmak için bu dönemdeki eğitimin daha etkin ve verimli yapılması önem arz etmektedir. Nitelikli bir eğitim için gerekenlerden birisi de bu eğitimin öncelikle nasıl yapıldığını tespit etmektir. Bu eğitimin, bilimsel, gençlerin gelişimi, ilgili MEB mevzuatı ve değerler eğitimi literatürü açısından sorgulanması büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü değerler eğitimi toplumun ihtiyaç duyduğu huzur ortamını inşa etmeye yardımcı olacaktır. Bundan hareketle MEB in, değerler eğitimini okullarda yaygınlaştırması ve teşvik etmesi, bu uygulamaların etkililiğini ve aksaklıklarını araştırmayı gerektirmiştir. Özel liselerde uygulanan değerler eğitimi uygulamalarının, yöntem ve sonuçları bakımından öğrenci, öğretmen, veli ve değerler eğitimini planlayan kurumlar açısından ne kadar etkili olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Bu araştırma;

- 1- Kimlik oluşturma dönemindeki lise öğrencilerine yönelik yapılacak değerler eğitiminin hangi yöntemle etkili olacağını belirleyeceğinden;
- 2- Öğretmenlerin değerler eğitiminde daha etkili yöntem ve teknikler kullanmasına, değerler eğitimi ile ilgili bilgi birikimlerinin artmasına katkı sağlayacağından;
- 3- Velilere, istenen öğrenci davranışlarını oluşturmak için yol göstereceğinden;

4- Değerler eğitimi çalışmalarını planlayan kurumlara yaptıkları değerler eğitimi faaliyetlerinin olumlu ve olumsuz yönlerini fark ettirmeye yardımcı olacağından,

5- Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşlerine yönelik yeterli çalışma yapılmamış olmasından dolayı önemlidir.

Değerler eğitimine duyulan ihtiyaç değerler eğitimi faaliyetlerinin önemini daha da belirginleştirmiştir. Bu çalışma; değerler eğitimi ile ilgili çalışma yapacak kişilere (rehberlik, DKAB, sınıf öğretmenleri ve tüm öğretmenlere, idarecilere, AR-GE'ye, özel okullara, değerler eğitimi konusunda program geliştirecek olan kişilere) bilgi birikimi sağlamak, önerilerde bulunup onlara ışık tutmak gibi bir işlevi yerine getirmesi bakımından önemli bir boşluğu dolduracaktır. Değerler eğitimi ile ilgili faaliyetlerin daha kaliteli yapılmasına katkı sağlayacaktır. Velilere ve öğrencilere de özel liselerde yapılan değerler eğitimi faaliyetleriyle ilgili bilgi sağlayacak ve velilerin/öğrencilerin değerler eğitimi faaliyetlerini sorgulamaları yönünde ışık tutacaktır. Bu araştırmada ortaya konulan bilgi/bulgu/sorun/çözüm önerileri bağlamında değerler eğitimi faaliyetleri iyileştirildiği takdirde öğrencilerin daha nitelikli değerler eğitimi almalarını ve daha kalıcı öğrenmelerini sağlayacaktır.

Sınırlılıkları

Araştırma özel liselerde yapılan değerler eğitimi faaliyetlerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini inceleyen bilimsel bir çalışmadır. Katılımcılara sorulan sorulara en verimli cevapların son sınıfta verileceği düşünülmektedir. Araştırmaya dâhil olanlar Kayseri'de bulunan bütün özel liselerdeki yansızlık kuralına göre örneklem olarak seçilen lise son sınıf öğrencileri ve bu öğrencilerin öğretmenleridir. Bu liseler Özel Hisarcıklıoğlu Fen Lisesi, TED Koleji, Özel Doğa Koleji, Özel Erciyes Anadolu Lisesi, Bahçeşehir Koleji, Tekden Koleji, Özel Safa Ali Rıza Özderici Anadolu Lisesi' dir.

Yöntem

Bu araştırmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme (interview, mülakat), sözlü iletişim yolu ile veri toplama tekniği olarak tanımlanmıştır. Birçok kişi sözlü anlatımı yazılı anlatıma tercih eder. Bu duruma sebep olarak; yazı ile yanlış anlamaların daha fazla olabileceği, ek açıklamalarda bulunma olasılığının sınırlı olması, verilen bilgilerin

bir belgeye dayandırma sorumluluğunun alınmak istenmemesi vb. gösterilebilir. Görüşmede, araştırmacı karanlık gördüğü noktaları anında sorular sorarak aydınlığa kavuşturma şansına sahiptir. Ses tonu ve mimikler de verilerin değerlendirilmesinde ipucu görevi yapmaktadır. Bu araştırmada yarı yapılanmış görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılanmış görüşmelerde hem önceden yapılan bir görüşme planıyla sağlıklı bir çerçeve oluşturulur hem de görüşmecinin hareket alanı genişletilerek duruma göre gereken eklemeleri yapma fırsatı verilir. Böylece görüşmenin kalitesi yükseltilmiş olur. Soruların kaynak kişinin verebileceği verileri içeren, yansız, kolaydan zora ve özelden genele giden gibi niteliklere sahip olmasına dikkat edilerek görüşme kılavuzu hazırlanmıştır (Karasar, 2011, s. 165-175). Veriler cihaz ile kayıt altına alınmış ve sonrasında yazıya geçirilerek kalıcılığı sağlanmıştır. Üç öğretmen ve beş öğrenci ile ön görüşme yapıp soruların anlaşılabilirliği ve süredurumu tespit edilmiş olup geçerlilik ve güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Mülakat soruları katılımcılara yönlendirilmiştir. Anlaşılmayan durumların olduğu fark edilince sorularda sevgi, saygı, dürüstlük, paylaşma, iş birliği/sorumluluk, hoşgörü, önyargısız yaklaşma, şiddetten kaçınma ve adalet değerlerinden bahsedilmiştir. Bu değerler MEB'in öğrencilerden kazanmalarını istediği değerlerin içinde öne çıkanlardır. Ayrıca değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalarda özellikle bu değerlere vurgu yapılmıştır. Dünyada ve ülkemizde son yıllarda yaşanan olaylar sonucunda gençlerin özellikle bu değerleri kazanmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada katılımcıların ifadelerine herhangi bir değişiklik yapılmadan, tırnak içinde eğik yazı stili yer verilmiştir. Katılımcıların konuşmalarındaki kapalı olan, anlaşılmayan kısımlarda araştırmacı tarafından yapılan açıklamalar köşeli parantez ile vurgulanmıştır. Katılımcıların ifadelerinden soru ile ilgili olmayan kısımlar çıkarılıp parantez içinde üç nokta ile belirtilmiştir. İfadelerin hangi öğretmen veya öğrenciye ait olduğunu belirtmek için öğrencilerin isimleri 'Ö1, Ö2' şeklinde, öğretmenlerin isimleri 'E1, E2' (Eğitici 1) şeklinde kısaltılmıştır. Çalışmada araştırma etiği gereği incelenen okulların isimleri ve görüşlerinden yararlanılan öğrenci ve öğretmenlerin kimlikleri kullanılmamıştır.

Bulgu; belli bir araştırma sonunda elde edilen ve kullanıma hazır hale getirilmiş bir ürün olarak ifade edilmektedir (Karasar, 2011, s. 247). Bu araştırmada elde edilen bulgular betimsel analiz yoluyla yorumlanmıştır. Böylece araştırma amaçları doğrultusunda

verilere anlam verme işlemi sağlanmıştır (Karasar, 2011, s. 245). Rapor/sonuç kısmı yazılmadan önce mülakat yapılan öğretmenlere konuşma metninin bir örneği gönderilmiş ve katılımcı teyidi sağlanmıştır.

Çalışma Grubu (Örneklem)

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı lise son sınıf öğrencileridir ve bunların hepsi değerler eğitimi faaliyetine katılmış olan öğrencilerdir. Amaçlı örneklem olarak seçilen bu öğrencilerden rastgele seçilen 32 öğrenci ile mülakat yapılmıştır. Seçilen öğrenciler arasında burslu okuyan öğrenci bulunmayıp hepsi paralı okuyan öğrencilerdir. Öğrencilerin sosyo ekonomik durumları arasında ciddi farklar bulunmamaktadır. Araştırma çerçevesinde Özel Hisarcıklıoğlu Fen Lisesi'nden 1 öğretmen ve 4 öğrenci, TED Koleji'nden 2 öğretmen ve 3 öğrenci, Özel Doğa Koleji'nden 3 öğretmen ve 5 öğrenci, Özel Erciyes Anadolu Lisesi'nden 1 öğretmen ve 5 öğrenci, Bahçeşehir Koleji'nden 1 öğretmen ve 5 öğrenci, Tekden Koleji'nden 2 öğretmen ve 5 öğrenci, Özel Safa Ali Rıza Özderici Anadolu Lisesi'nden 3 öğretmen ve 5 öğrenci ile kendi okullarında görüşme sağlanmıştır. Öğrenciler ile yapılan görüşmeler ortalama 56 dk, öğrenciler ile yapılan görüşmeler ortalama 42 dk sürmüştür. Araştırmaya başlandığı esnada Kayseri'de açık olan 7 tane özel okulun (özel okulların hepsi) değerler eğitimi faaliyetleriyle ilgilenen toplamda 13 öğretmen (tamamı) ile mülakat yapılmıştır. Değerler eğitimi faaliyetlerini yürüten öğretmenlerin tamamı tez çalışması için katılımcı olmaya gönüllü olmuşlardır. Katılımcılar arasında öğretmenlere ait bilgiler tablo halinde aşağıda belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, branş, öğrenim durumu ve kıdemlerine ait bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Kod	Cinsiyeti	Branşı	Öğrenim Durumu	Kıdem
E 1	Erkek	Coğrafya	Lisans	16
E 2	Erkek	Coğrafya	Lisans	7
E 3	Erkek	Edebiyat	Lisans	8
E 4	Kadın	İngilizce	Y. Lisans	4
E 5	Erkek	DKAB	Lisans	24
E 6	Erkek	DKAB	Y. Lisans	23
E 7	Erkek	DKAB	Lisans	30
E 8	Erkek	Kimya	Lisans	14
E 9	Erkek	Fizik	Lisans	15
E 10	Erkek	DKAB	Lisans	28
E 11	Erkek	Rehberlik	Lisans	18
E 12	Kadın	Edebiyat	Lisans	11
E 13	Kadın	Edebiyat	Lisans	15

Literatür Değerlendirmesi

Bu konuda yapılmış sempozyum, makale, tez gibi çalışmalar incelendiğinde genel olarak bu konunun teorik kısmının ele alındığı veya konunun daha farklı boyutlarına değinildiği görülmüştür. Onlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

1- A. Halim Ulaş, Serap Mutlu Aydın, Yasemin Kurtlu, Gökçe Tedik; **“Öğretmen Görüşleri Temelinde Değerler Eğitime Yönelik Bir Değerlendirme”** İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Sempozyumu (19-21 Haziran 2014), Erzurum (s. 546-572).

Bu araştırmada devlet ortaokulunda (Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Matematik branşlarında) görev yapan öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerine ilişkin görüşleri ortaya çıkarılmak istenmiştir. Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulamalarına yönelik özel liselerde görev yapan öğretmen ve özel liselerde okuyan öğrencilerin görüşleri ele alınmamıştır. Ayrıca bu çalışma liselerde yapılmamıştır.

2- Nesrin Kale; **Nasıl Bir Değerler Eğitimi?**, “Değerler ve Eğitimi” Sempozyumu (Kale, 2013)

Nasıl bir değerler eğitimi olması gerektiğini belirtmeye yönelik bir çalışmadır. Değerler eğitiminin hedefinden de bahsedilmiştir. Değerler eğitiminden öğretmen ve öğrenci beklentileri araştırılmamıştır. Teorik bir çalışma yapılarak değerler eğitiminin çeşitlerinden bahsedilmiştir. Saha araştırması yapılmamıştır.

3- Fatih Genç; ‘ **Öğretmenler Gözüyle İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi**’, (Genç M. F., 2014)

Bu çalışmada Sivas ilindeki ilköğretim DKAB öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşleri ele alınmıştır. Özel liselerdeki öğretmen ve öğrencilerin değerler eğitimi faaliyetlerine yönelik görüşleri incelenmemiştir.

4- Recep Kaymakcan; “**Ahlaki Bir Değer Olarak Hoşgörü ve Eğitimi**”, (Kaymakcan, 2013)

Bu çalışmada öne çıkan değer ‘hoşgörü’dür. Hoşgörü değeri detaylı bir şekilde incelenmiş, farklı boyutlarda ele alınmıştır. Diğer değerlere yüzeysel değinilmiştir. Özel okullara ve öğretmen-öğrenci görüşlerine değinilmemiştir.

5- Recep Kaymakcan, Hasan Meydan; ‘**Öğretmenlere Göre Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği**’, (Kaymakcan & Meydan, 2015)

Bu çalışmada ise; sadece öğretmenlerin görüşleri değerlendirilmiştir. Bizim araştırmamızda öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri araştırılıp değerlendirilmiştir. Değerler eğitimi yaklaşımlarına, eğitimde konu olan değerlere, din ve değerlere ilişkin görüşler incelenmiştir. İstanbul’da yapılan bir araştırma olup değerler eğitiminin gençlere yönelik kısmı incelenmemiştir. Bizim araştırmamızda Kayseri’de bulunan öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri alınmıştır.

6- Halil İbrahim Öksüz; ‘**Değerler Eğitiminde Kamu Kurumları mı Özel Öğretim Kurumları mı?**’, (Öksüz, 2018)

Bu çalışmada özel öğretim kurumları ile devlet okullarında değerler eğitimine verilen önem, yapılan uygulamalar, karşılaşılan sorunlar, öğretmenlerin en çok önemsedikleri değerlerin neler olduğu ve bu durumlara yönelik devlet okulları ile özel öğretim kurumları arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sadece özel okullarda yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinin çeşitli boyutlarıyla derinlemesine incelenen ve öğrenci-öğretmen görüşlerinin bir arada verilip kıyaslanan bir çalışma olmamıştır.

7- Hasan Meydan; **‘İlköğretim Okullarında Değerler ve Karakter Eğitimi’**, (Meydan, 2012)

Bu çalışmada ahlak, değerler ve karakter eğitimi ile ilgili teorik çerçeve derinlemesine ele alınmıştır. İlköğretim sisteminde ve okullarında uygulanmakta olan değerler eğitimi çalışmaları öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmiştir. Değerler eğitimine yönelik faaliyetler literatür, eğitim mevzuatı ve öğretim programları üzerine yapılan incelemelerden değerler ve eğitime dair elde edilen ilkeler, imkanlar, fırsatlar, sorun alanları, verimlilik kriterleri vb. çerçevesinde incelenmiştir. Ortaöğretim dönemi incelenmemiş ve öğrenci görüşleri araştırılmamıştır.

8- ‘Mehmet Nuri Gömleksiz, **‘Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları (Elazığ İli Örneği)’**, (Gömleksiz, 2013)’

Bu çalışmada lisede okuyan kız ve erkek öğrencilerin toplumsal değerlere ilişkin tutumları karşılaştırılarak incelenmiştir. Araştırmada Elazığ il merkezindeki genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin görüşleri tespit edilmiştir. Bizim araştırmamızda ise Kayseri’de özel liselerde öğrenim gören öğrenciler ve değerler eğitimi faaliyetlerini yürüten öğretmenlerin görüşleri ele alınmıştır.

9- ‘Cihat Yaşaroğlu, **‘Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi’**, (Yaşaroğlu, 2014)’

Bu araştırmada sadece sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi yönelik tutumlarını incelenmiştir. Lise öğrencileri ve öğretmenlerinin görüşlerini içeren bir çalışma değildir. Erken yaşlarda karakter gelişiminde bir rol model olarak değerlendirilebilecek öğretmenlerin bu konudaki tutumları araştırılmış olup sadece özel liselere yönelik bir çalışma yapılmamıştır.

10- ‘Ethem Gürhan, Sabahattin Çiftçi , **‘İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici Ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya-Selçuklu Örneği)’** (Gürhan & Çiftçi, 2017)’

Bu çalışmada Konya ili Selçuklu ilçesinde SEDEP (Selçuklu Değerler Eğitimi Projesi)’in uygulanması sonucunda bir kısım yönetici ve sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Araştırma ilkokul öğrencilerine yönelik yapılmıştır. Konya ilinde değerler eğitimi yönelik bir projenin uygulamasının değerlendirilmesi önemli bir çalışma

olmakla birlikte Kayseri ilinde bulunan özel liselerdeki değerler eğitimi çalışmalarının retmen ve renci gözüyle değerlendirilmesini içermemektedir.

Bu ve benzeri çalışmalardan da anlaşılmaktadır ki; sadece özel liseler bağlamında lise öğrencilerine ve değerler eğitimi faaliyetlerini yürüten öğretmenlere yönelik çalışmaya rastlanmamıştır. Sonuç olarak; özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile ilgili ğretmen ve ğrenci görüşlerine yönelik yeterli çalışma yapılmamıştır. Değerler eğitimi faaliyetlerinin liselerdeki uygulama kısmının çeşitli boyutlarda incelenmesi ihtiyaç olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Değer Nedir?

Sosyal bir varlık olan insan diğer insanlarla bir arada yaşamak zorunda olduğundan buna olanak sağlayan birtakım toplumsal, siyasal, ahlaki ve kültürel ilke ve kuralların olması kaçınılmazdır. Bu ilke ve kurallar toplum üyelerinin çoğunluğu tarafından benimsenerek kabul görürler. Toplumun çoğunluğu tarafından benimsenerek yaşatılan bu genel ilke ve yargıların önemli bir bölümünü toplumsal değerler oluşturduğu bilinmektedir. (Yalar & Yelke, 2011).

Değer kavramı; insanın çevresinde olup bitenleri anlama ve yorumlamada kullandığı somut ölçütlerin tamamı (Antalya MEM, 2011) ve davranışlarımızı şekillendiren, bir konu hakkındaki kararlarımızı etkileyen, çeşitli inanç ve eylemlere ilişkin değerlendirmelerimize yön veren, dolayısıyla kişisel bütünlüğümüzü ve kimliğimizi oluşturan ilke, inanç ve yaşam standartlarını ifade etmektedir (Karakaş, İrem, & Bilbay, 2014, s. 205). Değer denilince, toplum yaşamını düzenleyen, toplumu yaşanabilir hale getiren tüm ölçütler akla gelir. (Karakaş, İrem, & Bilbay, 2014, s. 205)

Değer kavramı çoğu kez farklı biçimde açıklanmıştır. Raths, Harmin ve Simon değer'i; iyi, güzel, doğru, sevgi, dürüstlük, sadakat gibi niteliklerin yanında insana gurur veren tutum ve inançlar olarak tanımlarlar. Değer kavramı genel olarak, bir nesneye, varlığa ya da faaliyete, ruhsal, ahlaksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden, tanınan önem olarak tanımlanmaktadır. Değer nesnenin kendisinde var olan bir özellik değildir, ruhsaldır, nesnel değildir. Nesneye insan tarafından verilmiş öznel bir özelliktir. Öznenin nesneye olan ilişkileri sonucu nesneye tanınmış bir niteliktir (Yılmaz, 2014, s. 394).

Yılmaz, David Krathwol, Benjamin Bloom ve Bertem Masia'nın değerlere farklı bir bakış açısı getirdiklerini, onu 'içselleştirme süreci' olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Yılmaz'a göre içselleştirme, bireyin yaşam tarzını oluşturan fikirleri, uygulamaları, standartları ve yaptırımları tedrici bir biçimde kabul ederek yetişmesini ifade etmektedir (Yılmaz, 2014, s. 395). Aslında içselleştirme süreci olarak kastedilen tanımın 'değer' kavramı yerine 'değerler eğitimi' kavramını karşıladığı düşünülebilir.

Erol Güngör'e göre değer; bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Bu bağlamda bir inanç olmak bakımından değer dünyanın belli bir kısmıyla idrak, duygu ve bilgilerin bir terkididir (Cihan, 2014, s. 657).

Değer; insanların hayatın anlamı ve günlük yaşamın biçimlendirilmesi konusunda alternatif yollar arasından bir tercih yapmalarını sağlayan yol gösterici nitelikteki soyut veya somut ilke, inanç veya varlıklardan her birisidir (Doğan H. , 2014, s. 415).

Değer; toplumlar, inançlar, ideolojiler veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan her türlü ideolojik/ilahi kaynaklı düşünüş, davranış, kural ya da kıymetlerdir (Dönmez & Yazıcı, 2008, s. 187).

Değerler kültüre, topluma ve bireye anlam veren ölçütlerdir. Değerler sistemi insan deneyimlerini yansıtır ve onlar üzerinde doğrudan bir etkide bulunurlar. Değerler sistemi kişilerden neyin istendiğini, kişilere neyin yasaklandığını belirler (Fichter, 2016, s. 176).

Değerin çeşitleri ile ilgili farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Bu sınıflandırmalardan bireyden topluma doğru açılan bir yelpazede değerleri birbirinden ayıran Nelson'un sınıflaması ise şöyledir:

Bireysel değerler: Kişisel tercihlerimizle ilişkili olan değerlerdir.

Grup değerleri: Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, sınıf, dini ya da politik bir grup olabilir.

Tarhan'a göre (Ceyhan & Zelka, 2014, s. 86) değerler amaç ve araç değerler olarak sınıflandırılabilir. Amaç değerler, insan hayatındaki soyut hedefleri tanımlarken, araç değerler insanı hayata götüren yol olarak tarif edilmektedir. Araç değerler, insani ve

evrensel değerlerin yaşanmasını sağlayacak mahiyette olup motivasyon artırıcı ve teşvik edici özelliğe sahip değerlerdir denilebilir. Örnek verilecek olursa; insanlara faydalı olmak amaç değer, bunun için meslek sahibi olmak araç değer sınıfında belirtilebilir.

Tarhan'ın başka bir değer sınıflandırmasında 'evrensel değer' ve 'kültürel değer' olarak iki sınıflandırma görülmektedir. Kültüre özgü değerler, evrensel değerlerin çeşitli dozlarda karışmasıyla oluşur. Örneğin, bir kültür sevgiyi ön plana çıkarırken, diğeri dürüstlüğü, bir başkası çalışkanlığı öne almaktadır. Bu kültürlerin hepsinde toplumun sosyal bütünlüğü, değerlerden örülü tuğlalarla oluşturulur. Her toplumun anonim değerleri arasında doz farkı bulunur ve kültürel kimlik buna göre şekil alır. Ayrıca bireylerin ölçü farkı da mevcuttur (Tarhan, 2014, s. 188).

1.2. Değerin Önemi

Değerlerin bireye ve topluma katkısı açısından önemi büyüktür. Değerlerin bireyin davranışlarını düzenleme, bir topluma uyum ve aidiyetini sağlama, kendisine zarar verecek davranışlardan uzak tutma, manevi boyutta haz/iç huzuru sağlama gibi yönlerden bireysel anlamda katkıları vardır. Ayrıca birey belli değerleri kabul edip hayatında uyguladığı, içselleştirdiği zaman yaşam kalitesi önemli oranda yükselecektir.

Değerler toplumdaki sosyal kontrol sistemine kaynaklık eder, bireyler arası bağlılığı güçlendirir. Farklı değerlere sahip kişiler arasında veya kuşaklar arasında oluşan farklı değerlerden kaynaklanan çatışmalar ortaya çıkabilir. Bu çatışmaları 'barışmak, uzlaşmak' gibi başka ortak evrensel değerler yardımıyla çözmek mümkündür. Değerler insan hayatında düzenleyici ve güdüleyici bir rol üstlenir (Aydın & Gürler, 2012, s. 4).

Değer türlerinden biri olan evrensel ahlak değerleri 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin temelini oluşturmuştur. Bu değerlerden bazıları şunlardır: Yaşama, özgürlük, suç kanıtlanana kadar masumluk, din ve vicdan özgürlüğü, mahremiyet, ifade özgürlüğü (Aydın & Gürler, 2012, s. 15). Bu bildirgenin içinde değerlerin yer alması değerlerin önemine işaret eder.

İnsanı diğer varlıklardan ayıran önemli yönlerinden biri de onun bir değer dünyasına sahip olmasıdır. Nitekim insan, anlamlar ve değerler oluşturan bir varlık olarak, anlamlar ve değerlerden oluşan bir dünyada yaşar. Bu sebeple insan hem kendisine hem

de diğ er bütün var olanlara bu anlam ve değerlerin içinden bakıp insanları/olayları anlamaya çalışır. İnsanın değerlere sahip bir varlık olması onun varoluşunun en temel niteliğidir. İnsanın yaşayabilmesi için amaç ve hedeflerini gerçekleştirmesi gerekir. Ve bu da ancak bir değer duygusuna dayanarak hareket etmesiyle mümkündür (Cihan, 2014, s. 657).

Değerin  nemi ile ilgili Güngör (Cihan, 2014, s. 657); insanın bir değere sahip olduğu zaman onun hem tutulacak en doğru yol olduğunu düşündüğünü, hem o konuda duygusal davrandığını hem de o değerin insanı belli bir doğrultuda hareket etmeye yönlendirdiğini belirtmektedir. Bu sebeple değerler bir bakıma hayatın gayeleridir. Değerlerin fertler üzerinde belirleyici etkisi vardır. Bütün bir toplum, yani toplumdaki fertlerin birçoğu belli bir değer profili ile tanınır (Cihan, 2014, s. 658). Sahip olunan değerlerin her birey için anlamı vardır. Bu değerler insanın davranışlarını büyük bir biçimde etkilemektedir.

Kişisel seçimler, birlikte yaşayan insanların ekonomik faaliyetlerini, sosyal hareketlerini ve hatta paranın yönünü etkisi altına alır. Değerlerde meydana gelen değişimlere bağlı olarak ekonomik hayat da etkilenmektedir. Beklentileri çok büyük olan hırslı kişiler, güne sanki o günden alacakları varmış gibi uyanırlar. H lbuki doğru değerleri hayata geçirebilen bireyler, her günü kendilerine verilmiş bir armağan olarak d ş n rlar ve o günü bu düşünce ile yaşarlar (Ceyhan & Zelka, 2014, s. 88). Böyle düşünen bireylerin yaşadığı toplumlarda güzel değerler hayata geçirilir, mutlu bireyler ve mutlu toplum oluşur. Değerlerin kaybedildiği toplumlarda sorunların artacağı bilinmektedir.

Geçmişte toplumumuzda bulunan göz hakkı kavramı değere bakış açısını gösteren önemli bir ipucudur. Buna göre kişinin etrafındaki insanların sizin sahip olduklarınızı sadece görmelerinden dolayı bir hak ortaya çıkmaktadır. Bu kavrama son zamanlarda toplumda neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Bu da günümüzde birçok değerin erozyona uğradığını göstermektedir. Günümüzde değerlerin toplumsal yaşantıdan çekilmesi ile sosyal denge giderek kaybolmaktadır. Geçmişte toplumumuzda tüketime dair kanaat etmek, israf etmemek gibi çok önemli değerler bulunmaktadır. Ticari ve sosyal hayat bu değerler etrafında şekillenmiştir. Buna ‘ahilik’ kavramı örnek verilebilir. Ahilikte, komşu esnafa hoşgörü, büyüklere saygı, küçüklere sevgi, yardımlaşma gibi değerler  ne çıkmıştır. Modern dönemde ise bu hassasiyetler kaybedilmeye başlanmıştır.

Günümüzde karşılaşılan tüketim çılgınlığı, israf gibi sorunlar tüketim değerlerinin yok olmaya başladığının çarpıcı göstergesidir (Ceyhan & Zelka, 2014, s. 91).

1.3. Değerler Eğitimi

1.3.1. Değerler Eğitimi Nedir?

Değerler eğitiminin tanımı konusunda farklı düşünceler bulunmaktadır. Zaman zaman şöyle cümleler kullanıldığı olur: ‘Çocuklara sorumluluk bilinci verilmeli, çevre korunmalı, yaşlılara yardım edilmeli, dürüstlük önemli, her şeyin başı sevgi, başkalarının hakkı yenmemeli vb.’. Bu sözleri söylerken, bazıları değerler eğitimi, bazıları ahlak eğitimi, bazıları etik eğitimi, bazıları karakter eğitimi kast etmektedir (Aydın, 2014, s. 549). Bazı kullanımlarda ise ‘ahlak ve değerler eğitimi’ olarak tercih edildiği görülmekte ve bu kullanımın daha kapsayıcı olduğu düşünülmektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s. 24-46) Aslında kastedilen şeyler birbirine çok yakındır. Bu araştırmada genel olarak yaygın kullanımıyla ‘değerler eğitimi’ ifadesi tercih edilmiştir.

Değerler eğitimi kavramı yerine ‘karakter eğitimi, ahlak eğitimi’ kavramları da kullanılmaktadır. Bazı kaynaklarda aynı şey kastedilirken bazılarında ufak farklar olduğunun düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Kesgin makalesinde, ‘Karakter eğitimi, istenen bireysel yetenek ve özellikleri geliştirebilmeye etki eden her türlü bilinçli ve açık gayrettir’ demiştir (Kesgin, 2015, s. 120). Lickona’ya göre karakter eğitimi amaçlı, üretken ve dopdolu bir yaşam ile adil, merhametli ve iyiye giden bir toplumun temeli olarak insanı üstün kılan, olgunlaştıran eylemleri geliştirmeye çalışır. Karakter eğitimi sayesinde birey, okul ortamında yürütülen her türlü faaliyet ve durum aracılığıyla ahlaki erdemleri içselleştirmek için bilinçli olarak adımlar atar. Söz konusu faaliyet ve durumlar, yetişkinlerin örnekliliği, akranlar arası ilişkiler, disiplinin sağlanması, çatışmanın çözülmesi, programın içeriği, öğretim süreci, akademik standartlardaki titizlik, okul ortamı, program dışı faaliyetlerin sağlanması, ailelerin de bu sürece dâhil edilmesi olabilir. Okul yaşamında olup biten her şey karakter eğitimidir. Çünkü her şey karaktere etki eder (Kesgin, 2014). Yukardaki ifadelerden anlaşılacağı üzere ‘karakter eğitimi’ ve ‘değerler eğitimi’ ile benzer şeyler kast edilmektedir.

Eğitim; genel anlamıyla ‘bireyde kendi yaşantısı yoluyla davranış değişikliği meydana getirme süreci’ olarak tanımlandığına göre; değerler eğitimi de ‘bireyde kendi yaşantısı yoluyla değerlerle ilgili davranış değişikliği meydana getirme süreci’ olarak tanımlanabilir (Aydın M. Ş., 2017, s. 87).

Amerika Eğitim Departmanı’na (United States Department of Education, 2007) göre Karakter eğitimi, okul toplumundaki öğrenciler ile yetişkinlerin saygı, adalet, vatandaşlık, kendine ve diğer kişilere karşı sorumluluk gibi değerleri öğrenme sürecidir (Sapasağlam, 2016, s. 4).

Karakteri oluşturan değerlerin veya ahlaki yargıların, eğitim yoluyla okul ortamında nitelikli eğitimci vasıtasıyla geliştirilmesi, karakter eğitimine katkı sağlayacaktır. Bu durumda değerler eğitiminin karakter eğitimi desteklediğini söyleyebiliriz. Bir yapı olarak karakter eğitimi ele alırsak, değerler eğitiminin bu yapıyı oluşturan ve güçlendiren yapı taşlarından biri olduğu sonucuna varabiliriz.

1.3.2. Değerler Eğitiminin Gerekliliği

Günümüz modern toplumlarında sanayi ve teknoloji alanlarında büyük gelişmeler sağlanmış, toplumlar bilim ve sanatta daha ileriye gitmiş fakat bu ilerlemenin yanında insani ve ahlaki sorunlarda da artış olmuştur. (Genç M. F., 2014, s. 521).

Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, dünyanın ciddi bir biçimde tek tipleştiği, bu tekdüzeliğin batılı kültür ve değerlere dayalı olduğu kaçınılmaz bir biçimde bize dayatılmış durumdadır. Küreselleşme insan kimliğine düşman bir olgu olarak görülmeye başlandı. Çünkü dünya ekonomisindeki dengesizliğin getirdiği insani sorunlar, bir tarafın ölçsüz tüketimi diğer tarafın alabildiğine yoksulluğu, hızla yükselen intihar sayısı, toplumsal ve bireysel çatışmaların artması, insani ilişkilerde görülen ciddi ahlakî erozyonlar, insanın değersizlik algısının artması gibi pek çok sebep sosyal bilimcileri yeni araştırmalar yapmaya sevk etmektedir. Bu yönüyle değerler eğitimi ayrı bir önem kazanmaktadır (Yılmaz, 2014, s. 393).

Toplumsal şartlar sebebiyle değerler eğitimi yapmanın giderek zorlaştığı bilinmektedir. Değer aktarımı konusunda günümüzdeki anne-baba ve eğitimcilerin geçmiştekilere göre işlerinin daha zor olduğu görülmektedir. Önceleri toplumun da

desteklediği birçok değer, çocuklara özel bir çaba sarf etmeden daha rahat aktarılabilirdi. Çocuğun üzerindeki tek etken artık sadece aile değildir, sadece okul veya arkadaş çevresi de değildir. Çocuklar artık tüm dünyadaki değişimlerden anne-babalarından daha çabuk etkilenmektedirler. Bu yüzden büyüklerin de dünyayı, yeni eğilimleri takip edip çocukların bunlardan nasıl etkilendiğini araştırmaları ve çocuklara bu değişimleri de dikkate alarak eğitim vermeleri önem kazanmıştır. Toplumun ayakta kalması için saygı, sevgi, dürüstlük, adalet, hoşgörü gibi değerlerin o toplumda yaşıyor ve insanlar tarafından sahipleniliyor olması gerekmektedir. Bu değerlerin çocuklardaki gelişimi tesadüflere, sosyal çevreye veya medyaya bırakılmayıp, büyüklerin bilinçli bir şekilde etkin olmaları gerekmektedir (Aydın M. Z., 2014, s. 559). Değerleri öğrenen ve hayata geçiren bireyler güzel bir yaşama sahip olma ve iç huzuru yakalama konusunda büyük adımlar atmış durumdadır.

Değerler eğitimi almış ve değerlerine bağlı olan insan, hayatındaki ihtiyaçlarını, gerçek olanlarla sınırlı tutar. Başkalarının elinde olan şeylerde gözü olmaz. İhtiyaçlarını derecelendirir ve belli bir düzeyde karşıladıktan sonra elindeki kaynakları diğer insanlarla paylaşır. Böylece paylaşma değerini de yaşamış olur. Bazı durumlarda başkalarının ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarına tercih eder. Çağdaş dünyada etkin olan bencil insan tipi yerine paylaşmak, yardımlaşmak gibi değerler diğerkâm insan tipini inşa etmeye yardımcı olmaktadır (Ceyhan & Zelka, 2014, s. 103).

Değerler bütün inanışlarda yer bulmuşlardır. Tarhan; Budizm'den Taoizm'e, Hinduizm'den Museviliğe birçok inanışta ortak değerlerin olduğunu belirtmiştir. Budizm'deki brahma kuralı doğruluk ve dürüstlük kavramlarını ön plana çıkarır. Şiddetten kaçınmayı ve ılımlı olmayı teşvik eder. Musevilikte kendi ırklarını üstün görmenin yanı sıra doğruluk kavramı önem kazanmıştır. Hristiyanlıkta sevgi kavramının baskınlığı dikkat çekmektedir (Tarhan, 2014, s. 194-196). Geçmişten günümüze insanlar değer arayışı içinde olmuşlardır. Değerlerin bütün dinlerde ve toplumlarda yeri büyüktür. Bu değerlerin nesilden nesle aktarımı, toplum içinde yaşatılması insanlar için ihtiyaç olarak hissedilmiştir. Bu yüzden değerler eğitimi önemli ve gereklidir.

Değerler hayatın her alanında yer almaktadır. Son zamanlarda Batı dünyası, modernizmin bir sonucu olan 'Sen çalış ben yiyeyim' düşüncesini ortadan kaldırmak ve

toplumdaki tembelliğin önüne geçmek için, ahlaki dokunun ekonomide önemli bir belirleyici olduğunu savunmaktadır. Buna paralel şekilde, her kurum kendi ahlak anayasasını vücuda getirmekte ve iş yerlerinde çalışmaya başlayanlar, dürüst olacaklarına, dışarıya sır taşımayacaklarına, yalan söylemeyeceklerine ve hile yapmayacaklarına dair yemin etmektedirler. Bu davranışlar da toplumda değerler eğitiminin gerekliliğini göstermektedir (Tarhan, 2018, s. 45).

Bireyin mutluluğu için önemli olan ve özellikle gençlik döneminde baskın olarak hissedilen ‘ailenin bir ferdi ‘ olmanın yanı sıra, ev dışındaki ‘ bir gruba ait olma ihtiyacı’ nın eğitimciler tarafından göz ardı edilmemesi gerekir. Kimliklerini sorgulama ve kişiliklerini bulma eğiliminde oldukları bu yaşlarda yapılacak yanlış yönlendirmeler onların birey olma/ait olma dengesini bozarak bütün yaşamlarını olumsuz etkileyecek hatalı tercihler yapmalarına ve illegal gruplara dâhil olarak zararlı faaliyetlerde bulunmalarına neden olabilir. Oysa genç bireylerin, topluma ya da kendilerine yabancılaşmadan olgunlaşabilmeleri için, birey olma/ait olma dengesini kurmanın yollarını gösteren bir eğitime ihtiyaçları vardır. Başka bir deyişle, gençlik dönemindeki bireylerin dünyayı tanıyıp anlamlandırmalarına yardımcı olan, içinde yaşadıkları toplum ile ilişkilerini düzenlemelerini sağlayıcı görüşleri ön plana çıkaran ve yaşadıkları çevreyle bütünleşmelerine destek olan bir eğitim-öğretim sürecinde olmaları gerekir. Bu yüzden, onlara kimlik ve kişilik gelişimini etkileyecek ürünler ve etkinlikler sunulmalı, bu ürün ve etkinlikler aracılığıyla hem değerli oldukları hem de toplumsal bütünün bir parçası oldukları hissettirilmelidir. Değerler eğitiminde kullanılacak sanat ve edebiyat ürünleri gençlerin aidiyet gereksinimlerini yönlendiren, kişiliklerini yitirmeden bir bütün içinde nasıl yer alacaklarını öğreten, suç odaklı gruplara katılmalarını önleyen, insanlara ve doğaya faydalı olma amacına yönelik, gençlerin karşı cinsle nasıl ilişki içinde olmaları konusunda bilgilendiren konular ve temalar içermelidir (Pakdemirli, 2014, s. 606).

Gençlik döneminin en önemli özelliklerinden birisi de karşı cinsle olan ilişkilerindeki merak ve çekingenlik duygularının bir arada yaşanmasıdır. Günümüz eğitim sisteminde, değişen toplum yaşantısı içinde cinslerin birbirlerine karşı tutum ve davranışlarının nasıl olması gerektiği konusu ihmal edilmiştir. Özellikle manevi değerlere önem veren gençler bu dönemde ciddi bir kararsızlık yaşayabilirler. Buna, çeşitli dini anlayışlara sahip kişilerin farklı ve tutarsız uygulamalarına dair gözlemleri de eklenince, gençler

kendilerini sosyal hayat şartları ile dini tutumların çeliştiği bir çıkmaz içinde görebilirler. Aile içindeki kız ve erkek kardeşliğinin ya da akrabalarının, okul ya da çalışma hayatındaki kız-erkek arkadaşlığının, sokakta veya toplu taşıma araçlarında karşılıklı davranmanın nasıl olması gerektiği konusunda sorun yaşayabilirler. Bu gençlerin insani değerlere uygun davranışları teşvik eden bir eğitim-öğretime, toplumsal ilişkileri işleyen, özellikle karşı cinslerin birer arkadaş ve insan olarak birbirlerine nasıl davranmaları gerektiği konusunda örnekler sunan materyallere ve etkinliklere ihtiyaçları vardır (Pakdemirli, 2014, s. 606). Gençlerin bu dönemde doğru karar verebilmeleri ve kendi değer hükümlerini oluşturabilmeleri açısından değerler eğitimi etkinlikleri faydalı olacaktır.

Evrensel değer ve doğruların varlığını savunan, ahlaki hak-haksızlık, doğru-yanlış, iyi-kötü, konularında karar vermeyi ve davranmayı kapsayan bilişsel bir yapı olarak kabul eden Kohlberg'in gelenek ötesi olarak isimlendirdiği bu dönemde gençler (Pakdemirli, 2014, s. 607), kendi değer hükümlerini ve ahlak ideallerini oluşturma sürecinde olduklarından, sözü ile davranışı çelişen büyüklerini eleştirmeye başlarlar. Bununla beraber ideal olarak kabul ettikleri bazı yetişkinlere hayranlık besleyip onlara bağlanırlar. Kişiliklerinin ahlaki boyutunu tamamlamak için onları model alırlar ve onların tavsiyelerini, hareket ve tutumlarını benimsemeye başlarlar (Pakdemirli, 2014, s. 607). Hayran oldukları bu modeller farklı, önemli, aktüel olabileceği gibi, gençleri yargılamadan oldukları gibi kabul eden, sevgi ve saygı gösteren, güven ve destek veren bireyler de olabilir. Erden'e göre gençlerin, doğru model bulduklarında sağlıklı bir kimlik geliştirmeleri mümkündür. Aksi halde yanlış modellerin kısılcına düşebilir ya da içlerine kapanarak olumsuz davranışlar sergileyebilirler (Pakdemirli, 2014, s. 608).

'Hız'a endeksli yaşamın insanlığın başına neler açtığına dair olumsuz örneklerle her geçen gün yenileri eklenmektedir. Rakiplerini geçmek için sadece çalışmanın yeterli olmayacağı, her türlü hile ve oyunlara başvurma normal, hatta zorunlu olduğu zihinlerde yer etmektedir. Olabildiğince hızlı ve hırslı hayat mücadelesiyle elde edilecek bir başarı, bu başarının sağlayacağı yüksek gelir ve refah düzeyi, bu gelir ve refahla elde edileceğine inanılan mutluluk düşünceleri gençlerin zihinlerinde yer yapmış durumdadır. Ancak bu süreci tamamlayınca mutluluğa erişileceği düşüncesi tartışmaya açıktır. Bilinmektedir ki elde edilen bu mutluluk tıpkı hayatın kendisi gibi hızla ve en

kısa zamanda bitmekte ve yerini mutsuzluğa bırakmaktadır (Ceyhan & Zelka, 2014, s. 101).

‘Gençlik Değerleri Üzerine Bir Araştırma’ isimli yapıtında Çileli (1990), gencin kişisel hak ve özgürlüklerini belirlemek ve çocukluğuna ait düşünce ve davranış kalıplarından kurtulmak, bağımsızlık ve özerklik kazanmak için ortaya çıkmaya başlayan yaşam felsefesini oluşturarak ideal ve değerler oluşturma çabalarına giriştiğini vurgular. Bu dönem geleceğe ilişkin yeni fırsatları içeren veya geri dönülmesi mümkün olmayan seçimlerin de yapıldığı bir evredir (Yavuzer, 2005, s. 71).

‘Günümüz toplumunda kötüleşen gençlik eğilimleri: şiddet ve saldırganlık, hırsızlık, kopya, otoriteye saygısızlık, akranlarına karşı gaddarlık, önyargı, kötü dil /argo kullanımı, erken cinsel gelişme ve cinselliğin kötüye kullanımı, ben merkezlilikteki artış ve toplumsal sorumluluktaki düşüş, alkol ve uyuşturucu gibi kendine zarar verici davranışlardaki artışlar aile yapısındaki bozulmalar, kitle iletişim araçlarının aşındırıcı fonksiyonları okul ve ebeveynlerin değerler eğitime sarılmasını gerekli kılmaktadır (Lickona, 1991). Okullar toplumumuzun ahlaki erozyona uğradığı böyle bir dönemde ahlaki meselelerde seyirci kalamazlar. Aksine gençlerin karakterine ve toplumun ahlak sağlığına imkânları ölçüsünde katkıda bulunmak zorundadırlar.’ (Meydan, 2012). Gençlerin çok sorunla karşılaştığı bu dönemde okullarda değerler eğitiminin yapılması bir gereklilik haline gelmiştir.

Değerler eğitimi bireylerin kendi ahlaki kodlarını geliştirmelerini ve diğer insanların ahlaki kodları ile ilgilenmelerini sağlar. Ayrıca değerler eğitimi insanların kendi deneyimleri üzerinde düşünüp, bu deneyimlerin anlamlarını araştırmalarına yardımcı olur. Bireyin kişilik yapısının oluşmasında değerler eğitiminin büyük önemi vardır (Ulaş, Aydın, Kurtlu, & Tedik, 2014, s. 547).

1.3.3. Değerler Eğitiminin Amacı Nedir?

Değer üreten bir varlık olarak insanı insan yapan en belirgin özelliklerden biri akıllı olması, diğeri de irade sahibi olmasıdır. Bu iki temel özellik, aynı zamanda insanın yaptığı hal ve hareketlerin esas belirleyicisidir. Aynı zamanda toplumsal bir varlık olan insanın diğer insanlarla kurmuş olduğu ilişkiler kimi zaman olumlu, kimi zaman da olumsuz davranışlarla karşılaşmalarına sebep olabilmektedir. Burada esas belirleyici

olan şey kişinin ahlak anlayışıdır. İyi ve kâmil bir ahlak, insanların birbirini kırmadan, üzmeden ilişkilerinde doğru bir tutum geliştirmesini sağlayabilmektedir. Bu nedenle ahlak, toplumun en küçük üyesi olan bireyden başlayarak, aile, mahalle, şehir ve insanlığın tümüne şamil önemli bir unsurdur. Bu nedenle ahlakı asla kaybetmemek gerekir; eğer ahlak bir kaybolursa, onun bir daha bulunması neredeyse imkânsızdır (Erdem H. , 2014, s. 331). Değerler eğitiminin yapılması ahlakı kaybetmemek için çok büyük öneme sahiptir.

İnsan en kıymetli sermayedir. Bu nedenle çocuklara ve gençlere iyi yatırım yapılmalıdır. Sağlam ahlak ve karakter sahibi, geleneksel, kültürel, dini değerlerin farkında olan ve bunları içselleştirmiş gençler yetiştirmemiz ülkenin ve toplumun geleceğine büyük katkı sağlayacaktır. (Erdem H. , 2014, s. 332)

Eğitim programlarında yer alan genel amaçların, bütün okullarda gerçekleştirilmesi istenen devletin uzak hedeflerine/eğitim politikasına katkıda bulunması beklenir. Genel amaçlar bütün okullar ve derslerde ulaşılması istenen özellikleri ifade eder. Buna göre, değerler eğitimi tüm derslerin/okul çalışanlarının ortak hedefi olmalıdır. (Aydın M. Z., 2014, s. 553)

Eğitim bireyde kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ya da kasıtsız davranış değişikliği süreci olarak tanımlanmaktadır (Aydın M. Ş., 2017, s. 74). Eğitimin amacı, insanın doğuştan getirdiği yetenekleri bir arada geliştirmektir. Buna göre bilişsel, duyuşsal ve bedensel güçler dengeli bir şekilde geliştirilmelidir. Manevi yönden eğitim geliştikçe, iyilik ve güzellik kavramları da ileri atılımlar kazanır. Böyle bir eğitimden geçen kimse, kendine güven ve saygınlık kazanır. Bireyde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşumu gerçekleşir. Değerler eğitimi hem bireysel hem de toplumsal yönü olan bir konudur. Değerler eğitiminin amacı, insanın hem kendisinin hem de başkalarının mutluluğuna ve mükemmelliğine yardımcı olacak şekilde hareket eder hale gelmesidir (Aydın M. Z., 2014, s. 553). Değerler eğitiminin okullarda yapılmasının amaçlarından biri de her öğrenciyi hayata ve üst öğrenime hazırlamak, hem de ‘iyi insan’ ‘iyi vatandaş’ olmalarını sağlamaktır (Aydın M. Z., 2014, s. 552).

Kayseri’de değerler eğitimi ile ilgili ‘Değerler Şehri Kayseri Projesi’ çalışması yapılmıştır. Bu proje 2013 yılının Mart ayında uygulanmaya başlamış ve şehirdeki

birçok okulda faaliyete geçmiştir. Kayseri valiliği değerler eğitiminin amacı ile ilgili ‘Değerler Şehri Kayseri Projesi’nin yönergesinde şu amaçları belirtmiştir:

Hedef kitle olan öğrenciler ve velilerle birlikte;

- a) Öğrencilere; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, demokratik ilkelere, insan haklarına, çocuk haklarına ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, görevini yapma ve sorumluluk yüklenebilen birey olma bilincini kazandırmak,
- b) Evrensel kültür değerlerini tanıyan, bu değerleri benimseyen ve saygı duyan, bilgi ve gerçek hayatta rehberlik edecek ahlakî değerlerle donatılmış; kendine güvenen, sistemli düşünebilen, girişimci, plânlı çalışma alışkanlığına ve eleştirel bakış açısına sahip, estetik duyguları ve yaratıcılıkları gelişmiş bireyler yetiştirilmesini sağlamak,
- c) Millî, manevi ve kültürel değerlerini tanıyan, bu değerleri benimseyen ve saygı duyan; kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye olumlu katkılar yapan, iş birliği içinde çalışan, hoşgörülü ve paylaşmayı bilen, bireysel ve toplumsal sorunları tanıyan ve bu sorunlara çözüm yolları arama alışkanlığına sahip, üretken bireyler yetiştirilmesini sağlamak,
- d) Öğrencilerin kişisel, toplumsal tüm kaynakları ve zamanlarını etkin, yerinde ve verimli kullanan, okul ve çevresindeki sosyal yaşamın ahlaki ve etik değerlere uygun olarak şekillenmesine katkıda bulunan, bilimsel süreçlere ve ahlakî değerlere uygun olarak karar veren, temel insanî değer ve erdemlerle donatılmış ve bu değerlere karşı duyarlı olan ve bunları davranışa dönüştüren, edindiği değerleri gelecek nesillere aktaran bireyler olmalarını sağlamak,
- e) Okullarda akademik başarı kadar önemli olan değerler eğitimi uygulama bilincinin tüm eğitim çalışanlarında ve ailelerde oluşturulmasını sağlamak, projenin özel amaçlarıdır (Kayseri, 2013).

1.3.4. Değerler Eğitimi Nasıl Yapılır/Yapılmalı?

Değerler, tutum ve davranışların, ahlaksal yargıların önemli belirleyicisidirler. Dış dünyanın algılanmasında önemli role sahiptirler. İnsanlar değerleri çok küçük yaşlarda

aile içerisinde ve akran grupları içerisinde genellikle sistemsiz olarak öğrenmeye başlarlar. Sistemli/programlı değerler eğitimi daha çok okulda gerçekleştirilir. Okulda öğrencilere değer kazandırmanın yollarından iki tanesi ön plana çıkmaktadır. Bu yollardan ilki, yaygın olarak bilinen resmi program ile değer kazandırmadır. ‘Açık program’ olarak ifade edilen kavram okulun amaçlarını, öğretim müfredatlarında yazılı olan amaçları, bu süreçte kullanılacak materyalleri ve yürütülen eğitim etkinliklerini kapsar (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 220). İkinci yol ise, öğretmenlerin sınıf içi ve sınıf dışı davranışlarından, öğretmenlerin sahip oldukları inanç ve değer sistemlerinden, okulun amaçlarından, okul sahalarının fiziksel düzenlemelerinden, öğretilen derslerden, ders kitabı içeriklerinden, okul idaresi ve öğretmenlerin öğrencilerle kurdukları ilişkilerden, sınıf içi disiplin uygulamalarından, farklı sosyal tabakalardan gelen öğrencilere bakış açılarından oluşan örtük program ile değer kazandırmadır. Örtük program, değerlerin eğitim öğretim ortamında öğretimidir. Jakson örtük programın, ‘ahlaki, sosyal ve kültürel değerlerin öğrencilere aktarılmasını sağladığını belirtmiştir (Merter, 2014, s. 561). Kaymakcan ve Meydan örtük programın değerler eğitiminde etkili faktör olduğunu ifade etmiştir. Örtük program açık programı bütünler. Okul paydaşlarının inanç ve tutumları, törenler, müfredat anlatılırken sergilenen davranışlar, öğretmen-öğrenci/öğrenci-öğrenci arasındaki çatışmalardaki çözüm yöntemleri, okulun temiz kalması konusunda personelin tutumu, benimsenen değerler, yönetici/öğretmen/veli/öğrencilerin inanç ve tutumları örtük programın öğelerine örnek olarak verilebilir (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 221).

1970’lerde siyasetçiler, eğitimciler, psikologlar ve din adamları gibi farklı alanlardan birçok insanın değerler eğitimine artan yoğun ilgisi ‘Değer aktarma , Değer geliştirme, Bütüncül değerler eğitimi’ gibi yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Günümüzde istifade edilen değer yaklaşımlarından biri olan ‘Değer aktarma yaklaşımında, öğrenciler öğrenecekleri değerleri seçmemekte, eğitimciler tarafından seçilen değerler öğrenmenin amacı olarak ortaya konulmaktadır. ‘Değer telkini ve Davranış değiştirme yöntemi’ değer aktarma yaklaşımı içinde ele alınmıştır. Değer geliştirme yaklaşımlarında bireylerin benimseyecekleri değerleri seçmeleri, ahlaki ikilemleri çözmeleri ve en anlamlı/güvenilir bilgiyi almaları değerler eğitiminin hedefleri arasında yer almaktadır. ‘Ahlaki muhakeme, değer berraklaştırma, değer analizi’ gibi yöntemler

değer geliştirme yaklaşımı içinde ele alınmıştır (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 137-191).

Değerler eğitiminde bilişsel sürecin yeri çok önemlidir. Bilişsel yapısı değişen bireyin duyguları da harekete geçer. Davranışı yapmak için istekli olur. Bu yüzden bilişsel süreç ile uygulama kısmı birlikte yürütülmelidir. Sadece bilişsel sürece hitap eden bir yaklaşımla değerleri öğretmek çok zor gözükmektedir. Hayatın içindeki uygulamalara da ihtiyaç vardır. Sosyal ortam olan okullarda değerler, çocukların davranış ve tutumlarının sonucunda çevrelerinden gördükleri tepki ve yorumlarla gelişebilirler yahut körelebilirler. Örneğin; bir öğrenci çöpleri çöp kutusuna atarsa ve öğretmeni onu güzel sözle ödüllendirirse bunu gören diğer öğrenciler çöpleri yere atmama davranışını sergilemeye eğilimli olurlar. Sınıf içinde oluşan ortak olumlu bir doku, çocukların değerleri geliştirmelerine zemin hazırlar. Öğretmenler öğrencilere sorumluluk vererek olumlu/olumsuz pekiştireçlerle değer sisteminin gelişimine katkı sağlarlar (Aydın M. Z., 2014, s. 554). Değerlerin eğitimi için uygun fiziki ve sosyal çevre düzenlemesi yapıp yeterince hazırlanılmalıdır. Bu ortam çocuğun kazanılması hedeflenen değerlere göre davranmasında büyük ölçüde yarar sağlayacaktır. Bilişsel boyutu da göz önüne alındığında davranış pekiştirilmiş olacaktır.

Değerler eğitiminin nasıl yapılacağı ile ilgili Stengel ve Tom'un sınıflandırmasına bakıldığında müstakil, ardışıklı, baskın, dönüştürücü, bütüncül yaklaşımlardan bahsedildiği görülmektedir. Baskın (Dominant) Yaklaşım, ister ahlak alanı ister akademik alan baskın olsun akademik başarıyı artırması ile öne çıkmaktadır. Farklı yaşam tarzlarını benimseyen ailelerin okulların beklentilerine cevap verebilmesi açısından olumlu bulunmaktadır. Fakat ahlaken baskın yaklaşımın genelde din temelli ahlakı esas alıp diğer ahlaki yaklaşımlarını dışlaması ve akademik alanın baskın olduğu yaklaşımın da dini tamamen dışarıda bırakılması beraberinde kültürün diğer öğelerinin dışarıda bırakılıp tek tipleştirilmesi tehlikesini de getirmektedir (Kesgin & Kesgin, 2014, s. 127). Baskın yaklaşımdan faydalanırken bu tehlikeyi göz ardı etmeyip ahlaki ve akademik yönden dengeyi sağlamak gerekmektedir. Çünkü bir öğrenci için hem akademik hem ahlaki başarı gereklidir. Matematiği çok iyi bilen ama insani değerlerden yoksun bir birey yetiştirmek topluma kazanç yerine zarar getirir.

Öğretmenlerin sahip oldukları değer ve inanç sistemlerinden, davranış ve tutumlardan, dünya görüşlerinden, hayat tarzlarından öğrencilerin almış oldukları mesajlar her zaman okulun resmi programında yer alan amaçlarla uyumlayabilir, hatta zıt bile düşebilir. İşte bu durumda sınıfın örtük programı öne çıkar. Örtük program eğitim öğretim ortamlarının arka planında yer alır. Öğrenme ve öğretme süreci, bilgi aktarımından çok daha fazlasını kapsar. Özellikle öğretmensiz bilgiye ulaşmanın mümkün olduğu bilgi toplumunda ve bilgi çağında öğrenme ve öğretme sürecinin fonksiyonlarında önemli bir değişme söz konusudur. Günümüzde öğrenme ve öğretme süreci; değerler, inançlar, hayat tarzları ve deneyimleri de içermektedir. Örtük program ile günümüzde, okullarda ve özellikle de sınıflarda öğretmen ve öğrencilerin değerleri, inançları, davranışları, tutumları ve dünya görüşleri değerler eğitimi sürecinde önemli ölçüde etkili olmaktadır. (Merter, 2014, s. 563).

Okul çerçevesinde değerler eğitimine yönelik doğrudan dersler olmaması halinde gizli/örtük program ile değerler öğretilir. Okulun atmosferi, öğretmenlerin disiplin anlayışları ve beklentileri gibi yapılar öğrencilerin değerleri öğrenmesine ve öğrencilerin değer gelişimine katkıda bulunur. Toplumun üyesi olan birey, planlı/plansız edindiği tecrübeler ve yaşantılar sonucunda çeşitli bilgi, beceri ve duygular edinir. Bunların sonucunda kendi hayatı ve toplumun diğer bireyleri için doğru ve yanlışlar belirler. Bunlar onun hayatının yön vericileri olur. (Akbaş, 2007).

Yakın zamana kadar öğrencilere ahlak ve değerler eğitimi adına verilmek istenenler, sadece din kültürü ve ahlak bilgisi ve vatandaşlık derslerinde verilmeye çalışılmıştır. Bu yeterli olmadığı için eğitimin uzak ve genel hedefleri içinde değerler eğitimine daha fazla yer ve zaman ayrılmalıdır. Gelecek nesillerin birbirine daha bağlı ve hoşgörülü olmasını hedefleyen ülkeler, ahlak ve değerlerine önem veren bir eğitim programı hazırlamalı ve vatandaşlarına bu gibi değerleri daha fazla kazandırmaya çalışmalıdır (Erdem H. , 2014, s. 332).

‘Değerler eğitiminde gençlerin, hem toplumsal hak ve adalet kavramları üzerinde duran, empati ve hoşgörüyü vurgulayan etkinliklere hem de muhakeme güçlerini ve düşünce ufuklarını genişletici, sosyal olaylara karşı çok yönlü ve eleştirel bir bakış açısı kazandırmaya yönelik etkinliklere ihtiyaçları vardır. Gençlerin, güncel olayların işlenerek hayatın gerçeklerine temas eden etkinlikler aracılığıyla rasyonel eleştirinin

nasıl yapılması gerektiği konusunda bilinçlenmeleri sağlanmalıdır. Bu etkinliklerde kullanılan materyallerin, açık ya da kapalı bir üslupla herhangi bir gerçek ya da tüzel kişiliği küçük düşürücü beyanlar içermemesine, bir şahıs veya grubu değil, objektif olarak olayları ve fikirleri kritik etmesine dikkat edilmelidir. İmalı ya da belirgin olarak yasadışı yapılanmaların, insani değerlerle çelişen fikirleri savunan kişi veya kuruluşların veya herhangi bir siyasi görüşün propagandasını yapan ürünlerin kullanılması da doğru değildir. Toplumsal gerçekler ve bunların gençler üzerindeki etkileri politik ve slogancı bir anlatım tarzıyla değil, gençlik bakış açısıyla ve tarafsız olarak ele alınmalıdır. Ayrıca sosyal temalar işlenirken, kültürden kültüre değişen farklılıkların yanında, evrensel insani özellikler ve ihtiyaçların ön plana çıkarılması da faydalı olacaktır. Örneğin, yoksulları ve engellileri horlayan ifadelerin yer aldığı ürünlerin kullanılması yerine onların topluma kazandırıldığı örnekleri içeren ürünlerin kullanılması ulaşılmak istenen hedeflere uygun düşmüş olacaktır. Değerler eğitiminde kullanılacak materyallerde insan ve aile sevgisi, bir arada yaşama bilinci, birliktelik, dostluk, arkadaşlık, komşuluk, paylaşma, yardımlaşma gibi değerlerin vurgulanması önemlidir’ (Pakdemirli, 2014, s. 607).

Değerler eğitiminde ‘ne öğretilmesi’ ve ‘nasıl öğretilmesi’ ifadeleri karşılaştırıldığında Ruane’ye göre, ‘Değerleri öğrencilere kazandırılmasında öğretmenlerin ne öğrettiklerinden ziyade nasıl öğrettikleri konusu önemlidir. Bunun yanında öğretmenlerin inançlarını, tutumlarını ve değerlerini sınıfa yansıtıp yansıtmadıkları, kazandırmak istedikleri değerler ile ilgili öğrencilere söylemlerde bulunup bulunmadıkları da son derece önemlidir.’ (Merter, 2014, s. 562). Ne denildiğinden ziyade nasıl denildiği önemli olmaktadır.

MEB’in (2017) müfredatları yenileme çalışması il ilgili yaptığı basın açıklamasında;

‘- Müfredatların yenilenmesi çalışmaları sırasında değerlerin öğrencilere aktarılmasında izlenen yöntemlere ve bu aktarımın etkililiğinin nasıl arttırılacağına ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Bu amaçla birçok ülkenin (Kanada, Avustralya, Hindistan, Yeni Zelanda, Amerika, Uganda, Tayland, İngiltere, Malezya vb.) müfredatları, Avrupa Birliği ve UNESCO tarafından hazırlanan broşür ve yayınlar, yurt içi ve dışında yayımlanmış eğitimle ilgili akademik makaleler incelenmiştir. Müfredatların giriş bölümüne “Değer(ler) Eğitimi” başlığı altında bir bölüm eklenerek değerlerin

müfredatlarda yer alma nedenleri, nasıl yer aldığı, öğrenme öğretme sürecinde öğrencilere nasıl aktarılabilceği, değerler verilirken hangi öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasının gerektiğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

- Dersin bağlam ve kazanımlarından, konu anlatımından ve akışından kopuk olarak verilen değerler anlamlı ve kalıcı olmamaktadır. Bu sebeple değerlerin ilgili dersin doğası ve müfredat kazanımları ile tutarlı olmasına ve bütünlük oluşturmaya dikkat edilmiş, aleni ve/veya örtük (zımnî, hidden) olarak müfredat kazanımlarına ve kazanım açıklamalarına hedeflenen değerler yedirilmiştir.’ maddeleri yer almaktadır. Değerler eğitiminin nasıl yapılacağına ilişkin yol gösterici ifadeler kullanılmıştır. Bu ifadeler okullarda ilgili personelin, eğitimcilerin değerler eğitimi yaparken dikkate alması gereken hususlar olarak algılanmalıdır.

Değerler eğitiminde öğretmen çok önemli bir aktördür. Öğretmenin değerler eğitiminde katkısı ve önemi büyüktür. Çünkü çocuğun muhatap olduğu, ruh dünyasını şekillendirirken model aldığı kişilerden birisi de öğretmendir. Bu noktada öncelikle öğretmenin maddi ve manevi değerleri bilmesi ve yaşaması gerekmektedir. ‘Hazmedilmeyen ilim telkin edilmemeli ilkesi gereğince, öğretmen öncelikle değerle kendisi haşır neşir olmalı ki öğrencisine örnek olabilsin. Öğretmenlerin eğitimi de bu açıdan önem kazanmaktadır. (Erdem H. , 2014, s. 345)

‘Değer öğretiminde kalpten gelmeyen hiçbir şey, kalbe gitmez. İnanmaksızın değer öğütleri veren, ödevden bahseden bir öğretmen, boşuna zahmete katlanmakla kalmaz, çocuğa konuştuklarımızla yaptıklarımızın farklı olabileceğini öğretmiş olarak da yanlış yapar. Gayet düzenli fakat soğuk, kuru bir ahlak dersi ile ahlak öğretilemez. Samimi kısa bir açıklama, uzun ve mekanik bir açıklamadan daha etkili olabilir.’ (Aydın & Gürler, 2012, s. 27).

Sınıf içinde değerlerin öğretiminde öğretmen davranışları son derece önemlidir. Sınıf içinde öğretmenler değerleri öğretirken her zaman için öğrettikleri değerlere uygun davranışlar gösteremeyebilirler. Örneğin, yalan söylemenin ne kadar kötü bir davranış olduğunu söyleyen bir öğretmen kendisi yalan söylerse, sorumluluk değerini kazandırmak isteyen bir öğretmen dersine zamanında gelmez ise, hoşgörü değerini kazandırmak isteyen bir öğretmen öğrencilere hoşgörülü davranmaz ise, öğrenciler öğretmenin anlattıklarına inanmayabilirler ve öğretmenin kazandırmak istediği değerleri

kazanmayabilirler. Çünkü bu durum öğrencileri duydukları ile gözlemledikleri arasında ikilemde bırakabilmektedir. Böyle durumlarda öğrenciler, öğretmenlerinin anlattıklarını değil, öğretmenlerden gördüklerini öğrenirler. Yani öğrenciler öğretmenlerini söylemek istediklerine göre değil, öğretmenlerin kazandırmak istedikleri değerlerin davranışlarına yansımalarına bakarak değerlendirirler (Merter, 2014, s. 565). Konuyla alakalı toplumda bilinen/anlatılan Mevlana'nın meşhur hikâyesi şöyledir: Tatlıyı çok seven bir çocuğu tatlıdan vazgeçirmek için diyar diyar dolaşan anne ve babası bir fayda umarak Mevlana'ya getirmişler. Mevlana Hazretleri ise kırk gün sonra gelmelerini söylemiştir. Bunda da bir hikmet vardır diyerek onca yolu geri dönüp kırk gün sonra tekrar Mevlana'nın huzuruna çıkmışlardır. Mevlana ise çocuğa: 'Evladım tatlı yeme ' demiştir. Kırk gündür bekleyip çok farklı bir uygulama olacağını düşünen ve Mevlana'nın bu sözüne şaşırان çocuğun anne ve babası sitem ve merakla neden bu şekilde söylediğini sormuşlardır. Mevlana ise şöyle cevap vermiştir: 'Siz bana geldiğinizde yediğim tatlının tadı hala damağımdaydı. O şekilde tatlı yeme desem etkili olmazdı. Ben de çocuğa tatlı yeme diyebilmek için kırk gündür tatlı yemedim. Bu hikâyeden de anlaşılacağı üzere, çocuğa söylenenlerin etkili olabilmesi için söyleyenin hayatta o söylediği şeyi yapması büyük önem taşımaktadır.

Değerler eğitiminin nasıl yapılacağı yönünde birçok tavsiyenin olduğu görülmektedir. Aydın'ın değerler eğitiminde dikkat edilecek hususlara yönelik tavsiyelerinden bir kısmı şunlardır:

1. Aile bireyleri ve tüm okul çalışanlarının(öğretmen, idare, danışma, kantin, yemekhane, güvenlik, okul servisi çalışanları), kazandırılması hedeflenen değerle ilgili tutarlı davranışlar sergilemesi, model olması ve etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır.
2. Etkinliklere öğrencilerin tamamına yakınının katılması sağlanmalı, öğrencilere sosyal sorumluluklar verilmelidir.
3. Değerlerle ilgili tavsiyelerde bulunurken emir veren bir dil kullanmak yerine, bu konudaki örnek kişi ve öykülerden yararlanılarak dolaylı olarak vurgu yapılmalıdır.
4. Öğrencilerin resim, şiir, kompozisyon yazmaları, yazılı materyal taramaları, duvar gazetesi çıkarmaları veya gazete dergi gibi kaynaklardan kazandırılması

hedeflenen değerle ilgili dokümanları bulmaları istenebilir. Benimsenmesi hedeflenen değer konusunda öğrenciler tartışılabilir. ‘ Neden bu değer iyidir? Veya Neden bu değeri önemsemeliyiz?’ gibi sorularla değeri açmak öğrencilerin değeri daha iyi benimsemelerine ve sahiplenmelerine yardımcı olur.

5. Hangi değer kazandırılacaksa, öğretilmeye başlanmadan önce o değer net olarak tanımı/açıklaması yapılmalıdır. O değer hayatta uygulandığında kazanılacak şeyler ve uygulanmadığında kaybedilecek şeyler açıkça belirtilmelidir. Ayrıca değer edinmiş kişinin davranışları somut bir şekilde örneklendirilebilir.
6. Ödül ve ceza verirken duygusal değil, adaletli davranılmalıdır. Olumlu söz ve davranışlar takdir edilmeli ve ödüllendirilmelidir. Olumsuz davranışların ise hoşgörülle karşılanması değerler eğitiminde daha faydalı olacaktır.
7. Olumlu, kabul edici, öğrenci merkezli bir sınıf iklimi oluşturulmalıdır. Öğrencilerin etkinliklere gönüllü katılmaları ve zevk almaları sağlanmalıdır. Her öğrenci ve sınıfa hayatlarında yeri olan en az bir tane sorumluluk verilmelidir.
8. Öğretmenlerin üzerindeki akademik başarı baskısını azaltarak, onların öğrencilerin sosyal ve ahlaki gelişimlerini ihmal etmeleri önlenmelidir. Ailelere ve öğrencilere okulda tek başarının akademik başarı olmadığı bunun yanında okulun sosyalleşme ve değer öğretme görevleri üzerinde de hassasiyetle durulmalıdır.
9. Öğretmenler grupla çalışma ve iş birlikçi öğrenmeyi kullanarak öğrencilerin birbirlerine yardım etme birlikte çalışabilme alışkanlıklarını geliştirmelidir. Böylece öğrenciler topluluk içinde yaşamayı, birbirlerini dinlemeyi, diğerlerinin görüşünü almayı, etkili iletişim kurmayı, anlaşmazlıkları çözmeyi ve yarışmayı değil bir amaca ulaşmak için çalışmayı öğrenirler.
10. Değerler eğitiminde empatinin öğretimi önemli olduğu için değerler eğitiminin temeline empati eğitimi konulmalıdır (Aydın M. Z., 2014, s. 555-557).

Değerler eğitimi sırasında özgür bir ortamın olması çok önemlidir. İnsanlar zorla ahlaklı olmaya itildiklerinde, baskı gördüklerinde yanlış davranışlar gizli olarak yapılmaya başlanır. Bireylerin tek başlarına karar alma imkânları olduğunda kimin daha erdemli olduğu ortaya çıkacaktır (Tarhan, 2014, s. 185-216). Bireyler baskı görmeden aldıkları eğitimi de benimsemiş olacaklar ve bireylerin değerleri içselleştirmeleri kolaylaşacaktır.

Yapılan araştırmalarda öğretmenlerin belli değerlerin önceden belirlenmesine ve bu değerler doğrultusunda eğitim yapılmasına olumlu bakarken eğitim yöntemi açısından belirlenen değerlerin dikte eder tarzda değil öğrencinin keşfetmesini sağlar tarzda değerler eğitimi yapılması gerektiğini düşündükleri ortaya çıkmıştır (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 289).

Bazı öğretmenlerin görüş ve tavsiyelerine göre kazandırılması hedeflenen değerlerle ilgili söz ve müziği öğretmenler rehberliğinde öğrenciler tarafından müzik parçaları yapmak, klipler veya kısa filmler çekmek ve bunları okulda/internet kanallarında yayınlamak faydalı olabilir. Temizlik değeri ile ilgili gönüllü öğrencilerle özel kıyafet veya işaretlere sahip hijyen timleri kurup çevredeki kuruluşlarla iş birliği yaparak okul içi ve dışındaki mekânların temiz tutulmasına yönelik çalışmalar yapmanın da yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda; velilere ayın değeri ile ilgili bilgi/el bülteni/el kitapçığı/mektup göndermek, selam vermeden geçme kampanyası ile sevgi ve saygı değerini öne çıkarmak, sorumluluk değeri ile ilgili olarak bitki/hayvan bakımı üstlenmek, gönüllü öğrencilerle okul içi veya okul dışı mekânlarda danışmanlık eğitim seminerleri düzenlemek, yardımlaşma değeri çerçevesinde öğrencilerin ihtiyaç sahipleri ile eşya/kitap/oyuncak paylaşımlarını sağlamak, okuldaki diğer sosyal etkinlikler kulübü ile işbirliği içinde olup çalışmalara onları da dâhil etmek, mezun öğrencilere milli ve manevi değerleri kazandırmak adına diplomalarını milli değeri olan mekânlarda vermek, değerler eğitimi panolarında yarışmalar/bulmacalar düzenlemek ve bunları ödüllendirmek gibi faaliyetler yapılabilir. (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 294).

Değer öğretiminde diğer derslerde kullanılan yöntemler kullanılabilir. Bu yöntemlerden özellikle araştırma inceleme yoluyla öğrenme, iş birliğine dayalı öğrenme, tartışma grubu, takım oyunu vs. kullanılması daha etkili olacaktır. (Aydın & Gürler, 2012, s. 88)

Okulların imkânlarının değerler eğitimi konusunda verimli çalışmalar yapılmasını desteklemede yetersiz kaldığı düşünülmektedir (Yazıcı K. , 2006, s. 500). Okul dışına taşan etkinliklerle ilgili olarak yıldırıcı prosedürler de engelleyici faktör olarak öne çıkmaktadır. Hem okulların imkânlarının geliştirilmesi hem de yıldırıcı prosedürlerin azaltılması için ilçelerde değerler eğitimi temas grupları kurulması önerilebilir. Bu kurullar kanalıyla çevredeki resmi/ticari/gönüllü tüm kuruluşların imkânlarının okulların etkinlik ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmesi ve prosedür işlerinin görevli

olacak bu birim tarafından yapılması sağlanabilir. (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 303).

Dünyadaki uygulamalara örnek olarak, Georgia ve Florida eyaletlerinde uygulanmakta olan karakter eğitimi kalite standartlarının 11 temel ilkesi şöyle belirtilmiştir:

- 1- Etkili karakter eğitimi, iyi karakterin temeli olan ahlaki değerleri teşvik eder.
- 2- Etkili karakter eğitimi, karakteri düşünmek, hissetmek ve davranış olarak tanımlar.
- 3- Etkili karakter eğitimi, kapsamlı bilinçli ve aktif karakter gelişimi yaklaşımlarını kullanır.
- 4- Etkili karakter eğitimi, duyarlı bir okul ortamı yaratır.
- 5- Etkili karakter eğitimi, öğrencilere ahlaki davranış gösterebilecekleri fırsatlar sağlar.
- 6- Etkili karakter eğitimi, öğrenenlerin saygı duyduğu anlamlı ve ilgi çekici bir akademik müfredatı içerir, karakterlerini geliştirir ve öğrencilere başarılı olmalarında yardım eder.
- 7- Etkili karakter eğitimi, öğrencilerin kişisel motivasyonlarını artırmaları için çalışır.
- 8- Etkili karakter eğitimi, okul çalışanlarını karakter eğitimi sorumluluğunu paylaşan, öğrenen ve ahlaklı bir topluluk olarak sorumlu tutar ve öğrencilerin eğitimlerine rehberlik eden temel değerlere bağlı olarak çalışır.
- 9- Etkili karakter eğitimi, paylaşılan liderlik ve uzun süreli desteklenen karakter eğitimi girişimlerini teşvik eder.
- 10- Etkili karakter eğitimi, aileleri ve toplumun üyelerini karakter inşası gayretinde bir ortak olarak sorumlu tutar.
- 11- Etkili karakter eğitimi; okulun karakterini, karakter eğiticileri olarak okulun çalışanlarını ve öğrencilerin ortaya koydukları iyi karakteri geliştirmeyi değerlendirir (Kesgin & Kesgin, 2014, s. 121).

Bu ilkelerin göz önüne alınması etkili değerler eğitimi yapılmasında yol gösterici olacaktır.

1.3.5. Özel Okullarda Değerler Eğitimi Uygulamaları

‘Eğitim geleneksel açıdan kar amaçlı olmayan sosyal bir girişim ve hizmet olarak görülürken zamanla bir eğitim piyasası oluşmaya başlamıştır. Türkiye’de özel okullar oran olarak diğer ülke ortalamalarının gerisinde de olsa eğitimin önemli parçası olarak Türk eğitim sisteminde yer almaktadır.’ (İlgar, 2014).

‘Türkiye’de 1983-1990 yılları arasında özel okul sayısının %100 arttığı ve öğrenci sayısındaki artışın da buna paralel olduğu, ancak 1990-1996 yılları arasında da özel okul sayısının %100 karşılaştırılmasında artarak kapasitenin 400.000’e çıkmasına karşılık bu altı yıllık dönem içinde öğrenci sayısında %29’luk bir azalma olduğu belirtilmektedir (Hesapçioğlu & Nohutçu, 1999, s. 183). Özel okulların sayısının artması ve özel okullardaki öğrenci sayısının azalması, ‘sınıf mevcudunu düşürmek’ gibi yollarla ‘eğitim kalitesinin daha da artırılmasının hedeflendiği’ şeklinde yorumlanabilir. Bu kalite her alanda hedeflendiği gibi değerler eğitimi yönünde de hedeflenmiş olmalıdır.

Memduhoğlu’na göre, özel öğretim kurumları; maliyeti, gelir ve gideri gerçek veya tüzel kişilerce karşılanan, denetim ve gözetimi ise MEB tarafından yapılan kurumlardır. Son yıllarda ülkemizde özel okullara kayıt olan öğrencilerin giderleri için teşvik ödemeleri gerçekleştirilmiştir. 2014 yılında özel okulda okuyan-okuyacak bazı öğrencilerin ücretlerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanması yoluna gidilmiştir (İlgar, 2014).

Ülkemizde değerler eğitiminin öneminin farkına varıldıkça değerler eğitimi uygulamalarının sayısı da geçmişe nazaran artmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı 2010 yılından itibaren ilk ve orta dereceli okullarda değerler eğitimi çalışmalarının yapılması konusunun üzerinde daha fazla önemle durmaktadır. 2018 yılında öğretim programlarının kök değerler bağlamında güncellendiği bilinmektedir. Bakanlığın değerler eğitimi çalışmaları istemesiyle özel okullar ve devlet okullarında yönetici ve öğretmenlerin bir arayış içine girdiği ve bazı çalışmalar yaptıkları bilinmektedir. (Aydın M. Z., 2014, s. 559). Özel okullardan bazıları değerler eğitimi uygulamalarının da okutulan dersler kadar önemli olduğunun farkında olduklarını ve planlı bir değerler eğitimi verdiklerini iddia etmektedirler (Kültür Koleji, 2016). Bütün devlet okullarının ve özel okulların bu farkındalık içerisinde olmaları gerekmektedir.

18. MEB Şurası'nda alınan kararlar sonrasında okullarda planlı olarak değerler eğitimi çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede bazı okullarda bu çalışmalara velilerin de katılımını sağlamak amacıyla veli toplantıları ve seminerleri düzenlenmektedir. Öğrencilere yönelik yapılan çalışmalarda okulda her ay için bir değer belirlenmekte ve o ay için bu değer işlenmektedir. Bazen ayın değerini yaşama biçimi ya da mesleği ile temsil edebilecek konuklar/konuşmacılar davet edilerek sınıf seviyelerine göre toplantılar düzenlenmektedir. Her sabah hazırlanma saati olarak adlandırılan on dakikalık sürede sınıf öğretmenleri, sınıflarında o ayın değeri hakkında sorular sorup öğrencilerin düşünüp tartışmalarına ortam hazırlamaktadır. Yaparak, yaşayarak öğrenmenin etkisi düşünülerek öğrencilerin drama yoluyla değerleri özümsemeleri hedeflenmektedir. Ayın değeri ile ilgili kısa hikâyelerin sınıfta okunması, resim yapmaları, kompozisyon yazmaları, drama etkinlikleri yapmaları sağlanmakta, duvar gazetesi çıkarmaları teşvik edilmektedir. Öğretim yılının başında da diğer öğretmenlerden tavsiyeler alınmaktadır (Aydın M. Z., 2014, s. 554).

Okul/veli/öğrenci iş birliği ile okulun verdiği bilgileri, çocukların ezberlemeden kendilerine mal etmesi sağlanmalıdır. İyi-kötüyü, doğruyu-yanlışı, güzeli-çirkini teorik olarak öğrenip kuralları, kanunları ezberlediği halde, yalan söylemeyi, rüşvet almayı, çalmayı, kişisel çıkarını her şeyden üstün tutmayı sürdüren hatta bunları başarı sayan kişilerin olması, onların öğrendiklerini içselleştirememiş olmalarındandır. (Aydın & Gürler, 2012, s. 29)

Gerek devlet okulları, gerekse özel okullar yeni yetişen nesle değerleri kazandırma noktasında önemli bir yere sahiptir. Ailelerin bir kısmı çocuklarının okula gitmesi ile onlarla birlikte okulun verdiklerinden etkilenmektedirler. Bu durum da okulun önemini bir kat daha artırmaktadır. Günümüz olayları da okulun önemini ortaya çıkararak birçok veli ve eğitimciyi, akademik başarının tek başına yeterli olmadığını; öğrencinin bilgi anlamında dolu olmasının onun hayatta başarılı olmasına yetmeyeceğini göstermiştir. Sosyal hayatta başarılı olabileceği özellikleri, hayata dair tercihlerinde sağlıklı karar verebilecek bilinci, kendisini rahat ifade edebilecek özgüveni, ne pahasına olursa olsun haktan ve doğrudan ayrılmayacak dürüstlüğü kazandırmanın dünyada ona verilebilecek en önemli değer olduğunu, bu güzel hasletlerin değerinin başka hiçbir şeyle ölçülmesinin mümkün olmadığını düşünmeye ve bu yönde çalışmalar yapılmasına sevk etmiştir (Aydın M. Z., 2014, s. 551).

Okullarda akademik başarı kadar, dürüstlük, saygılı olma, rahat iletişim kurma, insan ilişkilerine özen gösterme, nezaket kurallarına uyma, inisiyatif kullanma, iş disiplini, temizlik vb. kavramlar da ön plana çıkmaktadır. Birey bir bütün olarak ele alınmalı, insanı insan yapan özelliklerin geliştirilmesine çaba harcanmalıdır. Çocuklara değerlerin okullarda öğretilmesi sağlıklı bir toplumun oluşması açısından son derece önemlidir. Matematik/Türkçe dersleri ne kadar önemli ise değerleri öğretmek de o kadar önemlidir. Öğrencilerin zihinsel öğrenmelerinin yanında duygu, tutum vb. davranışların hepsinin geliştirilmesini ve eğitimin bütünselliğinin sağlayan değerler eğitimidir (Aydın M. Z., 2014, s. 551).

Yukarda bahsedilen hususlar hem devlet okullarını hem de özel okulları kapsamaktadır. Araştırmanın konusu özel liseler olduğu için bundan sonra özel okullar yerine özel liseler kavramı tercih edilecektir.

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nde geçen 'Kanunun 3 üncü maddesi hükmü doğrultusunda özel öğretim kurumlarına kurum açma izni ile iş yeri açma ve çalışma ruhsatı verilir' ve 'Kurucu tüzel kişi ise kuruluş amaçları içinde özel öğretim kurumu işletmeciliği yapılacağına ilişkin ifadenin de yer aldığı ve...' ifadelerinden de anlaşılacağı üzere özel liselerde 'ticari bir işletme' mantığı vardır (MEB, 2012) Bu sebeple özel liselerin yaptıkları işlerde ve öğrencilere sundukları hizmetlerde kaliteyi en üstte tutma hedefleri olacaktır. Özel liseler işletmecilik anlayışıyla yönetildiğinden, onların değişimlere uyum gösterme, daha kaliteli hizmet sunarak öğrenci-veli (dış müşteri) memnuniyetini sağlama, hızlı karar alma, kaliteli (vasıflı) personel istihdamı sağlama gibi birçok işletmecilik faaliyetini etkin bir biçimde yerine getirme hedeflerine sahip olmaları beklenmektedir (Demirci, Taşkın, & Yuca, 2006, s. 1)

'Yeni değerler, öncelikle okulun çevresi ile olan ilişkilerinde bazı temel değişiklikler getirmektedir. Okullarda geleneksel ilişki okul ve anne-baba (veli) arasında kurulur. Ancak, giderek okulun işleyişi okul ve öğrenciler etrafında yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu da öğrencinin, öğrenme ihtiyaçlarının en uygun şekilde karşılanmasını ön plâna çıkaran bir eğitim uygulamasını getirmektedir. Bu anlayışın doğmasında, okulun bir işletme olarak ele alınmasından dolayı, öğrencilerini memnun etme ihtiyacı yatmaktadır. İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri müşterilerinin memnuniyetine

bağlı olduğu gibi, okulun da öğrencilerinin öğrenme ihtiyaçlarına etkili bir şekilde karşılık vermesi beklenmektedir.’ (Özden, 2002, s. 52). ‘Bireysel getirişinin önemi hissedildikçe insanlar aldıkları eğitim hizmetinin daha kaliteli olması için, bütçelerini zorlayarak hizmeti daha iyi verdiğini düşündüğü kurumlara yönelmektedir. Bu durum veliler için tercih sorununu özel okullar için ise rekabet ve pazarlama sorununu beraberinde getirmektedir. Okul tercihinde velilerin seçiciliği ve seçeneklerin sayısı arttıkça özel okulların müşteri profillerini geliştirmek ve pazardan daha fazla pay alabilmek için eğitim yönetimi ile eğitim ekonomisi alanlarındaki yeni bilgileri pratiğe aktararak hızlı bir değişme yaşamak zorunda kalacakları aşikârdır.’ (Hesapçıoğlu & Nohutçu, 1999, s. 183). Özel liselerde sadece ticari kaygının olduğunu düşünmek doğru olmamakla birlikte ticari kaygının yerinin büyük olduğunu belirtmek gerekir. Hızla değişen şartlara ayak uydurma konusunda çaba sarf etmelerinin beklenmesi gayet doğaldır.

1.3.6. Kayseri’de Özel Liseler ve Değerler Eğitimi Uygulamaları

Kayseri’de son yıllarda değerler eğitimine yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Kayseri İl MEM bünyesinde bulunan AR-GE birimi çeşitli alanlarda ve özellikle de değerler eğitimi alanlarında birtakım çalışmalar yapmaktadır (AR-GE, 2018). Bunlara örnek olarak DEVA (Değerlerimizle Varız) ve Değerler Şehri Kayseri Projesi gösterilebilir. 2013 yılında Değerler Şehri Kayseri Projesi bağlamında bir yönerge yayınlanmış ve bu yönergede projenin amaçları ifade edilmiştir (Kayseri, 2013). Özel liseler milli eğitim projelerini yürütmede öğrenci ve veli beklentisini karşılama noktasında devlet okullarından daha fazla öne çıkma gayreti içinde olacaktır.

Pek çok özel lise milli manevi değerler, çağdaş değerler gibi değerleri temsil etmeyi kuruluş amacı/misyonu olarak ortaya koyabilmektedir. Kayseri’de bulunan özel liselerin bir kısmı internet sitelerinde kendi misyon ve vizyonlarını ifade ederken değerler eğitimine önem verdiklerini, değerler eğitiminin kazanımlarını hedeflediklerini ifade etmiştir. Birkaç örnek verilecek olursa;

‘Eğitimde değişen ve gelişen yaklaşımlarıyla her zaman çağa öncülük eden, güvenen ve güvenilen bir eğitim kurumu olarak lider şahsiyetli bireyleri hayata hazırlamak, Dünyada gelişmeleri takip ederek eğitim – öğretim alanında özgün bir model oluşturup eğitim sistemine katkı sağlamak, Özgün eğitim modelimizle kendi öz değerlerimize

bağlı, kendine güvenen ve güvenilen şahsiyet sahibi bireyler yetiştirmek. Oluşturduğumuz güven ortamıyla öğrencilerimizde var olan, cevher ve potansiyeli ortaya çıkarıp geliştirmek, hayata hazırlamak. Bireysel farklılıklarıyla her öğrencinin; ruh yapısını analiz ederken başarılı ve mutlu olmasını sağlamak. Öğrencilerimiz hayat boyu başarılarını ve hizmetlerini takip ederek kurumsal bağlılığını sürekli kılmak (Tekden, 2015)'.

'Dünya Vatandaşı' olma ilkesini benimsemiş, yaşam boyu eğitim anlayışıyla, geleceğin dünyasına **liderler yetiştirmek**. İdealist yönetim anlayışı, gelişen geliştiren deneyimli ve dinamik eğitim kadromuz ile çıktığımız bu yolda, milli bilinç ve ahlakla köklenip evrensel değerler ve dünya ışığında ilerliyoruz. Köklü ve özgün akademik eğitimimiz, uluslararası standartlarda çok yönlü ve kültürlülüğü destekleyici dil eğitimlerimiz, eşsiz bir doğada öğrencilerimizin kendini tanıyarak yaşam becerilerini geliştirici sosyal, bilimsel, kültürel ve sportif faaliyetlerimiz ile düne sahip çıkan bugünü bilen ve geleceği gören öğrencilerimiz ile **gelecek bizimle zirvede...** (Erciyes Koleji, 2016)'

'İnsanlığa değer katan, mutlu, üretken, özgüveni yüksek, fark yaratan bireyler yetiştirmek (Bahçeşehir, 2015).'

TED Koleji'nin tüm şehirlerdeki birimlerinde merkezden gönderilen bazı ortak çalışmalar yaptıklarından okul tanıtımları esnasında bahsedilmiştir.

Kayseri'de bulunan özel okulların, hem özel okullara gelen öğrencilerin çoğunluğunun belli bir sosyo ekonomik düzeyin üzerinde olmasından hem de Kayseri'deki özel okullarda yapılan eğitimlerde hem akademik hem ahlaki başarı beklenmesinden ötürü değerler eğitimi hassasiyetle üzerinde durulması ve incelenmesi gereken bir konudur.

İKİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMU

2.1. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Liselerde Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Gerekliliği

Yapılan araştırma kapsamında değerler eğitimi faaliyetlerinin özel liselerde uygulanmasının gerekliliğini belirlemek için öğretmen ve öğrencilere “Sizce özel liselere devam eden öğrencilere yönelik değerler eğitimine ihtiyaç var mıdır? Niçin?” sorusu sorulmuştur. Özel liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 1’ de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında ayrıntılı olarak incelenecektir.

Tablo 1. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin gerekliliğine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Liselerde Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Gerekliliği	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
Kişilik gelişimi açısından	11	34	3	23
Özel liselerin kendine has yapısı ve burayı tercih eden öğrencilerin nitelikleri açısından	11	34	4	31
Toplumda ve bilhassa gençlerde yaşanan ahlaki bozulma açısından	7	22	4	31
Liseye kadar olan süreçte ihmal edildiği için	2	6	1	8
Öğrencilerin mesleki kariyeri açısından	0	0	1	8

Değerler eğitimi, insan hayatının şekillenmesinde ve toplumların yapısını devam ettirmesinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Lise dönemi değerler eğitiminin

gerekliliği açısından daha da önem arz etmektedir. Lise döneminin kişilik gelişiminin büyük oranda şekillendiği, hayatın fazlaca sorgulandığı bir dönem olması (Yavuzer, 2015), meslek hayatına başlamadan önceki son safha olması gibi nedenlerden ötürü bu dönemde değerler eğitimi yapmanın ğrenci ve öğretmenler tarafından gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında ğretmen ve ğrencilere ‘Sizce zel liselere devam eden öğrencilere yönelik değerler eğitimine ihtiyaç var mıdır? Niçin?’ sorusu yneltiľmiřtir. Bu soruya cevap olarak araştırmaya katılan bütün ğretmen ve öğrenciler böyle bir eğitime ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda araştırmaya katılan ğretmen ve öğrencilerin cevapları aşağıda farklı boyutlarda gruplandırılarak ele alınmıştır.

Değerler eğitimi faaliyetleri özel liselerde yapılmalıdırnk;

- Değerler eğitimi kişilik gelişimi açısından gereklidir
- Değerler eğitimi özel liselerin kendine has yapısı ve burayı tercih eden öğrencilerin nitelikleri açısından gereklidir
- Değerler eğitimi toplumda ve bilhassa gençlerde yaşanan ahlaki bozulma açısından gereklidir
- Değerler eğitimi liseye kadar olan süreçte ihmal edildiği için gereklidir
- Değerler eğitimi öğrencilerin mesleki kariyeri açısından gereklidir

Öğretmen ve ğrenci görüşlerinden elde edilen bu bilgileri ele alarak her bir görüşü değerlendirelim. Her görüş, ğretmen ve ğrenci açısında frekans ve yüzdelik olarak ele alınacaktır.

2.1.1. Değerler eğitimi kişilik gelişimi açısından gereklidir

Özel liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin kişilik gelişimi açısından gerekli olduğunu düşünen ğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 2 ‘de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 2. Değerler eğitimi faaliyetlerinin kişilik gelişimi açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	11	34
Öğretmen Sayısı	13	3	23

Öğrencilerin verdikleri cevaplara bakıldığında 32 öğrenciden 11'i (%34) değerler eğitiminin özel liselerde yapılmasının gerekliliğini bu çağın kişilik gelişimi açısından kritik bir çağ olması ile gerekçelendirmiştir. Örnekler aşağıda verilmiştir.

*'Ben çoğu şeyin lisede başladığını düşünüyorum. Çünkü ben[de] ortaokuldan daha çok lisede [birçok] şey oturdu. İnsanın **kişiliği** bence lisede oturuyor. Ben bu tür şeylerim lisede başladı diyebilirim. Hani namazı kılıyordum ama lisede daha düzenli kılmaya başladım. Bence okul çok önemli bir faktör. (Ö 20)'*

*'Lisede ihtiyaç vardır. Çünkü lisede **yanlış** yapan bayağı bir insan var hocaların sözlerini **dinlemeyen** bayağı bir kişiler var. Kendi kafalarına uygun gezenler var. O yüzden bence **disiplin** konusunda eğitim verilmeli. (Ö 1)'*

*'Çünkü belli bir yaşa gelmiş insanlar belirli şeylerin **sınırlarını bilmiyorlar**. Mesela herhangi bir arkadaşlık ilişkilerinde ya da bu inanç konusunda yine aynı şekilde sınırlarını bilmediklerini düşünüyorum bazılarının (Ö 29)'*

*'Bence var özellikle bizim okul açısından. Hani bazen merak ediyorum gerçekten ailesinden mi kaynaklanıyor arkadaş çevresinden mi kaynaklanıyor. Çünkü okuldaki bazı davranışları çok **aykırı** oluyor. Bazen **isyan** ediyorlar gerçekten. Gerekli olduğunu düşünüyorum, çok uzaklar yani. (Ö 17)'*

*'... Hani kendi ailem diye demiyorum. Evet, ben **kişiliğimi** alıyorum ailemde ama hani almayanlar oluyor. Annesi babası ayrı olanlar. Bunun içinde okulun devreye girmesi gerekiyor (Ö 12)'*

*'**Kendini** nasıl daha iyi eğitebilir, ben **neredeyim** vb. bu soruları kendisine daha iyi sorabilir yani. Ne yapıyorum? Sonra daha doğru daha iyi şekilde hareket edebilir. Kendini, nerede olduğunu görebilir yani. (Ö 25)'*

Öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında 13 öğretmenden 3'ü (%23) değerler eğitiminin özel liselerde yapılmasının gerekliliğini bu çağın kimlik kişilik gelişimi açısından kritik bir çağ olması ile açıkladıkları görülmüştür.

*'Kesinlikle ihtiyaç var . Bütün liselerde değerler eğitimine ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Nedeni lise öğrencilerin davranışlarının **karakter** haline geldiği **kritik** dönemdir. Bu dönemde öğrencilerin yüreğine dokunacak dokunuşlar yapmak gerekir (E 1)'*

*‘Özel liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin yapılmasına hem ihtiyaç var, hem de acil önem arz eden bir konudur. Çünkü gerek kızlarımız gerek erkeklerimiz olsun sosyolojik olarak hayatın akışının yönlendirdiği **netler, notlar** arasına ve **testler tostlar** arasına sıkıştırılmış kariyer öncelikli bir hayat tarzı benimseyip **karakteri ikinci plana** atmaktadırlar. Öğrencilerimizde bu amaçlarına ulaşip başarılı olsalar bile mutlu olamamaktadırlar. Mutluluğun kariyer merkezli olduğuna inanmak yerine **değerleri ve karakteri oturmuş** bir yapıdaki neslin hayatta daha mutlu daha rahat daha stressiz olabilmesi mümkündür (E 6)’*

*‘... Çünkü biz sağlıklı bireyler yetiştirmeye çalışıyoruz bence değerler eğitimi ana hedefi de **ruh sağlığı** yerinde bireylerden oluşan toplum yaratmak yani o açıdan tabii ki yapılmalı ne gerekiyorsa yapılmalı. (E 11)’*

Lise çağının kimlik gelişimim açısından önemli bir dönem olduğu bilinmektedir. Ergenlik döneminde kimlik kavramı üzerinde yoğunlaşma gençler tarafından daha bilinçli ve güçlü olmaktadır (Yavuzer, 2015, s. 75). Öğretmen ve öğrencilerin bir kısmının bu durumun farkında olmaları değerler eğitimi uygulamalarının etkililiği açısından önem arz etmektedir.

2.1.2. Değerler eğitimi özel liselerin kendine has yapısı ve burayı tercih eden öğrencilerin nitelikleri açısından gereklidir

Değerler eğitimi faaliyetlerinin, özel liselerin kendine has yapısı ve burayı tercih eden öğrencilerin nitelikleri açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 3 ‘de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 3. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin özel liselerin kendine has yapısı ve burayı tercih eden öğrencilerin nitelikleri açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	11	34
Öğretmen Sayısı	13	4	31

Özel liseler eğitim öğretimin paralı olarak yapıldığı, insanların ödediği ücret karşılığında devlet okullarından fazla beklentilerinin olduğu, öğrencilerin çoğunluğunun sosyo ekonomik düzeylerinin belli bir seviyenin üzerinde olduğu kurumlardır. Öğrencilerin verdikleri cevaplara bakıldığında 32 öğrenciden 11’i (%34) değerler eğitiminin özel liselerde yapılmasının gerekliliğini özel liselerin kendine has

statüsünden ve burayı tercih eden öğrencilerin niteliklerinden kaynaklanan bir takım özel şartlar sebebiyle gerekçelendirdikleri görülmüştür.

‘Çünkü özel liselerde maddiyat açısından biraz daha dolgunluğa ulaşmış ailelerin çocukları olduğu için. Hani biraz daha belki bazı yerlerde hal ve hareketlerindeki aşırılıklara karşı bence birazcık daha fazla olmalı Hatta diğer liselere göre. (Ö 2)’

*‘Yani özel liselerde ben kendi adıma hani şey bir tık daha bunun önünde tutulması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü özel liselerde okuyan öğrencilerin bir tık daha buna ihtiyacı var bence. Sonuçta birçok şeyi **kolay elde edebilen** kişiler oldukları için, hani bunları elde edemediğin de ne tür şeylerle karşılaşabileceğini bilmesi gerekiyor. (Ö 3)’*

*‘Vardır . Çünkü şimdi şöyle bir durum var, özel okulda okuyunca öğrenciler daha kopuk oluyorlar hayattan. Yani bir devlet Lisesi ile özel lise aynı olmuyor. Ben lise birde devlet lisesindeydim. Devlet lisesinde eğitim görenler direk öğreniyor. Orada insanlar yaşayarak öğreniyorlar. Burada **yaşayarak öğrenemiyorlar**. O yüzden birilerinin bu eğitim vermesi gerekiyor.’ (Ö 11)*

*‘Niçin? Çünkü özel liselerdeki çocukların daha çok sorunları olduğunu düşünüyorum. Çünkü özel lise olunca hani birazcık **maddiyata** bağlı oluyor. O yüzden onların daha çok ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. **Kendini beğenmişlik** de var birazcık **kibir** var öğrencilerde. Bundan dolayı özel liselerde daha çok olması lazım.(Ö 18)’*

‘Bence asıl özel okullarda okuyan insanlara olması gereken bir şey. Çünkü hani mesela ben ortaokulda devlette idim ve özel okulda okuyan kişilerle daha önce karşılaşmamıştım. Burada karşılaştım. Burada fark ediyorum. (...) Ben ağzım açık böyle izliyorum onları nasıl böyle konuşulabiliyor diye. (Ö 19)’

Öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında 13 öğretmenden 4’ü (%31) değerler eğitiminin özel liselerde yapılmasının gerekliliğini özel liselerin kendine has statüsünden ve burayı tercih eden öğrencilerin niteliklerinden kaynaklanan bir takım özel şartlar sebebiyle gerekçelendirdikleri anlaşılmıştır.

*‘Aslında özel liselerde daha fazla ihtiyaç var. Mesela çocuklar daha **belediye otobüsüne** ilk defa falan biniyorlar öyle öğrencilerle karşılaşıyorsunuz. Öyle olunca hani bu tarz etkinliklerin bunları daha fazla yapılması gerekiyor. (E 4)’*

*‘**Maddi** kültür manevi kültüre yer bırakmamış. (E 3)’*

*‘Var evet. Çünkü özel okullarda öğrencilerin çevresindeki insanlar da kendi **sosyoekonomik** düzeylerinde olduğu için farklı kesimleri tanımakta eksik olabilirler. Bu açıdan baktığımızda bu gibi etkinliklerin öğrencilerde bazı konularda farkındalık yaratacağını düşünüyorum. (E 12)’*

Yukarıdaki bulgulara topluca bakıldığında öğrencilerin cümleleri içerisindeki ‘para, şımarıklık, haddini bilmeme vb.’ kavramlardan da anlaşılacağı üzere özel liselerin ve öğrencilerinin bir takım kendine has özellikleri mevcuttur. Bu okullar daha çok zengin

ailelerin tercih ettiği okullardır. Bizatihi bu öğrencilerin bu kavramlara cümle içinde yer vermelerinden de anlaşılıyor ki kimi öğrenciler ‘özel okullarda değerler eğitimi mutlaka olsun’, hatta ‘diğer liselerden daha fazla olsun’ demektedirler.

Öğrencilerin bir kısmı değerler eğitimini kendileri için ihtiyaç olarak görürken, bir kısmı etrafındaki insanlar için bir ihtiyaç olduğunu düşünmektedirler. Öğrencilerin bir kısmının içinde bulundukları ekonomik bolluk sebebiyle değerler eğitimine ihtiyaç hissetmiş olmaları dikkat çekicidir. Nitekim yapılan bazı araştırmalarda ekonomik seviye arttıkça toplumsal değerlere yabancılaşmanın da arttığı tespit edilmiştir (Kartal, 2011). Kendi ahlaki eksikliklerinin farkında olmaları, değerler eğitimine ihtiyaçlarını ifade etmeleri değerler eğitiminin niteliğini artırmaya yardımcı olabilir. Çünkü birey, hazırbulunuşluk içinde olursa değerler eğitimine istekli yaklaşması kolaylaşacak, eğitimin kalitesi artacaktır.

2.1.3. Değerler eğitimi toplumda ve bilhassa gençlerde yaşanan ahlaki bozulma açısından gereklidir

Özel liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin yaşanan ahlaki bozulma açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 4 ‘de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 4. Değerler eğitimi faaliyetlerinin toplumda ve bilhassa gençlerde yaşanan ahlaki bozulma açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	7	22
Öğretmen Sayısı	13	4	31

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 7’si (%22) değerler eğitiminin lisede yapılmasının gerekliliğini gerek gençlerdeki gerekse toplumdaki ahlaki yozlaşmaya bağlayarak gerekçelendirmişler.

‘... Ya özel liseden değil de herkesin bir değerler eğitimi ihtiyacı var sonuçta. Herkesin tarihini geçmişi için özel gününün farkındalık yaratması lazım toplum için millet için halk için kültürün kaybolmaması için. Özellikle halkın eriyip gitmemesi için bu zaten gerekli olan bir şey. Gerekli kişilerin de bu sorumluluğu alıp tüm okullarda verdiklerini zaten biliyorum. Gerekli olan şeyler bunlar, en azından kendi tarihini, geçmişi, dinini bunları bilmesi gerekiyor. Zaten hem kültür karmaşasından kurtulmak için hem kendine aidiyetsizlik, yani bir yere ait olmama hissinin çıkması için tarihine baktığında ben buraya aitim diyebilmesi için zaten

bunlar gerekiyor. Ya da bak zamanında bunlar olmuş bizim için, vatan için can vermişler veya dinimde bunlar olmuş gibi şeyleri bilmek lazım... (Ö 14)'

*'Hani her insanın değerler eğitimine ihtiyacı var özel veya devlet demek anlamsız olur. İnsanın neden ihtiyacı olur? Şöyle ki; belli değerlere sahip insanlar o değerler sayesinde düşüncelerini hayatını yönlendirecektir. Dolayısıyla toplumun sahip olabilmesi değerleri ile alakalıdır. O **toplum** yapısına uygun bireylerin devam etmesi için değerlerini doğru bir sistemde devamlı vermemiz gerekir. O nesli veya gelecek nesli ondan dolayı her bireye verilmesi gerektiğini düşünüyorum.(Ö 32)'*

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 4'ü (%31) değerler eğitiminin lisede yapılmasının gerekliliğini gerek gençlerdeki gerekse toplumdaki ahlaki yozlaşmaya bağlayarak gerekçelendirdikleri görülmüştür.

*'Valla değerler eğitimi sadece özel liselerde değil. Yani buna isterseniz **adabı muaşeret** deyin ister görgü kuralları deyin, ilkokul dördüncü sınıftan başlar üniversite bitene kadar zorunlu ders olarak okutulmalı yani. Toplumun en büyük sıkıntısı bu. Bu sadece özel liselerde olan bir şey değil işte yaşadık ve gördük bunları görüyoruz görmeye devam ediyoruz. En lüks mahallesinde üst kattan aşağıya halısını kilimini silkeleyen komşular ya da çok lüks bir otomobilin içerisinden sokağa dökülen insanlar. Onun için bu değerler eğitimi insanımıza temelden verilecek en zorunlu şeylerin başında geliyor. (E 10)'*

*'Kesinlikle var şu anki **neslin bozukluğundan** dolayı. Lise gittikçe kötüye doğru gidiyor. Artık **edep** diye bir şey kalmamış. Şu anki sınıflarda şu anki öğretmenlere de sorarsanız biz her geçen yıl bir önceki yıla bakarak mahvolduk. Yani okulda sıkıntımız var. Ben dört yıl önce de erkek yurdunda görev yapıyordum idareci olarak orada çalışıyordum bir önceki yılı hep arar oldum (E 8)'*

*'Var kesinlikle. Değerler eğitimi aslında sadece lisede değil bütün toplumun aklı eren çocukların yetiştiği herkese bu değerler eğitiminin tekrar edilmesi lazım. Hatta kaybolan değerlerin tekrar tekrar hatırlatılması lazım. Toplumu meydana getiren en önemli unsurdur değer zamanla **aşınıyor pörsüyor** yoruluyor ya da birileri tarafından kasıtlı olarak değiştiriliyor. Bunun değişmemesi lazım yani bu işte bir ortaya bir şey konduğu zaman bu değer Türk **toplumuna** aittir. Her millete ait farklı değerler vardır. Ama bizim değerlerimizi de bizim kaybetmememiz lazım onun için ihtiyaç çok ciddi ihtiyaç. Yaşayış biçimlerindeki doğruları ve yanlışları söylüyoruz ki çocuklar dünyayı tanınsınlar. (E 5)'*

Öğretmen ve öğrencilere özel liseler bağlamında yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinin gerekliliği sorulmasına rağmen katılımcıların bir kısmı genel durumu dikkate alarak cevap vermiştir. Cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla öğretmen ve öğrencilerin çoğunun yaşamış olduğu toplumsal değişim ve dönüşüm, kendilerine özgü değerleri koruma konularındaki hassasiyetleri göstermektedir ki aslında değerler eğitimi sadece özel liselerle sınırlı kalmamalı, hayatın bütününü içine alması gerekmektedir. Nitekim gerek öğretmen gerekse öğrencilerin önemli bir kısmı değerler eğitiminin bütün hayatı içine alan bir faaliyet olması gerektiğinin farkındadırlar. Bir önceki başlıkta mülakat

sorusunda sorulan özel okul ifadesinin altını çizen öğrenci ve öğretmenler olmuştur (Bkz. 2.1.2). Bu başlıkta ise katılımcılar değerler eğitiminin sadece özel okullarda değil, bütün eğitim öğretim hayatında hassasiyetle olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Daha önce yapılan araştırmalarda da değerler eğitiminin yapılmasının toplumun bütünü için önemli olduğu belirtilmiştir. Öğrenciler arasında giderek artan şiddet, zorbalık vb. olumsuz durumların önlenmesi için kapsamlı bir değerler eğitimi yapılması gerektiği araştırmacının ulaştığı tespitler arasındadır (Kaymakcan, 2013, s. 523). Yine başka bir araştırmada değerler eğitimi yapılmasının toplumsal/ahlaki açıdan çok önemli olduğu belirtilmiş, öğretmenlerin bazıları tarafından ‘Çocuğa bazı değerleri kazandırmadan bilgi vermek toplumun başına bir bela kazandırmaktır’ gibi cevaplar verilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 286).

2.1.4. Değerler eğitimi liseye kadar olan süreçte ihmal edildiği için gereklidir

Özel liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin liseye kadar olan süreçte ihmal edildiği için gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 5 ‘de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 5. Değerler eğitimi faaliyetlerinin liseye kadar olan süreçte ihmal edildiği için gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	2	6
Öğretmen Sayısı	13	1	8

Değerler eğitimi ile lise dönemi öncesinde tanışan bir öğrencinin, lise döneminde gördüğü değerler eğitimi faaliyetlerinden faydalanma miktarı artacaktır. Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 2’si (%6) değerler eğitiminin özel liselerde yapılmasının gerekliliğini, değerler eğitiminin daha önce yeteri kadar yapılmamış olması ile gerekçelendirmiştir.

‘Liseye geldiğimiz zaman insanların kişilikleri oturmuş oluyor çoktan veya alışkanlıkları sabit oluyor. Ama hani ilköğretim bazında öğrencilere ne yapılmalı ne yapılmamalı yeterince iyi öğretilmediğini düşünüyorum Türk eğitim sisteminde. (Ö 27)’

‘İhtiyaç var çünkü hani ilköğretimde ve ortaöğretimde tam bu eğitimi almadan gelmiş olabilirler değerler eğitimine hani sonrasında buna ihtiyaç olabilir o yüzden (Ö 26)’

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 1'i (%8) değerler eğitiminin özel liselerde yapılmasının gerekliliğini, değerler eğitiminin daha önce yeteri kadar yapılmamış olması ile gerekçelendirmiştir.

'Sadece özel liselerde değil bütün liselerde çalışmalar yapılmalı. Hatta ilköğretim sınıflarında etkinliklerle başlamalı. Farkındalık öğrencilerde mümkün olduğu kadar erken yaşta başlayarak lisede tamamlanmalı.' (E 13)

Çok az sayıda katılımcı, değerler eğitiminin liseden önceki kısmının yetersizliğinden bahsetmiştir. Cevaplarda 'lise dönemine gelene kadar yapılmış olmalı, 'lise dönemi geç kalınmış bir dönem' gibi düşüncelere rastlanmıştır. Bu cevaplardan değerler eğitiminin lise dönemine gelmeden önce yapılmamış olabileceği anlaşılmaktadır. Bu kişilerin değerler eğitiminin önceden yapılmadığı, ihmal edildiği konusunda kanaatleri bulunmaktadır. Bu da lise döneminden önce yapılmış olan değerler eğitimi faaliyetlerinin fazla etkili olmadığına, yetersiz kaldığına işaret etmektedir.

2.1.5. Değerler eğitimi öğrencilerin mesleki kariyeri açısından gereklidir

Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin mesleki kariyeri açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 6 'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 6. Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin mesleki kariyeri açısından gerekli olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	0	0
Öğretmen Sayısı	13	1	8

Lise döneminde meslek seçimi çok önemlidir. Meslek seçiminde değerler eğitiminin rolü büyüktür. Nitekim özel liselerde değerler eğitimi faaliyetleri yapılırken öğrencileri hayata hazırlama, uygun meslek seçimini sağlama gibi kaygılar özel okulların amaçları arasında yer almıştır (Tekden, 2015) (Hisarcıklıoğlu, 2016). Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 1'i (%7) değerler eğitiminin özel liselerde yapılmasının gerekliliğini, öğrencilerin doğru mesleği seçmelerinde değerler eğitimi almanın önemli bir rol oynayacağı sebebine bağlamıştır.

*‘Lise döneminde çok ihtiyaç var. Örneğin öğrencileri sınav yapıyorlar, öğrenci canım diye aşk mektubu yazıyor. Yavrum neden böyle yapıyorsun diyorum, hocam babamın fabrikasında benim **işim hazır** zaten diyor. İş kaygısı olmayan öğrenci öğretmene de saygı duymuyor. (E 7)*

Öğrenci görüşlerinde ‘doğru mesleği seçmelerinde değerler eğitiminin önemi’ teması ile ilişkilendirilebilecek görüş yoktur. Kimi araştırmalarda, özel okullarda yapılan değerler eğitiminin amaçlarından bazılarının öğrencilerin gelecek planları ile ilişkilendirildiği görülmektedir (Tekden, 2015). Öğrenci görüşlerinde değerler eğitimi faaliyetlerinin önemine yönelik meslek seçimi ile bağlantılı olarak hiç cevap gelmemesi manidardır. Öğrenciler değerler eğitiminin gerekliliğini, mesleki/ akademik gelişimleriyle, kariyer planlamalarıyla, gelecek vizyonlarıyla ilişkilendirmemiştir. Öğretmenlerden sadece birinin bu konudan bahsetmesi, öğrencilerin bu konuya hiç değinmemesi değerler eğitimi faaliyetleri ile mesleki gelişim arasında yeterli ilişki kurulmadığına işaret etmektedir. İnsanların farklı mesleklere yönelmesi toplumun geleceğini de etkiler. Günümüz dünyasında toplumun lideri ‘eğitimli insan’ özelliğini kazanmış ve toplumun simgesi olmak durumundadır. Toplumun performans ve kapasitesini belirleyen, aynı zamanda toplumun değerlerini yansıtan insan değerler eğitimi almış insan olarak düşünülmektedir (Cafoglu & Akar, 2004). Değerler eğitimi almış lise öğrencilerinin cevaplarında da meslek planlamaları konusuna değinmeleri yönünde beklenti oluşmaktadır.

Literatüre bakıldığında yapılan araştırmalarda değerler eğitiminin bireylerin akademik başarılarına katkı sağlayacağı ve bu yüzden yapılması gerektiği düşüncesi öğretmenlerin öne çıkan cevapları arasındadır (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 286).

2.2. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetleri ile Genel Eğitim Faaliyetlerinin İlişkisi

Değerler eğitimi faaliyetleri okuldaki diğer eğitim-öğretim etkinlikleriyle koordineli yürütülmelidir. Çünkü değerler eğitimi faaliyetlerinin diğer eğitim- öğretim faaliyetleri ile bütünlük içerisinde yürütülmesi yapılan çalışmaların etkililiğini ve kalıcılığını arttırmaktadır. Bu amaçla katılımcılara “Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetleri birbiriyle örtüşüyor mu? Nasıl?” diye sorulmuştur. Değerler eğitimi faaliyetlerinin genel eğitim faaliyetleri ile ilişkisine

yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerine ait frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 7 ‘de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 7. Değerler eğitimi faaliyetlerinin genel eğitim faaliyetleri ile ilişkisine yönelik öğrenci ve öğretmenlerin düşüncelerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetleri ile Genel Eğitim Faaliyetlerinin İlişkisi	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
Örtüşüyor (İlişkili)	15	47	9	69
Örtüşmüyor (İlişkisiz)	17	53	4	31

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlere ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetleri birbiriyle örtüşüyor mu? Nasıl?’ sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar ‘örtüşüyor’ ve ‘örtüşmüyor’ şeklinde gruplandırılarak sırasıyla ele alınmıştır. Öncelikle öğrencilerin cevaplarına bakılacaktır.

2.2.1. Özel liselerdeki değerler eğitimi ile genel eğitim faaliyetlerinin örtüşmesi

Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin genel eğitim faaliyetleri ile ilişkili olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 8 ‘de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 8. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin ilişkili olduğunu, birbiriyle ilişkili olduğunu düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

Araştırmaya Katılan		F	%
Öğrenci Sayısı	32	15	47
Öğretmen Sayısı	13	9	69

Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 15’i (%47), değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin birbiriyle ilişkili olduğunu belirtmiştir.

‘Mesela tarih dersi olsun din dersimiz olsun. Ondan sonra özellikle bu iki ders biraz daha ön planda. Sınıf içerisindeki diğer derslerdeki öğretmenlerimizin de

*hani sınıf içerisinde anlatılan hikâyeler olsun dersler olsun. Onlar da **yardımcı olur** bu konuda.’ (Ö11)*

*‘(...) Öğretmenlerin arada bir derslere ara verip konuştukları falan oluyor. O tür şeyleri **destek vererek** konuşuyorlar. O yüzden bence **destekliyor**.’ (Ö 13)*

*‘Yani mesela derste zamanında bir edebiyat hocamız vardı 9. sınıfta ben ilk geldiğimde. Mesela benim sahne korkum vardı beni çok severdi çok efendi çocuk derdi ama sahneye çıkmak istemezdim ben. 9 ve 10 boyunca ben tüm sosyal faaliyetlerde görev aldım. Tarih dersinde Çanakkale şehitlerini anma programı, Din dersinde Kutlu doğum programı gibi programlarda görev aldım. Korkumu yendim o sayede. Bir noktadan sonra hani insan hani o sahne tozunu yuttuktan sonra **özgüven patlaması** oluyor. Böylece karakterim daha güçlü oldu. (...)’ (Ö15)*

*‘Yani zaten hani ders işlerken hocalarımız bazen o değerler eğitimden değerlerden de bahsediyor konuyu işlerken falan bence hani insanı bir düzene katıyor. Bilginiz de genişlediği için değerler eğitimi konusunda daha kendisini geliştirmesine **yardımcı oluyor** diye düşünüyorum’ (Ö17)*

‘Annem hep tek kanatlı kuş uçmaz der yani iki kanadının da olması lazım kanadın biri fen matematik biyoloji diğeri din temel dini bilgiler. Yani tabii ki böyle burada hani Matematiği, Fen’i tabii ki de öğrenmeniz gerekir diyorlar ama din önemsenmemesi gereken bir şey değil diyorlar. Yani bunu sürekli hatırlatma da bulunuyorlar çünkü ihtiyaç var. Maalesef mesela bilinçlenme açısından gerçekten çok eksikiz yani.’ (Ö 19)

‘Yani hocalar bağdaştırarak bahsediyor diyebilirim. Mesela biyoloji dersinde bir şeyi işledik ya yani Allah ne güzel yaratmış, Allah çok yücedir falan filan öyle.’ (Ö 22)

‘Yani mesela en net örnek bir arkadaşım mesela pencereye su koymuştu kuşlar için falan. Hocam bu davranışından dolayı arkadaşşıma 5 puan vermişti sözlü olarak.’ (Ö 26)

‘Dersler bazında sonuçta bir matematikle bir şeyin ilişkili olduğunu söyleyemem ama mesela bir tarih dersinde veya bir din kültürü dersinde ilişkili olduğunu düşünüyorum. Özellikle hani hocalarımız bir şeyi sorduğumuz zaman doğru cevaplar alabileceğimiz kişiler. Dolayısıyla da ilişkili olduğunu düşünüyorum. Kesinlikle söyle mesela işte özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde belli kesimlerle yaşadığı sorunlar da hocamız işte hani bir devletin nasıl davranması gerektiğini ve kişilerin ne yapması gerektiğini hani söylediği çok zaman olmuştur.’ (Ö27)

*‘Öğretmenlerimiz derse girdiğinde en önemli şeyin ders olmadığını hepimizin insan olarak yetiştirmenin daha önemli olduğunu önemli olanın fizik kimya değil de **karakterin daha ön planda olduğunu** sık sık bunu konuşuyor hocalarımız derslerde.’ (Ö29)*

‘Az çok oluyor. Mesela felsefe dersinde direk bunun üzerine işte farklı filozofların düşündükleri konuşuluyor’ (Ö30)

‘Bu biraz da hocamıza da bağlı hocada bitiyor her şey. ... İngilizce öğretmeni çok fazla dünya ile uğraşıyorsunuz dedi. Cuma günleri dedi mescidde toplanalım yarım saat konuşalım muhabbet edelim. Hani dine eğilmek zorunda değiliz. Hani biraz

hayattan. Hani hırslarımızdan biraz kopalım istiyorum dedi. En başlarda katılım çok az daha 6 kişi falandı. Sonra şey insanlara söyleye söyleye bir daha ne şey oluyor ya bu hafta çok yoruldum gerçekten bıktım bu okuldan falan oluyor. Ve hani diyorum ki hani gelsene oturuyoruz. En azından bir konuşuyoruz hocamız da gerçekten çok iyiydi. Hani insanın canını ısıtıyordu gerçekten anlattıklarıyla hani. O anlatsın sen sabaha kadar dinle sen oluyordun ve o anlattıkça hani bir şeyler yerine oturuyor da. ... Ama yine derse baktığın zaman da gördüğümüz din dersleri de tamamen YGS odaklı..’ (Ö 31)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 9 u (% 69) genel eğitim faaliyetleri ile değerler eğitimi faaliyetlerinin birbiri ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir.

‘Evet **destekliyor**. Öğretim faaliyetleri ile yapılan etkinliklerin **birbirini desteklemesi** yönünde çalışmalar yapılıyor. Okulumuzun Değerler Eğitimi Kulübü bu anlamda birçok faaliyet yürütmektedir.’ (E 1)

‘Ya branş anlamında şanslıyım ben. Branşta istemesem de var yani o kazanımı olduğu için mutlaka araya bir şey sıkıştırılabilir. Ben bazı sınıflara giriyorum edebiyat dersi hiç görmediler. Edebiyat nedir Neye yarar Nasıl olur gibisinden. Sokullu Mehmet Paşa'dan bazı hikâyeler anlatıyorum. Mesela İnebahtı'ndaki yenilgiyi, Preveze'deki olayları kolunuzu kestik siz bizim sakalımızı tıraş ettiniz. Kesilen kol yerine gelmez ama kesilen sakal daha güür çıkar diye. İşte edebiyat burada lazım tarihçi büyük bir siyasetçi devlet yöneticisi. Adam sözü kullanıyor. Arıya sıkıştırıyoruz tarihsel doku. Onun dışında manevi şeylerden de bahsediliyor mutlaka. Özellikle adalet temasında mutlaka Hazreti Ömer'e değinmek gerekiyor. Bunları söylüyoruz.’ (E 3)

‘Tabii ki kesinlikle. Mesela bizim bu değerler eğitiminin ya da işte benim dersim ile de alakalı. Diğer arkadaşlara da çocukların ahlaki yapıları davranış biçimleri burada öğretmen öğrenci ilişkileri bunların hepsini oluşmasında benim dersim ve diğer arkadaşlarım mesela zümre toplantılarında bu konuları gündeme getiriyoruz. Bunlar hep birbirini **destekliyor**. ... Mesela biz tarih dersi bize yakın bir ders olduğu için, İslam tarihini anlatırken ya da işte geçenlerde bu bir konu vardı mesela ilk İslam'da açılan okul suffice ashabı suffanın hadisesi. Bunu sordu hocam İslam'da ilk açılan okul burada nasıl bir eğitim yapıldı. Daha sonra Peygamber Efendimiz bu okulu nasıl teşvik etti. Müslümanlar ilim öğrenme hususunda okul ilk açıldığında bir şey var mıydı? Bu konuyu konuştuk güzelce. Onlar da tekrar sınıfta bir daha benim konuştuklarımı anlattılar. Ben de anlattım.’ (E 5)

‘Okulumuzda yürütülen genel eğitim faaliyetleri ile değerler eğitimi etkinlikleri birbirleriyle diğer okullara nazaran **örtüşmekte ve desteklemektedir**. Okul idaremiz ve yönetim kurulumuz bu konunun önemine binaen her konuda bize destek olmaktadır.(...)’ (E6)

‘Hangi branş olursa olsun arkadaşlardan rica ediyoruz. Tamam dersinizi yapın ama değerler eğitimine de unutmayın. Fizik işlerken bile onun kaynağının Kur'an olduğunu öğrenciye [söylüyoruz]. Kimya işlerken bile öyle yani her bilginin kaynağı vahye dayanır. Onlar da sağ olsunlar derslerini işliyorlar. Hani her öğretmen işte temel değerleri değerler eğitimine biraz da kendi önemsemesine göre öğrenciye yansıtmaya çalışıyor. Ama işte özel okul biraz sabır istiyor. Öğrenciler maddi imkânları geniş ailelerin çocukları olduğu için fazla da üstüne gidemiyorsun. (...) Yani sevdirecek ne verebilirsen. Ama elhamdülillah

mescitlerimiz namazda doluyor, öğrencilerimiz namazını kılıyor. Tesettürlü olanlar var. Tabii kimseye de zorla yapamazsın. Burada veli istemezse sen çocuğunu erteliyorsun. Mesela böyle durumlarda yaşıyor' (E 7)

'Şimdi sosyal faaliyet alanında hakikaten üst düzey bir etkinlik alanı var anma günleri işte yardım toplantıları kermesler şunlar bunlar. Çocuklar burada bir şeyler görüyor ki öğretimin yanında temel olarak verilmesi gereken şeyler. Hani öğretim her yerde yapılıyor. Sonuçta bugün öğretimdeki eksikliği özel hocayla takviye yapabilirsiniz ama toplum içerisinde davranışların kontrol altına alınması onları güdülemek onları yönlendirmek açısından baktığınız zaman okulumuzda değerler eğitimi ile yapılan sosyal faaliyetler baş başa gidiyor ve diğer dersler birbirini etkiliyor' (E 10)

'Tabii ki. Atatürkçülük yönetmeliğimizde derslere yedirilmek zorunda. Sadece bir tarih öğretmeninin yeri geldiğinde onun işlevini yapması değil. Din kültürü öğretmeninin işlediği konular sadece derste değil günün anlam ve önemini belirten haftalar, haftanın bazı günlerinde derslere yadınıyor. Değerler eğitimi bir de bir ders gibi işlenecek bir şey değil. Yani fizik öğretmeninin o an spesifik olarak da çocuğun soru sorma şekline bakarak da değerler eğitimi orada işleyebilir veya ders dışında soru sorar öğrenci, orda cevaplayabilir. Bu orada bir erkek veya kız öğrenci soru sorarken diğer arkadaşım farklı bir tepki vermesi de olabilir. Değerler eğitimi işleyebileceği nokta her dersimiz her öğretmenimiz için yaşayan bir süreç.' (E 11)

*'Evet, bizim okulda kesinlikle örtüşüyor. Bizim misyonumuz zaten manevi ve milli değerleri bilen lider şahsiyetli bireyler yetiştirmek. Yaptığımız **etkinliklerle** de bunu **pekiştiriyoruz.**' (E 12)*

*'Evet. Branşlar arası etkileşim çok iyi ve **destekleyici**. Okul olarak Milli ve manevi değerlerle bütünleşen öğrenciler en büyük hedefimiz.' (E 13)*

Öğretmen ve öğrencilerin cevaplarına bakıldığında; öğrencilerin yarıdan azı, öğretmenlerinse yarıdan fazlasının değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin birbiri ile ilişkili olduğunu düşündükleri görülmüştür. Öğrencilerin çoğunun genel eğitim faaliyeti ile değerler eğitimi faaliyetlerinin birbiri ile ilişkili olmadığını öğretmenlerin çoğunun ilişkili olduğunu belirtmesi öğrenci ve öğretmen görüşleri arasında uyumsuzluk olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetleri arasında kurduklarını düşündükleri bağ öğrenciye yansımamıştır. Bu durum değerler eğitiminde beklenen farkındalığın oluşmadığına, yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinin istenen amaçlara ulaşmadığına işaret etmektedir. Nitekim disiplinler arasında uyum olmasının değerler eğitiminin etkililiğine katkı sağlayacağı daha önce yapılan araştırmalarda da vurgulanmıştır (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 296).

Her iki gruptan gelen bazı cevaplardan anlaşılmaktadır ki, değerler eğitimi ve genel eğitim faaliyetlerinin birbiri ile örtüşmesi belli branş veya belirli hocalar ile sınırlı

kalmıştır. Bazı öğretmenlerin *'benim dersim ile de alakalı'*(E 5), *'branş anlamında şanslıyım ben'*(E 3) gibi ifadelerinden yola çıkılarak değerler eğitiminin bazı derslerle sınırlı kaldığı yorumu yapılabilir. Bazı öğretmenlerin kendi inisiyatifleri ile bu faaliyet derslerle örtüştürülmeye çalışılmıştır. Alan dersinin uyumlu olmadığını düşünen öğretmen değerler eğitimine katkıda bulunmamıştır. Yahut bireysel anlamda değerler eğitimi önemseyen, bu eğitimin kaygısını çeken öğretmenler, branşlarının ne olduğuna bakmaksızın bir şekilde değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetleri arasında irtibat sağlamaya çalışmışlardır. *'Her öğretmen işte temel değerleri değerler eğitiminde biraz da kendi önemsemesine göre öğrenciye yansıtmaya çalışıyor.'*(E 7), *'Fizik öğretmenin o an spesifik olarak da çocuğun soru sorma şekline bakarak da değerler eğitimi orada işleyebilir veya ders dışında soru sorar öğrenci, orda cevaplayabilir.'*(E 11) İfadelerinden de anlaşılıyor ki bazı öğretmenler derslerinde veya ders dışı zamanlarında kendi inisiyatiflerine göre bu tür faaliyetlere yer vermiştir.. Bir öğretmenin, öğrencinin bir kuşa yardım etmesine pekiştireç olarak sözlü notunu yükseltmesi buna örnek olarak gösterilebilir. Burada hayvanlara yardım etmek davranışını değerler eğitimi içinde almışlardır. Öğretmen burada dersi bölmemiş, ders dışındaki bir zamanda öğrenci notuna ekleme yapmıştır. Öğretmen merhamet değeri bağlamında güzel bir davranışı ödüllendirmek istemiştir. Öğretmenin bu tür ödüllendirmeleri, öğrenci davranışının devamını sağlamak için bir pekiştireçtir. Böylece öğrenci değerler eğitimi kapsamında edindiği beklenen davranışlarını devam ettirecektir.

Geçmişten günümüze kadar zaman zaman değerler eğitiminde kullanılacak yöntemlerle ilgili çalışmalar yapılmıştır. Değerler eğitiminde geleneksel değerlerin doğrudan öğretimi ve öğretmen modelliği yerine öğrencilerin kendi değerlerinin farkına varmalarını, kendilerine özgürce değerler benimsemelerini sağlayacak yöntemlerin arayışına girildiği bilinmektedir (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 140). Değerleri belirginleştirme, değer çözümlemesi, gözlem yoluyla öğrenme, yaparak yaşayarak öğrenme gibi yöntemler bunlara örnek olarak gösterilebilir (Aydın & Gürler, 2012, s. 74). Öğrencilere yapılacak olan planlı etkinliklerin daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Değerler eğitimi faaliyetlerinin kalıcı olması, niteliğinin artması için planlı/programlı bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Değerler eğitimi faaliyetlerinde de genel eğitimi

faaliyetlerinde de öğrencilerin özgüven kazandıkları durumların olduğu cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu durum ile değerler eğitiminin niteliğinin artması arasında bağ olduğu düşünülmektedir. Değerler eğitimi okul içerisinde öğrenci-öğretmen-idare iş birliği ile yapılarak sadece öğretmenlerin tercihlerine bağlı bırakılmadan yapılması gerekmektedir.

2.2.2. Özel liselerdeki değerler eğitimi ile genel eğitim faaliyetlerinin örtüşmemesi

Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin genel eğitim faaliyetleri ile ilişkili olmadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 9 'da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir

Tablo 9. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin genel eğitim faaliyetleri ile ilişkili olmadığını, birbiri ile ilişkili olmadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	17	53
Öğretmen Sayısı	13	4	31

Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 17'si (%53) değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin birbiriyle ilişkili olmadığını ve herhangi bir bağlantısının olmadığını belirtmiştir.

'[Bağlantılı] Değil. Çünkü kendimizi geliştirmeniz lazım. Kendi ayaklarımızın üstünde durmanız lazım. Hiç kimseye bağlı olmadan yaşamamız lazım diyorlar.' (Ö1)

'Gerek sınav sisteminden dolayı gerekse bizim yani çalışmalarımızdan, konularımızdan, müfredattan dolayı hani normal derslerde pek vakit olmuyor, genellikle ders saati yoğun oluyor yani ağır oluyor.' (Ö2)

Düşünmüyorum çünkü kermese bile öğrenciler diyor ki ben diyor yapayım diyor idareden izin istiyor. İdare yapın diyor okulun hiçbir etkisi yok. Bir şey yapalım diyoruz hocalar sunmuyor genellikle topu biz götürüyoruz. Öğretmenler idare o şekilde yapıyor.' (Ö 4)

'Bağlantısı yok' (Ö 7)

'Herhangi bir bağlantı yok. Varsa da ben farkında değilim ' (Ö 8)

'Yani şöyle mesela dağları coğrafya hocası anlatması gereken işte şöyle oluşur böyle oluşur. Şu zamanda bu zamanda sonrasında hoca kendi anlattıklarından sonra ben merak ettiğimi sorduğumda söylüyor ama kendi Allah tarafından şöyle böyle diye yoruma katmıyor çok. Kendim bunu yapıyorum' (Ö12)

'Yani şimdi derslerle değerler eğitimi arasında çok bir **alaka olduğunu düşünmüyorum**. Çünkü fizik kimya falan tamam görüyoruz ama değerler eğitimi çok farklı bir konu aslında. Yani fizik kimya yani o işle uğraşırsınız fiziğe belki de sizi hiç ihtiyacınız olmuyor ama bir değerler eğitimi dediğimiz şeyin bütün insanların ihtiyacı var yani. O yüzden saçma geliyor açıkçası derslerle değerler eğitimi[nin alakalı olması]' (Ö16)

'Hem **örtüşmüyor**. Hem ben eşit ağırlıkçı olduğum için çok ilgilenmiyordum' (Ö18)

'Yani sınav olduğu için başka şeylere **fırsat olmuyor**, bağlantısı olmuyor.' (Ö20)

'Yani bence biri eğitim biri öğretim. Bu dersler öğretim bence. İlişkili olduğunu düşünmüyorum.' (Ö 21)

'İlişkisi yok. **Hiç alakası yok**.' (Ö 25)

'Eğitim etkinlikleri aslında normal şartlarda da sanırım **birbirini çok tamamlayamayacak noktalar**. Hani sadece bizim okulda değil de konu olarak tarz açısından da mesela bir fizik dersinde değerler eğitimi dersinin çok tamamlayabilecek değil. Bence o yüzden çok tamamlayabilir olduğunu düşünmüyorum.' (Ö 28)

Bence **desteklediğini düşünmüyorum**. Bu yani bağımsızlık. Yani fizik kimya biyoloji hocaları anlatırken tamamen müfredat üzerinde anlatıyor. Bundan dolayı hani değer olarak çok bağımsız anlatılıyor bize. Hani ikisi bir nasıl anlatılabilir bilmiyorum. Öyle bir hoca herhangi bir hocadan da tecrübe etmedim ikisini beraber verebilen bilemiyorum yani.' (Ö32)

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 4ü (%30) değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin birbiriyle ilişkili olmadığını ve herhangi bir bağlantısının olmadığını belirtmiştir.

'Bizimki pek **örtüşmüyor**.' (E 4)

'Benimki **örtüşmüyor**.' (E 5))

'Şimdi orada öncelikle ders işlerken biz tabii ki genel bilimsel olarak işlemeyi çalışıyoruz. Çünkü öğrencinin kafasını karıştırmamak adına o şekilde dersinizi işliyoruz ama değerler eğitimi **ayrı bir dal olarak takip ediyor**. Çünkü aynı zamanda YGS'ye yönelik işlediğimiz için mecbur oradan kopmak zorunda kalıyoruz.' (E 8)

'**Örtüşmüyor**. Hazreti Ömer'in dediği gibi inandıklarını yaşamayanlar yaşadıklarını inanmaya başlıyorlar.' (E 9)

Öğretmenlerin yarıdan azı ve öğrencilerin yarıdan fazlası değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin birbiriyle ilişkili olmadığını ifade etmiştir. Cevaplar arasında uyumsuzluk olduğu görülmektedir. Öğrenciler değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin ilişkili olmamasına sebep olarak 'değerler eğitimi

etkinliklerinde yardımcı olacak birilerini bulamamaları'(Ö 4), 'değerler eğitiminin derslerle alakası olmaması gerektiğini düşünmeleri'(Ö16,28) gibi durumları göstermişler. Oysa gerçekte bir önceki temada değinildiği gibi değerler eğitimi faaliyetlerinin genel eğitim faaliyetlerinin içinde, planlı/programlı ve genel eğitim faaliyetleri ile bir bütünlük içinde yapılması kalıcılığı artırmaya yardımcı olacaktır. Değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin birbirinden bağımsız olması düşüncesi değerler eğitimi faaliyetlerinin kalitesi açısından olumsuz bir durumdur. Ancak öğrenci ve öğretmenler arasında değerler eğitimi ile genel eğitim faaliyetlerinin birbirinden bağımsız olduğunu düşünenler olduğu görülmektedir. Değerler eğitimi verilirken öğrenciler salt bilgi ile donatılıp bırakılmamalı, onu yaşamalarını sağlayacak ortamlar oluşturulmalıdır. Genel eğitim faaliyetleri ile değerler eğitimi faaliyetleri bütünlük içerisinde yürütülmelidir (Aydın & Gürler, 2012, s. 16,17). 18. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlardan biri de değerler eğitiminin okullarda bir ders olarak verilmesinin gerekliliğidir (MEB, 2010). Ancak öğrenciler, değerler eğitimi ile genel eğitim faaliyetleri arasındaki ilişkiyi tam manasıyla kuramamıştır. Bu da yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinin niteliği ile ilişkilendirilebilir. Buna karşın öğretmenlerin büyük bir kısmının bu ilişkinin anlam ve önemine dair fikre sahip oldukları görülmektedir. Öğrenci ve öğretmenlerin cevaplarına dair bulgular bu yargıyı desteklemektedir. Nitekim MEB değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetlerinin ilişkilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Aydın MEM, 2016).

Öğretmenlerin cevaplarında değerler eğitimi ile genel eğitimi faaliyetlerinin örtüşmemesinin sınav sebebine bağlandığı görülmektedir. Öğretmenlerden birinin '*Çünkü aynı zamanda YGS'ye [Yükseköğretime Geçiş Sınavı] yönelik işlediğimiz için mecbur oradan kopmak zorunda kalıyoruz.*'(E 8) ifadesinden de anlaşılacağı üzere öğrencilerden sınavlardan başarılı olmaları beklentisi öğretmenleri de bu yönde çalışmalar yapmaya yönlendirmiştir. Akademik kaygının değerler eğitiminin önüne geçtiği durumların da olduğu anlaşılmaktadır. Literatüre bakıldığında daha önce yapılan araştırmalarda da öğretmenler tarafından, akademik iş yükünün yoğunluğu nedeniyle değerler eğitime yeterli zamanın ayrılamadığı belirtilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 296).

Öğretmenlerin yarısının değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetleri arasındaki ilişkiyi kuramaması dikkat çekicidir. Bu durum öğretmenlerin, DKAB

programı gibi pek çok programın içerisinde bulunan ‘meseleye çok boyutlu bakma’ değerine ve MEB’in derse ilişkin ilke/hedef yönündeki beklentilerine yeterince vakıf olamadıklarına işaret edebilir.

2.3. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetleri Sırasında Temel Alınan İlkeler

Değerler eğitimi faaliyetleri okuldaki diğer eğitim-öğretim etkinlikleriyle ilkesel olarak koordineli yürütülmelidir. Çünkü değerler eğitimi faaliyetlerinde belli ilkelerin ele alınması, diğer eğitim- öğretim faaliyetlerinde amaç edinilen ilkelerin de pekiştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu amaçla katılımcılara “‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı belli ilkeler var mı?’” diye sorulmuştur. Değerler eğitiminde temel alınan ilkelerin olup olmadığı, varsa hangi ilkeler olduğuna dair öğretmen ve öğrenci görüşleri, frekans ve yüzdelik olarak Tablo 10 ‘da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 10. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetleri sırasında temel alınan ilkelerle ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetleri Sırasında Temel Alınan İlkeler	Öğrenci		Öğretmen	
Değerler Eğitimi Faaliyetleri İlkelerine Dayanmaktadır	f	%	f	%
Milli ve Manevi Bilincin Temel Alınması	19	59	11	85
Atatürkçülük’ün Temel Alınması	2	6	0	0
İnsan Sevgisi ve Milli Eğitim Yönetmeliği’nin Temel Alınması	1	3	1	8
Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Belli Bir İlkeye Dayanmaması	13	41	2	15

Öğretim sürecinde, karar ve eylemlerin tutarlı şekilde değerlendirilmesine olanak tanıyan ve her türlü tartışmanın dışında sayılan ana kural anlamına gelen kimi ilkelerden yararlanılır. Bu ilkeler, öğrencileri öğretim yoluyla belli eğitim amaçlarına ulaştırmada öğretmenlere rehberlik ederler. Bu ilkelerden başlıcaları; Bireye görelilik, Hayatilik (Yaşamsallık), Somuttan soyuta, Bilinenden bilinmeyene, Kolaydan zora, Yapararak yaşayarak öğrenme (İş/Aktivite), Açıklık (Ayanılık), Ekonomiklik, Yakından uzağa, Aktüalite (Güncellik) şeklinde sıralanabilir (Güven, 2014).

Bir eğitim faaliyetinin ilkeleri o eğitim faaliyetine kılavuzluk yapar. Nitekim değerler eğitimi yaptığını belirten bazı özel okulların internet sitelerinde, Milli Eğitim Temel Kanunu’nda ‘eşitlik, süreklilik, Atatürk ilke ve inkılapları, milli-manevi değerlere sahip çıkma, herkese ücretsiz eğitim, karma eğitim’ gibi ilkelere bahsedildiği görülmektedir (Tekden, 2015), (MEB, 2018). Bu doğrultuda araştırmaya katılan öğrencilere ve öğretmenlere ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı belli ilkeler var mı?’ sorusu yöneltilmiştir.

Bu sorulara verilen cevaplar, iki kategoride toplanmıştır:

- Değerler eğitimi faaliyetleri belli ilkelere dayanmaktadır
- Değerler eğitimi herhangi bir ilkeye dayanmamaktadır

Değerler eğitimi faaliyetlerinin belli ilkelere dayandığını söyleyenler, söz konusu ilkelerin şunlar olduğunu dile getirmektedirler:

- 1- Milli ve Manevi Bilinç
- 2- Atatürkçülük
- 3- İnsan Sevgisi ve Milli Eğitim Yönetmeliği

Öncelikle değerler eğitimi faaliyetlerinin belli ilkelere dayandığını söyleyenlerin görüşleri ele alınacaktır.

2.3.1. Değerler Eğitimi Faaliyetleri İlkelere Dayanmaktadır

2.3.1.1. Milli ve Manevi Bilincin Temel Alınması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin milli ve manevi bilinci temel aldığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 11 ‘da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 11. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin milli ve manevi bilincini temel aldığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	19	59
Öğretmen Sayısı	13	11	85

Öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı belli ilkeler var mı?’ sorusuna öğrencilerin 19’u (% 59) değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı temel alınan belli ilkelerin olduğunu belirtmiştir. Bu öğrencilerden 15’i (%47’si) değerler eğitimi faaliyetleri yapılırken milli manevi bilincin temel alındığını belirtmişler. Cevaplar arasında milli manevi bilinçle Kuran ve sünneti ifade edenler olduğu gibi milliyetçiliği, Türklüğü ifade edenler de olmuştur.

*‘Tabi ki **Kuran ve Sünnet** öncelikli olarak baz alınıyor.’ (Ö 2)*

*‘**Kuran ve sünnet** öncelikli.’ (Ö 4)*

*‘Aslında **İslam**. Bizim temel aldığımız şey bu. (...)’ (Ö 12)*

*‘(...) Genel olarak hocalarımız şeyi savunur sürekli **Kur'an**'dan bir iki örnek verir. Çoğu da abdestli namazlı zaten birbirinizin görüşüne saygılı olun. Hani birbirinize karşı ahlaklı olun kardeş kardeş geçinin gidin.’ (Ö 15)*

‘(...) Peygamber Efendimiz olsun sahabeler olsun o şekilde birini örnek almak açısından o şekilde.’ (Ö 17)

*‘Hazreti Hatice adlı kitabı aldı herkes. Onu okumaya başladık. **Namaz, dini şeyleri vs. temel alıyorlar.**’ (Ö 20)*

*‘Mesela faydacılık. Hani daha çok kılındığında kişiye fayda sağladığı için **namaz** kılın gibi. Bazı hocalarımız da mescide gelin diyor.’ (Ö31)*

*‘**İslam** yani **dini** anlamda merkez alıyorlar, bunun etrafında anlatılıyor konu o şekilde verdiklerini gördüm.’ (Ö 32)*

*‘Tabi **Türk ve Müslüman** olduğumuz için **Türklük ve İslamiyet** biraz daha kaynaşmış bir biçimde sanki bir arada veriyorlar.’ (Ö 16)*

*‘Bizi **milli ve manevi yönden bilinçlendirmeyi** ilke edinmişler.’ (Ö 22)*

*‘Her şeyin bizim elimizde olduğu, aslında **vatana millete** karşı daha iyi olabileceğimizi temel alıyorlar. Her zaman daha iyi olabileceğimizi çoğumuzun potansiyeline gösteremediğini temel alıyorlar.’ (Ö 30)*

Öğretmenlere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı belli ilkeler var mı?’ sorusuna öğretmenlerin 11’i (% 84) değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı belli ilkelerin olduğunu belirtmiştir. Bu öğretmenlerden 10’u (genelin %77’si) değerler eğitimi faaliyetleri yapılırken milli ve manevi bilincin temel alındığını ifade etmiştir. Milli manevi bilinç ifade edilirken ‘vatan, millet’ kavramlarının yanında ‘Kuran, sünnet’ kavramlarının da kullanıldığı görülmektedir..

*‘Bizim ilkemiz **Allah'ın kitabı peygamberin sünneti ehli-sünnet** vel cemaat akait olarak da itikat açısından neye inanıp neye inanmayacaklarını kendilerine ilke olarak veriyoruz. (...) Bu inanç çok önemli yani bizim asıl gayemiz bu yani inancı*

ve intikam aldığı, **Allah ne emrediyorsa** o şekilde ayrımcılıktan fitneden terörden çocuğu uzak tutmak fikren.' (E 7)

'Normal bir **Müslümanın** yaşaması gereken kurallar.' (E 8)

'**Milli ve manevi değerler** [Kuran ve Sünnet eksenli] gözle görülür bir şekilde resmi programda yok ama örtük program da bize söylenen şekilde yansıtılıyor branş öğretmenleri özellikle tarihi öğretmenleriyle edebiyatı öğretmenlerimizden özellikle isteniyor bizden (...) Eğitimi içeren ya da sosyal mesaj veren paragraflar yazmaya dikkat ediyoruz. **Milli manevi bilinci temel alıyoruz.**' (E 2)

'**Milli ve manevi değerleri** aşılamaya çalışıyoruz.' (E 3)

'Yani var muhakkak ki işin felsefesi var bizim burada da gerçekten **Müslüman Türk çocuğu** böyle köklerinden aldığı atasından ecdadından aldığı o değerleri geleceğe kesintisiz olarak aktarmak için bir köprü vazifesini devam ettiriyoruz.(...) Yani belli şeyden sonra bunlar karar verecekler, hayatı kendileri tanzim edecekler. Öyleyse bunu oluşturmak için kesinlikle bunlara ihtiyaç var.' (E 5)

'Okulumuzda yürütülen değerler eğitimi uygulamalarının profesyonel manada olmasa da belirli ilke ve esasları elbette bulunmaktadır. Ana vizyonumuz 'Karakter Kariyerden Öncedir'. Kaliteli bir karakter her zaman için her türlü kariyerin önünde ve önceliğindedir.' (E 6)

'Elbette yani milli eğitimin temel amaçlarına yaslanıyoruz. Yani kendine güvenen kendine Saygılı **vatanını seven**, memleketi milleti için bir şeyler yapmayı amaç edinen öğrenci yetiştirmek. Yani bunun da faydası oluyor tabi olmuyor değil.' (E 10)

'Bizim okulun ilkeleri tabii ki var. Felsefemiz bu ülke için kim çok çalışıyorsa o **vatanseverdir** ve lider şahsiyetli bireyler olarak tarihimizden ilham alarak geleceğimiz için bilimsel ve sosyal çalışmalar yapmak.' (E 12)

'**Milli ve manevi değerlerle** bütünleşen öğrenciler yetiştirmek.(E 13)'

Öğretmen (%47) ve öğrencilerin (%77) cevaplarında milli ve manevi bilince değinmeleri, özel okulların MEB'in sahip olduğu temel ilkelere uyma kaygısının olduğuna işaret etmektedir. Gerek özel okulların gerekse devlet okullarının hepsi MEB'in amaçlarını uygulamakla yükümlüdür. Okulların vizyon ve misyonlarında bu değerlerden bahsedilmiş olması ve okullarda uygulandığının belirtilmesi de değerler eğitiminin başarısı açısından olumlu bir durum olarak yorumlanabilir.

Öğrenci ve öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında değerler eğitimi yapılırken Kuran ve Sünnet ilkelerinin temel alındığını söyleyenlerin (10 kişi %31) olduğu görülmektedir. MEB'in değerler eğitimi ile ilgili prosedürüne baktığımızda değerler eğitiminin temel ilkeleri olan milli manevi değerlerin öne çıkarılması gerektiği görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin bu bağlamdan hareketle toplumla özdeşleşmiş olan '**İslam**,

‘*namaz, mescide yönlendirme ve kılık kıyafet*’ gibi kavramlara atıf yapmaları anlamlı olabilir.

Öğretmen ve öğrencilerin, değerler eğitimi faaliyetlerinde temel alınan ilkelerden bahsederken, cevaplarını milli manevi bilinç şemsiyesi altında detaylandırdıkları görülmektedir. Milli ve manevi bilinci öğrenciler bazen ‘milli, vatan, millet’ gibi tek kavram halinde biraz daha milliyetçi ifadelerle belirtmişler. Bazen de ‘manevi’ kavramını yukarıda da değinildiği gibi Kuran ve sünnet eksenli, daha İslami değerlerle ifade ettikleri görülmektedir. Tüm bu veriler, değerler eğitiminde temel alınan ilkelerin özel okullarda, okuldan okula farklılaşabildiğini göstermektedir.

2.3.1.2. Atatürkçülük, İnsan Sevgisi ve Milli Eğitim Yönetmeliği’nin Temel Alınması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin Atatürkçülük, İnsan Sevgisi ve Milli Eğitim Yönetmeliğini ilkelerini temel aldığı düşünülen öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 12 ‘da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 12. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin Atatürkçülük, İnsan Sevgisi ve Milli Eğitim Yönetmeliği’nin Temel Alınması emel aldığı düşünülen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	3	9
Öğretmen Sayısı	13	1	8

Öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı ilkeler var mı?’ sorusuna öğrencilerin 2’si (%6) değerler eğitimi faaliyetleri yapılırken ilke olarak ‘Atatürkçülük’ ilkesinin temel alındığını ifade etmiştir.

‘Milliyet, genelde Atatürk zaten. Bu ilke üstünden genelde etkinlikler yapılıyor.’ (Ö 26)

‘Öğretilen her şey Atatürk düşüncesi sistemine dayandığı için onu örnek verebilirim.’ (Ö 27)

Öğretmenlerin ‘Atatürkçülük’ ilkeleri ile ilgili cevabı olmamıştır. Öğrenciler cevaplarında Atatürkçü düşünce sisteminden bahsetmiştir. Milli eğitimin temel

ilkelerinde ‘Atatürkçülük ve İnkılapçılık’ ilkesi bulunmaktadır. Bazı özel okullarda yapılan faaliyetlerin bu ilke ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Katılımcılar tarafından verilen cevaplarda genel ilke olarak milli manevi değerlere atıf yapıldığı, bu milli ve manevi değerlerin bir kısmının Atatürkçülükle bir kısmının Türklükle bir kısmının kuran ve sünnetle vurgulandığı görülmektedir. Bu da milli manevi değerler konusunda okulların kendi örtük anlayışlarına göre değerler eğitimi faaliyetlerini yorumladıklarını göstermektedir. Bunların dışında bir öğrenci ‘Milli Eğitim Yönetmeliği’nin ve bir öğretmen ‘sevgi-saygı’nın değerler eğitimi faaliyetlerinde temel alındığını belirtmiştir.

‘Aslında hepsinin temelinde insan sevgisi yatıyor. Yani en büyük ilkemiz sanırım insan sevgisi olduğu için yapıyoruz.’ (Ö 3)

‘Evet. Hani hem kendi yönetmelik/tüzüğümüz de belirtiliyor hem milli eğitiminin yönetmeliğinde. Onun dışında zaten belirleme şansımız da yok, belirlemiyoruz da.’ (E 11)

Öğrencilerden sadece biri ‘sevgi-saygı’nın ilke edinilmekte olduğunu belirtmiştir. Değerler eğitiminin temel aldığı ilke olarak bu iki değer alınacağı düşünülmesi bazı özel okullarda yapılan uygulamalarda, insanlar arası ilişkilerde ‘sevgi-saygı’ değerlerinin ağırlıklı olarak işlendiğini, bu durumun da faaliyetlere ilke olarak yansındığını göstermektedir.

2.3.2. Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Belli Bir İlkeye Dayanmaması

Değerler eğitimi faaliyetlerini yürüten öğretmen ve idarecilerin bu faaliyetleri değerler eğitiminde ilkeler bağlamında değerlendirmesi beklenmektedir. Değerler eğitimi alanına özgü ilkeler, ‘bütüncülük, katılımcılık, kalıcı davranışa yönelik olma, personel gelişimi, bireysel farklılıkları dikkate alma, uygulandığı okula görelilik’ şeklinde belirtilmektedir (Meydan, 2012, s. 142-146). Değerler eğitimi planlayan kurumlar, öğrencilerin bu faaliyetlerde aktif katılımcı olmalarını, bireysel farklılıkların dikkate alınmasını, disiplinler arası bir yaklaşımla yapılmasını, uygulanan birey veya okul ortamının özelliklerinin dikkate alınmasını, bu sürecin sonunda öğrencilerin istenen davranışlara sahip olmalarını beklenmektedir.

Değerler eğitimi faaliyetlerinin belli bir ilkeye dayanmadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 13 ‘da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 13. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin belli bir ilkeye dayanmadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	13	41
Öğretmen Sayısı	13	2	15

Araştırmaya katılan öğretmen ve öğrenciler arasında değerler eğitimi faaliyetlerinde dayandırılan belli bir ilkenin olmadığını belirtenler olmuştur. Öncelikle öğrencilerin cevaplarına bakılacaktır.

Öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı ilkeler var mı?’ sorusuna öğrencilerin 13’ü (% 40) değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı belli bir ilkenin olmadığını belirtmiştir.

‘Dayanılan bir ilke yok.’ (Ö7)

‘Takip edilen bir şey yok.’ (Ö 8)

‘Bir ilkeleri olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Herkes yapıyor biz de yapalım mantığı var.’ (Ö 11)

‘Sürekli çok geniş düşünüyorlar hiçbir şeye bağlı kalmıyorlar.’ (Ö 18)

Öğretmenlere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı ilke var mı?’ sorusuna öğretmenlerin 2’si (% 15) değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı herhangi bir ilkenin olmadığını belirtmiştir.

‘Herhangi bir yöntem ve ilke yok.’ (E 1)

‘Yok. Herhangi bir felsefe, ilke yok.’ (E 9)

Öğretmen ve öğrencilerin cevaplarına bakıldığında değerler eğitimi yapan, planlayan kişilerin yapılan değerler eğitiminin ilkelerindeki mantığı öğrencilere yeterince fark ettiremedikleri, öğrencilerin ‘Dayanılan bir ilke yok.’(Ö7) , ‘Bir ilkeleri olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Herkes yapıyor biz de yapalım mantığı var.’(Ö 11)’ gibi ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Karşılıklı etkileşimin olmadığı, ilkelerin yansımadağı, aynı hedefe doğru yönelme olmadığı sürece yapılan faaliyetler tam anlamıyla istenilen nitelikte olmayacaktır. Öğretmenler var olduğunu düşündükleri veya temel aldıkları ilkeleri öğrencilere tam anlamıyla yansıtamamışlardır. Öğrencilerin değerler eğitimi

ilkelerinden haberdar olmamaları yapılan faaliyetlerin etkililiğini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Buraya kadarki cevaplar ve yorumlar topluca düşünüldüğünde bazı okullarda değerler eğitimi faaliyetlerinde dayanan belli ilkelerin olduğu görülmektedir. Ancak bazı okullarda ise ya ilkelerin belirgin olmadığı veya yeterince bilgilendirme yapılmadığından, katılımcılarda değerler eğitimi faaliyetlerinin belli bir ilkeye dayandırılmadan devam ettiği algısı oluşmaktadır. Ancak değerler eğitiminin MEB destekli olduğu düşünüldüğünde, herhangi belli bir ilkeye dayandırılmadan devam etmesi söz konusu olamaz. Katılımcıların ilkeler konusunda eksik bilgiye sahip olması muhtemeldir.

2.4. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Amaçları

Değerler eğitimi faaliyetleri belli amaçlar çerçevesinde yürütülmelidir. Çünkü belli amaçlar çerçevesinde bu faaliyetlerin yürütülmesi, değerler eğitimi daha etkili hale getirecektir. Bu amaçla araştırmaya katılanlara “Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile neler amaçlanmaktadır?” diye sorulmuştur. Değerler eğitimi faaliyetlerinin amaçları ve bu amaçların neler olduğuna dair öğrenci ve öğretmen görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 14 ‘de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 14. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin amaçlarına yönelik öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Amaçları	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
Bazı ahlaki vasıfları vurgulayanlar	26	81	11	85
Geleceğe ilişkin tasavvurlarını vurgulayanlar	4	13	0	0
Namaz, Oruç, Kuran, Sünnet gibi dini kavramları vurgulayanlar	0	0	2	15

Değerler eğitimi faaliyetlerinde üzerinde durulan birtakım amaçlar vardır. Değerler eğitiminin amaçları üzerine hem ülkemizde hem de dünyada çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Örneğin; ABD’de karakter eğitimi şeklinde devam eden değerler eğitimi

modelinde hem resmi hem özel kurumların uygulamalarının amaçları araştırıldığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğrencilerin bilgi, inanç, tutum ve davranışlarını karakter eğitiminin öğelerine göre değiştirmek,
- Okullarda disiplin sorunlarını azaltmak,
- Akademik başarıyı artırmak,
- Okul kültürlerini geliştirmek,
- Karakter eğitime toplumsal katılımı artırmak,
- Karakter eğitimi çabalarını ev ile bütünleştirerek ailenin katkısını geliştirmek,
- Okul ortamını daha güvenli ve olumlu hale getirerek okula devam oranlarını artırmak,
- Öğrencilerin karakter eğitime dair bilgi ve tutumlarını değiştirecek projeler hazırlamak olarak belirlenmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 143).

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlere ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile neler amaçlanmaktadır?’ sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar

- Bazı ahlaki vasıfları vurgulayanlar (İyi, Yardımsever, Saygı-sevgi duygularına sahip, Bilinçli insan olmak)
- Geleceğe ilişkin tasavvurlarını vurgulayanlar (Güzel bir gelecek sahibi olmak, Üniversite sınavında başarılı olmak)
- Namaz, Oruç, Kuran, Sünnet gibi dini kavramlarını vurgulayanlar

şeklinde gruplandırılarak sırasıyla ele alınmıştır.

2.4.1. Bazı ahlaki vasıflar

Değerler eğitimi faaliyetlerinin amaçlarından bazı ahlaki vasıfları vurgulayan öğrenci ve öğretmen görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 15 ‘de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 15. Değerler eğitimi faaliyetlerinin bazı ahlaki vasıfları vurguladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	26	81
Öğretmen Sayısı	13	11	85

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerin büyük bir kısmının değerler eğitiminin amaçları bağlamında bazı ahlaki vasıfları öne çıkardıkları görülmektedir. Bu grubun içerisinde çoğunlukla bilinçli olmak, yardımseverlik, iyi birey olmak, sevgi saygı gibi alt temaların olduğu görülmektedir. Bunlar da kendi içerisinde yoğunluk oranlarına bağlı olarak sırasıyla değerlendirilecektir.

Öğrencilerden 26'sı (%81), öğretmenlerin ise 11'i (%85) cevaplarında 'İyi, yardımsever, saygı-sevgi duygularına sahip, bilinçli insan olmak' gibi bazı ahlaki vasıfları öne çıkarmışlardır. Önce öğrencilerin ardından öğretmenlerin cevaplarına bakılacaktır.

Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 9 u (%28) değerler eğitiminin amacının öğrencilerin bilinçli insan olmalarına katkı sağlamak olduğunu belirtmiştir.

*'Yani direk bilgi vermek yerine bizi **bilinçlendirmek** amaçlanıyor. Genel olarak bilinç kazandırılmak isteniyor.'* (Ö9)

*'Bizim **bilinçli**, dinimizi bilen ve gerçekten hoşgörülü insanlar olmamız, örnek teşkil edecek insanlar olmamız amaçlanıyor.'* (Ö 16)

*'**Bilinçlendirmek** için yapıyorlar bilmeyenleri. Mesela hani namaz kılmayanlara namaz kılmalarını sağlamak için. Daha çok ahlaki yönden ilerletmek amacıyla yapılıyor.'* (Ö 17)

*'Karakter Kulübü üyeleri olarak bize hocalarımız bir şeyler aktarıyordu ve hocalarımız birbirinize anlatın diyordu. Mesela biz servisle gidip geliyoruz. Servisteyken siz yanınızdaki arkadaşınıza bir şekilde anlatın, bunu bütün servisteki öğrenciler duyabilir, diyorlardı. Mesela arkadaşınıza bir şey anlattığınızda orda sizi dinlemeyecek olsalar bile illaki birileri kulak kesilecek dinleyecek diyorlardı yani belki **bilinçlenirler** diye.'* (Ö 19)

*'**Bilinçli bireyler** yetiştirilmesi bence. Yani bir olay olduğunda tek pencereden değil de çok yönlü olarak görebilme yetisi kazandırmak olabilir. Hareketlerinde biraz daha olgun olur. Yaptıklarının ne anlama geldiğini bilir yani.'* (Ö 22)

'Değerler eğitimi verildiği zaman amaç sadece öğrencilerin doğru şeyleri yapmasını sağlamak değil, aslında öğrencilere doğru şeyi yapmayı öğretmek olduğunu düşünüyorum.' (Ö 27)

*'En azından aklında, kulaklarında bir şey kalır, amaç bu. Ben öğrendim birkaç bir şey yani. Bir **bilinç** oluştu bende.'* (Ö 31)

*'**Farkındalık** diyebiliriz hani. Kısa bir süre de olsa bir farkındalık oluşturmak için yapılıyor yani amacı bence o.'* (Ö 32)

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 7si (%53) değerler eğitiminin amacının öğrencilerin bilinçli insan olmalarına katkı sağlamak olduğunu ifade etmiştir. Konu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

*'Öğrencilerin maddi manevi değerlerine önem vermesi, sahip çıkması, değerlerini **içselleştirmesi**.'* (E 1)

*'Değerler eğitime yönelik etkinlikleri yaşayarak işliyoruz ki içselleştirip **bilinçli** bireyler olsunlar.'* (ÖE 3)

*'Milli Eğitim'in yönetmelikleri ile uyumlu, eğitimin tanımındaki **istendik davranışlar** yapabilme diyoruz ya değerler eğitimi de asıl isteğimiz şu, sadece akademik olarak başarı ile öne çıkan bir okul değil dışarı çıktığında da ahlakıyla oturmasıyla kalkmasıyla davranışlarıyla da örnek bir birey olabilmeli.'* (E 11)

*'Milli ve manevi **değerlerle bütünleşen** öğrenciler yetiştirmek.'* (E 13)

Öğrencilerin (%28) ve öğretmenlerin büyük bir kısmı (%53) değerler eğitiminin amacının bilinçli bireyler yetiştirmek olduğunu söylemişler. Öğrenci görüşlerinin bir kısmına bakıldığında bu bilinçten kastın bir ölçüde ibadetleri yapmak olduğu görülmektedir. Bu da değerler eğitiminin içeriğinin daha dini tonlarla doldurulduğunu göstermektedir. Öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman, öğrencilerin istendik davranışları içselleştirerek sahiplenmesini vurguladıkları görülmektedir. Bu da değerler eğitimindeki bilinç kazandırma yelpazesinin oldukça geniş olduğunu göstermektedir.

Nitekim Bilecik Milli Eğitim Müdürlüğü'nce yayınlanan yönergede 'öğrencilerin kişisel, toplumsal tüm kaynakları ve zamanlarını etkin, yerinde ve verimli kullanan, okul ve çevresindeki sosyal yaşamın ahlaki ve etik değerlere uygun olarak şekillenmesine katkıda bulunan, bilimsel süreçlere ve ahlakî değerlere uygun olarak karar veren, temel insanî değer ve erdemlerle donatılmış ve bu değerlere karşı duyarlı olan ve bunları davranışa dönüştüren, edindiği değerleri gelecek nesillere aktaran bireyler olmalarını sağlamak' ifadelerine yer verilmiştir (Bilecik MEM, 2011). Değerler eğitimi çalışmaları, öğrencileri çok yönlü geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bunlardan birisi de bilinçli bireyler yetiştirmek olduğu görülmektedir. Bilinçli birey tanımının, öğrenci ve öğretmen görüşlerinden hareketle, içinde ahlaki vasıfları içerdiği görülmektedir.

Kayseri’de değerler eğitimi alanında uygulanan ‘Millî Üretelim, Bilinçli Tüketelim Projesi’ kapsamında Kayseri MEM tarafından yayınlanan yönergede ‘Millî kültür değerlerinin korunması, Millî bütünleşmeyi güçlendirici ve yurttaşlık görevinin bilinçli olarak yapılmasının sağlanması’ gibi amaçlardan bahsedilmektedir (Kayseri MEM, 2017). Bu amaçlar da geçen ‘bilinçli olarak’ ifadesi öğrenci ve öğretmenlerin cevaplarında geçen bilinçli olmak ile örtüşmektedir.

Öğretmen ve öğrenciler bilinçli insan olmayı, değerleri içselleştiren, hayatında uygulayan bireyler olarak tanımlamışlardır. Davranışlarına kendi muhakeme gücünü kullanarak yön verebilen bireyler ile daha sağlıklı toplum oluşturulur. İnsanın kendine hâkim olması, kendinin farkında olması bütün erdemlerin temelinde yer alır (Hökelekli, 2013, s. 37). Kendinin farkında olan insan, kendini bilir, haddini bilir, sorumluluklarının farkında olur, değerlerine sahip çıkar. Kendinin farkında olan insan değerlerinin de farkında olur ve bilinçli birey olma yönünde büyük bir adım atmış olur.

‘İyi insan’ kavramı ‘bilinçli insan’ kavramından daha kapsayıcı niteliktedir. ‘İyi insan’ kavramı saygı, sevgi, yardımlaşma gibi duyguları da kapsamaktadır. Bilinçli olarak yapılan değerler eğitiminin amaçlarının araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenler tarafından genel manada farkına varıldığı görülmektedir. ‘Bilinçli insan’ kavramının izahında kullanılan “*dinimizi bilme*”(Ö 16), “*dışarı çıktığında da ahlakıyla, oturmasıyla kalkmasıyla davranışlarıyla da örnek olabilme*”(E 11), *değerleri önemseme, içselleştirme ve sahip çıkma*”(E 1), “*Millî ve manevî değerlerle bütünleşme*”(E 13), *emr-i bilmaruf yani “örneğin namaz kılmayanların namaz kılmalarını sağlamaya çalışma*”(Ö 17)... gibi kavramlar araştırmamıza katılan öğretmen ve öğrencilerin önemli bir kısmının ‘bilinçli insan olma’ kavramını anlamlandırmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 9 u (%28) değerler eğitiminin amacının insanların yardımsever olmalarına katkı sağlamak olduğunu belirtmiştir.

‘Maddî ve manevî yardım amaçlanmakta. Örneğin, Mehmetçik Vakfı’na para yardımı yaptık. Rehabilitasyon merkezinde çocukları eğlendirdik.’ (Ö 4)

‘Yardım etmek, paylaşmak, iyi davranış. Bunlar amaçlanmaktadır.’ (Ö 8)

‘Mesela destek oluyoruz başka okullara. Destek olma, huzurevine falan yardım etme, yardımlaşma.’ (Ö 10)

‘Sosyal yardımlaşma olarak fakirlere olsun, ihtiyaç sahiplerine olsun. Genelde böyle.’ (Ö11)

*'En çok yardım diye düşünüyorum. **Yardımlaşma ve dayanışma.** Öğrencilere de bunun yansıtıldığına inanıyorum. Yani öğrencilerin hayatlarının ilerleyen dönemlerinde de devam etmesini sağlayacağını düşünüyorum.'* (Ö 28)

*'İnsanlara **yardım** ön planda tutuluyor.'* (Ö 29)

*'**Yardımlaşma** tarzı kampanyalar oluyor, insanlar arası kaynaşma sağlanmak isteniyor böylece.'* (Ö 30)

Yukarıda örneklendirilen cevaplarda yardımlaşma duygusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Öğretmenlerden, öne çıkan değerlere örnek olarak 'yardımlaşma' kavramını belirten olmamıştır. Bununla birlikte öğretmenler 'yardımlaşma' kavramını kapsayan, daha geniş anlam içeren 'değerleri önemseme, içselleştirme ve sahip çıkma'(E 1) , 'Milli ve manevi değerlerle bütünleşme'(E 13) gibi ifadeleri kullanmayı tercih etmiştir. Öğrencilerin 'özel' lisede okuyor olmaları, değerler eğitiminde maddi yardımlaşmanın önemli bir yer teşkil etmesi bu kavramı öne çıkarmalarına sebep olmuş olabilir. Yardımlaşma, merhamet duygusunu geliştirdiğinden önemlidir. Çünkü merhamet başkasının ızdırabını paylaşmaktır, bunu dert edinmektir. Acı çekenlere yardımda bulunmayı sağlar (Hökelekli, 2013, s. 71). Yardımlaşma duygusu insanlar için önemlidir. Ancak öğrencilerin bir kısmının değerler eğitiminin amacını sadece yardımlaşmadan ibaret algılamaları da düşündürücüdür. Ayrıca araştırmamıza katılan öğrencilerin bir kısmının 'Mehmetçik Vakfı'na para yardımı yaptık.'(Ö 4) , 'Sosyal yardımlaşma olarak fakirlere olsun, ihtiyaç sahiplerine olsun'(Ö 11) ifadelerinde olduğu gibi yardımlaşma değerini 'maddi yardım' şeklinde ifade etmeleri de yardımlaşma kavramının manevi boyuta tam anlamıyla taşınmadığına işaret edebilir. Değerler eğitiminin amacı da öğrencilere daha detaylı bir şekilde açıklanmalı ve fark ettirilmelidir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 8'i (% 25) değerler eğitiminin amacının başkalarına karşı saygı/sevgi duygularına sahip iyi insan yetiştirmek olduğunu ifade etmiştir.

*'Bizim hem karakter olarak hem de insan olarak **iyi yönlerimizi** daha çok geliştirmek belki. Hani aileden eksik kalan şeyleri tamamlayabilmek.'* (Ö 2)

*'En büyük amacı bizi daha **iyi bir dünya insanı** yapmak'* (Ö 3)

*'İnsanlık adına söyleyeyim, önce doğru bir insan, ailene yakışır bir çocuk olmak. Hani empati açısından da söyleyeyim, sen karşında nasıl birini görmek istersen, ileride nasıl bir çocuk sahibi olmak istersen, nasıl bir öğrenci görmek istersen onu yansıtmak. Yani **iyi bir birey olmak** her yönden.'* (Ö 12)

‘Değerlerine sahip çıkan iyi bir insan olmak ve farkındalık oluşturmak amaçlanıyor.’ (Ö 14)

‘İnsan [evrensel değerlere sahip] olduktan sonra dersin [akademik başarının] çok da önemli olmadığı, iyi bir kişilik sahibi olmanın önemli olduğu amaçlanmaktadır.’ (Ö15)

‘Yani saygı sevgi duygularına sahip bireyler olurlar. Diğer insanlara saygı ve sevgi duyarlar.’ (Ö 7)

‘Daha saygılı bireyler geliştirmek. Mesela insanın diğer insanları sevmesi.’ (Ö 21)

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 4ü (%30) değerler eğitiminin amacının iyi bireyler yetiştirmek olduğunu söylemişler.

‘Yani amaç iyi bir insan yetiştirmek. Bütün öğrencileri böyle olumsuz halleri ne ise o olumsuz hallerini düzeltip daha böyle kaliteli bireyler haline getirmek.’ (E 5)

‘Başarılı olup başkalarının sırtına basarak yükselmeyi zengin ve başarılı olup hastanelerde tedavi olmak yerine; hem başarılı olsun hem bazen notları düşük olsa da düşeni kaldırmayı hayatına genel ilke edinsin. Nice gençler görmekteyiz ki kariyer basamaklarını hızlı ve kaliteli bir şekilde tırmanmış fakat karakter yapısı ve değerler silsilesi tam oturmadığı için mutlu olamamakta, toplumda hem kendine hem de diğer bireylere zarar verebilmektedirler.’ (E 6)

‘İyi bir insan olan ve yani asrın gerektirdiği şeyler neyse onları uygulayabilecek potansiyelde, aydın çok yönlü bireyler yetiştirmek. Asıl hedef bu.’ (E10)

‘Toplum huzuru sınıf huzuru aile huzuru okul huzuru değerler eğitimi yaparken amaç bu. Amaç gösteriş yapmak değil huzur getirecek şey, insanları iyi yapacak şey’ (E 11).

Öğretmen ve öğrencilerin cevaplarında geçen ‘iyi insan/birey olmak’ kavramı ile “olumsuz hallerini düzeltmiş”, “başarılı”, “düşeni kaldırmayı hayatına genel ilke edinen”, “karakter yapısı ve değerler silsilesi oturmuş”, “asrın gerektirdiği şeyler neyse onları uygulayabilecek potansiyelde, aydın, çok yönlü”, “saygı-sevgi duygularına sahip” olmanın kastedildiği görülmektedir. Bu tür bir iyi insan anlayışı, değerler eğitiminin genel felsefesi, özel okullarda yürütülen değerler eğitiminin amaçları ve Türk milli eğitim sisteminin yetiştirmeye çalıştığı insan modeli ile uyum içerisindedir. Örnek olarak İstanbul Valiliği’nce yayımlanan ‘Değerler Eğitimi Kılavuzu’nda hedeflenen amaçlar arasında; öğrencilere temel insani değer ve erdemlerin kazandırılması, değerlere karşı duyarlılık oluşturulması ve onları öğrencilerin davranışa dönüştürmeleri, öğrencilerin sorumluluk duygularının artması, nesilden nesle kültürel kodların aktarılması, ahlaki bir topluluk bilincinin oluşturulması yönünde ifadeler yer almaktadır (N. Yavlal, H. Tepe, M. Bayrak, 2014). Öğretmen ve öğrencilerin bir kısmı iyi insan

olmayı tanımlarken değerler eğitiminin amaçları ile örtüşen ifadeler kullanmışlardır. Bu durum da değerler eğitiminin beklenen amaçlarıyla örtüşmesi bakımından önemlidir.

Öğretmenler değerler eğitiminin amaçlarına yönelik ‘saygı’ ve ‘sevgi’ kavramları ile ilgili cevap vermemiştir. Öğrencilerden sadece iki kişi ‘sevgi-saygı’ kavramlarına değinmiştir. Öğretmenlerin bu kavramları zikretmemeleri değerler eğitiminin amaçları açısından bir eksiklik olarak değerlendirilebileceği gibi mülakat esnasında başka değerlere öncelik verdiği için bahsetmediği de düşünülebilir.

‘Sevgi-Saygı’ kavramlarının insan hayatında yeri büyüktür. Sevgi insanları birbirine yaklaştırır, kaynaştırır. Sevgi vesilesi ile insan yalnızlığından kurtulur, diğer insanlar ile sağlıklı bir iletişime geçer. Sevgi insanlar arasında paylaşma, yardımseverlik gibi diğer duyguların gelişmesine de kaynaklık eder. Sevginin unsurları olarak kabul edilen duygulardan biri de ‘saygı’dır. Saygı ve sevgi yıllardır birlikte anılmış, ayrılmaz hale gelmişler. (Hökelekli, 2013, s. 83-86).

Yukardaki öğrencilerin değerler eğitiminin amacı olarak sevgi ve saygı olgularına atıf yapmaları önemlidir. Çünkü ‘sevgi-saygı’ kavramlarının insan hayatında yeri büyüktür. Ve insanın hayatında olması gereken evrensel bir değerdir. Nitekim Aydın Milli Eğitim Müdürlüğü’nün Değerler Eğitimi Yönergesinde yayınladığı amaçların 1. maddesinde ‘Öğrencilerin başkalarının haklarına, milli ve evrensel değerlere saygı duyan, ailesi ve çevresi ile barışık, hoşgörülü bireyler yetiştirmek’ şeklinde ifadelere yer verilmiştir (Aydın MEM, 2016). MEB’in amaçlarından birisinin de saygı ve sevgi duygusunu geliştirmek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu tarz görüşler programın amaçlarının okullarda adım adım gerçekleştiğini göstermektedir.

2.4.2. Geleceğe ilişkin tasavvurlar

Değerler eğitimi faaliyetlerinin amaçlarından, geleceğe ilişkin tasavvurları vurgulayan öğrenci ve öğretmen görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 16 ‘de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 16. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin geleceğe ilişkin tasavvurları vurguladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	4	13
Öğretmen Sayısı	13	-	-

Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 4 ü (%12) geleceğe belirgin şekilde vurgu yaparak ‘ilerdeki hayatlarındaki akademik gelecek kaygıları, mesleki koşullarla ilgili endişelerini’ içeren cevaplar vermiştir.. Değerler eğitiminin amacının bireylerin güzel bir geleceğe sahip olmalarına katkı sağlamak olduğunu belirtmişler.

*‘Öğrencilerin **geleceklerine** daha güzel bakmaları, dinimize ve tarihimize daha olgun yaklaşımları, böylece daha güzel bir **geleceğe** sahip olmaları amaçlanmaktadır.’ (Ö13)*

*‘**Gelecekte** iyi insanlar olmalarını, belli bir noktaya gelmiş insanlar olmalarını, hatta kendilerinden daha iyi bir noktaya gelmiş insanlar olmalarını amaçlıyorlar.’ (Ö 20)*

*‘Gelecek için faydalı olur. **Gelecekte** işimize yarar.’ (Ö 23)*

*‘**Gelecekte** iyi olur. Mesela en basitinden otobüs. Hani otobüsle gidiyoruz. Yaşlılara yer veriyoruz. Büyüyünce de biz yaşlı olacağız ve çocuklarımız da yaşlılara yer verecek ve bu şekilde genel olarak bir döngü olacak.’ (Ö 24)*

Öğretmenlerden gelecek kaygısı ile ilgili bir cevap gelmemiştir. Öğretmenlerin bulundukları yaş, konum, şartlar vb. itibarıyla böyle bir kaygıdan söz etmemeleri normal karşılanabilir. Ancak bir öğretmenin değerler eğitiminin öğrencileri için güzel bir geleceğe katkı sağlayacağını düşünmesi de bir o kadar olağandır. Öğrencilerin cevaplarında bir gelecek kaygısı olduğunu görmek mümkün. Nitekim öğrencilerin bulundukları dönemde ekonomik, sosyal, ahlaki kaygılara sahip oldukları bilinmektedir (Yavuzer, 2015, s. 21). Öğrencilerin gelecek kaygısı taşıdıkları için, sadece geleceklerine katkı sağlayan bir değerler eğitimi düşünmeleri olması gerekenin dışında bir durumdur. Öğrencilerin aynı zamanda değerler eğitiminden bir çıkar hedefledikleri de yorumlar arasına katılabilir.

Her ne kadar yukardaki bazı örnek ifadeler bir önceki temada bahsedilen ‘iyi insan olma’ ifadesi ile ilişkili görülse bile bu görüşü bir önceki temadan bariz bir şekilde farklılaştıran husus cevapta geçen gelecek kaygılarının güçlü bir şekilde öne çıkmasıdır.

Öğrencilerin cevaplarında az bir şekilde ‘sınavda başarı ve Psikolojik rahatlama’ ile ilgili kavramlar geçmiştir. Öğrencilerden 2 si (%6) değerler eğitimi ile üniversite sınavında başarının amaçlandığını, psikolojik manada rahatlamamanın hedeflendiğini belirtmiştir.

*'Okulumuzda yapılan değerler eğitimi **sınava** yönelik olurdu. Sınav öncesi ve sınavda rahatlatma amaçlanırdı.'* (Ö 18)

*'Sohbetler veriliyor. **Sınav** iyi geçsin, güzel yeri kazanın. Psikolojik olarak bizi rahatlatması amaçlanıyor.'* (Ö 25)

Okullar öğrencileri hayata hazırlar. Bazı özel okullar web sitelerinde veya farklı ilan alanlarında öğrencileri hayata hazırlamayı amaçladıklarını belirtmişlerdir (Tekden, 2015). MEB'in ortaöğretim kurumları yönetmeliğinde de eğitim öğretim sürecinin evrensel hukuka, demokrasi ve insan haklarına uygun; öğrenci merkezli, aktif öğrenme ve demokratik kurum kültürü anlayışı ile yapılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Öğrencileri ortaöğretim düzeyinde ortak bir genel kültür vererek yükseköğretime, mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlamanın amaçlandığı ifade edilmiştir (MEB, 2018). MEB'in amaçlarından birinin de öğrencileri iş hayatına hazırlama olması sebebiyle sınava yönelik yapılan çalışmalar amaçlara uygun olmuştur. Öğrencilerin az da olsa bir kısmının bunu fark etmesi önemlidir. Bununla birlikte öğretmenlerin görüşleri içerisinde sınavla ilgili ve öğrencileri motive etmeye dönük herhangi bir faaliyetten bahsetmemeleri de dikkat çekicidir. Öğrencilerin sınavla ilgili verdikleri cevaplar da onların üniversite sınavını ne kadar önemsediklerine, temelde de toplumun önemsedğine işaret etmektedir.

2.4.3. Namaz, Oruç, Kuran, Sünnet gibi dini kavramlar

Değerler eğitimi faaliyetlerinin amaçlarından, namaz, oruç, Kuran, sünnet gibi dini kavramları vurgulayan öğrenci ve öğretmen görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 17 'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 17. Değerler eğitimi faaliyetlerinin dini kavramları öne çıkardığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	-	-
Öğretmen Sayısı	13	2	15

Dini vurguları öne çıkaran katılımcıların cevaplarında 'namaz, oruç, Kuran' vs kavramlarını kullanmışlardır. Dini vurgularla ilgili öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 2si (%15) değerler eğitiminin amacının öğrencilerin dindar insan olmalarını sağlamak olduğunu ifade etmiştir.

‘Vallahi bizim kurumun değerler eğitimi ile ilgili hedefinde imam hatiplerle yarışma var. Hatta geçelim falan diyor ama bu müfredatla imam hatibi geçmek mümkün değil. Çünkü burada kolej ağırlıklı müfredat oluyor. Öğrencilerimizi vatanına milletine mukaddes değerlerine bağlı birer insan olarak yetiştirmek amaçlanıyor. Müslüman tevhit inancına sahip olacak, vahdaniyet şuuru olacak, alnında secde izi olacak, rehberi Hazreti Muhammed (sav), kitabı Kur'an-ı Kerim olacak.’ (E 7)

‘Yani mesela öncelikle İslam'ın şartını, imanın şartını bilen, bir Müslümanın yapması gereken 32 farzını bilen öğrenciler yetiştirmek. Edebi temizlik sahibi olmalarını amaçlıyoruz.’ (E 8)

Araştırmaya katılan öğrencilerin amaçlar sorusu noktasında cevaplarında değerler eğitiminin amaçlarına yönelik ‘İslam, Müslüman, namaz, Kuran’ gibi kavramları kullandıkları görülmemiştir. Öğretmenlerin cevaplarında ‘İslam, Müslüman, namaz, Kuran’ vs kavramlarının geçmiş olması da değerler eğitimi ile anladıklarının din eğitimi olabileceği akla gelmektedir. Değerler eğitiminin amaçlarının değerler eğitiminden ne anladıklarına göre şekillendiği ortaya çıkmaktadır. Değerler eğitiminin sadece İslam eğitimi mi evrensel değerler eğitimi mi olduğu konusundaki eğitimcilerin algısının net olması beklenmektedir. Üzerinde konuşulup en doğru amaç tespit edilip ona göre değerler eğitimine devam edilmelidir.

İngiltere’de öğrencilerin duyuşsal ve davranışsal becerilerini geliştirmek ve okullarda disiplin sorunlarını çözmek amacıyla 1997 yılından itibaren Kişisel, Sosyal ve Sağlık Eğitimi/Personal, Social, and Health Education (PSHE) programı uygulanmıştır. Bu program temelde öğrencilerin ahlaki gelişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, vatandaşlık eğitimi, din eğitimi, okul atmosferinin geliştirilmesi ve toplu dua gibi etkinliklerle de bu amaca ulaşmak istenmektedir (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 145). Görüldüğü gibi değerler eğitiminin dünyadaki farklı uygulamalarında da ülkemizde de belli hassasiyetlerin öne çıktığı anlaşılmaktadır.

2.5. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılan Faaliyetler

Değerler eğitiminin kalıcılığının sağlanmasında faaliyetlerin okul içinde, okul dışında veya her iki alanda yapılıp yapılmaması etkili olan durumlardandır. Değerler eğitimi topluma yayılmalı sadece okulun içerisine hapsedilmemelidir. Katılımcıların hangi tür faaliyetlere dahil olduklarını belirlemek amacıyla araştırmaya katılanlara “Okulunuzda değerler eğitimi ile ilgili hangi faaliyetler yapılmaktadır? Bunlardan hangilerine katıldınız? Birkaç örnek verir misiniz?” diye sorulmuştur. Değerler eğitimi kapsamında

yapılan faaliyetlerin nerelerde yapıldığı veya yapıp yapılmadığına dair öğrenci ve öğretmen görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 18’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 18. Değerler eğitimi bağlamında yapılan faaliyetlerle ilgili öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılan Faaliyetler	Öğrenci		Öğretmen	
	F	%	f	%
Hem okul içinde hem okul dışında yapılan etkinlikler	13	41	8	62
Sadece okul içinde yapılan etkinlikler	11	34	5	38
Faaliyetlerin hatırlanmaması/yapılmaması	8	25	0	0

Araştırmada öğretmen ve öğrencilere “Okulunuzda değerler eğitimi ile ilgili hangi faaliyetler yapılmaktadır? Bunlardan hangilerine katıldınız? Birkaç örnek verir misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar kapsamında öğretmen ve öğrencilerin değerler eğitimi olarak sıraladıkları etkinlikler sırasıyla ‘hem okul içinde hem okul dışında yapılan etkinlikler’ ve ‘sadece okul içinde yapılan etkinlikler’ şeklinde aşağıda gruplandırılarak incelenmiştir. Değerler eğitimi faaliyetlerinin yapılmadığını belirtenler ya da bu faaliyetlere katılmadığını belirtenlerin görüşleri ayrıca ele alınmıştır. Öncelikle öğrenci görüşlerine bakılacaktır.

2.5.1. Hem okul içinde hem okul dışında yapılan etkinlikler

Değerler eğitimi kapsamında yapılan faaliyetlerin okul içinde ve okul dışında yapıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmen görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 19’da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 19. Değerler eğitimi faaliyetlerinin okul içi ve okul dışında yapıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

Araştırmaya Katılan		F	%
Öğrenci Sayısı	32	13	41
Öğretmen Sayısı	13	8	62

Araştırma kapsamında kendilerine yukarıdaki sorulardan yöneltilen 32 öğrenciden 13'ü (%41) okul içi ve dışındaki faaliyetlere örnekler vermiştir. Aşağıda buna ilişkin seçilen örneklerden birkaçı verilmiştir.

' Sosyal yardımlaşma derneklerine gittim ve oradaki insanlarla iletişim kurdum, önemli gün ve haftalarda sunuculuk yaptım (Ö 3) '

'Kermes düzenledik, rehabilitasyon merkezine gittik ve orada spor aktivitelerine katıldık, sınıf arkadaşımızın [okulumuzda] düzenlediği ve uluslararası düzeyde katılımın olduğu dünya sorunlarıyla ilgili olan konferansa katıldık (Ö4),

'Karakter eğitimi kulübünde mesela Hatice annemizle ilgili konuştuk, ihtiyaç sahibi çocuklara yiyecek giyecek götürdük (Ö19),

'Din kültürü dersinde değerler eğitiminden bahsediliyor, Halep için sucuk ekmek yapıp sattık, basket maçı yaptık bilet bastırdık ve elde edilen geliri Halep'e gönderdik, ayakkabı topladık ve gönderdik, Kayseri'deki patlamada şehit olanların ailelerine yardım ettik (Ö 27),

'Kardeş okul projesi ile arkadaşlarımıza yardım ediyoruz, ihtiyaç sahibi insanlar için kermesler düzenleyip yardım topluyoruz (Ö 28),

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında ise 13 öğretmenden 8'i (%62), okul içinde ve dışında değerler eğitimi etkinlikleri yapıldığını belirtmiştir. Birkaç örnek verelim.

Değerler eğitimine yönelik iyilik sırası sende hareketi yaptık Türkiye çapında ikinci dönem. Gülümsemenin gücü, birini mutlu edip sonra onun fotoğrafını çekip sosyal medyada paylaşılması istenecek. Bunun dışında bizim yaptığımız çeşitli etkinlikler var öğrencilerimizin büyüklerine karşı saygılarını gösteren. Onları huzurevine götürmüştük. Onun dışında aralarındaki kardeşlik bağlarının milli manevi duygularının güçlenmesi için Felahiye köy okuluna götürmüştüm. Bunun dışında geçen senelerde birkaç faaliyet var. Örneğin erozyonla mücadele için ağaç dikilmiştir. Onun dışında mesela doğada bulunan yaban hayvanları için küçük yemek kapları yapılmıştı su kapları yapılmıştır. (E 2)

Değerler eğitimi ile alakalı bizim çevre gezilerimiz oluyor. Sınıfta öğrencilerle konuşuyoruz. Mesela diyoruz ki bir dini değerler hakkında neler olabilir. Dini değerlerimiz işte Kur'an okuma faaliyetlerimiz var. Hadisi şerif yarışması var. Ondan sonra yine erdemli şahsiyetli kişilerin oluşmasında çevre faktörleri [nedir]? Aile nedir? Bunları hep sınıflandırarak eğitime dâhil ediyoruz. Daha çok sınıflarda bunları ağırlıklı konuşuyoruz. (E 5)

'Kermes düzenlenmesi, huzurevi ziyaretleri, çevik kuvvet ve down [sendromlu kişilerin olduğu] cafe ziyaretleri, yoksul çocuklar için kıyafet alımı gibi faaliyetler yapılmaktadır (E12)',

'Pano çalışmaları, DKAB dersleri içinde her ay bir konu sınıflarda slayt, video, anket çalışmaları, münazaralar vb. Şekillerde işleniyor. Ayrıca 9-10-11.sınıflarımızdan mümkün olduğu kadar bir etkinlik, gezi, ziyaret gerçekleştiriyoruz (E 13)'

Örneklere bakılırsa Kayseri ilinde araştırmaya dâhil edilen özel okullarda değerler eğitimi kapsamında dini, kültürel, tarihi boyutlarda etkinlikler yapılmıştır. Yapılan okul dışı etkinliklere örnekler şunlardır: Çanakkale gezisi, huzurevi ziyaretleri, Cuma namazlarında camiye gitme, engelli çocukların barındığı down cafe ziyareti, Yaman Dede Konağı gezisi, kardeş okulu/bir köy okulunu ziyaret. Bu tür gezi ve ziyaretler bireyin tarihi ve kültürel yerleri yerinde görerek, bu tür yerlerin toplum için önemini fark etmesi açısından kıymetlidir. Değerler eğitimi faaliyetleri bağlamında okul dışında yapılan etkinlikler öğrencilerde değerleri kazanma açısından olumlu etki sağlamıştır. Değerler eğitimi okul içi ve dışı faaliyetlerle çeşitlendirildiğinde, sadece okulun içine hapsedilmediğinde istenen hedeflere ulaşmak ve eğitim başarısını artırmak kolaylaşacaktır.

‘Bu gün genellikle dinle ilgili öğrenmeler bilişsel öğrenmelerle sınırlı olabilmekte, hatta bilişsel alanın bilgi basamağıyla sınırlı kalabilmektedir. Okullarımızda duyuşsal alanla ilgili öğrenmeler ve onların önemi ihmal edilmektedir. Oysa din eğitiminde duyuşsal hedef ve davranışların gerçekleştirilmesi de bir zorunluluktur.’ (Akyürek, 2004, s. 177) Literatüre bakıldığında huzur evine gitmenin, yaparak yaşayarak öğrenmenin anlamlı öğrenme ürünü bilgileri artırmaya yardımcı olan faaliyetler olduğu daha önce yapılan araştırmalarda da belirtilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 294). Bir kısım katılımcıların cevaplarında geçen ‘*huzurevi ziyareti gerçekleştirdik* (E2, E12) gibi ifadeler de geçmişte yapılan araştırmalardan elde edilen veriler arasında uyum olduğunu göstermektedir.

Görüldüğü gibi öğrenci ve öğretmen görüşleri arasında tutarlılık bulunmaktadır. Öğrenci ve öğretmenlerin cevaplarından da anlaşılabileceği gibi özel liselerde değerler eğitimi kapsamında yürütülen etkinliklerin önemli bir kısmı hem okul içinde hem okul dışında yapılmaktadır. Bilindiği gibi eğitimin ilkelerinden birisi ‘hayata yakınlık ilkesi’dir. Bu tür etkinliklerin okul içi ve okul dışı faaliyetlerle birlikte düşünülmesi değerler eğitimi hayata yaklaştırmak suretiyle daha etkili ve kalıcı hale getirebilir. Böylece öğrencilerin sosyal hayatları ile öğrenim hayatları bütünlük içinde gelişebilir.

Değerler eğitimi alanına özgü ilkeler bütüncülük, katılımcılık, kalıcı davranışa yönelik olma, personel gelişimi, bireysel farklılıkları dikkate alma, uygulandığı okula görelilik şeklinde sıralanmaktadır. Değerler eğitimi öğrencilerin karakterinin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlarını geliştirecek fırsatlar sunmalıdır (Meydan, 2012). Okul dışı ve

okul içi faaliyetler uyum içinde, bireysel farklılıklar ve bütüncüllük ilkesi dikkate alınarak uygulandığı zaman değerler eğitiminin çocuklara öğrendiklerini sürekli ve her durumda uygulayabilecekleri bir yetenek kazandırması olasıdır.

2.5.2. Sadece okul içinde yapılan etkinlikler

Değerler eğitimi kapsamında yapılan faaliyetlerin sadece okul içinde yapıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmen görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 20’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 20. Değerler eğitimi faaliyetlerinin sadece okul içinde yapılan etkinliklerle yapıldığını söyleyen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	11	34
Öğretmen Sayısı	13	5	38

Araştırmaya katılan öğrencilerden 11 i (%34) değerler eğitimi uygulamaları noktasında sadece okul içinde faaliyet yapıldığını ifade etmiştir. Bununla birlikte bu öğrenciler okul dışı faaliyetlere katılıp katılmadıkları konusunda bilgi vermemişler. Aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere öğrenciler okul içindeki faaliyetlerden seminer, konferans, kutlu doğum haftası programı gibi etkinlikleri belirtmişler.

‘Para ile maddi yardımda bulundum bizzat kendim gitmesem de (Ö10),

*‘Bazen kız öğrencileri konferans salonunda toplayıp **konusma** yaptılar, çoğunlukla toplu halde okulun bahçesinde vs. **konusma** yaptılar (Ö 11),*

‘Şehitleri anma töreni, Peygamberimiz ’in (sav) doğum günü töreni (Ö 13),

*Din dersi öğretmenimizin anlattığı **hikâyeler** ile çoğumuz namaza başladı, ara ara derslerde ve ders dışında maneviyatın maddiyattan daha önemli olduğundan bahsediliyor (Ö 14),*

*Her ne kadar bu sene pek katılamasak da **konferans** salonundaki konuşmalar etkili oldu (Ö 15),*

*‘Karakter eğitimi kulübü var, geçen sene ben de üye idim, bu sene sınavdan dolayı katılmıyorum, karakter eğitiminin önemi ve tanımı ile ilgili **seminer** yapıldı’ (Ö 16),*

*‘Küçük bir kitapçık vardı ahlaki bilgiler veren, biz de ondan çalışıyorduk, derste ve din dersi hocası ile **konusuyorduk**, tartışıyorduk, geçen senelerde iki haftada bir toplanıp kitap talimleri yapıyorduk (Ö 18),*

*Perşembe günleri kızlarla erkekleri ayrı ayrı konferans salonunda toplayıp **konusma** yapıyorlar, yazarlar geliyor Emine Şenlikoğlu gibi (Ö 20),*

*'Rehberlik hocası **seminer** veriyor haftada bir gün (Ö 24),*

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 kişiden 5'i (%39) etkinliklerin sadece okul içiyle sınırlı kaldığını belirtmiştir.

*'Kur'anı Kerim eğitimi verilmektedir. Aynı zamanda Siyer dersimiz var Hz Muhammed'in hayatı. Mesela perşembe günleri bizim sekizinci saatten sonra birer saat **sohbet** amaçlı bütün öğrencilerimize son kata toplayıp yani konferans salonuna toplayıp ders işliyoruz **sohbet** tarzında. (E 8)'*

*'Ben genelde okumuş olduğum kitaplardaki **kıssalardan hikâyelerden**, yaşamlarına anlam katacak öykülerden paylaşıyorum. Öykü okuduktan sonra öykünün mesela temel bir kalıp çiziyorum, çerçeve çiziyorum, hayatı yaşamı anlamlandırmaya çalışıyorum. (E 9)'*

*'Dış görünüşü de değerlendiriyoruz tamam mı, okula gelişinde kılığı kıyafeti nasıl çok basit gelebilecek yani değerlerle ilişkilendirilebilir. Ama ben bakıyorum evde kahvaltısını edip geliyor mu gelmiyor mu? Bu da bir değerdir. Onlara **nasihat** ediyoruz. (E10)*

Bazı öğrenciler değerler eğitimi faaliyetleri kapsamında yapılan faaliyetlerin etkili olduğunu belirtse de bir kısmı etkili olmadığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin cevaplarında sohbet, konferans gibi kavramlar sıkça geçmektedir. Öğretmenler değerler eğitiminin öğrenciler üzerinde etkili olduğunu düşünmektedir. Ancak yeterli görmemektedirler. Öğrenciler okul içinde yapılan değerler eğitimi faaliyetlerine örnekler vermiş ve bu faaliyetlere, üniversite sınavına hazırlandıkları için katılamadıklarını belirtmişler. Okul içi faaliyetlere öğrencilerin tamamının katılıp katılmaması durumu ile ilgili açıklama yapılmamıştır.

18. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlarda; değerler eğitiminde değer aktarımı yerine, ulusal ve evrensel değerlerin birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara önem verilmesine değinilmiştir (MEB, 2010). Değerler eğitiminde çocuklara hayatlarını anlamlı kılacak, kişiliklerini güçlendirerek değerleri karakter haline getirip bunları davranışa dönüştürebilecek şekilde eğitim verilmelidir (Aydın & Gürler, 2012). Değerler eğitimi konusunda sahip olunan bilginin ve bu bilginin hayatla bağının kurulması sürecinin güncellenmesi gerekmektedir. Değerler eğitimi sürecinde öğrencilerin bilgileri inşa ederek kazanmaları kalıcılığı artıracaktır. (Aydın M. Ş., 2017, s. 155).

Değerlerin özümseme ve karaktere dönüştürülmesi değeri bilme, sonrasında o değer için gereği olan davranışı gerçekleştirmeye karşı istekli olma, davranışı gerçekleştirme ve bu değerle ilgili alışkanlık kazanma yoluyla oluşur (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 295). Değerlerin anlamlandırılması, içselleştirilebilmesi ve hayata dair pratik uygulamalarla iyice özümseme için ise eğitim ortamının gerçek yaşama benzer koşullara sahip olmasını gerekli görür. Örneğin yardımlaşma değerinin sınıf ortamından çıkarak gerçek yardım kuruluşları ve organizasyonlarına katılımı ile işlenmesi gerekecektir.’ (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 167).

Okulda değerler eğitimi faaliyetleri yapılırken okul içi ve okul dışı etkinliklerin bütünlük içinde yapılmasının kalıcılığı ve etkililiği olumlu yönde artıracaktır düşünülmektedir. Nitekim araştırmaya katılanlar da değerler eğitiminin yaşayarak öğrenme sonucunda daha kalıcı bir öğrenme oluştuğundan bahsetmiştir.

2.5.3. Faaliyetlerin hatırlanmaması/yapılmaması

Değerler eğitimi kapsamında herhangi bir faaliyet yapılmadığını veya yapılmışsa bile hatırlamadığını ifade eden öğrenci ve öğretmen görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 21’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 21. Değerler eğitimi faaliyetlerinin yapılmadığını veya hatırlamadığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	8	25
Öğretmen Sayısı	13	0	0

Kendisiyle mülakat yapılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 8 tanesi (%25), okulda hiç faaliyet yapılmadığını ya da faaliyet yapıldığını ama kendisinin katılmadığını yahut da katılmış olmakla birlikte katıldığı faaliyetlerin detaylarını hatırlamadığını belirtmiştir. Bunlara birkaç örnek verelim.

Hiçbir faaliyet yapılmadı açıkçası (Ö 6),

‘Hiçbir etkinliğe katılmadım, din kültürü dersi de görmüyoruz [yapılmadı].’ (Ö 1),

‘Kardeş okula yardım için gittik [sınıf arkadaşlarım gitti], çoğuna ders çalıştığım için katılmadım.’ (Ö 7),

‘Karakter eğitimi kulübü var, bu sene sınavdan dolayı katılmıyorum, karakter eğitiminin önemi ve tanımı ile ilgili seminer yapıldı.’ (Ö16),

*‘Seminer konferans oldu ama şuan **hatırlamıyorum**. Yani şuan hatırlayamadım da yaptık yani yapmadık değil.’ (Ö 8),*

*‘**Hatırlamıyorum** katılıp katılmadığımı.’ (Ö 9)*

Öğretmenlerle yapılan mülakatlarda araştırma yapılan her bir özel okulda değerler eğitimi faaliyetlerinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Yukardaki öğrenci görüşlerine bakıldığında öğrencilerin bir kısmı okulda etkinliklerin yapılmadığını belirtmiştir. Az sayıda öğrenci yapılan etkinliklere katılmadığını, bir kısım öğrenci de değerler eğitimi ile ilgili etkinliklere katıldığını ancak katıldığı etkinliklerin içeriğini hatırlamadığını belirtmiştir. Yapılan kimi faaliyetlerin öğrencilere hitap etmediği, herkesin dikkatini çekmediği görülmüştür. Tüm bunlar da özel okullarda yapılan kimi değerler eğitimi faaliyetlerinin bir kısım öğrenciler üzerinde etkili olmadığını ya da bu faaliyetlerin sekteye uğradığını, akademik başarı kaygısı gibi hususlardan dolayı gölgelendiğini göstermektedir. Buradan hareketle kimi değerler eğitimi faaliyetlerinin yeterince amacına ulaşmadığı düşünülebilir.

2.6. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinde Öne Çıkan Değerler

MEB’in 2010 yılında yayınladığı ortaöğretim programında öngörülen değerlerden bazıları; ‘Adil olma, dayanışma, yumuşak huyluluk, saygı, sevgi, sorumluluk, doğruluk, hoşgörü, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik, paylaşımcı olmak, fedakârlık gibi değerlerdir (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 218) . MEB 2018 yılında öğretim programlarında yaptığı güncellemeler sonucunda müfredatların içine on kök değer yerleştirmiştir. Bu değerler; "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" şeklinde sıralanmıştır (MEB, 2018).

Okullarda uygulanan değerler eğitimi faaliyetlerinde hangi değerlerin ön plana çıkarıldığını belirlemek için araştırmaya katılanlara “Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde daha çok hangi değerler öne çıkmaktadır? Niçin?” diye sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar aşağıdaki tabloda sayısal olarak verilecek ve ardından görüşlerin içeriğine bakılacaktır.

Tablo 22. Değerler eğitimi faaliyetlerinde öne çıkan değerleri ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinde Öne Çıkan Değerler	Öğrenci		Öğretmen	
	F	%	f	%
Görüşlerinde genel değer ifadelerini vurgulayanlar	21	66	7	54
Görüşlerinde milli ve manevi değerleri vurgulayanlar	7	22	3	23
Görüşlerinde bazı dini kavramları vurgulayanlar	4	13	4	31

Değerler eğitimi ile ilgili özel liselerin yaptığı faaliyetlere bakıldığında bazılarında belirli değerlerin üzerinde durulduğu, belirli değerlerin haftalık aylık takvime göre öğretiminin planlandığı görülmektedir. Bu değerlerin içerisinde daha çok saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, sorumluluk, adalet, dürüstlük gibi değerlerin olduğu bilinmektedir (Bahçeşehir, 2015), (Safa Koleji, 2010), (bkz. Resim 1ve 2). Bununla birlikte bazı özel okullarda öğretmenlerin bazı değerleri ön plana çıkarmalarının kendi kararlarına bırakıldığı, hangi değerlerin ne zaman işleneceği öğretmenlerin tercihlerine bırakıldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlere ‘Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde daha çok hangi değerler öne çıkmaktadır? Niçin?’ sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlere ayrıca verdikleri cevabı ne ile temellendirdikleri de sorulmuştur. Bu soruya öğrenci ve öğretmenlerden önemli bir kısmı genel değerlendirmede bulunarak cevap verirken bazıları bu soruyu cevaplarına dini kayıtlar koyarak yanıtlamışlardır. Genel değerlendirmede bulunan öğrenciler ‘saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, sorumluluk, adalet, dürüstlük vb.’ gibi değerleri içeren cevaplar vermiştir.. ‘Namaz, oruç vs.’ gibi dini kavramları içeren görüşler ‘Dini Değerler’ teması altında işlenmiştir. ‘Milli ve manevi değerler’ cevabını verenler de ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar

- Görüşlerinde genel değer ifadelerini vurgulayanlar
- Görüşlerinde milli ve manevi değerleri vurgulayanlar
- Görüşlerinde dini kavramları vurgulayanlar

şeklinde gruplandırılarak sırasıyla ele alınmıştır. Öncelikle öğrencilerin cevaplarına bakılacaktır.

2.6.1. Genel değer ifadeleri

Değerler eğitimi faaliyetlerinde genel değer ifadelerini ön plana çıkaran öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 23 'te gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 23. Değerler eğitimi faaliyetlerinde genel değer ifadelerini öne çıkaran öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	21	66
Öğretmen Sayısı	13	7	54

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 21'i (%66) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında öne çıkan değerlere örnek olarak saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, sorumluluk, adalet, dürüstlük gibi değerleri belirtmişler.

'Yardımlaşma, dayanışma, sevgi, saygı.' (Ö 2)

'Yani en çok öne çıkan değer yardımlaşma.' (Ö 3)

'Disiplin, saygı.' (Ö 4)

'Hoşgörü.' (Ö 5)

'Yardımlaşma öne çıkıyor.' (Ö 7)

'Kişiye verilen değer. Herkesi bir birey olarak tanımak.' (Ö 9)

'Çocuklara ve yaşlılara yardım öne çıkıyor.' (Ö 10)

'Sorumluluk, saygı, sevgi.' (Ö11)

'Bence bizim okulda insanlık öne çıkıyor. İyi bir insan nasıl olmalı gibi.' (Ö 12)

'Hani müdürümüz hep iyi insan olun diyor. Hoşgörü öne çıkıyor.' (Ö13)

'Saygı, genel olarak ahlak. Çünkü sonuçta büyük küçük yani dört senelik bir yaş grubu var bu okulun içinde ve büyük daha büyük olan öğretmenler var hani önce sınıflar arasında sınıf seviyeleri arasında ve öğretmene karşı bir saygı oluşturulmaya çalışılıyor.' (Ö 15)

'(...) Hoşgörü, sevgi, özellikle saygı bizim öğretmenlerimiz ve veliler için.(...) Yani daha çok iyi bir insan olmaya yönelik şeyler.' (Ö16)

'Evet, yani daha çok hani ahlaki yönü öne çıkıyor Kendimize saygı falan.' (Ö 17)

'Genellikle hoşgörü, saygı, sevgi, nasıl bir insan olmalıyız.' (Ö 18)

'Evet, yani daha çok hani ahlaki yönü öne çıkıyor Kendimize saygı falan.' (Ö 17)

'Genellikle hoşgörü, saygı, sevgi, nasıl bir insan olmalıyız.' (Ö 18)

'Sorumluluk mesela, yardımseverlik diğer kişilere karşı.' (Ö 21)

'Yardımlaşma, hoşgörü.' (Ö31)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 7'si (%54) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında öne çıkan değerlere örnek olarak saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, sorumluluk, adalet, dürüstlük gibi değerlere değinmişler.

'Adalet.' (E 2)

'Hoşgörü, kardeşlik. Büyüklere saygı, küçüklere sevgi.' (E 3)

'Öne çıkan değerlerde daha çok biz çocukların birbirlerine saygı sevgi noktasında öne çıkarıyoruz. Peygamber Efendimizin de bu konuda özellikle tavsiyesi var kimseye kötü söz söylenmemesi, onların birbirlerine hitap ederken gayet onur verici onurlandırıcı bir şekilde hitap etmesi gerekiyor.' (E 5)

'Yaşamı anlamlandırmak. Saygı, sevgi vs bunun içinde zaten.' (E 9)

'İnsana saygı kişinin kendisine saygı çevresine saygı. Genel ahlaki değerler. (...)' (E 10)

'Akran zorbalığı çekiyor değerler eğitiminde en çok saygı akran zorbalığı en çok bunları işliyoruz, ürününü de almak istiyoruz. Saygı bizim için çok kıymetli lisede artık günün her anında yere çöpe çöp atmamaktan tutunda öğretmene karşı iletişimine arkadaşları ile iletişime kadar burada artık meyvesini almamız gereken şeyin bu olduğunu düşünüyorum.' (E 11)

'Bütün değerler ön planda bizim için.' (E 13)

Yukardaki öğrenci ve öğretmen görüşlerine bakıldığında daha çok **'Saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, sorumluluk, adalet, dürüstlük'** gibi değerleri belirten öğrenci (%65) ve öğretmenlerin (%61) cevaplarının yüzde oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Oranların yakın olması yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinde öne çıkan değerlerin öğrenci ve öğretmenler tarafından benzer şekilde algılandığını destekleyen bir durumdur. *'Milli ve manevi değerler'* ile *'dini kayıtları'* içeren cevaplarda öğretmen ve öğrenciler farklı oranlarda cevaplar vermiştir.. Bunun nedeni de insanların algılama durumlarının farklı olması olarak gösterilebilir. Ayrıca toplumun önemli bir kesimi tarafından kabul edilen bu değerler yaygın şekilde insanlar tarafından kabul gördüğü

için öne çıkması kolaylaşmıştır. Daha önce yapılan araştırmalarda da lise gençliğinin başkalarının haklarına saygılı olmak, insanlarla yardımlaşma içinde olmak, başkalarına hoşgörülü davranmak gibi değerleri öne çıkardıkları görülmektedir (Özensel, 2004, s. 755).

Öğretmen ve öğrencilerin '*Saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, sorumluluk, adalet, dürüstlük*' gibi genel değerleri cevaplarında birkaç değeri içerecek şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Bununla birlikte tek değeri söyleyenler de olmuştur. Bu sayılan değerler MEB'in yayınladığı yönergede bahsedilen değerlerle uyumluluk göstermektedir (MEB, 2012). Öğrencilerin ve öğretmenlerin verdikleri cevaplarda öne çıkan genel değerler özel okulların benimsediklerini ifade ettikleri değerler ile aynı doğrultudadır (Hisarcıklıoğlu, 2016).

Öne çıkan değerler sorusuna verilen cevaplarda yardımlaşma değerinin yoğun olarak bahsedilmesi özel okullarda öğrencilerin maddi imkânlarının genel manada iyi olması ile ilişkilendirilebilir. Araştırmanın bir başka bölümünde de bahsedildiği gibi özel okullarda yardımlaşma değerini öne çıkaran faaliyetler yapıldığı bilinmektedir (Bkz. 2.2.).

Yer yer kimi cevaplarda öğrencilerin 'saygı, sevgi, hoşgörü' vs. kavramlarını 'ahlak' ve 'insanlık' olgularıyla ilişkilendirdikleri görülmektedir. Kimi öğretmenler de (7 öğretmenden 3'ü) cevaplarında genel insani değerleri din ile temellendirmişler, dini kaygılardan bahsetmiştir. Öğretmenlerin bir kısmının cevaplarını din ile temellendirmeleri özel okulların değerler eğitimi altyapılarını dini temele alarak düzenledikleri şeklinde yorumlanabilir. Özel okullardan bazıları da vizyon ve misyonlarında bu durumdan bahsetmiştir (Safa, 2017). Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerden bu soruyu cevaplayanların önemli bir kısmının genel insani değerlere vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu da söz konusu özel okulların değerler eğitimi programlarıyla örtüşmektedir (Bahçeşehir, 2015).

Literatüre bakıldığında yapılan araştırmalarda gençlerin ' aile büyüklerini sık sık ziyaret etmek önemli bir gelenektir' gibi ifadeler kullandıkları görülmektedir. (Yanmış & Kahraman, 2012, s. 556).

2.6.2. Milli ve manevi değerler

Değerler eğitimi faaliyetlerinde milli ve manevi değerleri vurgulayan öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 24'te gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 24. Değerler eğitimi faaliyetlerinde milli ve manevi değerleri öne çıkaran öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	7	22
Öğretmen Sayısı	13	3	23

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 7'si (%21) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında öne çıkan değerlere örnek olarak milli ve manevi değerleri söylemişler.

*'**Milli ve manevi** bilinç daha çok öne çıkıyor.'* (Ö 14)

*'**Vatan** sevgisi. Din. Bunların öne çıkmasında 15 Temmuz olayları da etkili oldu bence.'* (Ö23)

*'**Milli** değerler. (...) Vatan sevgisi öne çıkıyor.'* (Ö 26)

*'**Milli** değerlerimiz. Türkiye'nin bütünlüğü, ulusal bağımsızlığımız. Dini değerler.'* (Ö 27)

*'**Milli** değerler daha ön planda. Fakat dinimizden ayrıldığımızda milli benliğimizi de kaybediyoruz. Dolayısıyla dini değerler de ön planda. Milli değerler bizim milli benliğimizi oluşturan en önemli şey.'* (Ö 32)

*'**Vatanseverlik** duygusunu falan anlattılar.'* (Ö 29)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 3'ü (%23) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında öne çıkan değerlere örnek olarak milli ve manevi değerleri söylemişler.

*'Ülke olarak yaşadığımız sıkıntılı dönemden dolayı **milli değerler** daha ön plana çıkmaktadır.'* (E 1)

*'**Milli manevi** değerler.'* (E 2)

*Bizim için önce vatan ve ilerlemesine katkıda bulunma ve **milli/manevi değerler** için elinden geleni yapma çok önemli.'* (E 12)

Araştırmaya katılan öğretmen (%23) ve öğrencilerin (%21) değerler eğitiminde milli ve manevi değerlerin öne çıktığını belirten cevaplarının oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Cevaplardaki oranların yakın olma durumu öğretmenlerin yaptığı faaliyetlerdeki öne çıkan değerlerin ve kaygıların öğrenciler tarafından büyük oranda fark edildiğini, hedeflere büyük ölçüde ulaşıldığını göstermektedir.

Özensel'in lise öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmada öğrencilerin öne çıkardığı değerlerde de milli ve manevi değerler yoğunluktadır. Özensel'e göre toplumun üyesi olan her bireyin milliyetçi değer yargılarına katılımının yüksek olması beklenir. Yaptığı araştırmada da öğrenciler milli değerler anlamı taşıyan tarihi eserleri korumak, kanunlara saygılı olmak gibi ifadeleri yoğun bir şekilde öne çıkan değerler arasına dâhil etmiştir (Özensel, 2013, s. 758). Yapılan başka araştırmada da okulda öne çıkan değerlere örnek olarak 'yerellik/toplumsallık, millilik' gibi değerler söylenmiştir (Tosun, 2015). Daha önce yapılan araştırmaya katılan öğrencilerin öne çıkardığı değerlerle, araştırmamızdaki özel liselerde özel liselerde bulunan öğrencilerin öne çıkan değerler arasında uyum bulunmaktadır. MEB de öğrencilerin milli ve manevi değerlerine bağlı bireyler olarak yetişmesini istemektedir (MEB, 2012).

2.6.3. Bazı dini kavramlar

Değerler eğitimi faaliyetlerinde bazı dini kavramları vurgulayan öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri frekans ve yüzdelik olarak Tablo 25'te gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 25. Değerler eğitimi faaliyetlerinde bazı dini kavramları öne çıkaran öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	4	13
Öğretmen Sayısı	13	4	31

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 4'ü (%13) ve 13 öğretmenden 4'ü (%31) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında öne çıkan değerlere örnek olarak bazı dini kavramları söylemişler.

'Dini konular, İman namaz vs.' (Ö 19)

'İman ve ahlak . Davranış kuralları .' (Ö 20)

‘İman, inançlar böyle şeyler genelde. İbadetlerimiz.(...)’ (Ö 22)

‘Dini şeyler..’ (Ö 25)

‘Okulumuzun yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde ana başlık “karakter kariyerden daima önce gelir” toplumumuzun benimsediği adet örf ve gelenekler ve dinimizin öngördüğü inanç esasları. (...)’ (E 6)

‘Namaz, Kuran sevgisi Allah inancı, iman. (...) Yani öğrencinin hem dünyevi hem de uhrevî işlerinde sorumluluk bilincini kazandıran başarılı olmalarını sağlamak. böyle anasına babasına vatanına ülkesine milletine nasıl saygılı, faydalı olabilir düşüncemiz var.’ (E 7)

‘İslam’ın şartı, imanın şartı. Anne babaya, öğretmene saygı, kardeşe sevgi, komşu hakkı.’ (E 8)

*‘(...) Her geçen gün her taraftan saldırı var kültürle ilgili. Bakıyorsunuz Hristiyan dünyası bütün yönüyle saldırıyor. Sadece o mu? Bir bakıyorsunuz **Budistler** bir tarafta **Hindular** bir tarafta **Dürziler** bir tarafta yahut Şia’nın bazı kolları bir tarafta. Yani akım her türlü dünyada her türlü akım deforme olması nasıl etki ediyor ama ne yapıyoruz biz bunların hepsini anlatmaya çalışıyoruz. Bakın şu konularda yapıyor şöyle bir şey yapmak istiyor. Biz bunlara karşı şunu yapmalıyız. ‘Şia bir Müslüman topluluk mudur? Bunların yaşayış biçimleri neden bize uymuyor?’ diye soruyor çocuk ister istemez. Şia’nın oradaki sıkıntılarını anlatıyoruz bunların işte **haricilerin** baştan beri bu zamana kadar getirdiği sıkıntıları anlatıyoruz.(...)’ (E 5)*

‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde hangi değerler öne çıkarılmaktadır?’ sorusuna öğretmen (%30) ve öğrencilerin (%12) dini kavramları içeren cevapları olmuştur. Gerek genel değerler cevabının verildiği kısımda bir öğretmenin cevabını din ile temellendirmesi, gerek daha sonraki milli-manevi değerler cevabının verildiği kısımdaki cevaplarda bulunan manevi boyut, gerekse bu son kısımda bulunan dini kayıtlar düşünüldüğünde öğretmen ve öğrencilerin önemli bir kısmı hem öne çıkarılan değerler hem de temellendirme bağlamında değerler eğitimi uygulamalarını dinle ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu da Türkiye’nin dini sosyolojik gerçekliğiyle ilişkilendirilebilir (KINSÜN, 2016).

MEB’in değerler eğitimi uygulamaları adına öne çıkardığı değerler ‘adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik’ şeklinde ifade edilmektedir (Durmuş, 2017). Sıralanan bu değerleri MEB 2018 yılından itibaren tüm öğretim programlarında yer alan kök değerler olarak belirlemiştir (MEB, 2018). MEB’e bağlı bütün kurumların bu değerleri içeren faaliyetler yapması beklenmektedir. Özel liseler kendi internet sitelerinde misyon/vizyon başlığı altında öne çıkardığı değerleri ‘paylaşımcılık, kararlılık, sorumluluk, saygı, sevgi, hoşgörü, şefkat

vb.' şeklinde belirtmişlerdir (Hisarcıklioğlu, 2016). Literatüre bakıldığında daha önce yapılmış olan araştırmalarda katılımcılardan bazılarının '*İslami değerlere uyma, inanca uygun yaşama, dini değerler*, gibi kavramları kullandıkları görülmüştür (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 288).

Bu başlık altında söylenenler toparlanacak olursa değerler birey ve toplumun birbirini karşılıklı olarak etkilemesiyle ortaya çıkar. Toplumun değerlerinden bahsederken içinde bulunulan dönemin özellikleri göz ardı edilmemelidir (Gömleksiz, 2013, s. 728). Nitekim bu araştırmada, bazı katılımcıların verdiği cevaplarında, milli ve manevi değerleri ön plana çıkarmasında, son zamanlarda ülkemizde yaşanan siyasi ve askeri olayların etkili olduğu görülmektedir (Bkz. 2.6.2. Ö23).

Gerek dünyada gerekse ülkemizde yapılan değerler eğitimi faaliyetlerine bakıldığında genel değerlerin benzer bir şekilde öne çıktığı görülmektedir. Örneğin Avusturalya, 2000'li yıllarda değerler eğitimi sistemli bir şekilde okullarda uygulamaya başlayan bir ülkedir. 2005 yılında yayınlanan Avusturalya Okulları İçin Değerler Eğitimi Çerçevesinde; umursama ve merhamet, elinden gelenin en iyisini yapmak, adil davranmak, özgürlük, dürüstlük ve doğruluk, içtenlik ve samimiyet, anlayış ve hoşgörü gibi değerler ön plana çıkarılmıştır. (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 145). Başka bir örnek olan Japonya'da ise ülke genelinde ilk ve ortaokul müfredatlarında zorunlu ders olarak yer alan 'Ahlak ve Değerler Eğitimi'nde, büyüklere saygı duymak, insanları/tabiatı/ülkeyi sevmek, karşı düşünceye hoşgörülü olmak gibi çok geniş yelpazede yer alan değerler, ülkemizde öne çıkan değerlerle aynı doğrultudadır. (Akday, 2012, s. 649). Ülkemizin sosyolojik gerçekliği gereği öne çıkan değerler bir kısım öğrenci ve öğretmenler tarafından İslam ile temellendirilmektedir. Milli ve manevi değerler Türkiye'nin toplumsal yapısına uygun olarak temellendirilmiştir.

Ülkemizde yapılan MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca düzenlenen "Değerler Eğitimi ve Örtük Müfredat" toplantısında adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin üzerinde hassasiyetle durulması gerektiği belirtilmiştir (Durmuş, 2017). Bu bahsi geçen değerler ile öğrenci ve öğretmenlerin cevaplarındaki değerler de benzerlik göstermektedir.

2.7. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Yürütülen Değerler Eğitimi Faaliyetleri Esnasında Uygulanan Yöntem ve Teknikler

Değerler eğitiminde hangi yöntemlerin uygulanacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Değerler eğitiminde farklı yöntemler kullanılsa da önemli olan değerlerin bireyler tarafından anlamlandırılarak sahiplenmelerini sağlayacak şekilde yöntemler kullanılmasıdır. Bireylerin değerleri kendine mal etmesinin önünün açılması gerekmektedir. Değerler eğitimi faaliyetlerinde kullanılan yöntemlerden biri olan geleneksel telkin yönteminde toplum tarafından iyi ve ortak kabul edilen değerleri bireyin sorgulamadan kabul etmesi beklenir (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 171). Değer açıklama ile de öğrencinin kazandırılmak istenen değerlerin birçoğunun farkına varması sağlanabilmektedir (Aydın & Gürler, 2012, s. 63). Günümüzde anlatım yöntemi, gezi-gözlem inceleme yöntemi, soru-cevap yöntemi gibi yöntemler değerler eğitiminde kullanılmaktadır. Sadece bu yöntemlerle sınırlı kalınmamalı, bu yöntemlerin dışında kalan yöntem ve tekniklere de değerler eğitimi faaliyetlerinde yeri ve zamanı geldiğinde yer verilmelidir. Değerler eğitimi faaliyetlerinde ihtiyaca cevap veren yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

Bu amaçla araştırmaya katılanlara değerler eğitimi faaliyetlerinde kullanılan yöntem ve tekniklerin belirlenmesi için “Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde daha çok hangi yöntem ve teknikler uygulanmaktadır?” diye sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar aşağıdaki tabloda sayısal olarak verilecek ve ardından görüşlerin içeriğine bakılacaktır.

Tablo 26. Değerler eğitimi faaliyetlerinde uygulanan yöntem ve tekniklere ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Yürütülen Değerler Eğitimi Faaliyetleri Esnasında Uygulanan Yöntem ve Teknikler	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	F	%
Anlatım Yönteminin Çoğunlukla uygulanması	23	72	10	77
Gezi-Gözlem ve İnceleme Yönteminin Çoğunlukla uygulanması	4	13	4	31
Soru-Cevap Yönteminin Çoğunlukla uygulanması	5	16	0	0

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlere ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde daha çok hangi yöntem ve teknikler kullanılmaktadır?’ sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar

- Anlatım Yönteminin Çoğunlukla Uygulanması
- Gezi-Gözlem ve İnceleme Yönteminin Çoğunlukla Uygulanması
- Soru-Cevap Yönteminin Çoğunlukla Uygulanması

şeklinde gruplandırılarak sırasıyla ele alınmıştır. Öncelikle öğrencilerin cevaplarına bakılacaktır.

2.7.1. Anlatım Yönteminin Çoğunlukla Uygulanması

Değerler eğitimi faaliyetlerinde anlatım yönteminin uygulandığını belirten öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 27’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 27. Değerler eğitimi faaliyetlerinde anlatım yönteminin uygulandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	23	72
Öğretmen Sayısı	13	10	77

Anlatım yöntemine verilen örnekler arasında konferans, telkin, seminer, sohbet, düz anlatım gibi ifadeler yer almıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 23’ü (%71) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında anlatım yönteminin kullanıldığını söylemişler.

*‘Sınıf ortamında kimin hakkında bahsedildiği belli olmayacak şekilde, toplum içinde **söyleniyor.**’ (Ö 1)*

*‘Hocanın bizimle iletişimi çok güzel, zaten sosyoloji okumuş sanırım, **konusuyor** en çok. saç, sakal, oje, makyaj, başka kıyafet vs. yasak olduğunu **anlatıyor.**’ (Ö 5)*

*‘Motive edici, bizi aydınlatıcı, doğru yola sokucu şeylerde **telkin**lerde bulunuyorlar. Sözleriyle, hareketleriyle, **telkin**leriyle ya da ne bileyim çeker konuşur öyle farklı farklı yollarla bize böyle şeylerde ilerletiyorlar.’ (Ö 14)*

*‘Bazen mesela sınıfta bakar ki hoca ders gitmiyor, sıkılmış herkes, sınıfta toplu olarak **sohbet** ederken **anlatır.** Mesela öğle araları bizim danışmanla toplanma saatlerimiz var orada birebir görüşür. Sınıf içinde konuşulmayacak bir problemi varsa öğrenciyi çeker teneffüste öğrenci ile konuşur.’ (Ö 15)*

'Sunum, düz anlatım. Gider oturur kös kös dinler geri çıkar geliriz. Bazen kulaklığı takarım işte, müzik dinlerim. Kapalı olduğum için görünmüyor.' (Ö 24)

'Genellikle sözlü olarak, anlatım.' (Ö 27)

'Seminer veriyor öğretmen. Soru cevaba vaktimiz kalmıyor. Ama bize 'Eğer bir sorunuz olursa ya da söylediklerimi anlayamadıysanız derslerde de olur, teneffüslerde de olur. Buyurun gelin, kapım açık.' diyor. Yani takıldığımız şeylerde konuşuyoruz.' (Ö 31)

'Öğrenciye çok söz hakkı tanınmıyor. Kendisi vermek istediği, yani vermesi gerektiği yeri veriyor, anlatıyor. Daha sonraki süreçte bazı sorulara cevap veriyor.' (Ö 32)

'Genel olarak konferans salonunda herkes varken bir şey görüyoruz, bu yanlış diyor. Hem herkesin faydalanabilmesi için hani genel olarak konuşma tarzında, konferans veriliyor.' (Ö 2)

'Seminerler yapıldı, okulumuza konuşmacılar geldi. Mesela bir hocamızın babası askermiş, o geldi vatan sevgisi ile ilgili konuşma yaptı, konferans verdi.' (Ö 8)

'Bazen konferans salonuna topluyor, çağırıyor seminere.' (Ö 12)

'Mevlana için falan karşıda konferanslar düzenleniyor, böyle güzel dinsel olayların konferansları düzenleniyor öyle. Mesela müdür çağırıp konferans veriyor.' (Ö 13)

'Özellikle konferanslar çok yapılıyor okulda. Gerçekten biz 12 sınıf olduğumuz için biraz katılamıyoruz ama geçen seneden beri özellikle devam eden bir konferans şeyi var. Her türlü konuda yani 'vatan' vesaire konusunda insanlar gelip istiyorlar ve hocalarımız zaten özellikle rehberlik öğretmenlerimiz konuları bize söylüyor. Hocalar da ara ara derslerde konulara giriyorlar yani. Ama özellikle konferansın büyük bir etkisi oluyor.' (Ö 16)

'Böyle mesela kendi hocalarımızla konuşmalarımız arasında birbirimize namazı hatırlatma falan da var ama öyle toplu seminerlerde falan genelde ahlaki konularda konferans veriliyor. Örnek alabileceğimiz insanlar geliyor genelde, bize konuşuyorlar.' (Ö 20)

'Erkek hocalar erkek öğrencilere, bayan hocalar bayan öğrencilere sunum yapıyor, konferans veriyor.' (Ö 21)

'Mesela yaşlı bir konuşmacı gelmişti. Büyüklerden birisi. Yazar gibi imam/hoca gibi birisi gelmişti. Konuşmacı getirdiler. Konferans verildi.' (Ö 24)

'En son tarih öğretmenimiz Suriye konusunda çok güzel bir seminer yapmıştı ve gerçekten çok etkileyiciydi. İnsanlığın ne kadar ön planda olduğunu, insan canının ne kadar değerli olduğunu anlatmıştı. Yine bu terör girişimleri hakkında bir seminerde bulunduk.' (Ö 29)

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 10'u (%76) değerler eğitimi faaliyetleri esansında anlatım yönteminin kullanıldığını söylemişler.

'Anlatım yapıyoruz. Bazı dergiler gelirdi bize, içinde hoşgörölü olma, adaletli olma ile ilgili hikâyeler olurdu. Ara ara okurduk onları.' (E 3)

'Sohbet tarzında ele alarak eğitim veriyoruz zaten. Anlatım tarzında oluyor. Haftalık sohbetlerimiz olur.' (E 8)

'Ben genelde okumuş olduğum hikâyeleri yaşamlarına uyarlıyorum. Hikâyeleri, kıssaları, öyküleri onlarla paylaşıyorum, onlara anlatıyorum. Yaşamlarına anlam katmaya çalışıyorum. Temel bir çerçeve çizmeye çalışıyorum.' (E 9)

'Rehberlik uzmanlarımız var, rehberlik kadromuz var, onlar anlatıyor zaman zaman. Tarihle ilgili tarihçiler anlatıyor. Dini ve sosyal konularda din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenleri anlatıyor.' (E 10)

'Gerek okulumuzda öğrencilerimizle düzenlenen faaliyetler gerekse dışarıdan çağırılmış olduğumuz alanında uzman konuklarla işlenen, anlatılan konular sayesinde gündem oluşturulmakla öncelikli faaliyetler yapılmaktadır.' (E 6)

'Yaptığımız konferans ve sohbetlerin sonucunda insanlar dinini diyanetini öğreniyor.' (E 7)

'Konferans tertip ediyoruz bu konularda uzman olan kişiler geliyor. Mesela biz Ahmet Kamil Cihan'ı getirdik Ramazan'la ilgili itikâf bir tutum değişikliğidir bununla ilgili çocuklara bilgi verdik. Mesela her İstiklal Marşı ile alakalı 18 Martla alakalı dışarıdan yine konuşmacılar getiriyoruz. Çocukların önünü açacak onların ufkunu açacak onlara köklü ve bağlantılarını koparmayacak bir şeyi sürekli vermeye çalışıyoruz. Nasihat ediyoruz.' (E 5)

'Genellikle sunum, konferans şeklinde oluyor. Belli konular var sene başında tespit ettiğimiz. Yeri ve zamanı geldiğinde konferans şeklinde öğrencilerimize sunuyoruz. Bazen de olay anında müdahale oluyor. En kıymetlisi de o herhalde.' (E 11)

'Çokça konferanslar, etkinlikler yapıyoruz. Konferans salonunda sunumlar yapıyoruz.' (E 12)

'Yılın başında her aya göre pano, sunum vs ayarlanıyor. Titizlikle uyguluyoruz. Konferanslar veriyoruz.' (E 13)

Öğretmen ve öğrenci görüşlerine bakıldığında daha çok anlatım ağırlıklı yöntemlerden söz ettikleri görülmektedir. Bu anlatım yöntemlerinden konferans, seminer, düz anlatım ve telkin öğrenci cevaplarında ön plana çıkmaktadır. Anlatım yöntemi, özellikle öğretilecek bilgi çok ve zaman da az ise yararlı, etkili bir yöntemdir. Dolayısıyla bu yöntem zamandan tasarruf sağlar. Başarılı kullanılırsa, soyut konuların öğretiminde yararlıdır. Öğrencide dinleme yeteneği gelişir ve onu etkin dinlemeye alıştıırır. Bu yüzden öğretmenler etkin dinleme çalışması yaptırmalıdır. Bu yöntem öğretmen ve öğrenci arasında iyi iletişim kurmada pek çok hususa dikkat edildiği sürece, farklı yöntem ve tekniklerle geliştirildiğinde yararlıdır ve sınıf yönetiminde öğretmene güven

duygusu verir. Belli başlı teknikleri içerisinde konferans ve öğretmen anlatımı teknikleri bulunmaktadır.’ (Akyürek, 2009, s. 126).

Öğrenci ve öğretmenlerin cevaplarında bulunan ‘tarih öğretmenimiz çok güzel bir seminer yapmıştı ve gerçekten çok etkileyiciydi.’(Ö 29), ‘anlatılan konular sayesinde gündem oluşturulmakla öncelikli faaliyetler yapılmaktadır.’(E 6), ‘özellikle konferansın büyük bir etkisi oluyor’ (Ö 16) gibi ifadeler göstermektedir ki, bazı anlatım yöntemlerinden çok etkilenen öğrenciler olmuştur. Bu durum anlatım yönteminin doğru bir şekilde uygulandığında öğrenciler üzerinde etkili olacağına ispat olarak gösterilebilir.

Araştırmaya katılıp anlatım yöntemi hakkında olumsuz görüş belirten öğrencilerin cevaplarına bakıldığında *‘Gider oturur kös kös dinler geri çıkar geliriz. Bazen kulaklığı takarım işte, müzik dinlerim.’ (Ö 24)* gibi ifadeler de görülmektedir. Öğrencilerin cevaplarından anlatım yönteminin uygun kullanılmaması durumunda yeterince verimli olmadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebinin de yöntemin doğru şekilde uygulanmaması olduğu düşünülmektedir. Zaman tasarrufu açısından etkili bir yöntem olmakla birlikte öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin az olduğu durumlarda amacına uygun bir yöntem olmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında, anlatım yönteminin faydalı olduğu görülmüştür. Bu yöntemin etkililiğini arttırmak için öğrencilerin seviyelerine yönelik başka etkinliklerle desteklenmesi gerekmektedir. (Kaymakcan & Meydan, 2012, s. 174).

Değerler eğitimi yapılırken öğrencilerin sürece dâhil edilmemesi hedeflere ulaşılması noktasında sıkıntı yaşanabileceğine işaret etmektedir. Öğrencilerin cevaplarında bulunan *‘Öğrenciye çok söz hakkı tanınmıyor.’(Ö 32)* ifadesi yeni değerler kazandırmak yerine öğrencide var olma ihtimali bulunan ‘karşıdaki bireyin görüşlerine saygı gösterme’ gibi değerlerin yok olmasına zemin hazırlama tehlikesinin olduğunu göstermektedir. Doğru uygulanmayan anlatım yönteminin bireyin değerleri benimsemesindeki etkililiğini azalttığına işaret etmektedir.

Öğrencilerin cevaplarında bulunan *‘Sözleriyle, hareketleriyle, telkinleriyle ya da çeker konuşur öyle farklı yollarla bize böyle şeylerde ilerletiyorlar.’(Ö 14)* ifadesi öğrencilerin hazır olmadan bu yöntemin kullanılmasının, amacına uygun değer eğitimi yapılmasını engelleyeceği, katılımcılar tarafından düşünülmektedir. Bu şekilde yapılan eğitimin kalıcılığı da sorgulanması gereken bir durumdur. Değerler eğitiminde anlatım

yöntemi monoton/sıradan bir şekilde ve ön hazırlık yapılmadan uygulandığında elde edilen verimin düşük olacağı ve muhabata ulaşma noktasında sıkıntılar yaşanacağı ifade edilmiştir. (Akyürek, 2009, s. 125).

2.7.2. Gezi-Gözlem ve İnceleme Yönteminin Çoğunlukla Kullanılması

Değerler eğitimi faaliyetlerinde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin uygulandığını belirten öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 28’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 28. Değerler eğitimi faaliyetlerinde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	4	13
Öğretmen Sayısı	13	4	31

Değerler eğitimi faaliyetlerinde kullanılan yöntemlerden biri de gezi-gözlem yöntemidir. Gezi-gözlem yöntemi, sınıf içi çalışmaları tamamlamak ve daha anlamlı kılmak amacıyla, bir olayı veya bir varlığı bulunduğu yerde ve doğal şartları içinde planlı bir şekilde inceleme yaptırarak öğretme yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Akyürek, 2009, s. 196). Gezi gözlem yönteminde, öğrenciler olayları, kişileri doğal şartları içinde tanıma, kişilerin sorunlarını kavrama, eleştirel düşünme yeteneğini geliştirme, iş birliği gibi fırsatlar sağlanmaktadır (Aydın & Gürler, 2012, s. 109). Bu yöntem sayesinde öğrenci ilk elden tecrübe edinir. Yaşantı yoluyla edindiği deneyimlerinin daha kalıcı olması sağlanır. Gezi-gözlem yöntemi, öğrencinin çevre ile olan ilişkilerinin gelişmesine katkı sağlar. Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 4’ü (%13) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında gezi-gözlem yönteminin kullanıldığını söylemişler.

*‘Engelliler haftasında engelliler okuluna **gittik**. Yardım kuruluşlarına gidiyoruz.’*
(Ö 3)

*‘**Gidip, görüyoruz**. Ziyaret etmemizi sağlıyorlar. Huzurevi ziyareti gerçekleştirildi. Köy okuluna gidildi.’* (Ö 7)

*‘Maddi yardımda bulunduk. Öğretmenlerimiz bizi götürdüler. Köy okuluna **gittik**.’*
(Ö 11)

*‘Mesela bir hocamız vardı. Bizim yaşayarak anlamamızı sağlıyordu. Gerekliyorsa **gidiyorduk** gidilecek yere, görüyorduk durumu. Kalıcı oluyordu.’* (Ö 30)

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 4 ü (%31) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında gezi-gözlem yönteminin kullanıldığını söylemişler.

‘Gönüllü olarak oluşturulan gruplarla haftanın belirli günleri bir araya gelerek etkinlikler yapılmaktadır. Örnek; sabah namazı etkinliği.’ (E 1)

‘Gezi-gözlem yöntemi. Mesela huzurevine götürmüştük. Kardeşlik bağlarının güçlenmesi için köy okuluna götürmüştük.’ (E 2)

*‘Genelde **gezi** oluyor. Bir seferinde bir şey dikkatimi çekmişti. Etkinlik için bir yere götürülüyordu çocuklar. Belediye otobüsüne ilk defa binmişlerdi. Çok şaşırmıştım. Tepkileri ilginçti.’ (E 4)*

*‘Öğrencileri **geziye** götürüyoruz, nasihat veriyoruz. Örneğin bugün Camikebir’e götüreceğim. Tarihi ve manevi anlamda inceleyeceğiz yapıları, basamakların sayısı vs. incelenecek. Yaman Dede Konağı’na götürüyoruz. Oradaki çilehane ve çilehaneye gelen misafirler hakkında gözlem yapıp bilgi sahibi olacaklar.’ (E 5)*

Öğretmen ve öğrencilerin cevaplarına bakıldığında gezi gözlem yönteminin fazla tercih edilmediği anlaşılmaktadır. Bu yöntem ile öğrenciler yerinde öğrenmiş olacaklar, olayların önemini daha iyi kavrayacaklardır. Örneğin, bir köy okuluna gittiklerinde oradaki çocukların yaşadığı imkânsızlıkları gözleriyle görecekle, hem ellerindeki varlığın kıymetini anlayacaklar hem de yokluğun zorluğunu daha iyi fark edecekler. Böylece kalıcılık da sağlanmış olacaktır.

Gezi gözlem yönteminin daha sıklıkla kullanılmasının değerler eğitiminin kalıcılığını artıracakı düşünülmektedir. Öğrenciler yaparak yaşayarak öğrendiklerinde duygusal yönden de etkilendikleri için değerler daha kalıcı hale gelecektir. Örneğin bir cami veya tarihi yapı gözlem ve incelemesi o yerle ilgili birçok bilginin öğrenilmesine yardımcı olabilecektir (Akyürek, 2009, s. 196) .

Değerler eğitiminde az bir oranda gezi gözlem yöntemi kullanılmış olup, bu yöntemin faydasının görüldüğü 4 öğretmenin (%31) ve 4 öğrencinin (%12) cevaplarında ifade edilmiştir. *‘Bizim yaşayarak anlamamızı sağlıyordu. Gerekliyse **gidiyorduk** gidilecek yere, görüyorduk durumu. Kalıcı oluyordu.’ (Ö 30), ‘Kardeşlik bağlarının güçlenmesi için köy okuluna götürmüştük.’ (E 2)* gibi cevaplardan, gezi gözlem yöntemi ile yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinin olumlu etkileri olduğu anlaşılmıştır. “Daha önce yapılan araştırmalarda da gezi gözlem yöntemi ile değerler eğitimi faaliyetlerinin yapılmasının önemli ve faydalı olduğu belirtilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 294).

2.7.3. Soru-Cevap Yönteminin Çoğunlukla Kullanılması

Değerler eğitimi faaliyetlerinde soru-cevap yönteminin uygulandığını belirten öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 29 'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 29. Değerler eğitimi faaliyetlerinde soru-cevap yönteminin kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	5	16
Öğretmen Sayısı	13	-	-

Soru-cevap yöntemi bilginin keşfini sağlayan, kalıplaşmış soru cevap ezberinin karşılıklı söylenmesinden ziyade birtakım sorularla karşıdakinin zihninde saklı olan doğruları açığa çıkarma temeline dayanan bir yöntemdir (Akyürek, 2009, s. 129). Soru-cevap yönteminin üstün yönleri olduğu gibi sınırlılıkları da mevcuttur. Soru cevap yöntemi uygun bir şekilde kullanıldığı zaman öğrencilerin zihin yeteneklerini geliştirir. Öğrencilerin olayların sonuçlarını açıklayabilme ve kendi kendilerine değerlendirme cesaretini göstermelerini sağlar. Soru cevap yönteminin kullanıldığı bir sınıfta öğrenciler genellikle hareketlidir. Sorulan sorular tekrar ve pekiştirmeyi sağlamaya yardımcı olur. Devamlı soru sorulan bir ders sıkıcı olabileceği gibi öğrencilerden gelen yanlış cevaplar da zaman kaybına neden olabilmektedir. Her konu için uygun soru bulmak da güçtür. (Bilgin & Selçuk, 1991, s. 121). Soru-cevap yöntemi öğrenciyi güdüler, aktif olmasını sağlayıp öğrendiklerini uygulama ve yorumlama imkanı sağlar. Ayrıca öğrenciye hatırlama, yargılama ve değerlendirme olanağı verir. Öğrenilen bilgiye ait dönütlerin alınmasında da etkilidir.

Soru cevap yöntemi modern değerler eğitimi yaklaşımlarından değerleri belirginleştirme/açıklama yaklaşımında çok sık kullanılan bir yöntemdir. Değerleri belirginleştirme/açıklama yaklaşımında birey, kendi duygu, inanç ve düşüncelerinin farkında olur. Bu yaklaşımın temeli bireylerin kendi hayatlarında neyin önemli olduğunu, nasıl belirlediklerine dayanmaktadır. Bu belirlemede soru cevap yönteminin kullanılması tavsiye edilmektedir (Aydın & Gürler, 2012, s. 79). Nitekim soru cevap yönteminde öğrencinin hangi değeri savunduğu, hangi değerini altını

doldurduğu/dolduramadığı, hangi değeri başka hangi değerle ilişkilendirdiği, ne kadarını nasıl anlamlandırdığı bulunabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 5i (%16) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında ‘Soru-Cevap Yöntemi’nin kullanıldığını söylemişler.

*‘Bazen birebir görüşüyoruz. **Soru** oluyor, **cevap** oluyor.’ (Ö 10)*

*‘Genellikle sohbet tarzında, **soru-cevap** tarzında, slayt üzerinden gidiliyordu.’ (Ö 18)*

*‘Geçen senelerde iki haftada bir kitap talimleri yapıyorduk mesela o da ayrı bir etkinlik oluyordu sonra verilen kâğıtları okuyorduk arkadaşlarımızla konuşuyorduk, tartışıyorduk. Hocalarla karşılıklı sorular **sorup cevaplıyorduk**. Çok örnekler veriliyor bir sürü sindirerek giderilmeye çalışılıyor konular iki dakikada hemen geçelim denmiyor.’ (Ö 19)*

*‘**Soru cevap** olarak genelde yapıyorlar.’ (Ö 22)*

*‘Normal konuları işlerken **soru-cevap** şeklinde oluyor.’ (Ö 28)*

Öğretmenlerin soru-cevap yöntemi ile ilgili cevapları olmamıştır. Öğrencilerin de az bir kısmı (%16) bu yöntemin kullandığını söylemiştir.

Öğretmenlerin soru cevap yönteminden hiç bahsetmemiş olması oldukça dikkat çekicidir. Oysa burada öğretmenlerin hiçbirisinin bu yöntemi kullanmamış olması değerler eğitiminin bir sınırlılığı olarak düşünülebilir. Değerler eğitiminde soru cevap yönteminin kullanılmamış olması öğrencilerin değerleri içselleştirememelerine, değerlerin belirginleştirilememesine, değerlerin nitelikli hale getirilememesine ve daha kalıcı öğrenmelerin sağlanamamasına yol açabilir.

Öğretmenlerden sadece birinin örnek olay olarak kısya getirdiğini söylemesi ancak onu da sınıfta sadece okuması, kısya ile konuşmaması yöntemin etkililiğini düşürmektedir. Değerler eğitiminde kullanılabilecek etkili ve başarıyı artıran drama, tartışma, örnek olay analizi, sokratik sorgulama gibi yöntemler olmasına rağmen öğretmenlerin büyük ölçüde anlatım yöntemini kullanmaları değerler eğitiminin etkili olmasını zorlaştıracaktır (Aydın & Gürler, 2012, s. 88).

2.8. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinde Kullanılan Araç ve Gereçler

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasında araç gereç kullanımı kalıcı bir öğrenmenin gerçekleşmesi için gereklidir. Öğrencilerin birçok duyu organına hitap etmek için araç gereç çeşitliliğinin olması gerekir. Özel liselerde uygulanan değerler eğitimi faaliyetlerinde hangi tür araç ve gereçlerin kullanıldığını belirlemek için katılımcılara Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde hangi araç/gereçler kullanılmıştır? diye sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar aşağıdaki tabloda sayısal olarak verilecek ve ardından görüşlerin içeriğine bakılacaktır.

Tablo 30. Değerler eğitimi faaliyetlerinde kullanılan araç ve gereçlere ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinde Kullanılan Araç ve Gereçler	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
Yazılı/Basılı Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması	9	28	6	46
Elektronik Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması	17	53	4	31
Diğer Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması	6	19	3	23

Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlere ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde hangi araç/gereçler kullanılmıştır?’ sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar aşağıda üç tema altında ele alınmıştır. Bu temalar sırasıyla şunlardır:

- Yazılı/Basılı Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması
- Elektronik Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması
- Diğer Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması

Öncelikle öğrencilerin cevaplarına bakılacaktır.

2.8.1. Yazılı/Basılı Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması

Değerler eğitimi faaliyetlerinde yazılı/basılı araç ve gereç kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 31’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 31. Değerler eğitimi faaliyetlerinde yazılı/basılı araç ve gereçlerin çoğunlukla kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	9	28
Öğretmen Sayısı	13	6	46

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 9 u (%28) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında kullanılan araç ve gereçlere örnek olarak yazılı/basılı araç ve gereçleri belirtmişler.

‘Afiş broşür pano vardı. Slayt şeklinde olmadı. Yani böyle afiş yaptılar.’ (Ö 11)

‘Darbe girişimi olmuştu hatırlıyorsanız onunla alakalı şehitlerin falan broşürü dağıtılmıştı.’ (Ö 13)

‘Afişler yapılıyor, duyurular falan bazı etkinlikler için.’ (Ö 17)

‘Kâğıt, broşür, afiş gibi şeyler. Bize verilen kâğıtları okuyoruz. Mesela dışarda savaş olduğunu her gün duyuyoruz. Ama o savaş fotoğrafları insanların gözlerinin önüne serildiğinde herkes farklı bir duyguya kapılıyor. En çok konuşan, gevezelik eden bile o fotoğrafları gördüğünde susup kalıyor.’ (Ö 19)

‘Okulun ilk günü 15 Temmuzla ilgili bütün okullarda MEB bayrak, broşür vs. dağıtmış. Onu hatırlıyorum. Bazen hocamız şiir okuyor. O an cidden gaza geliyorsunuz. İyi ki bu vatanda doğmuşum falan diyorsunuz.’ (Ö 24)

‘Panolarda bazı kampanyaların duyurulması filan oluyor. O konuda görsel bir materyal var. Ama pek bakmıyoruz panolara. İlgi çekmiyor fazla.’ (Ö 27)

‘Afişler yaptırılıyor. Mesela biz maç biletini bastırmıştık bu tür şeylerde falan. Yine mesela kendimiz söylediğimiz oynadığımız konferanslar/gösteriler olduğu zaman afişler yaptırıyoruz okulun içine.’ (Ö 28)

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 6’sı (%47) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında kullanılan araç ve gereçler noktasında yazılı/basılı araç ve gereçleri örnek olarak vermiştir..

‘Süreç içerisinde belediyelerden, derneklerden ve üniversiteden yazılı araç ve gereç konusunda destek almaktayız.’ (E 1)

‘Değerler eğitimi faaliyetlerinde kullandığımız araç ve gereçler lise eğitimi vermemiz sebebiyle klasik materyal ve araçlardan oluşmaktadır. Örnek verecek olursak okul panoları, seminer salonumuzdaki faaliyetler sınıf panoları bülten dergi ve benzeri görsel materyaller kullanılmaktadır.’ (E 6)

‘Sınıf öğretmenlerine dağıttığımız haftalık bilgilendirme kâğıtları, Milli Eğitim’in kitapları, ariyeten yaptığımız hazırlıklar.’ (E 7)

*'Genelde okumuş olduğum kitaplardaki **kıssa ve hikâyelerden** yaşamlarına anlam katacak öykülerden paylaşıyorum.'* (E 9)

*'**Pano** hazırlıyoruz, **afişler** basıyoruz, burada kendimiz hazırlıyoruz sınıflarımıza yapıyoruz. Dönem dönem Milli Eğitim'in veya kendi bulduğunuz afişleri de asıyoruz.'* (E 11)

Yukardaki gerek öğrencilerin (%28) gerekse öğretmenlerin (%47) cevaplarına bakıldığında değerler eğitimi kapsamında bir kısım yazılı basılı araç ve gereçlerin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum değerler eğitimi faaliyetlerinde kullanılan bir kısım yazılı basılı araç ve gereçlerin pek etkin kullanılamadığına işaret edebilir.

Öğretmen ve öğrencilerin cevaplarına göre değerler eğitimi faaliyetleri esnasında, eğitsel pano, afiş, broşür, yarışma/ders kitapları, kıssa/hikâye, öğretmenin kendi okuduğu kitaplar, maç bileti, bayrak, haftalık bilgilendirme kâğıtları gibi araç ve gereçlerden faydalandığı görülmektedir. Bu tür araç ve gereçlerin geçmişten günümüze kadar eğitim öğretim faaliyetlerinde işlevselliğini koruduğu bilinmektedir. Geliştirilen diğer modern ders araç ve gereçlerine rağmen ders kitabı, eğitsel pano, kıssalar gibi araç ve gereçler öğretmenlerin vazgeçemediği araç ve gereçlerdir. Değerler eğitiminin amaç ve kazanımlarına hizmet ettiği ve diğer araç ve gereçlerle ilişkili kullanıldığı sürece kullanılmaya devam etmesinin anlamlı olduğu söylenebilir (Hesapçıoğlu, 1994, s. 298).

Öğrencilerin cevaplarında yer alan *'**En çok konuşan, gevezelik eden bile o fotoğrafları gördüğünde susup kalıyor**'*(Ö 19) ifadesinden yazılı/basılı araç gereçlerin bazı öğrencileri etkilediği anlaşılmaktadır. Başka bir öğrencinin cevabında yer alan *'**Bazen hocamız şiir okuyor. O an cidden gaza geliyorsunuz. İyi ki bu vatanda doğmuşum falan diyorsunuz.**'*(Ö 24) ifadelerinden de anlaşılmaktadır ki şiirlerden etkilenen öğrenciler olmuştur. Nitekim yazılı ve basılı araç gereçlerden olan şiirler ve hikâyeler nesilden nesile kültürlerin ve değerlerin yaşatılması ve genç kuşaklara aktarılması konusunda önemli görevlere sahiptirler (Bayram, 2015, s. 442). Araştırmamız için veri elde edilirken, bazı öğrenci ve öğretmenlerin soruları cevaplarken jest/mimik/ses tonunun değiştiği, faaliyetten etkilenme durumlarına göre gözlerinin dolduğu dahi görülmüştür. Bu durum, yazılı basılı araç ve gereçlerin bazı öğrenci ve öğretmenler üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir.

Öğrencilerin cevaplarında görülen *'**Panolarda bazı kampanyaların duyurulması filan oluyor. O konuda görsel bir materyal var. Ama pek bakmıyoruz panolara. İlgi***

çekmiyor fazla.'(Ö 27) ifadeleri, değerler eğitimi faaliyetlerinde yazılı ve basılı araç ve gereçlerin etkin bir şekilde kullanılması noktasında sorunlar olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin panoya neden bakmadıkları sorulduğunda panoların öğrencilerin ilgilerini çekmediği belirtilmiştir. Yazılı ve basılı araç ve gereçlerin öğrencilerin çok fazla dikkatini çekmediği, onlara zaman ayırmadıkları ve onlarla ilgilenmedikleri görülmektedir. Öğrencilerin bir kısmı panoları dikkat etmeleri gereken bir obje olarak görmemektedirler. Bu durumun oluşmasında bir kısım öğrencinin daha önce yaptığı pano incelemelerinin sonucunda yaşadığı olumsuzluklar da etkili olmuş olabilir.

Her ne kadar öğretmenlerin % 47'si değerler eğitimi faaliyetlerinde yazılı/basılı araç ve gereç kullandıklarını söylese de, öğrencilerin %28'i yazılı ve basılı araç ve gereç kullanıldığını belirtmiştir. Panoların öğrencilerin görebilecekleri ortak kullanım alanlarında olmasına rağmen ilgi çekmemesi, hazırlanan pano materyallerinin yeterince etkili olmadığını göstermektedir. Hazırlanan materyallerin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına tam anlamıyla hitap etmediği, değerler eğitimi konusunda gerektiği kadar etkili olmadığı söylenebilir.

Bazı öğrencilerin cevapları kısa ve yüzeysel olmuştur. Bu öğrenciler cevaplarını detaylandırmaları için ilave sorularla desteklenmişler. Buna rağmen bir kısım öğrencilerin cevapları yüzeysel kalmıştır. Bu durum yazılı basılı araç ve gereçlerin kalıcı olma, öğrencileri duygusal veya zihinsel açıdan etkileme noktasında zayıf kaldığı yönündeki düşüncüyü desteklemektedir.

Bir öğretmenin *'Süreç içerisinde belediyelerden, derneklerden ve üniversiteden yazılı araç ve gereç konusunda destek almaktayız.'*(E 1) şeklindeki ifadesi de okul dışındaki kurumlarla iş birliği yapıldığını göstermektedir. Nitekim son yıllarda yapılan araştırmalarda belediyelerin değerler eğitimi alanında daha çok çalışma yaptıkları, inisiyatif aldıkları görülmektedir. Belediyeler yöresel kültürlere ve sahip oldukları kültürel miraslara göre belediye bünyesinde veya belediye destekli sivil birimlerde değerleri koruyucu, geliştirici, tanıtıcı ve yeni nesillere aktarılmasını sağlayıcı çalışmalar yapmaktadır (Erdoğan, 2013, s. 401). Yazılı ve basılı araç ve gereçler noktasında belediyeler ile iş birliği yapılmış olması değerler eğitiminin özel okullarda yaygınlaştırılması yönünde olumlu bir adımdır.

Yazılı ve basılı materyallerin ucuz, kolay ulaşılabilen ve çoğaltılabilen araç ve gereçler olması tercih edilme sebebi olarak gösterilebilir. Bunun yanında yazılı/basılı araç ve

gereçler kullanılırken öğrencinin pasif olması, öğrenci etkileşiminin düşük olması ve güncelleştirilmesinin zorluğu gibi dezavantajları da bertaraf edilerek ve öğrenci canlı tutularak kullanışlılığı artırılabilir (Yanpar, 2007, s. 111).

2.8.2. Elektronik Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması

Değerler eğitimi faaliyetlerinde elektronik araç ve gereç kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 32’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 32. Değerler eğitimi faaliyetlerinde elektronik araç ve gereçlerin çoğunlukla kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	17	53
Öğretmen Sayısı	13	4	31

Teknoloji, insanın eğitim yoluyla kazandığı bilgilerden daha verimli bir biçimde yararlanabilmesine yardımcı olmaktadır. Teknoloji sayesinde zamandan ve mekândan bağımsız olarak eğitim yapılması, çoklu ortamlar sayesinde bireyin yaratıcılığının gelişmesinin sağlanması, daha hızlı öğrenme imkânının olması, sistematik ve planlı etkinlikler ile eğitim ve öğrenme ortamının etkin şekilde düzenlenmesi konularında yarar sağlanmaktadır (Yanpar, 2007, s. 5).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 17 si (%53) değerler eğitimi faaliyetleri esansında kullanılan araç ve gereçlere cevap olarak elektronik araç ve gereçleri örnek olarak vermiştir.

‘Slaytlar, genellikle videolar, ya da yaşanmış hikâyelerden oluşan filmler, kısa filmler.’ (Ö 2)

‘Özel günlerde falan sine vizyon gösterisi yapılıyor. Gerekli sunumlar izletiliyor. Projeksiyon kullanılıyor.’ (Ö 3)

‘Türkiye çapında sosyal medya üzerinden iyilik sırası sende hareketi başlattık. Tablet/telefon veya bilgisayar üzerinden yaptık. Mesela Hasan bir iyilik yapıyor ve bir Challenge yapıyor ve bana meydan okuyor. Ben bunu yaptım sana meydan okuyorum diyor. Hani bunu tüm Türkiye’de yaygınlaştırmak için bir çalışma yaptık.’ (Ö 7)

‘Aşağıda işte seminer salonunda bize bilgi verirken (...)bizim anlamamızı kolaylaştıracak animasyonlar, videolar yani o tarz.’ (Ö 9)

*'Mesela geçen sene bir **video** izlemiştim ben ondan çok **etkilenmişim**. Bu tarz şeylerle, **akıllı tahtalarda**, video ve slaytlarla işleniyor.'* (Ö 15)

*'Mesela hocalarımız slayt ile bazı bilgileri aktarıyorlar. Biz de bu sayede **dünya gündeminden** mesela Afrika'dan **haberdar oluyoruz**. Katkısı oluyor.'* (Ö 20)

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 4 ü (%30) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında kullanılan araç ve gereçler noktasında elektronik araç ve gereçleri örnek olarak vermiştir..

*'Sunum esnasında **projeksiyon** kullanıyoruz.'* (E 4)

*'**Akıllı tahta** her okulda var zaten. Daha önceden benim hazırladığım birtakım videolar var. Okulda internetimiz var. Onlardan hangi konu istiyorsak o konuyla ilgili hem görsel olarak hem bilgi olarak ulaşıyoruz. Hem tahtada çocuklar görüyor. Referans olarak çocuklara veriyorum. Bazen diyorum ki 'Çocuklar İslam dünyasında her tarafta cami var ama Türkiye'deki cami ile bir Bağdat'taki Basra'da ki Suudi Arabistan'daki cami arasında fark var mı bunlara bir bakın'. Benim çocuklar zaman zaman diyorlar ki hocam onların minareleri şöyle, bizim minarelerimiz böyle. Onların işte giriş kapılarında şöyle bir şey var, bizimkinde böyle bir şey vardır. Bunları bir mukayese ederek örnek olarak gösteriyoruz çocuklara.'* (E 5)

*'Arkadaşların hazırladıkları programlar oluyor bunları **görsel işitsel** bir şekilde birlikte salonumuzda anlatıyoruz.'* (E 10)

*'**Slayt, video** kullanıyoruz.'* (E 13)

Öğrenci ve öğretmenlerin bir kısmının cevaplarından, değerler eğitiminde projeksiyon, video, sosyal medya, cep telefonu gibi çok farklı teknolojik unsurların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlere sorulan 'Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde hangi araç/gereçler kullanılmıştır?' sorusuna öğrencilerin yarısından fazlasının, öğretmenlerin %30'unun elektronik araç ve gereçler kullanılmaktadır cevabı vermiş olmaları göstermektedir ki; günümüzde hayatımızın içinde olan teknoloji eğitimin, değerler eğitimi faaliyetlerinin içinde de önemli ölçüde bulunmaktadır. Slayt/sinevizyon, video, projeksiyon, film, akıllı tahta, internet, bilgisayar, mikrofon gibi araç ve gereçlerden değerler eğitiminin daha kolay yapılması yönünde faydalanılması önemlidir. Daha fazla kişiye ulaşma ve kalıcılığı sağlama amacıyla da yararlanılan teknolojinin gün geçtikçe daha fazla yer edineceği düşünülmektedir.

Öğrenci ve öğretmenlerin bazılarının cevaplarında görüldüğü üzere; teknolojik unsurlar sayesinde kültürlerin/değerlerin görsel olarak mukayese edildiği bir ders işlendiği, teknolojik araç ve gereç kullanılarak yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinde

etkilenmenin ve kalıcılığın sağlandığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin cevaplarında teknolojik araç ve gereçlerle ilgili '*anlamamızı kolaylaştıracak (Ö9), çok etkilenmişim (Ö15), dünya gündeminden haberdar oluyoruz (Ö 20)*' gibi ifadeler bulunmaktadır. Bilgiye ulaşma, bilgiyi paylaşma, saklama ve üretme ihtiyaçları bağlamında iletişim ağı olan internetin, bilgisayar/tablet gibi teknolojik araçların önemi hızla artmaktadır. Sürekli değişen ve gelişen bilgiye daha çok kişinin daha fazla ve daha kısa sürede ulaşmasında gelişen teknolojinin ve kullanılan teknolojik araç ve gereçlerin rolü büyüktür (Şahan & Demirel, 2011, s. 239). Yapılan araştırmalar görsel/işitsel, teknolojik araç ve gereçlerin değerler eğitimi faaliyetlerine katkısının fazla olduğunu göstermektedir (Aydın & Gürler, 2012, s. 189).

2.8.3. Diğer Araç ve Gereçlerin Çoğunlukla Kullanılması

Değerler eğitimi faaliyetlerinde diğer araç ve gereç kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 33 'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 33. Değerler eğitimi faaliyetlerinde diğer araç ve gereçlerin çoğunlukla kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	6	19
Öğretmen Sayısı	13	3	23

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevaplarına bakıldığında 32 öğrenciden 6'sı (%19) değerler eğitimi faaliyetleri esnasında kullanılan basılı/yazılı ve elektronik araç ve gereçlerin dışında örnek olarak diğer araç ve gereçleri söylemişler.

*'Engelliler okuluna gitmiştik engelliler haftasında orada **oyuncaktır**, işte kalemdir, **boyadır**. Birlikte yüzlerimizi boyadık, oyunlar oynadık, şarkılar söyledik. O çocuklarla orada bir oyuncakla bir palyaço ile eğlendirdik, orada yüzünün boyanması falan çok **güzeldi**. Oyuncak verdik o çocuklar **mutlu** oldu. Çok etkilendim.'* (Ö 4)

*'Çocuklara **oyuncak** falan toplanmıştı, oyuncak getirmiştik. Sonra işte köy okullarına yardım toplandı **kıyafet** vs.'* (Ö 10)

*'Hazreti Peygamberin doğumu için, Kutlu Doğum Haftası için o gün **helva** çıkarılmıştı. 18 Mart Çanakkale programı yapıldığında orada sadece **ekmek ve hoşaf** yedik. En azından biraz daha bize işlemesi için okulda hoşaf çıkarıyorlardı. Etkili oluyordu da. Ayrıca 18 Mart için bütün öğrenciler olarak **Seyit Onbaşı'nın***

*tişörtünü giyerek Kayseri Park'a gitmiştik. Çok heyecanlandık, dikkat çekici oldu. Yine 18 Mart için **silah** yaptık bizden büyük sınıflarla. ' (Ö 12)*

*'Bir hafta tamamen okulumuzda Halep günleri yaptık. Bir gün tarih öğretmenimiz tüm okulu karşısına alıp çok güzel bir sunum yaptı. Sunum sonunda ağlamayan kalmadı. Diğer gün 10. sınıflar **kermes** yaptı. Diğer gün **sucuk ekmek** yaptı 11. sınıflar. Sonra 9. sınıflar Kızılay için sıfır (kullanılmamış) eşya topladılar tüm okuldan. 12. sınıflar olarak da **para** topladık. ' (Ö 31)*

Öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında 13 öğretmenden 3 ü (%23) değerler eğitimi faaliyetleri esansında kullanılan araç ve gereçlere örnek olarak diğer araç ve gereçleri söylemişler.

*'Şehit aileleri için **mektup** yazıp gönderdi öğrenciler. ' (E 2)*

'Fakirlere yardım için giderken otobüse bindik, otobüse ilk defa binen öğrenciler oldu. Bu da öğrenciler için farklı bir deneyim oldu. Öğrenciler sanki farklı bir dünyada yaşıyormuş gibi ilginç tepkiler verdiler. Bir farkındalık oluştu aslında. ' (E 3)

*'Kermesler için **yemek ve pasta çeşitleri**, Kızılay'a göndermek için **kıyafetler**, bazen nakit para ve yardımları ulaştırmak için araç. ' (E 12)*

Öğretmen ve öğrencilerin cevaplarına bakıldığında diğer araç ve gereçler başlığı altında; yardım için toplanan kitap/oyuncak/hediye, 18 Mart için yapılan silah, makyaj malzemeleri, şehitler için mektup, yardım için yapılıp satılan sucuk ekmek, sahne kıyafetleri ve makyaj malzemeleri, boyalar, para, binilip gidilen araç gibi araç ve gereçler kullanılmaktadır. Görüldüğü gibi özel okulların geleneksel ve elektronik araç ve gereçlerin dışında öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini teşvik eden geniş bir yelpazede ilave olarak çeşitli araç ve gereçler de kullanılmıştır. Nitekim bu da yazılı/basılı ve elektronik araç ve gereçlerin başarısını artırma yönünde destekleyicidir. Bu bağlamda öğrenci (6 öğrenciden 3'ü %50) ve öğretmen (3 öğretmenden biri %33) görüşlerine baktığımızda '*dikkat çekici oldu*'(Ö 12), '*etkilendim*'(Ö 4), '*farkındalık oluştu*'(E 3) gibi ifadelerden de anlaşılıyor ki bu tarz araç ve gereçleri kullanmak değerler eğitiminin kalıcılığını ve etkisini artırmaktadır.

Yazılı/basılı ve elektronik araç ve gereçlerin dışında kalan diğer araç ve gereçlerle yapılan etkinliklerin değerler eğitimi faaliyetlerinin kalıcılığına katkısı olmuştur. Çünkü öğrenciler bizzat silahı yaparak, sucuk ekmeği hazırlayıp satarak 'yardımlaşma değerini, milli ve manevi değerleri' bizzat yaşamıştır. Önceki temalarda öğrenciler daha sıradan, yüzeysel, kısa ve basit cevaplar vermişken bu temada öğrenciler bizatihi sürecin detaylarını gösterinceye kadar çok yönlü cümleler kullanmışlardır. Öğrencilerin

yaptıkları etkinlikleri anlatırlarken yüz ifadeleri, jest mimikleri de göstermektedir ki bu etkinlikler esnasında duygu yönünden etkilenme yaşamışlardır. Örneğin bir öğrencinin Halep’te yaşanan savaş ve mağduriyet ile ilgili aklında kalanları anlatırken gözleri dolmuştur. Bu duygusal göstergeler de işaret ediyor ki; yaparak/yaşayarak ve öğrenciyi bizzat sürecin içine dâhil ederek, yaşantı geçirerek öğrenmeyi sağlayan etkinliklerin kalıcılığı fazladır. Değerler eğitimi etkinliklerindeki kalıcılığın sağlanması için de yaparak/yaşayarak yapılan etkinliklerin sayısının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Nitekim öğrenme işlemine katılan duyu organlarının sayısı ne kadar artırılırsa bilgiler o kadar iyi öğrenilir ve geç unutulur. Kendi kendine olan öğrenmeler, somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğru gidilen öğrenmeler, yaparak yaşayarak yapılan öğrenmeler kalıcı öğrenmelerdir (Yanpar, 2007, s. 109).

Şimdiye kadarki verilere topluca bakıldığında değerler eğitimi faaliyetlerinde kullanılan yazılı, basılı, elektronik vb. şeklinde çeşitli araç ve gereçlerin olduğu anlaşılmaktadır. Değerler eğitimi faaliyetlerinde araç ve gereçlerin öğrencilerin ihtiyacı dikkate alınarak kullanılması gerekmektedir. Değerler eğitimi faaliyetleri esnasında; mevcut öğrenme durumuna ve amacına en uygun olan, en yüksek verimi sağlayacak olan, eğitsel materyal olarak bir değer taşıyan ve bütün öğrencilere hitap edecek olan araç ve gereçler tercih edilmelidir (Hesapçıoğlu, 1994, s. 294)

2.9. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetleri Sırasında Görev Alan Öğretmenlerin Etkin Olup Olmamaları Durumuna İlişkin Veriler

Değerler eğitimi faaliyetlerini yürüten öğretmenlerin etkili bir öğretim gerçekleştirmesi önemlidir. Eğitimin öğretmen faktörü dışında kalan unsurları ne kadar önemli olsa da öğretmenin başarılı olmaması durumunda değerler eğitimi faaliyetlerinde istenen hedeflere ulaşılması zorlaşacaktır. Eğitici rolünde olan öğretmenlerin, yetkin olmaları beklenir. Öğretmen niteliğinin öneminden dolayı bu araştırmada öğretmen niteliği sorgulanmıştır. Bu amaçla katılımcılara “Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını düşünüyor musunuz? Niçin?” diye sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar aşağıdaki tabloda sayısal olarak verilecek ve ardından görüşlerin içeriğine bakılacaktır.

Tablo 34. Değerler eğitimi faaliyetlerinde diğer araç ve gereçlerin çoğunlukla kullanıldığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetleri Sırasında Görev Alan Öğretmenlerin Etkin Olup Olmama Durumu	Öğrenci		Öğretmen	
	F	%	f	%
Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenler etkindirler	23	72	7	54
Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenler etkin değildirler	9	28	6	46

Araştırmaya katılan öğrencilere ve öğretmenlere ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını düşünüyor musunuz? Niçin?’ sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar

- Etkin
- Etkin değil

şeklinde gruplandırılmıştır. Öncelikle etkin olduğunu düşünenlerin görüşlerine bakılacaktır. İlk olarak öğrencilerin cevapları ele alınacaktır.

2.9.1. Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenler etkindir

Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 35’te gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 35. Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

Araştırmaya Katılan		F	%
Öğrenci Sayısı	32	23	72
Öğretmen Sayısı	13	7	54

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını düşünüyor musunuz? Niçin?’ sorusuna öğrencilerin 23’ü (%72) ‘Etkin’ cevabını vermiştir..

'Evet, zaten alanlarında **uzmanlaşmış** kişiler burada bize söylüyor, rehber öğretmen olsun ya da dışarıdan. Hani gerçekten kariyerinde bununla ilgili şey yapmış kişileri buraya davet ettiğimiz için **uzman kişiler** oluyor.' (Ö 2)

'Kesinlikle olmasa bile bir **araştırma yapıyorlar**, bilgi sahibi oluyorlar. Hadi onu da geçtim hiçbir şey olmasa bile bize bir **doküman hazırlıyorlar** anlamamız için.' (Ö 9)

'Yani **uzmanlar**, faydalılar. Ellerinden geldiği şekilde yardımcı olmaya çalışıyorlar yani **toplantıyorlar** ne yapabiliriz diye konuşuyorlar. Hep birlikte **planlı** güzel bir şekilde yapmaya çalışıyorlar.' (Ö 10)

'Evet, şuan **ruhen yaşıyoruz** her şeyi. Bize **aks ettiriyorlar** fazlasıyla. Yani günün anlam ve önemi olsun, hatalarımız olsun (...) her eğitimi bize **yansıtıyorlar**.' (Ö 12)

'Evet, **düşünüyorum** çünkü bu kişiler artık olaya **daha farklı gözle bakıyorlar** Mesela bir gösteride sadece oynayan değil gelip o tiyatroyu izleyen de bundan **etkileniyor**. Çünkü tüylerim diken diken oldu derler ya ve ondan ister istemez etkileniyor. (...)' (Ö 14)

'Düşünüyorum. Mesela okumuş hocalarımız belli oluyor. Hani kitap okumuş, Kur'an'ı **okumuş**, tefsirini okumuş. (...)' (Ö 15)

'Faydalıdır. Çünkü karşında bir öğretmen var. Çünkü onu dinliyorsunuz, çok büyük yaşlarda öğretmenler. Hatta yaşımız kadar öğretmenlik yapmış kişiler bazıları. O yüzden dikkat ediyorsunuz ve bir öğretmenin dediği şeyler aslında kafanızda yer diyor. Bizim öğretmenlerimiz sağ olsun gerçekten örnek oluyorlar, anlatıyorlar, verdiği **fikirleri kullanıyoruz**.' (Ö 16)

'Evet, ben düşünüyorum ellerinden geleni yapıyorlar bence **çabalıyorlar**. Mesela bayan hocalarımız din kültürü alanında değiller ama araştırıyorlar, bize bulmaya çalışıyorlar. Kendileri ile ilgili oldukları için zaten kendi hayatlarında uyguladıkları şeyleri bize anlatıyorlar, açıkçası **tecrübelerini** paylaşıyorlar. (Ö 17)

'Evet, düşünüyorum çünkü bayağı bir **deneyimliler**, hayattan bir şeyler almışlar ki bana öyle anlatıyorlar. Yani **tecrübeli** olduklarını düşünüyorum.' (Ö 18)

'Kesinlikle düşünürüm, özellikle tarih ve din kültürü öğretmenlerinden öğrendiğim pek çok şey var hani düşünce şekli veya **davranış** olsun öğrendiğim şeyler var.' (Ö 27)

'(...) Programı yapan hocamız o soruların cevabını bilmese ya da o konu ile ilgili çok **az bir şey bilse girmez**, bu kadar bir öğrenci topluluğunu karşısına alamaz diye düşünüyorum.' (Ö 31)

Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan 'Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını düşünüyor musunuz?' sorusuna öğretmenlerin 7'si (%54) 'Etkin' cevabını vermiştir..

'Değerler eğitiminde görev alan öğretmenlerimiz **gönüllü** olarak çalışmaktadır. Bu öğretmenler gerekli **bilgi ve beceriye** sahip.' (E 1)

*'Ben bir **eğitim almıştım** İstanbul'dan bir firma gelmişti o zaman belediyede bu konuyu yürüten öğretmenlerimize seminer verildi. 15 tatilde de devam etti, 3 yıl falan oldu. Hatırladığım kadariyle güzel bir eğitimdi (...).' (E 3)*

*'(...) Şükürler olsun ki okulumuz genç eğitim kadrosuna sahip. **57 yaşında bir adamım**. Mesela ben sosyal bir insanım burada altı sene(...) Başkanlığı yaptım, değişik kurumların Vakıf Başkanlığı'nı yaptım. Erciyes şiirleri düzenledim, program yaptım falan. Bu konuların hepsi ile alakalı olduğum için arkadaşlarla sık sık sohbet ediyoruz. Onlar zannediyorum benden istifade ediyorlar. Ben de gençlerin yeni güzel fikirlerinden istifade ediyorum beraber yürütüyoruz.' (E 5)*

*'O noktada okul öğretmen alırken **bir takım ölçütlere** göre alıyor. Yani her gelen öğretmen iyi ki geldin diye alınmıyor. Mülakata tabii tutuluyor görüşmeler yapılıyor burada. Öğrenciye sadece bilgi aktarıcı değil. Yani test çözücü almıyoruz **örnek olacak öğretmenler** alıyoruz. Okulun felsefesindeki amaç bu yani sadece ders anlatacak değil **kılık kıyafetiyle** geleceğe model olabilecek insanlar tespit ediliyor. Elbette ki arkadaşların da her branşın kendi bilimsel faaliyetlerinin yanında öğrenciye de duruş tavrı olarak katkıda bulunduğu inaniyorum ve bu donanımlara da sahip olduklarına eminim.' (E 10)*

*'Tabii ki evet. Şahsi fikrim her öğretmen değerler eğitimi büyük bir parça olarak düşünmeli ve bir taraftan tutacak yetkinlikte olmalı. Akademik olarak iyi Türkçe öğretmeni olmayabilir veya matematik alanında, ama geleceğimiz diye gördüğümüz çocuklarımıza değerler eğitimi ile ilgili sokakta okulda teneffüste çok rahat bilgi paylaşımında bulunabilmeli. Evet, **donanımlarımız** da var.' (E 11)*

Öğrenci (%71) ve öğretmenlerin (%53) önemli bir kısmının cevaplarında, değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin oldukları sonucu çıkmıştır. Katılımcılar, öğretmenlerin etkin olmalarını; alan hazırlığı yapmaları, planlama yapmış olmaları, alanlarında eğitim almış olmaları, uzman, deneyimli, tecrübeli olmaları, gayretli olmaları, öğrencilere örnek olmaları, gönüllü olmaları, yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları, değerleri öğrencilere hissettirmeleri/yansıtmaları gibi hususlara atıf yaparak belirtmişler. Bu hususların öğretmen ve öğrencilerin cevaplarında büyük oranda ortak olarak geçtiği görülmektedir. Öğrencilerin cevaplarından farklı olarak öğretmenlerden *'Değerler eğitiminde görev alan öğretmenlerimiz **gönüllü** olarak çalışmaktadır.'*(E 1) şeklinde öğretmenlerin gönüllü olarak çalıştığını, farklı iş tecrübelerinin değerler eğitimine katkı sağladığını, öğretmenlerin özel okula alınırken kılık kıyafet, donanım gibi belli kriterlerle alındığını belirten cevaplar gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin etkin olma kriterlerinin öğrencilerin kriterlerinden farklılaşabildiği görülmektedir.

Öğrenciler öğretmenlerinin uzman olmalarını onların kitap/tefsir okuma, derse hazırlık yapma, doküman hazırlama, yaşça büyük olma vs. ile örneklendirmişler. Öğretmenler de TV programı yapma, yaşça büyük olma, dernek başkanlığı yapma, alan eğitimi alma

vs ile örneklendirmişler. Öğretmenin uygulama yaptığı alana hâkim olması, öğrenciyi iyi tanınması, sözüyle özüyle örnekliliğiyle kendine dikkat etmesi, gerekli alanlarda okuma yapmış olması öğrencilere değerler eğitiminin kalıcılığı noktasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan, değerlerler eğitimi ile ilgilenen öğretmenlerin etkili olup olmadıkları farklı araştırmalarda sorgulanmıştır. Veli görüşlerinin alındığı bir araştırmada çoğunlukla değerler eğitiminde öğretmenlerin etkili olmadığı yönündeki cevaplar ‘Çünkü değerler eğitimi ayrı bir uzmanlık gerektirir’, ‘çünkü daha çok geleneksel yöntemlerle eğitim veriyor’ (Ö 32 ile benzer) gibi gerekçelere dayandırılmıştır. Etkili olduğunu düşünenler de ‘Evet, çünkü öğrencime konu kapsamında hikâyeler, özlü sözler aktarıyor ve bunu davranışlarıyla da destekliyor.’ (E 9 ile benzer) gibi gerekçelendirmeler ile cevaplar vermiştir. (Sağlam, 2016, s. 734) . Görüldüğü gibi uzman olmama, doğru yöntem teknik kullanmama gibi nedenler değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olmama sebepleri için sıralanırken, öğretmenin model olması, muhtevanın uygun olması gibi nedenler değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olma sebepleri için ifade edilmiştir.

Öğretmenlerin cevaplarının karşılaştırılmasının öğrencilerinkine göre daha düşük olmasının, öğretmenlerin değerler eğitiminde yaptıkları faaliyetler sırasında kendi yeterliliklerine daha eleştirel baktıklarına ipucu olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu da değerler eğitiminin niteliğinin artması bakımından önemlidir.

2.9.2. Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenler etkin değildir

Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olmadıklarını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 36’da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 36. Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olmadıklarını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	9	28
Öğretmen Sayısı	13	6	46

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını düşünüyor musunuz?’ sorusuna öğrencilerin 9’u (%28) ‘Etkin değil’ cevabını vermiştir..

*‘Yani hocalar öğrenciler ile ilgileniyor bireysel olarak. Ama bunu **az yapıyorlar**, hocalar yeterli olmuyor. **Etkili olamıyorlar**. Daha fazla olabilir yani bence.’ (Ö 1)*

*‘Mesela rehber hocamız vardı uzaktan görerseniz öğretmen bile demezsiniz. Öyle bir tip de yoktu adamda. Çok şey böyle **sakin insanı sinirlendirebilecek**, sinirli insanı sakinleştirecek kapasitede. Sınıfa her girdiğinde bizim **psikolojimizi bozup** çıkıyor. Ben öğretmenlerin ne kadar olursa olsun tabi ki de onlar bizim büyüğümüz, öğretmenlerimiz olduğu için araya bir sınır mesafe koymasını isterim. (...) **Ne çok resmi ne çok samimi olmalı**. (...) Öğretmenin yaklaşımıyla alakalı.’ (Ö25)*

*‘Din kültürü öğretmenimizin de rehberlik hocamızın da etkili olduğunu **düşünmüyorum**. Belki biraz tarih öğretmeni, o da çok az.’ (Ö28)*

*‘(...) Bu derslerdeki hocalar işleyiş olarak müfredat içerisinde gizlenen bir sistemde anlattıkları için çok **öğrenciye hitap etmiyor**. Yani yeterince **yetkin değiller**. Yakın bir zamanda din dersi işlemiştii hocamız. Hocanın cevaplarırken bazı zorluklar, sıkıntılar çektiği belli. Bir kalıp içerisinde cevap veriyor, **etrafının dolduramıyor**. Yani o bilgiyi destekleyecek, kişilerin aklına yatacak doğru dayanaklar verilmiyor. Hani o kendi mesleğini yeterli bir şekilde yapacak kadar öğrenmiş veyahut şekilde davranıyor ama kendisi ekstra katmıyor. Kendini bu anlamda **geliştirmiyor**. Kendi gözlemim bu şekilde. Kendini bu anlamda geliştirebildiklerini hocalarımızın düşünmüyorum. Genel anlamda zaten geliştirebilirler de öğrencilerle olan ilişkileri belli, ders işleyişleri belli. Basit bir soruydu, Vacip nedir bunu tanımlamak ve bununla ilgili hoca konuyla ilgili bir örnek vermişti falan ama bir sıkıntı yaşamıştık derste **bütün dersimizi almıştı o konu**.’ (Ö 32)*

Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını düşünüyor musunuz?’ sorusuna öğretmenlerin 6’sı (%46) ‘Etkin değil’ cevabını vermiştir..

*‘Görev alan öğretmenlerimizin eğitimci olarak gayret ve samimiyetlerinden şüphemiz olmamasına rağmen daha **profesyonel etkin ve verimli** faaliyetler yapılabilmesi için kendilerinin geliştirilmesi konusunda her zaman olduğu gibi bu konuda da öğretmenlerimizin acil ihtiyaçlarının olduğu muhakkak ve kaçınılmazdır. Çünkü niyet ve samimiyet ne kadar sağlıklı olursa olsun ona paralel devam eden çalışmalar uyumlu olmadığı sürece hedefe ulaşamaz olduğu aşikârdır.’ (E 6)*

*‘Kanaatim öğretmenlerin temel değerler eğitimine nasıl vermeleri gerektiğini kariyer sahibi insanlar tarafından böyle bir seminer değil **eğitimden geçirilmesi** lazım. Mesela bazı öğretmenler var hani kendisi bir şey yapmıyor ki öğrenciye ne verecek okullarda öğretmen alımlarında bazı şeylere fazla dikkat edilmiyor o kadar.’ (E 7)*

*‘Sınıf rehber öğretmeni olduğumuz için ikisini bir arada götürmeye çalışıyoruz. Bu da pek **yeterli olmuyor** aslında. Elimizden geldiği kadar hani dört dörtlük bir*

eğitime sahibiz diyemiyoruz şu anda. Sonuçta o derse girerken sınıf rehber öğretmen olarak giriyoruz. Bundan dolayı Elimizden geldiği kadar yapıyoruz. 10 15 dakika sohbet 10 15 dakika çocukların sorunlarını dinliyoruz ders hakkında bilgi alıp verme 40 dakika bu şekilde bitiyor. ' (E 8)

*'Donanımsız. Mesela değerler eğitimi veren bir donanımlı insanla benim verdiğim bir şeyi terazinin aynı kefesinde koyamazsın. İkincisi **inanmadığın yapmadığın yaşamadığın bir şeyi** karşıdaki insana anlatmam ne kadar doğru olur. Yaşayacaksın önce onu Hani İmamı Azam'ın hikâyesi var bilirsiniz hocam bal yemişim bal yeme diyorum Sigara içiyorum Sigara içme diyor Ne kadar etkili olabilir ki yani **donanımlı olması gerekiyor.** ' (E 9)*

*'Okulumuzda DKAB öğretmenleri tarafından yürütülüyor bu çalışmalar. Mutlaka MEB destekli her yıl sempozyumlar düzenlenmeli. Farklı fikirler ve çalışmalar sunulmalı ki daha **donanımlı ve faydalı olsun** öğretmenler. ' (E 13)*

Araştırmaya katılan öğretmen ve öğrenciler, öğretmenlerin etkin olmamalarını; iletişim sorunları, öğrenciyle arasına uygun mesafeyi koyamama, donanımsız olma, öğretmenlik/alan bilgisi eksik olma, hal ve hareketleriyle örnek/model olmama, öğrencilere yeterli ilgiyi göstermeme gibi nedenlerle ifade etmişler. Öğrenci ve öğretmenler, etkin olmayan öğretmenlerin yetersizliklerini gerekçelendirmekte benzer sebepler üzerinde durmuştur. Öğrencilerin %28'i ve öğretmenlerin %46'sı değerler eğitimi yapan öğretmenlerin genel olarak etkin olmadıkları yönünde cevap vermiştir. Yapılan başka bir araştırmada değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin eğitime ihtiyaçlarının olduğu ve değerler eğitimi konusunda eğitim almaları gerektiği belirtilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 302). Öğretmenlerin eğitim almaya ihtiyaç duymaları, eğitim alanında yeni gelişmelerin olması ve çağa ayak uydurma ihtiyacından kaynaklanabilir. Değerler eğitimi konusunda eğitim alacak öğretmenlerin, yeni yöntem ve teknikler öğrenecekleri ve böylece daha etkin olacakları düşünülebilir. Öğretmenlerin neredeyse yarısının etkin olmadıkları yönünde cevap vermiş olmaları özeleştirici yapmaları bakımından anlamlıdır.

Öğrencilerin cevaplarındaki ifadelerden biri de '*Sınıfa her girdiğinde bizim **psikolojimizi bozup** çıkıyor.*' (Ö 25) şeklinde olmuştur. Öğrenciler, öğretmenlerinin değerler eğitimi konusunda yetkin olmadığını temellendirirken, etkisiz/verimsiz olduklarını gerekçelendirirken onların kişiliklerinden, iletişimsizliklerinden, hal/tavır/duruşlarından, kılık kıyafetlerinden, eğitim öğretim programının muhtevasından kaynaklanan birtakım sorunlara işaret etmiştir.

Cevaplarda öğretmenlerin uzman olmama durumları alan bilgisi, genel kültür ve formasyon boyutları çerçevesinde ifade edilmiştir. Öğrenciler öğretmenlerinin aldığı

eğitimi, alan bilgisini daha çok kendilerine yansımaları üzerinden tanırırlar. Öğretmenlerin donanımlarını öğrencilere yeterince yansıtamadıkları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin bir kısmı değerler eğitimi faaliyetlerini yapan öğretmenlerini etkin bulmamaktadır.

‘Bir takım kalıtsal güçler ve ihtiyaçlarla donanık ve dolayısıyla onlarla sınırlı olan insan, çevreyle etkileşim ve kültürlenme yoluyla adeta yeniden oluşturulmakta, varlığı şu veya bu nitelikte yeni boyutlar kazanmaktadır. Bir başka deyişle, bireylerin kalıtsal potansiyellerinin oluşum ve gelişimleri, içine doğdukları toplumdaki çevresel şartlar ile bağımlıdır.’ (Aydın M. Ş., 2017, s. 22). ‘Hayatın oldukça sade olduğu dönemlerde gündelik yaşamın gerektirdiği faaliyetler, bireye toplumsal hayatın tümüyle irtibatlı olma imkânını veriyordu. Bu sayede birey, günlük hayatını sürdürürken, öğrenmesi gerekenleri de öğreniyordu; ilave bir özel gayrete gerek kalmıyordu.’ (Aydın M. Ş., 2017, s. 23) Eskiden toplum tarafından desteklenen birçok değer, sadece bireyin sosyal hayatı içinde tecrübeler ile nesilden nesile aktarılabilirken bugün yeterli olmamaktadır. İnsanlar okullara, değerler eğitimi faaliyeti yapan çeşitli kurumlara ve teknolojik araç gereçlere ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde okulun sağladığı değerler eğitimi yeterli olmamaktadır. Hem okulun hem de ailelerin eskiye nazaran daha çok gayret göstermeleri gerekmektedir. Çünkü çocuğun değerler sistemini etkileyen faktörler çeşitlenmiştir. (Sâgnak, 2004, s. 729). Bu bağlamda öğretmenlerin yarısına yakın bir kısmının kendilerini yeterli görmemeleri değerler eğitiminin niteliği bakımından sıkıntı oluşturabilir. Çünkü değerler eğitiminin etkililiği, etkinliği yapan öğretmenin kendine inancı, özgüveni, alan yeterliliği, donanımı ile doğru orantılıdır. (Tosun, 2015, s. 885). Nitekim değerler eğitiminde program, ortam, muhteva gibi etkenler yeterli olsa bile öğretmenin yeterli olmaması diğer faktörleri de olumsuz etkileyecektir.

2.10. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Etkililiği

Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında değerler eğitiminin etkililiği ile ilgili yapılan bir araştırmada katılımcıların çoğu değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların etkili olduğu yönündeki cevaplarına ‘çevresine karşı daha saygılı ve hoşgörülü olmaya başladı, Adalet konusunda, arkadaşlarıyla ilişkilerinde, kardeşi ile ilişkisinde farklılıklar gözlemledim.’ gibi örnekler vererek davranış değişikliği olduğunu belirtmişler. Etkili olmadığını belirtenler ise ‘Değerler eğitiminin bu anlamda

yetersiz olduğunu düşünüyorum, Belirgin bir değişiklik yok’ gibi cevaplar vermiştir. (Sağlam, 2016, s. 735).

Araştırmaya katılanlara “Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri kişisel, ahlaki, sosyal ve zihinsel gelişiminize katkı sağlıyor mu? Nasıl?’ diye sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar aşağıdaki tabloda sayısal olarak verilecek ve ardından görüşlerin içeriğine bakılacaktır.

Tablo 37. Değerler eğitimi faaliyetlerinin etkililiğine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Etkililiği	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
Değerler eğitimi faaliyetleri ahlaki gelişim açısından katkı sağlıyor	24	75	6	46
Değerler eğitimi faaliyetleri zihinsel gelişim açısından katkı sağlıyor	6	19	1	8
Değerler eğitimi faaliyetleri öğrencilerin kişilik gelişimlerine katkı sağlıyor	6	19	1	8
Değerler eğitimi faaliyetleri öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlıyor	3	9	2	15
Değerler eğitimi faaliyetleri bazı İslami kavramların belirginleşmesine katkı sağlıyor	2	6	3	23
Değerler eğitimi faaliyetleri öğrencilerin kimlik gelişimlerine katkı sağlıyor	2	6	2	15
Değerler eğitimi faaliyetleri öğrencilerin duygusal gelişimlerine katkı sağlıyor	5	16	2	15
Değerler eğitimi faaliyetleri katkı sağlamıyor	8	25	0	0

Araştırmamıza katılan öğrencilere ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri kişisel, ahlaki, sosyal ve zihinsel gelişiminize katkı sağlıyor mu? Nasıl?’ soruları yöneltilmiştir. Öğretmenlere ise ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri öğrenciler üzerinde etkili oluyor mu? Nasıl?’ soruları sorulmuştur.

Bu sorulara verilen cevaplar, iki kategoride toplanmıştır:

-Evet, etkili oluyor.

-Hayır, etkili olmuyor.

Değerler eğitiminin etkili olduğunu söyleyenler, söz konusu etkinin şu açılardan olduğunu dile getirmektedirler:

- 1- Ahlaki gelişim açısından
- 2- Zihinsel gelişim açısından
- 3- Kişilik gelişim açısından
- 4- Sosyal gelişim açısından
- 5- İslami kavramların belirginleşmesi açısından
- 6- Kimlik gelişimi açısından
- 7- Duygusal Gelişim açısından

şeklinde dile getirmektedirler. Önce değerler eğitimi etkili oluyor, bireylere katkı sağlıyor diyenlerin görüşleri ele alınacaktır.

2.10.1.1. Değerler eğitimi faaliyetlerinin ahlaki gelişim açısından katkı sağlaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin ahlaki gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 38’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 38. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin ahlaki gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	24	75
Öğretmen Sayısı	13	6	46

Değerler eğitimi faaliyetlerinde bireylerin ahlaki gelişimlerine katkı sağlanması beklenir. Değerler eğitimi faaliyetlerine katılan öğrencilerin ahlaki muhakemelerinin gelişmiş olması olağan bir durumdur. Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri sizin kişisel, ahlaki, sosyal ve zihinsel gelişiminize katkı sağlıyor mu? Nasıl?’ sorusuna öğrencilerin 24’ü (% 75) değerler eğitiminin katkı sağladığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri öğrenciler üzerinde etkili oluyor mu? Nasıl?’ sorusuna öğretmenlerin tamamı (%100) etkili olmaktadır cevabını vermiştir. Sırasıyla önce öğrencilerin daha sonra öğretmenlerin cevaplarına bakılacaktır.

Katkı sağladığını söyleyen 32 öğrenciden 9'unun (% 28) saygı, sevgi, küfür etmeme, insanın iyi yönde ilerlemesi, yardımlaşma, paylaşma gibi kavramları kullanmaları değerler eğitiminin öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkı sağladığına işaret etmektedir.

*'Evet. Mesela hani ben neyin ne olduğunu bilmiyordum. İnsanlara nasıl **yardım ederim** nasıl konuşurum onları bilmiyordum. (...) Hasta insanlar var mesela bir arkadaşım var biraz hasta beyinsel işte onunla pek kişi pek çok kişi konuşmuyor. Ben konuşuyorum. Benim birkaç arkadaşım konuşuyor, sürekli bizim yanımızda takılıyor, sürekli **yardımcı olmaya** çalışıyoruz.'* (Ö10)

*'Düşünüyorum. İnsan oluyorum. Önceden de yapıyordum tabi ama bilmiyorum da **daha iyi** oluyor yani. Öğretmenlerimizin, müdürümüzün **davranışlarına bakarak** kendimi daha çok **toparlamaya çalışıyorum**. Eminim başka öğrencilerde yapıyordur.'* (Ö 19)

*'Tabii ki. Bana **kattığı** tabii ki de çok şey var. Yani bugün eğer bana gelip biri bile hani bir hocam bile bana **saygısızlık** yaptığını derse yani yalan söylemiş olur. Öyle bir şey hiç yapmadım olmaz. Çünkü bu aldığım eğitimle oluyor.(...) Çok büyük payı var okulun.'* (Ö16)

*'**Olmuştur tabi ki.** Daha çok öğrendiğim bilgiler falan olmuştur. Toplantılarda falan yazarlar geliyor ya öğrendiğim pek çok şey olmuştur. (...) Mesela ben 9. Sınıfta çok **küfür** falan ederdim. Artık **etmiyorum** mesela.'* (Ö 21)

*'**Düşünüyorum.** Mesela **ahlak yönünden.** Mesela ben geçmişimde pek otobüste yer vermeyi sevmezdim hani yaşlı teyzeler vardı. (...) Ama hani bu slaytlardan falan sonra görüşüm değişti. Artık **dikkat ediyorum**.'* (Ö 23)

*'Evet. Yani öğretmenlere falan biraz daha **saygılı** oldum.'* (Ö 24)

*'İnsanın içinde **insanlık duygusu** oluşturabiliyorlar. (...) Biz geçenlerde bir öğretmenimize kaybettik. Onun hakkında konuşurken tavırlarını falan örnek alacağımız şekilde anlatılıyor. Bu gerçekten etkileyici oluyor bence.'* (Ö 29)

*'Düşünüyorum. İnsan **iyi yönde** geliştirmek. Hani onu topluma bakış açısında değiştirir düşüncelerinde değiştirir. (...)'* (Ö 31)

Katkı sağladığını söyleyen 13 öğretmenden 6'sının (% 46) saygı, sevgi, küfür etmeme, insanın iyi yönde ilerlemesi, yardımlaşma, paylaşma, dürüst davranma gibi kavramları kullanmaları değerler eğitiminin öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkı sağladığına işaret etmektedir.

*'Evet, çok etkili oluyor. **Yalan söylemeyen, dürüst davranan,** arkadaşlarına ve öğretmenlerine saygılı olan bir öğrenci kitlesi oluşuyor.'* (E 1)

*'Kesinlikle. Mesela aslında çevre çok bozuyor. Yani şu anda internet denilen bu hadise faydalı olduğu kadar bir o kadar da zararlı. Çok bozuyor.(...) Sonuçta çocuklar bu esrar eroin ya da diğer **kötü alışkanlıklar** hususunda ciddi bilgileri olunca da bir noktada **uzak kalıyorlar**. (...) Bir arkadaşınız **sigara** kullanıyorsa bu o insandan uzak durun. Onlar da **uzak duruyorlar**. Çünkü öyle ya da böyle sen onu vazgeçiremiyorsun, o seni bir şekilde alıştıracaktır. Bu alışkanlıklarınızı*

değiştirmeniz gerekiyor ki birbirinize bu anlamda faydalı olun diye de böyle öğütlerimiz var.’ (E 5)

*‘Her sınıftan her hafta **maddi yardımlar** toplanarak oluşturulan finans havuzundaki meblağlar gerek yurt içine gerek yurt dışına gönderilerek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır.’ (E 6)*

*‘Mutlaka. Yani en azından mesela kapıda rastladığı bir öğretmenine kapıyı açabiliyor ya da çekilip yol verebiliyor. Ya da bahçeye attığı bir yiyecek maddesinin ambalajını yüzüne baktığınız zaman gözüyle **özür dilerim** diyeyim alıp **çöpe götürebiliyor**. Yani bunlar belki çok basit gibi geliyor. Ama davranışını da düzenlemeye doğru gidiyor. Ya da okul bahçesinde otururken herhangi bir uygunsuz bir şekilde oturuyorsa, yani uzanmış, ayaklarını fazla uzatmışsa baktığımız zaman **toparlanıyor**. Bence bunlar önemli çünkü başka türlü denetleme şansınız da yok. Bu fiziksel görüntüyle bunu kurduğunuz zaman değerler yerine oturuyor. Yani davranışa yansıyan değerler benim için kıymetli yoksa istediğiniz kadar anlatın en güzel şekilde anlatın anlattığımız olaya geçmiyorsa hiçbir şey ifade etmiyor.’ (E 10)*

*‘Evet. Düzgün ifade ettiğimiz sürece **saygılı ve huzurlu** ortamda her yaş grubu birey bunu gösterir, dışarı çıkarır. Bu eşyanın tabiatı bence doğru üslupla çocuklara doğru anlatım yapıldığında her birey **huzurlu** olmak ister. (...) Bence her yaş grubu çocuk içinde bulunduğu ortamda çocuk değil. Sadece bizim için de 35 kişilik bir sınıfımız var. E düzgün çalışmak istersiniz bir öğretmen olarak. (...) Bence etkili.’ (E 11)*

*‘(...) Okul koridorlarımız sakın, sınıflarımız ve okulumuz **temiz**, yemek **israfi azaldı**.(...)’ (E 13)*

Değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere ahlaki açılardan katkı sağladığını söyleyen katılımcılar ‘*temiz olma, israf etmeme, dürüst olma, sorumluluk sahibi olma, huzursuzluk çıkarmama, düzenli olma, saygılı olma vb.*’ gibi ahlakî davranışları öğrencilerin sergilemeye başladıklarından söz etmektedirler.

Yapılan başka araştırmalarda uygulanan değerler eğitiminin ‘doğruyu yapma, doğru davranışı yapmaya istekli olma ve doğruyu yapmayı alışkanlık haline getirme gibi’ yönlerden öğrencilere katkısı sorulduğunda öğretmenler büyük oranda bilme düzeyine çıktığını ancak bu tür davranışların alışkanlık haline getirilmesi noktasında sınırlı kaldığını belirtmişlerdir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 295). Öğretmenlerin öğrencilerdeki değişimi yeterli bulmadıkları anlaşılmaktadır.

Ahlaki vasıflardan sorumluluk değerine sahip olan birey başkalarına saygılı, saygınlık kazanmış, başkalarının hakkını gözetken, üzerine düşen görevleri yerine getiren kişidir (Hökelekli, 2013, s. 59). Öğretmen cevaplarında geçen, ‘*yüzüne baktığınız zaman gözüyle **özür dilerim** deyip alıp **çöpe götürebiliyor**, davranışa yansıyan değerler benim için kıymetli yoksa istediğiniz kadar anlatın en güzel şekilde anlatın anlattığınız olaya*

geçmiyorsa hiçbir şey ifade etmiyor'(E 10) gibi ifadeler öğrencilerin sorumluluk değerine sahip olmalarının gerekliliği açısından önemlidir. Bu ifadelerden öğretmenlerin bazıları için davranışa yansımayan değer bir öneminin olmadığı anlaşılmaktadır. Değerler eğitiminin etkililiğinden söz etmek için öğrenciden beklenen davranışın her ortam ve koşulda yerine getirilmesi gerekmektedir. Öğrenci, ortamda öğretmen olduğunda değer gerektirdiği davranışı yapıyorsa, otorite figüründen çekiniyordur. Bu durum değerler eğitimi ile verilen davranışın öğrenci tarafından tam anlamıyla içselleştirilmediğini gösterir.

2.10.1.2. Değerler eğitimi faaliyetlerinin zihinsel gelişim açısından katkı sağlaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin zihinsel gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 39'da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 39. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin zihinsel gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	6	19
Öğretmen Sayısı	13	1	8

Araştırmaya katılan 32 öğrenciden 6'sı (% 18) değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilere zihinsel gelişim açısından katkı sağladığını belirtmiştir. Öğrenciler bu katkının bilinçlenme, gelecekle ilgili planlama yapma, zamanın iyi yönetimi gibi açılardan olduğunu belirtmişler.

*'Yani evet. Yani önceden ben mesela bilgisayar oynuyordum bu okula geçtiğim zaman artık **büyüdüğümü hissettim**, bana **hissettirdiler**. Artık oynamıyorum mesela. Artık sınava dair, artık **geleceği düşünüyorum**. Ne yaptım ne olacağım gibilerinden.'* (Ö 8)

*'(...) Orada anlatılan şeyi şöyle düşünüyorum bu bence de mantıklı yani bence de böyle, ben de böyle düşünüyorum diyorum bu tarz. O daha **mantıklı geliyor**. O da doğru olabilir evet tarzında.'* (Ö 9)

*'(...) Daha çok senin gününü **planlamaya** itiyor. Ben spor müsabakalarında da böyleydim. Burada antrenman yaparken günümü daha çok planlıyordum. (...) Bana daha çok sorumlu **planlı programlı** hayatta ilerlemek kalıyor. Çünkü ona vakit ayırmam gerekiyor. Sonuçta derslerine de önem vermen lazım. Dediğim gibi ayrı bir program planlama programı yeteneğini katıyor sana.'* (Ö 14)

*'Evet. Yani daha çok **bilinçlenme** açısından. **Zihnimizde yer ediyor** zihnimizi etkiliyor bizim. Daha çok dikkat ediyoruz konuşmalarımıza, davranışlarımıza*

*falan. Daha çok **bilgi almaya** çalışıyoruz. (...) **Kitap okuma** konusunda olsun araştırma konusunda olsun daha çok önem veriyoruz böyle şeylere.’ (Ö17)*

*‘**Katkı sağlıyor.** Bir öğretmenim konuştuktan sonra daha çok **motivasyon** oluyorum. Bana yapmam gerekenleri söylüyor. Söylediğini yaptığım zaman daha iyi oluyor. Yapmazsam kötü oluyor tabi ki uyguluyorum. Zararın neresinden dönersen kardır diyorum. İyi oluyor bu benim sınavlarımı da yükseltiyor.’ (Ö 18)*

*‘Evet. Şöyle katkı sağladığını düşünüyorum. Bu katkıyı sağlayacak kişi ile de alakalı kendi bünyesi ile. Bu değerleri bu yapılan programı kendisi nasıl **yorumluyor?** Kendi **aklında** etkili oluyordur muhakkak. Ama dediğim gibi hani belli bir dönem içerisinde etkili olabiliyor daha uzun sürede insanlar kendi **hayatlarına oturtmayı** biliyordur. Bu onun kendi **düşünceleri** ile de alakalı bu değerleri ne kadar **kendi âleminde** ön planda tuttuğu ile alakalı. (...) (Ö 32)’*

Katkı sağladığını söyleyen 13 öğretmenden 1’inin (% 7) öğrencilerin düşüncelerinde değişiklik olduğunu belirten ifadesi değerler eğitimi faaliyetlerinin bir kısım öğrencinin zihinsel gelişimlerini olumlu yönde etkilediğine işaret edebilir.

*‘(...) Davranış ve **düşüncelerin değiştiğini** gözlemliyoruz. (...) 2 yıldır 9.sınıf değerler ünitesi kapsamında her 9. Sınıfımız kendi **fikirleri** olan, ulaşmak istediği hedefi belirleyerek okulumuz ve DKAB öğretmenleri önderliğinde bunu gerçekleştiriyor.’ (E 13)*

Öğretmen ve öğrencilerin verdikleri cevaplar göz önüne alındığında değerler eğitiminin zihinsel süreçlerden olan zamanı planlama, hedef koyma, kendi kararlarını uygulama vb. gibi istendik davranış değişikliklerine olumlu yönde etki ettiği görülmektedir. Bununla birlikte araştırmanın önceki bölümlerinde bazı öğrencilerin çöpü öğretmen görmediği zaman yere, öğretmen gördüğü zaman çöp kutusuna attığı belirtilmiştir (Bkz. 2.10.1.1). Öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkı sağlamadığını gösteren bu durum zihinsel gelişimlerine de yeterince katkı sağlamadığına işaret etmektedir.

2.10.1.3. Değerler eğitimi faaliyetlerinin kişilik gelişimi açısından katkı sağlaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin kişilik gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 40’da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 40. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin kişilik gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	6	19
Öğretmen Sayısı	13	1	8

Değerler eğitiminde bireylerin kişilik gelişimleri de hedefler arasındadır (MEB, 2012). İnsanın kişiliğinin oluşmasında değerler eğitiminin katkısı büyüktür (Altıntaş, 2016, s. 65). Araştırmaya katılan öğrencilerden bazılarının değerler eğitiminin kişilik gelişimlerine katkı sağladığını söylemeleri değerler eğitiminde hedeflere ulaşma açısından olumlu bir durum olarak görülmektedir.

Katkı sağladığını söyleyen 32 öğrenciden 6'sı (% 18) değerler eğitimi faaliyetlerinin kişilik gelişimi ile ilgili kazanımlarından söz etmektedirler. Öğretmen ve öğrencilerin bir kısmı özgüven kazanma, pasiflikten aktifliğe geçme, girişken olma gibi kavramları kullandıkları için değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin kişilik gelişimlerine katkı sağladığı söylenebilir.

*'Tabi ki, kesinlikle. Mesela bir hayat hikâyesinden kendime **ders çıkarabiliyorum**. Ya da hocalarımızın tecrübelerinden anlattığı şeyleri **kendime yorarak** faydalaniyorum. Hani bunlar gerçekten insanın **gelişimine katkı sağlıyor**. Sonuçta bir yaşanmışlık var ortada. Bende aynı hataları yapmayım, ya da ben de bu yola girmeyeyim diye kendime bir şey çıkarmaya çalışıyorum.'* (Ö 2)

'Ben kesinlikle düşünüyorum. Çünkü ben 9. sınıfta böyle çok sessiz hani bir tık böyle her şeyde geride duran bir öğrenciydim. Ama okulun bu tarz etkinlikleriyle daha çok böyle aktifleşip daha sosyal daha girişken bir insan oldum.' (Ö 3)

*'(...) Bunun bana katkısı sahne **özgüveni** kazandırdı özellikle. Mesela çıkıp çok rahat insanlara hitap edebilirim, insanlara karşı konuşabilirim. (...)* (Ö 14)

*'Düşünüyorum. Mesela insanın kendine **özgüveni** oluyor sahnede. (...)* (Ö 15)

*'Oldu yani. Daha sakindim, daha pasiftim. Kendime **engel olmayı bırakmayı** başardım. Bazı hocaların bana faydası oldu.'* (Ö 25)

*'Yani tabii ki düşünüyorum çünkü sahne korkusu mesela benim de vardı. (...) **Özgüven** kazandım. Yani toplum içine çıkmak olsun bunu ciddi bir şekilde yendim toplum önüne çıkma korkumu. (...)* (Ö22)

Katkı sağladığını söyleyen 13 öğretmenden 1'i (% 7) özgüven kazanma, pasiflikten aktifliğe geçme, girişken olma, kendini eleştirebilme gibi kavramları kullandıkları için kişilik gelişimlerine katkı sağladığı söylenebilir.

*'Kesinlikle. Yansıyor hayatlarına yazıyor yani aynaya bakınca aynada **kendini görüyor**. Ayna karanlıkta tozlu ile aynadaki tozları sildik, parlak oldu. Her gün temizliğini yapıyorsun.'* (E 9)

2.10.1.4. Değerler eğitimi faaliyetlerinin sosyal gelişim açısından katkı sağlaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin sosyal gelişime katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 41 'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 41. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin sosyal gelişimine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	3	9
Öğretmen Sayısı	13	2	15

Değerler eğitiminin öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağladığını söyleyen 32 öğrenciden 3'ü (%9) iş birliği içinde çalışma, birlikte yaşayabilme gibi kavramları kullanmışlardır. Öğrencilerin iş birliği içinde çalışabilmeleri ve uyum içerisinde birlikte yaşayabilmeleri değerler eğitiminin öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağladığına işaret etmektedir.

'Evet. (...) Örnek veriyorum yüzünde yara oluyor dalga geçiyor çocuklar. Mesela bir arkadaşım doğuştan öyle ama her ortamda o yaşayamaz bu şekilde. Çünkü anlayış, hoşgörü, empati dediğim gibi her ortamda sağlanmıyor. Mesela o arkadaşın yüzünden dolayı ben rahatsız oluyorum falan demez yani. Çok rahat devam edebiliyor yaşantısına.' (Ö 12)

'Evet düşünüyorum. Çünkü ben çok fazla görev aldım. (...) Bir bilinç oluşturuyor, sorumluluk yüklüyor sana ayrıca. Çünkü bir emek veriyorlar bir tek ben yokum o gösteride benim yanımda arkadaşlarım var. Ben yanlış yaparsam tüm gösteri kötü olacak onun bilincini yüklüyor sana. Daha çok çalışıyorsun bir de sorumluluk yüklüyor.' (Ö 14)

Aile ile olan ilişkileri mi de düzeltiyor. Arkadaşlarımla olan ilişkilerimi de güzel yapıyor. Yardımcı oluyorlar yani.' (Ö 18)

Değerler eğitiminin öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağladığını söyleyen 13 öğretmenden 2'si (% 15) çevresine duyarlı, birlikte yaşayabilme gibi kavramları kullanmışlardır. Öğrencilerin çevrelerine karşı duyarlı olmaları ve uyum içerisinde birlikte yaşayabilmeleri değerler eğitiminin öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağladığına işaret etmektedir.

'Faaliyetlerin öğrenciler üzerinde etkili olduğunu düşünüyoruz. Çünkü faaliyetler öğrencilerin tespit ettiği problemler ve projeler çerçevesinde rehber öğretmenler ve idareimizin desteğiyle yapıldığından hem güncel olmakta hem ihtiyaçlara küçük de olsa cevap vermektedir. Örnek verecek olursak okulumuzda Sosyal Yardımlaşma Kulübü ile ortak olarak yapmış olduğumuz (çalışmalar bulunmaktadır).' (E 6)

'Evet. (...) Çevresine daha duyarlı, değerlerine sahip çıkan, tatlı bir rekabet ile artık kendi duyarlılığı ile bir şeyler yapan ve bunun lezzetini almanın tadına varan öğrencilerimiz var. Bu yöntemin öğrencide bıraktığı etki çok daha farklı oluyor.(...)' (E 13)

2.10.1.5. Değerler eğitimi faaliyetlerinin bazı İslami kavramların belirginleşmesine katkı sağlaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin bazı İslami kavramların belirginleşmesine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 42'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 42. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin bazı İslami kavramların belirginleşmesine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	2	6
Öğretmen Sayısı	13	3	23

Değerler eğitiminin bazı İslami kavramların belirginleşmesine katkı sağladığını söyleyen 32 öğrenciden 2'si (% 6) namazı dikkatli kılma, dini yöndeki eksiklerini tamamlama gibi ifadeler kullanmıştır.

'Tabii ki. Mesela benim hani annemde hafız babam da dini çok iyi bilen bir şahsiyet. Ona rağmen benim bayağı eksiğim varmış dedim. (...) Üniversiteye gidip de buraya tekrar gelen birkaç ablalarımızla konuşmuştuk hani çok farklı dediler. Ben ateistim beni Müslüman yap diyen biri gelip karşına saçma sapan bir şeyler söylüyor ve ona karşı kendimizi savunmamız gerekiyor dedi. Ben zaten kendi dinimde ne kadar eksik olduğumu düşününce bunu tamamlamadan başkasına savunamazdım yani ve bu konuda biraz bilinçlenmesi sağladığı için kesinlikle etki oluşturduğunu düşünüyorum.' (Ö 19)

'Evet. Kendimde yanlış gördüğüm davranışlarını düzeltme imkânım oldu mesela ya da bilmediğim şeyleri öğrendim. Namazı daha dikkatli kılıyorum.' (Ö 20)

Değerler eğitiminin bazı İslami kavramların belirginleşmesine katkı sağladığını söyleyen 13 öğretmenden 3'ü (% 23) namazı dikkatli kılma, dini yöndeki eksiklerini tamamlama gibi ifadeler kullanmışlardır. Öğrencilerin namazlarını daha dikkatli kılmaları, dini yöndeki eksiklerini tamamlamaları değerler eğitiminin, İslami kavramların belirginleşmesi açısından katılımcılara katkı sağladığına işaret etmektedir.

'Hiçbir öğrenciyi namaza yönlendirmediğimiz halde birkaç yılın sonunda birçok öğrencinin okul mescidinde namaz kıldığını gözlemledik.' (E 1)

'Çok hem de. Mesela bizim lisede orta yaşlarda bayanlar sizin gibi kızlarımıza diyor. (...) Onlar da dikkat ediyorlar. Dinine diyanetine uygun yaşatmaya

*çalışıyoruz. (...) Yaptığımız faaliyetler sonrasında öğrenciler **teheccüd namazına** kalkıyor. Veliler gelip teşekkür ediyor bize.’ (E 7)*

*‘Kesinlikle ne olursa olsun etkili oluyor. Çünkü ben okuldan ziyade özellikle erkek yurdunda biz bazen öğrencilerimize **sabah namazına** kaldırıyoruz şu anda ne âlemdeler bilmiyorum. Öğrencinin verdiği tepki bu: sevmiyorum. Neden beni zorla kaldırılıyorsunuz? Hatta bir tanesi geldi hocam zorlanamaz kaldırmayın dedi. Dedim ki doğru söylüyorsun. Zorla bu iş yaptırılır mı? O zaman 20 yaşına 25 yaşına geldiği zaman boşluğa düştüğünde namaza sarılabılırsın önümde bir namaz vardı dersin. Eğer ki dedim; ben öğrenciyim çocukluk çağında işte namaz kıldırmasam 20 yaşına geldikten sonra çocuğun namaz kılması çok zor. Kendisi bile kılamaz. Ama işte bakın dedim araştırırsanız 100 kişiye sorsanız 90ı zorla namaz kılmıştır. Ama şu anda kendisi **namaz kılıyor**, bu çocuklukta verilen baskıdır dedim. Onlar da etkilendi ve artış oldu haliyle.’ (E 8)*

Öğretmen cevaplarından birinde öğrenciye namazı zorla ve baskıyla kıldırıldığı, bu yolla öğrencilerin namaz kılma davranışını kazanacağı düşüncesinin olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalarda ortaya çıkan bazı görüşlere göre, değerler eğitiminin bilinçsiz yapılması, iradenin devre dışı bırakılması ve belirli bir düşüncenin kabule zorlanması amaçlara ulaşmayı neredeyse imkânsız hale getirmektedir (Bilgin B. , 2007, s. 34). Hz. Peygamber (s.a.v.)’in kimseye zorla namaz kıldırmadığı bilinmektedir. Baskı veya zorlama ile yaptırılan ibadetlerin kalıcı olması bir yana olumsuz etkiye neden olacağı tahmin edilmektedir. Yaptığı işle ilgili yeterince gerekli bilimsel bilgi ve beceri donanımından yoksunluk, kaş yaparken göz çıkarma deyiminin oluşmasına neden olacaktır (Aydın M. Ş., 2011, s. 15). Gelişim dönemleri göz önüne alındığında ergenlerin otoriteye başkaldırdığı ve onlara zorla yaptırılmaya çalışılan olumlu, istendik davranışların bile onlarda olumsuz tepkilere sebep olduğu görülmektedir. Artık kendi kararlarını vermenin ve bu kararları uygulamanın mutluluğuna erişen gençlerin zoraki bir takım davranışlara yönlendirilmesi onlarda karşıt duygu geliştirmektedir. Bu yaşlardaki bireylerden güzel bir davranışın bile yapılmasını doğrudan istemek bu ergenler tarafından otoritenin bir dayatması olarak algılanacağı muhakkaktır. Bu tür uygulamalarla bireye katkı sağlandığı düşünülürken aslında katkı sağlamadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, istenen davranışı besleyen alt unsurların bireye, sistematik bir şekilde verilmesi, amaçlanan sonuçları elde etmeyi kolaylaştıracaktır.

Bir öğretmenin ‘*Hiçbir öğrenciyi namaza yönlendirmediğimiz halde birkaç yılın sonunda birçok öğrencinin okul mescidinde namaz kıldığını gözlemledik.*’ (E 1) ifadesinde görüldüğü gibi, değer eğitimi ile verilen eğitimlerin, öğrencileri hedeflenen davranışa kendiliğinden yönlendirdiği görülmüştür.

2.10.1.6. Değerler eğitimi faaliyetlerinin kimlik gelişimine katkı sağlaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin kimlik gelişimine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 43 'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 43. Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin kimlik ahlaki gelişimine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	2	6
Öğretmen Sayısı	13	2	15

Değerler eğitiminin öğrencilere katkı sağladığını söyleyen 32 öğrenciden 2'si (% 6) milliyet, milli gibi kavramları kullanmışlardır. İfadelerde bu kavramların bulunması değerler eğitiminin öğrencilerin kimlik gelişimlerine katkı sağladığına işaret etmesi olarak değerlendirilebilir.

MEB yayınladığı yönergede değerler eğitiminde milli ve manevi değerlerine bağlı bireyler yetişmesini hedeflemektedir (MEB, 2012). Nitekim öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında milli ve manevi değerler öne çıkarılarak bireylerde milli kimlik oluşumuna katkı sağlandığı anlaşılmaktadır.

*'Zaten milli bir şey, milliyet ile ilgili bir şey öğrendiğin zaman ister istemez hareketlerini değiştiriyor. O yüzden bence hani hepsini **etkiliyor**.'* (Ö 26)

*'Milli **bilinç** uyandırabiliyorlar, bilincimiz uyanıyor.'* (Ö 29)

Katkı sağladığını söyleyen 13 öğretmenden 2'si (% 15) milliyet, milli gibi kavramları kullandıkları için değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin kimlik gelişimlerine katkı sağladığı söylenebilir.

*'**Örfünü, âdetini, töresini** unutturmamaya çalışıyoruz. **Vatanına milletine** nasıl sadık insan olabilir, dostunu düşmanını nasıl tanır, buna gayret ediyoruz.'* (E 7)

*'**Düşünüyoruz.** Kayseri'de patlama olayı olduğunda onların [öğrencilerin] gösterdikleri [şehitleri destekleyici, şehit edenlere karşı olumsuz, toplumsal birliği sağlayıcı] **tepki** ve **duyarlılık** etkili olduğunu gösterdi.'* (E 12)

Özel okullarda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin bir kısmının kimlik gelişimine katkı sağladığı bazı öğretmen ve öğrenci cevaplarından anlaşılmaktadır. Bazı cevaplarda 'vatan, millet, örf, adet' gibi kavramların geçmesi bu duruma işaret etmektedir.

2.10.1.7. Değerler eğitimi faaliyetlerinin duygusal gelişim açısından katkı sağlaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin duygusal gelişimine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 44’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 44. Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin duygusal gelişimine katkı sağladığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	-	-
Öğretmen Sayısı	13	2	15

Katkı sağladığını söyleyen 13 öğretmenden 2’sinin (% 15) cevaplarında gözyaşı, kalbe dokunma gibi kavramları kullanmaları değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin duygusal gelişimlerine katkı sağladığına işaret etmektedir.

*‘(...) Değerler eğitimi etkinlikleri çocukların **kalbine dokunuyor**, etkileniyorlar.’*
(E 2)

*‘Değerler eğitimi ile ilgili faaliyet yapıldıktan sonra kimisinden **gözyaşı** geliyor, kimisi benzer hikâye anlatıyor. Etkili oluyor.’* (E 3)

Değerler eğitiminde öğrencilerin duygusal açıdan gelişimi, beklenen ve olması gereken durumlardan biridir (Aydın & Gürler, 2012, s. 17). Bireylere değerler eğitiminin katkılarından olan mutluluk, ruhsal dengeyi koruma gibi duyguların görülmesi bazen gözyaşı bazen de yüz ifadesi veya davranış olarak dışarı yansımaktadır. Bu doğrultuda değerler eğitiminin bireylerin duygusal gelişimlerine katkı sağladığını belirten cevapların verildiği görülmektedir.

Buraya kadarki öğrenci ve öğretmenlerin cevaplarından anlaşılabacağı üzere öğrenci ve öğretmenler değerler eğitiminin sağladığı katkıyı kişisel, zihinsel, ahlaki, sosyal, duygusal gelişim; kimlik gelişimi ve İslami yöndeki katkı gibi ifadeleri farklı oranlarda belirtmişler. Öğrenci ve öğretmenler; ahlaki gelişim bağlamında; etkinlikler ve model alma yoluyla saygı, sevgi, yardımlaşma, yemek israfını azaltma, huzurlu olma gibi kavramları öne çıkarmışlardır. Zihinsel gelişim bağlamında; bilinçlenme, zaman planlaması yapma, doğru davranışı düşünüp karar verme gibi kavramları öne çıkarmışlardır. Katılımcılar kişilik gelişimi bağlamında; model alma yolu ile özgüven kazanma, eskiye göre faaliyetlerde daha aktif olma ve insanın gelişimi gibi kavramları

öne çıkarmışlardır. Sosyal gelişim bağlamında birlikte yaşama yoluyla iş birliği içinde çalışma ve başkalarının haklarına saygı gösterme kavramlarını öne çıkarmışlardır. Değerler eğitiminin bireylere İslami yöndeki katkısına örnek olarak katılımcılar namaz kılma, dini bilgi öğrenme gibi kavramları öne çıkarmışlardır. Öğrenci ve öğretmenler değerler eğitiminin bireylerin kimlik gelişimine katkısı bağlamında milli duyarlılık, örf adet gibi, duygusal gelişimine katkısı bağlamında gözyaşı, etkilenme gibi kavramları öne çıkarmışlardır.

Öğrencilerin %75'inin değerler eğitimi faaliyetlerinin kendilerine katkı sağladığını, öğretmenlerin ise tamamının değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olduğunu söylemiş olması, her iki tarafın görüşleri arasında önemli bir miktarda tutarlılık olduğunu göstermektedir. Değerler eğitiminin etkili olduğunu söyleyen öğretmen ve öğrencilerin oranlarının birbirine yakın oluşu, değerler eğitiminin etkisinin bariz olduğunun göstergesi sayılabilir. Bununla birlikte araştırmamızın diğer başlıklarına bakıldığında öğretmen ve öğrencilerin bazı cevapları değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilere katkı sağlayıp sağlamadığı konusunda ipucu vermektedir. Bazı öğretmen ve öğrenciler değerler eğitimi faaliyetlerinde öğretmen niteliği, araç ve gereçler, yöntem ve teknikler vb. ile ilgili sorunlar olduğunu belirtmişlerdir (Bkz. 2.7, 2.8, 2.9). İfade edilen sorunlar değerler eğitimi faaliyetlerinin yeterince etkili olmadığı konusunda ışık tutmaktadır.

Değerler eğitimi faaliyetlerinde daha çok yaparak yaşayarak yapılan çalışmaların etkili olduğu cevaplardan anlaşılmaktadır. Öğrencilerin duygusal ve davranış yönünden olumlu yönde değişim yaşadıklarını ifade etmeleri değerler eğitiminin öğrencilere katkı sağladığını göstermektedir. Değerler eğitimi öğrencileri sadece arkadaşları arasında veya okul ortamında değil aile içinde de olumlu yönde etkilemiş, aile içi ilişkilerini güçlendirmiştir.

Değer insanın bütün hayatını şekillendiren bir ilke olarak tanımlanmaktadır (Sağlam, 2016, s. 725). Özetlenecek olursa değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilerin bütün yönlerinin gelişimine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Araştırma verileri, değerler eğitiminin yetkin kişilerce sistematik bir şekilde yapılması durumunda, öğrencilerin çok yönlü ve bütüncül olarak geliştiklerini göstermektedir. Bireylerin yaparak ve yaşayarak edindikleri birikimler, hayatlarını olumlu yönde şekillendirmektedir.

2.10.2. Değerler eğitimi faaliyetlerinin katkı sağlamaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilere katkı sağlamadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 45'te gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 45. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilere katkı sağlamadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	8	25
Öğretmen Sayısı	13	-	-

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan 'Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri sizin kişisel, ahlaki, sosyal ve zihinsel gelişiminize katkı sağlıyor mu? Nasıl?' sorusuna öğrencilerin 8'i (% 25) değerler eğitiminin katkı sağlamadığını belirtmiştir.

*'Hocalar diyor, rehberlik hocası olsun müdür yardımcısı olsun derse giren hocalar bunları söylüyorlar. Evet. Ama **dinlenmiyor**. Herkes kendi kafasına göre davranıyor, istediğini yapıyor.'* (Ö 1)

*'Açıkçası **hayır**. Ne için? Dediğimiz gibi mesela din kültürü dersi 10 sınıf olduğumuz için de geçen sene **bir sene boyunca teyemmüm abdestini** işledik. Bir sene boyunca bir şey anlatılmadı. Yaklaşık 10 saniye falan susan bir hocamız vardı işte bir sene teyemmüm abdestini işledik. Bunun bana pek bir katkısı olmadı. Tamam, öğrendim şu an teyemmümün bütün detaylarını biliyorum ama yani bir sene boyunca sürmez ki.'* (Ö 5)

*'Bir **katkısı** **olmadı**. Çünkü değerlerden **üstü kapalı bahsediliyor**. Bahsetmiş olmak için. Biz söylemiş olalım, **nasılsa yapmayacaksınız** mantığıyla.'* (Ö 6)

*'Yani şimdi şöyle **sürekli yapılırsa** belki bir şeyler katkı sağlayabilirdi ama **katkısı** **olmadı** pek.'* (Ö 11)

*'Pek bir **katkısı** **olmadı** diyebilirim. Çünkü zaten genel **bildiğimiz şeylerden** bahsedildi.'* (Ö 22)

*'Lise çağındaki insanların **kişiliklerinin** neredeyse tamamının **oturmuş olduğunu** düşünüyorum. Dolayısıyla çok kalıcı etki yaratmadığı sürece değerler eğitimi konusunda yapılan şeylerin kişilerde bir değişime sebep olduğunu **düşünmüyorum**.'* (Ö 27)

Görüldüğü gibi öğrenciler, değerler eğitiminin farklı nedenlerden kendilerine katkı sağlamadığını ifade etmektedir. Bu sebeplerin; öğrenci kaynaklı, ortam kaynaklı, muhteva kaynaklı, yöntem kaynaklı, yaklaşım kaynaklı ve planlama kaynaklı çok farklı sorunlar olduğu görülmektedir. Değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilere katkı

sağlaması çok yönlü bir çalışmaya bağlıdır. Değerler eğitiminin öğrencilere katkısı değerlendirilirken etkileyebilecek bütün faktörler dikkate alınmalıdır.

Daha önce yapılan bir araştırmadaki katılımcılar değerler eğitiminin uygulanmasında; okul idarelerinin ve öğretmenlerin yeterli önemi vermemesi, yeterli zamanın olmaması, öğretmenlerin algısal sorunlarından kaynaklanan nedenlerin olması, öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda yeterli eğitimi almamış olmaları, teorik eğitimden öteye gidilememesi gibi sorunlar yaşandığını belirtmişler. (Sağlam, 2016, s. 735). Bu cevaplar ile araştırmamızın katılımcılarının verdiği cevaplar arasında benzerlik bulunmaktadır.

Yapılan başka bir araştırmada da değerler eğitimine ilişkin karşılaşılan sorunlara yönelik; *zaman planlamasından, muhtevadan, öğrenci sayısının fazla olmasından, materyal eksikliğinden, maddi yetersizlikten, kullanılan yöntemden kaynaklanan sorunlar* olduğu belirtilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 296). *Zaman planlaması, muhteva, kullanılan yöntem* gibi alanlar her iki araştırma için de ortak olduğu görülmüştür. Bu durum da hem devlet okullarında hem özel okullarda benzer sorunların yaşandığına işaret etmektedir.

Öğrencilerin %25'inin değerler eğitiminin etkili olmadığını söylemesi dikkate alınmalıdır. Bazı öğrenciler değerler eğitimi faaliyetlerinden tam anlamıyla faydalanamamış görünmektedir. Bu da değerler eğitimi faaliyetlerinde birtakım sorunların olduğuna işaret etmektedir. Bazı öğrencilerin ileri sürdükleri '*Yaşın ilerlemiş olması (Ö27), öğrencilerin dikkatinin çekilememesi (Ö 5), standardın dışına çıkılmamış olması (Ö 22), devamlılık arz etmemesi (Ö 11)*' gibi sebepler değerler eğitimi faaliyetlerinin kalıcı olmamasına dayanak olarak gösterilen örneklerdir.

Değerler eğitiminin kalıcılığının sağlanamamasının bağlandığı '*Yaşın ilerlemiş olması (Ö27), öğrencilerin dikkatinin çekilememesi (Ö 5), standardın dışına çıkılmamış olması (Ö 22), devamlılık arz etmemesi (Ö 11)*' gibi sebepler etkisiz olmasına sebep olarak tam anlamıyla yeterli görülmemektedir. Örneğin insan yapısı itibarıyla her yaşta öğrenmeye açıktır. Kaldı ki lise dönemi eğitim/öğretim için çok da geç kalınmış bir dönem değildir. Günümüz öğrencilerinin bir kısmı için, öğretmenleri adeta ağzıyla kuş tutsa yeterli gelmemektedir. Eğitim öğretimde yeniliklerin faydalı olacağı bilinmekle beraber standardın dışına çıkılmayan eğitim/öğretimin hiçbir etkisinin olmayacağı düşüncesi sağlam temellere dayanmamaktadır.

Öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerinin etkililiği konusunda herhangi bir olumsuz görüş beyan etmedikleri görülmektedir. Araştırmamıza katılan öğretmenler değerler eğitiminin etkili olduğunu düşünmekte, bu konudaki olumsuz durumları/sebepleri göz ardı etmektedir. Değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olması öğretmenlerin objektif bakış açısına ve eksikliklerin göz önüne alınmasına da bağlıdır.

2.11. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Etkililiğinin Değerlendirilme Yolları

Değerler eğitiminin başarıya ulaşmasında faaliyetlerin etkili olup olmadığının değerlendirilmesi büyük öneme sahiptir. Araştırmalarda elde edilen veriler değerler eğitimi faaliyetlerinin gözlem, yazılı ya da performans değerlendirilmesi gibi yollarla değerlendirildiğini göstermektedir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 295).

Araştırmaya katılanlara ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?’ diye sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar aşağıdaki tabloda sayısal olarak verilecek ve ardından görüşlerin içeriğine bakılacaktır.

Tablo 46. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin öğrencilere katkı sağlamadığını düşünen öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Etkililiğinin Değerlendirilme Yolları	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	F	%
Değerler eğitimi faaliyetleri gözlem yoluyla değerlendirilmektedir	15	47	10	77
Değerler eğitimi faaliyetleri görüşme yolu ile değerlendirilmektedir	6	19	2	15
Değerler eğitimi faaliyetleri not ile değerlendirilmektedir	1	3	1	8
Değerler eğitimi faaliyetleri değerlendirilmemektedir	11	34	0	0

Araştırmaya katılan öğrencilere ve öğretmenlere ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?’ sorusu yöneltilmiştir.

Bu sorulara verilen cevaplar, iki kategoride toplanmıştır:

- Değerlendirme yapılarak karar verilmektedir
- Değerlendirme yapılmamaktadır

Değerler eğitiminde değerlendirme yapıldığını söyleyenler, söz konusu değerlendirmenin şu açılardan olduğunu dile getirmektedirler:

1. Gözlem yolu ile değerlendirme yapılmaktadır.
2. Not ile değerlendirme yapılmaktadır.
3. Görüşme yolu ile değerlendirme yapılmaktadır.

Veriler değerlendirilirken önce öğrencilerin, sonrasında öğretmenlerin cevaplarına bakılacaktır.

2.11.1.1. Değerler eğitimi faaliyetleri gözlem yoluyla değerlendirilmektedir

Değerler eğitimi faaliyetlerinin gözlem yoluyla değerlendirildiğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 47’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 47. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin gözlem yoluyla değerlendirildiğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	15	47
Öğretmen Sayısı	13	10	77

Ölçme bir niteliğin gözlemlenerek gözlem sonuçlarının sayı ya da sembollerle ifade edilmesi olarak kabul edilmektedir. Doğrudan ölçmede de sembollerle ifade etme söz konusudur (Atılgan, Kan, & Doğan, 2007, s. 3). Ancak burada yapılan gözlem sonucunda herhangi bir not verme söz konusu olmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?’ sorusuna öğrencilerin 15’i (%46) ‘Gözlem yoluyla değerlendirilmektedir’ cevabını vermiştir..

*‘Zaten insan davranışlarıyla bunu belli eder. (...) Bizi **gözlemledikleri** için ister istemez hareketlerimiz ele veriyor zaten.’ (Ö 2)*

*‘Aslında karar vermek için bize hani dışarıdan **izlemeleri** yetiyor. Çünkü biz zaten bunu hep özveriyle yaptığımız için onların **gözlemleri** yeterli oluyor.’ (Ö 3)*

*‘Tahtada durunca **anlıyorlardır** oradan her şey gözükiyor. (...)’ (Ö 9)*

'Davranışlarımız konuşmamız duruşumuz. **Gözlem yoluyla** yani. (...) Mesela çekip tatlılıkla güzellikle söyler anlatılırsa anlar her insan. O şekilde konuşup doğru olanı anlatır önce gözlem yapar onlar yani hocaların gözü bizdedir.(...)' (Ö 12)

'(...) Zaten hocalarımız yanlış bir davranış görürse okul içinde, derste sadece gösteriler açısından değil zaten uyarıyorlar. (...) Ama dediğim gibi hocalarımız nerede **görürse** görsünler, okul dışında dahi sokakta görse mesela yanlış bir şey yapıyorsam yere çöp atıyorum mesela yanlış diye uyarıyorlar.' (Ö 14)

'Bunlar yaptığın **hareketlerden anlaşılıyor**. Aslında bu çok rahat bir şekilde değerlendirebilir. (...)' (Ö 16)

'Mescitte kimler var bakıyorlardı herhalde. **Gözlem yoluyla** yani. Bugün mescitte seni gördüm gibi şeyler olabiliyor gözlem yoluyla.' (Ö 20)

'Davranışlarımıza bakıyor. (...) Arkadaşlarımızla ilişkilerimize dikkat ediyorlar. Sadece **gözlem**.' (Ö 21)

'Davranışlarımızdan. (...) Mesela en basitinden bir hocaya soru götürdüğümüzde falan şuna bir bakar mısınız gibisinden değil de hani 'Hocam müsait misiniz' diyoruz en basitinden. Yani **gözlem yapıyorlar**.' (Ö 23)

'(...) Sadece bulunduğumuz diyaloglarda öğretmenlerimizin kanaatine bağlı sanırım. **Gözlem yoluyla**.' (Ö 27)

'Zaten bunlar böyle etkinliklere katılarak falan filan **gözler önüne seriliyordur** mutlaka. Hani daha şu öğrenci ilgilendi bu öğrenci ilgilendi şeklinde anlaşılıyordur (...)' (Ö28)

Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan 'Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?' sorusuna öğretmenlerin 10'u (%77) 'Gözlem yoluyla değerlendirilmektedir' cevabını vermiştir.

'**Gözlem yoluyla** ölçebiliyoruz. Hiçbir öğrenciyi namaza yönlendirmedikimiz halde birkaç yılın sonunda birçok öğrencinin okul mescidinde namaz kıldığını gözlemledik.' (E 1)

'Kurumumuzda gerçekleştirilen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığını profesyonel manada ölçme değerlendirme imkânımız bulunmamakla beraber öğrenci ve öğretmenlerimize tespit edilen problemlerin azalması ve **gözlem metodu** ile faaliyetlerin etkili olup olmadığını tespit etmemiz ancak mümkün olabilmektedir.' (E6)

'**Gözlem**, yani oturması kalkması yeterli. Mesela siz ne yaptınız diyelim ki değerler eğitiminden sınav yaptınız çocuğa doğruluk nedir diye sordunuz, yanındaki arkadaşından bakıp yazıyorsa anlattığınız hiçbir işe yaramıyordur. Onun için yani bunun sınavla değil değerler eğitiminin sınava tabii tutulması pek objektif bir sonuca götürmez insanları. Bunu çocuk gündelik hayatında uygulayabiliyor mu ona bakmak lazım. (...) Okul dışında da biz öğrencilerimizle gezilere gidiyoruz toplu yemekler oluyor.' (E 10)

'**Gözlem yoluyla** görüyoruz. (...) Bir sene önceki mezunumuz çay içmeye geliyor buraya, [değerleri] verip vermediğimizi ailedeki ile beraber doğru hamur yapıp

yapmadığımızı burada görüyoruz diye düşünüyorum. Bu eğitimde ölçüt noktası.’ (E 11)

‘Öğrencilerin davranışlarından, toplumsal olaylara bakış açılarından ve tepkilerinden anlayabiliyoruz.’ (E12)

‘Gözlem, aile değerlendirmesi, rehberlik servisi tarafından değerlendirilmesi vs.’ (E 13)

Öğrenci (% 46) ve öğretmenlerin (% 46) cevaplarına bakıldığında değerler eğitimi faaliyetlerinin değerlendirmesinin belli bir oranda gözlem yoluyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Gözlem yoluyla değerlendirilme yapılırken, okul içindeki faaliyetlerde ve okul dışındaki gezilerde öğrencilerin hal ve hareketlerine bakılması, öğrencilerin mescitte namaz kılmaları, yere çöp atmamaları, oturmaları kalkmaları, rehberlik servisinin değerlendirmesi, aile ile görüşülmesi gibi hususlara atıf yapıldığı görülmüştür. Her iki araştırma grubu da ortak değerlendirme yollarından bahsetmiştir ve cevapları aynı oranlardadır.

Öğretmenler değerler eğitimi faaliyetlerini değerlendirirken gözlem yaparak yapılan eğitimlerin ürünü olup olmadığını tespit ederler. Yapılan tespit sonucunda değerler eğitimi uygulamaları süreci gözden geçirilerek eksiklikler giderilmeye ve etkililik artırılmaya çalışılır.

2.11.1.2. Değerler eğitimi faaliyetleri görüşme yolu ile değerlendirilmektedir

Değerler eğitimi faaliyetlerinin görüşme yoluyla değerlendirildiğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 48’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 48. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin görüşme yoluyla değerlendirildiğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	6	19
Öğretmen Sayısı	13	2	15

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?’ sorusuna öğrencilerin 6’sı (%18) ‘Görüşme yoluyla değerlendirilmektedir’ cevabını vermiştir..

'Sadece mental öğretmenim, rehber öğretmenimiz. Çünkü o da benimle düzenli görüşmeler yapıyor. (...) Mesela hocana saygısızlık yaptın veya bunu böyle yapsan daha iyi olurdu, gibi.' (Ö 4)

'Aramızda bazı konuşmalar oluyor. (...) Bazen rehberlik hocamızla konuşuyoruz onlara nasıl yardımcı olabiliriz falan diye.' (Ö 10)

'(...) Mesela diyelim ki suratımız asık, çok kötüyüz hemen çevirip sorarlardı, iyi misin, görüşme al benden diye. Sonra görüşme yaparlardı. (...)' (Ö 18)

'Belirledikleri kitabı okuduğumuzda kitabı okuyup gelin diyorlar sonra sorular soruyorlar, görüşüyorlar.' (Ö 20)

'Yani birebir görüşüyorlar. Orada senin derdini anlıyor, bir sıkıntın varsa çözüyor. Rehber öğretmenimiz çok iyi konuşuyor bizimle sürekli. (...)' (Ö 30)

'Bence bir öğretmen bir soruyla anlayabilir her şeyi. Mesela insanlık adına bu hafta ne yaptınız diye sorsa, herkes bir durur ne yaptım ki bu hafta boyunca diye. (...)' (Ö 31)

Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan 'Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?' sorusuna öğretmenlerin 2'si (%15) 'Görüşme yoluyla değerlendirilmektedir' cevabını vermiştir..

'Arkadaşlarımızın bize geri dönüşlerinden anlıyoruz. Mesela şu sınıfta veya şu öğrencide bir düzelme var dediğinde biz anlıyoruz ki orada verdiğimiz doz iyi, biraz daha devam ettirmek lazım. Yani sınıflarda her konuyu konuştuktan sonra ben bütün öğretmenlere sorarım. Onlar öğrencilerle görüşmeler yaparlar. (...) Dönüşleri aldığımızda onlarla beraber diyoruz ki tamam bu anlattıklarımız demek ki dikkat çekiyor çocuklarda. Bu konuda tekrar verebileceklerimizi devam ettiriyoruz.' (E 5)

'Öğrencilere soruyoruz, anlatıyorlar. Soru cevap şeklinde oluyor bazen. Duruma bakıyoruz bu şekilde.' (E 7)

Öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerini öğrencilerle birebir veya toplu görüşmeler yaparak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Öğrenci ve öğretmenler cevaplarında, soru cevap, geri dönüt alma, karşılıklı konuşma gibi hususlara değinmişler.

Öğretmen (%15) ve öğrencilerin (%16) görüşlerinin oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu durum da özel liselerde değerlendirmenin az da olsa görüşme yolu ile sağlandığını, öğrencilerle görüşme yapıldıktan sonra değerler eğitimi faaliyetlerinin değerlendirildiğine işaret etmektedir.

2.11.1.3. Değerler eğitimi faaliyetleri not ile değerlendirilmektedir

Değerler eğitimi faaliyetlerinin not ile değerlendirildiğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 49'da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 49. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin not ile değerlendirildiğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	1	3
Öğretmen Sayısı	13	1	8

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?’ sorusuna öğrencilerin 1’i (%4) ‘Not ile değerlendirilmektedir’ cevabını vermiştir..

*‘En güzeli herhalde **sözlü notu girerken**. Mesela dersi çok kaynatan biri olursa hoca herkesin sözlüsüne yüz girdiyse onun sözlüsüne 90 girip belirliyor. En azından öteki dönem kendini toplansın gibi bir uyarı oluyor. Ya da geç kalmak, sakız çiğnemek, öğretmenlerine arkadaşlarına kötü konuşmak, devamsızlık yapmak gibi davranışlar senin davranış puanını kırıyor ve sene sonunda puanı hiç kırılmayanlara sertifika veriliyor.’ (Ö 15)*

Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?’ sorusuna öğretmenlerin 1’i (%7) ‘Not ile değerlendirilmektedir’ cevabını vermiştir..

‘Değerlerle ilgili kompozisyon yazdırdık ve ona not verdik.’ (E2)

Değerler eğitimi faaliyetlerinin not ile değerlendirildiği yönünde her iki tarafta da cevap veren kişi sayısı aynı olmuştur. Değerler eğitimi faaliyetlerinin puan (not) ile değerlendirildiğini söyleyenlerin karşılaştırılması öğrenciler (% 4) ve öğretmenler (% 7) için de düşük düzeydedir.

Öğrencilerden biri ‘*Dersi çok kaynatan biri olursa hani hoca herkesin sözlüsüne yüz girdiyse onun sözlüsüne 90 girip belirliyor.*’ (Ö 15) şeklinde belirtmiştir. Öğrenci notlarının belirlenmesinde öğretmenin, öğrenci davranışlarını dikkate aldığı görülmüştür. Ancak bilinmelidir ki her birey farklı özelliklere sahiptir. Sözlü ifade gücü yüksek olan veya akademik olarak başarılı olan öğrenciler puanla değerlendirilme sürecinde yüksek not alabilir ancak bu öğrencilerin not kaygısıyla hareket etmesi, kaygı durumunun ortadan kalkması ile tekrar yanlış davranışlara yönelmesine neden olabilir. Öğrencilerin davranışları kazanıp kazanmadıklarına göre notla değerlendirilmeleri değerler eğitiminin özüne zarar verir. Amaç, öğrenci davranışının hedeflenen noktaya ne kadar ulaştığı olmalıdır. Öğretmen, öğrenci davranışlarını sözlü notuna yansıtmıştır.

Öğrenciler bir davranışı yüksek not almak için değil içinden geldiği ve o davranışı benimsediği için yapmalıdır. Ayrıca bir dersin sözlü notunun, öğrencinin değerler eğitimi faaliyetinde hedeflenen kazanımlara ulaşp ulaşmaması ile belirlenmesi de yanlış bir uygulamadır.

2.11.2. Değerler eğitimi faaliyetleri değerlendirilmemektedir

Değerler eğitimi faaliyetlerinin herhangi bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulmadığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 50’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 50. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin hiçbir şekilde değerlendirilmediğini ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	11	34
Öğretmen Sayısı	13	-	-

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?’ sorusuna öğrencilerin 11’i (%34) ‘Değerlendirme yapılmamaktadır’ cevabını vermiştir..

‘Herhangi bir değerlendirme yapılmıyor.’ (Ö 1)

‘Değerlendirme yaptıklarının farkında olmadık hiç. Yaptıklarını düşünmüyorum.’ (Ö 5)

‘Yapıldığından haberim yok. Yoktur.’ (Ö 7)

‘Yani böyle bir kararın çok da verildiğini düşünmüyorum açıkçası. Herhangi bir gözlem yok.’ (Ö 11)

‘Bu konuda bir araştırma yapmadılar sanırım. Yani değerlendiriyorlarsa da öğrenciye yansıtıyorlardır.’ (Ö22)

‘Böyle bir karar verilmiyor, yok. O anda yapıldığı için bir karara ihtiyaç olduğunda sanmıyorum pek. Yani uyarıyor bırakıyor. Sonrasına bakmıyor kontrol etmiyor. Bu zaten daha çok bizle alakası olan bir durum değil. O adam sonuçta bunu teftiş etmek zorunda değil. Sen artık düşünüp ben bunu yapmam lazım diyorsun.’ (Ö 26)

‘Yani bu biraz öğretmenin durumu ile alakalı öğrenciye bakışı öğrenciye yaklaşımı ile alakalı. Hani kendisi dersi sadece müfredat için sadece vermesi gerektiği için yapıyorsa bu değerlendirmeyi bu öğrenci de bunu sorguladığını düşünmüyorum. Çünkü onu yapması gerekeni yaptığı için yapıyor, ekstra koymuyor. (...)’ (Ö 32)

Öğrenciler değerler eğitimi faaliyetlerinin değerlendirilmesinin yapılmadığını ‘kontrol edilmiyor, takip edilmiyor’ gibi ifadelerle belirtmişler. ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?’ sorusuna öğretmenlerin değerlendirme yapılmadığı yönünde bir cevabı olmamıştır. Bununla birlikte öğrencilerin ‘yapılıyorsa da haberimiz yok’ şeklinde ifadelerinin olması öğretmenlerin öğrencilere belli etmeden gözlem yaparak değerlendirme yapmalarına işaret ettiği yorumu yapılabilir. Ayrıca bu durum değerlendirme yapılıyor olsa bile böyle bir değerlendirmeden öğrencilerin haberdar edilmediğine işaret edebilir. Bu tür gözlemlerle yapılan değerlendirmelerin niteliği tartışmaya açıktır.

Öğrenci ve öğretmenlerin bir kısmının cevaplarından değerler eğitimi faaliyetlerinde öğrencileri değerlendirip not vermedikleri; ama değerler eğitiminin etkili olup olmadığını tespit etmeye çalıştıkları izlenimi oluşmaktadır

Herhangi bir yolla dahi olsa bir değerlendirme yapılmadığını söyleyen öğrencilerin bulunması da değerler eğitimi faaliyetlerinin değerlendirilmesi kısmının eksik yönleri olduğuna işaret etmektedir. Öğrencilerin değerler eğitimi konusunda somut olarak değerlendirilmedikleri görülüyor. Çünkü birey tutum ve davranışlarının bizzat öznesi olmalı, yaptığı olumlu veya olumsuz davranışların sonuçlarının farkında olmalıdır. Birey bir yüksek not almak için davranış sergilememelidir. Dolayısıyla değerler eğitimi faaliyetlerinde öğrenciler not ile değerlendirilmemelidir. Bununla birlikte öğrencilerin verilen değeri ne kadar uyguladıkları veya bu değer öğrenci gelişimine ne kadar katkı sağladığına dair ölçütler belirlenmelidir. Faaliyetlerin yapılıp öğrenciye herhangi bir dönüt verilmemesi, öğrencide sönme davranışına sebep olabilir. Bir davranışın yerleşmesi için olumlu veya olumsuz geribildirimlerin uygulayıcı tarafından verilmesi gerekmektedir.

2.12. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri

Değerler eğitimi faaliyetlerinin etkin/verimli bir şekilde sürdürebilmesi için değerler eğitiminde karşılaşılan sorunların ‘öğretmen, öğrenci, fiziki imkânlar, uygun amaçlar belirleme ve bu amaçlara uyma’ gibi alt başlıklar halinde ele alındığı geçmişte yapılan araştırmalarda görülmüştür (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 296). Eğitimin birçok alanında olduğu gibi değerler eğitimi faaliyetlerinde de çeşitli sorunlarla

karşılaşılmaktadır. Bu sorunlar öğretmen, öğrenci veya ortam kaynaklı olabilmektedir (Özdemir, 2012, s. 702).

Araştırmaya katılanlara ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlu yönleri ve önerileriniz nelerdir?’ diye sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar aşağıdaki tabloda sayısal olarak verilecek ve ardından görüşlerin içeriğine bakılacaktır.

Tablo 51. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlarına ilişkin öğrenci ve öğretmen düşüncelerinin karşılaştırılması

Öğretmen ve Öğrencilere Göre Özel Okullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Faaliyetlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri	Öğrenci		Öğretmen	
	F	%	f	%
Eğitim Anlayışı İle İlgili Sorunlar ve Öneriler	3	9	0	0
Eğitim Programı İle İlgili Sorunlar ve Öneriler	17	53	7	54
Eğitimin Niteliği’ ile İlgili Sorunlar ve Öneriler				
Öğretmen niteliğinin yetersiz olması	6	19	2	15
Öğrenci niteliğinin yetersiz olması	5	16	1	8
Uygun yöntem, teknik kullanılmaması	5	16	2	15
Uygun araç, gereç kullanılmaması	2	6	1	8
Eğitim ortamının yeterli, uygun olmaması	1	3	3	23
Herhangi bir sorun bulunmaması	3	9	5	38

Araştırmaya katılan öğrencilere ve öğretmenlere ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlu yönleri ve önerileriniz nelerdir?’ sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğrenci ve öğretmenlerin çoğu çeşitli sorunlar olduğunu belirtmişler. Özel liselerde yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinde öğrencilerin % 15’i, öğretmenlerin % 7’si herhangi bir sorun olmadığını düşünmektedirler. Öğrenci ve öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerinde karşılaşılan sorunları içeren cevapları aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır:

- 1- Eğitim Anlayışı İle İlgili Sorunlar ve Öneriler
- 2- Eğitim Programı İle İlgili Sorunlar ve Öneriler
 - I. Amaçların belirlenmemesi, Amaçlara uyulmaması
 - II. Muhteva
- 3- Eğitimin Niteliği İle İlgili Sorunlar ve Öneriler
 - I. Öğretmen niteliğinin yetersiz olması
 - II. Öğrenci niteliğinin yetersiz olması

III. Uygun yöntem, teknik kullanılmaması

IV. Uygun araç-gereç kullanılmaması

4- Eğitim ortamının yeterli, uygun olmaması

Öncelikle öğrencilerin cevaplarına bakılacaktır.

2.12.1. Eğitim Anlayışı İle İlgili Sorunlar ve Öneriler

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunların eğitim anlayışından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 52’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir

Tablo 52. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların eğitim anlayışından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	3	9
Öğretmen Sayısı	13	-	-

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlu yönleri ve bu sorunların çözümüne yönelik önerileriniz nelerdir?’ sorusuna öğrencilerin 3’ü (% 9) eğitim anlayışı ile ilgili sorunlar ve önerileri dile getirmişler.

‘(...) Gerekli önem veriliyor ama daha fazla da önem verilmesi gerekir. (...)’ (Ö14)

‘Daha somut şeyler anlatılmalı. Genel bilgi değil genel kural değil bireysel hayata inmesi gerekiyor. Biraz daha somut şeyler anlatılmalı ki insanlar işin ciddiyetine varsın diye düşünüyorum.’ (Ö17)

‘Problem sistemde. Yani bir kısır döngü var aile-sistem, aile-sistem. Hangisi iyi ise o şekilde ilerliyor. İnsanların değerlerle ilgili dini anlamda kaygıları daha yaşayabilmek gerekiyor. Eğitim sistemi ile alakalı buna elverişli sonuçta laik bir düzen içinde işleniyor. Dini boyutuna girdiğinde işin sadece değer kavramı alınıyor fakat dini değer kavramı pek göz önüne alınmıyor. Sadece ayakta kalıyor fakat boş bir ahlak temelinde oluyor. Toplumun genel olarak dini algısı olursa onunla yetişen bireyler de bu anlamda bu değerlere daha kolay sahip olurlar. Fakat belli düzen içerisinde yetiştikleri için kendi değerlerine de yeterince sahip olamıyorlar, diğer değerlere de. Tamamen karmaşık bir durum ortaya çıkıyor.’ (Ö 32)

Öğretmenlerin cevaplarında eğitim anlayışını tam karşılayan cevap bulunmamıştır. Öğretmenler eğitim anlayışını değerler eğitimi ile ilgili faaliyetlerde bir sorun olarak görmemiştir. Değerler eğitiminde herhangi bir eğitim anlayışına sahip olup olmadıkları hakkında bir ipucu belirtmemişler. Öğrenciler eğitim anlayışının toplumun geneli dikkate alınarak oluşmasının ve değerler eğitiminin programlı bir şekilde yapılmasının gerektiğini belirtmişler. Değerler eğitiminde doğru ve ortak bir anlayış belirlendiğinde ve uygulandığında genel anlamda değerler eğitimi faaliyetlerine de olumlu yönde etkisi olacaktır.

2.12.2. Eğitim Programı İle İlgili Sorunlar ve Öneriler

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunların eğitim programından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 53'te gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir

Tablo 53. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların eğitim programlarından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	17	53
Öğretmen Sayısı	13	7	54

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlu yönleri ve önerileriniz nelerdir?’ sorusuna öğrencilerin 17’si (%53) eğitim programı ile ilgili sorunlar ve önerileri dile getirmişler. Bu kategori,

Eğitim Programı İle İlgili Sorunlar ve Öneriler;

1- Amaçların belirlenmemesi, Amaçlara uyulmaması

2- Muhteva

şeklinde gruplara ayrılmıştır.

2.12.2.1. Amaçlarla İlgili Sorunlar

Öğrencilerden birinin (% 3) ‘Amaçların belirlenmemesi, amaçlara uyulmaması’ ile ilgili önerisi aşağıda belirtilmiştir.

'Yani yapmacık olmasın, yapmak zorundayız o yüzden yapıyoruz diye düşünülmesin. Biz bunu bunları şunları yapmalıyız böyle olmalı falan değil.' (Ö 26)

Öğretmenlerden birinin (%7) değerler eğitimi faaliyetlerinde amaçların belirlenmemesi, amaçlara uyulmamasından kaynaklanan sorun ve önerisi aşağıda belirtilmiştir.

'En önemli problemimiz toplumda ve genel eğitim kurumlarında başarıya odaklanmış kariyer merkezli amaçlar doğrultusunda faaliyetler yapıldığından karakter ve değerler eğitimi bazen bilerek bazen de bilmeyerek ikinci plana atılmaktadır. Bu uygulamanın kısa vadede olumsuz etkisi gözükmese de uzun vadede büyük zararlar göreceği kaçınılmaz gözükmektedir. bu konuda yapılabilecekler ve öneriler konusunda, başta idaremiz, tüm zümre öğretmenleri ve tüm sosyal kulüplerin bu hedef doğrultusunda periyodik toplantılar yapması, hedef ve planlar gerçekleştirilmesi kaçınılmaz gözükmektedir Ayrıca bu konuda gerek şehrimizde gerek ülke genelinde yapılan faaliyetleri incelemek adına profesyonel eğitimcilerden Danışmanlık ve destek alınmak suretiyle eğitim kurumumuzun değerler eğitimi ve karakter eğitimi konusunda vizyon ve misyonu belirlenerek bu konuda çalışmalar yapılması ve ölçme değerlendirme daha profesyonel yapılması gerekmektedir.' (Ö 6)

Değerler eğitiminin amacı 'bireyi ve toplumu kötü ahlaktan koruyup iyi ahlak kazandırmak' olarak özetlenmektedir (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 40). (Bkz. 2.4.) Öğrenci ve öğretmenlerin bir kısmının cevaplarından ayrı bir değerler eğitimi dersi istedikleri anlaşılmaktadır. Araştırmamıza katılan öğrenci ve öğretmenlerin bir kısmı değerler eğitiminin amaçlarına ulaşma yolunda, örtük program dışında bağımsız bir değerler eğitimi dersi olmasının gerekliliğine değinmişler. Örtük program dâhilinde olmasının yerine bağımsız bir ders olması gerektiğini belirtmişlerdir (Bkz. 2.3.).

2.12.2.2. Muhteva İle İlgili Sorunlar

Öğrencilerin 'Muhteva (Nitel Çeşitliliğin az olması, Sayısal Yetersizlik)' ile ilgili sorun ve önerileri aşağıda sıralanmıştır. Öğrencilerin bir kısmı (9 kişi %28) değerler eğitimi faaliyetlerinin sayısını yetersiz bulmaktadır.

Nicel/Sayısal Yetersizlik;

'Şu an müfredat pek mümkün olmuyor ama belki okul dersleri saatler uzatılabilir hani ya da ek kulüp tarzı dersler olabilir eklenebilir sosyal faaliyetler hafta sonları belki.' (Ö 2)

*'Mesela bunun sadece belli sınıfların ya da belli kişilerin katılımının alınması ile değil de **daha çok kişinin katılımı** alınır, daha çok kişinin katılımı için teşvikler yapılırsa daha mantıklı olur.'* (Ö 3)

*'Bana kalırsa **daha çok** olmak zorunda. Çünkü öğrencilerin kendi görüşlerinin olması lazım, bu görüşler nasıl olacak? Bu işte gerek derslerde öğrenilen saygıdan ahlaktan olacak gerek, o yapılan etkinliklerdeki sosyalleşmesinden olacak. (...)* O

konferansı niye sadece benim arkadaşım yapıyor? Kayseri'de bu sene 2 defa yapılacak, ikincisi fen lisesinde. Başka niye yapan yok? Yani büyümeli bence bu tarz etkinlikler artmalı.' (Ö 4)

'Etkinlik sayısı az bence, artırılmalı.' (Ö5)

'Değerler eğitimi artmalı tabii ki. (Ö11)

'Çok sık yapılamıyor.' (Ö 17)

'Alt sınıflara daha çok lazım. Son sınıflar en azından biraz daha bilinçli. Ama dokuzuncu onuncu sınıflar olsun onlara daha çok lazım diye düşünüyorum. En azından iki haftada bir yapılması lazım.' (Ö 18)

'Mesela bir grup kurulduğunda bir süre sonra başka bir kişinin eklenmesi olabilir o gruba yani. Mesela 10 kişilik bir grup kuruldu ama okulumuz 100 kişi örneğin (...) Grup dediğimden kastım karakter eğitimi kulübü. (...) Etrafındaki birkaç insana da o gruba katılma isteği uyandırmalı. Yani etkisini hissettirmeli. Kelebek Etkisi gibi birbirlerine bu şeyi yaşatsın.' (Ö 20)

'Değerler eğitimi diye başlıyor, YGS ye kadar gidiyor. Her şeyi oraya bağlıyorlar mutlaka. Sistem bunu gerektiriyor. Biraz da biz mezun oluyoruz ya onun şeyi var herhalde. Bu yıl YGS var ya bize bu yıl daha çok bahsediyorlar.' (Ö25)

Öğretmenlerden biri (%7) değerler eğitimi faaliyetlerinin sayısını yetersiz bulmaktadır.

Özellikle sayısal grupla yapılmıyor onlar muzdariptir. Çünkü sınava yönelik özel okul olunca biraz daha akademik başarı öne çıkıyor' (E 4)

Öğrencilerin cevaplarında görülen *'Mesela bunun sadece belli sınıfların ya da belli kişilerin katılımının alınması ile değil de daha çok kişinin katılımı'*(Ö 3) gibi ifadelerden anlaşıyor ki değerler eğitimi faaliyetlerine belli öğrenciler katılmıştır. Değerler eğitimi sürecine tüm öğrenci ve personel dâhil edilmediği takdirde değerler eğitiminin etkililiği azalacaktır.

Öğretmenlerden birinin *'Özellikle sayısal grupla yapılmıyor onlar muzdariptir. Çünkü sınava yönelik özel okul olunca biraz daha akademik başarı öne çıkıyor.'*(E 4) ifadesi gösteriyor ki üniversite sınavına hazırlık çalışmaları değerler eğitimi uygulamalarının önüne geçmiştir. Literatüre bakıldığında daha önce yapılan çalışmalarda da üniversite sınavı kaygısının ön plana çıktığı, okulda test çözmekten başka bir şey düşünülmediği belirtilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 296).

Nitel Anlamda Yetersizlik/Nitel Çeşitliliğin Azlığı;

Öğrencilerin bir kısmı (7 kişi %21) değerler eğitimi faaliyetlerini nitel anlamda yetersiz bulmaktadır.

'Biraz daha şöyle gezip görülecek etkinlikler olursa daha iyi olur bence. Çünkü okul çağındaki çocuklar gelip görsünler tanısınlar. Mesela bence Atatürk'le ilgili yerleri gelsin tanısınlar, huzurevlerine, yaşlılara gitsinler, kütüphanelere gidip kitapları görüp ziyaret etsinler isterim, faydalı olacağını düşünüyorum.' (Ö 7)

'Zor durumdaki insanlara daha çok önem verilmeli onların yanında olmamız lazım. Sevgi bakımından veya maddi, manevi bakımdan onların daha çok yanında olmalıyız mesela engelli çocuklar veya yetimhanede büyüyen çocuklar olsun onlara daha çok yardımcı olmalıyız. Hani yetimhanede bebekler büyüyor onlara en azından bir sevgiyi kucak sevgisi abla abi sevgisi falan onlara daha çok vermeliyiz. Bu öğrencilere çok fayda sağlar.' (Ö 10)

'Bazı şeyleri yaşayarak görmemiz lazım. Bir köy okuluna gidip yardım etmekten ziyade köy okulunda 2-3 gün kalmak daha yardımcı olabilecek daha bilinçlendirebilecek bir durum. Sonuçta yardımı hepimiz yapıyoruz herhalde herkes kişisel yardımlarını yapıyor. Ama onun bilincinde olarak, karşıdaki insanın ne zorluklarla ya da ne durumlar yaşadığını öğrenerek yapmak önemli.' (Ö 11)

'Bununla ilgili büyük bir şey olmadı ufak tefek oluyor da hani bu ciddi bir şey bence daha ciddiye alınmalı. En azından bir konuşması yapılmalı, yok bu kadar.' (Ö 26)

'Mesela 'Çevremizi kirletmemeliyiz' konusu, o zaman okulun çevresini lise öğrencileriyle birlikte toplama, düzenleme gibi kampanyalar düzenlenebilir böyle şeyler.' (Ö 27)

'(...) Herkes her şeyin en iyisini yapmaya çalışıyor. Hani bazen önemsenmeme olayı oluyor. Sadece bir şeyleri önemseyip de gerçekten yapmak isteyip aynı zamanda bu yapmak isteyen kişilere engel koymadın yapılması harika olur. (...) Ya da bir şey istemiyor çok da mantıklı bir şey oluyor Herkes uyuyor ama üst taraftan bazen geliyor ki bunun yapılması çok hoş değil.' (Ö 30)

Sadece Kur'an ya da Siyer olarak değil insanların kendilerini geliştirmesi için de bir şeyler yapılabilir. Çünkü insan kendisini geliştirdiğinde Kur'an ve Siyer konusunda daha etkili bir yere gelebilir.' (Ö 31)

Öğretmenlerden biri (%7) değerler eğitimi faaliyetlerin nitel anlamda yetersiz bulunmaktadır.

*'Burada yapılması gereken bazı önemli şeyler var ve bana göre ben olsam çocukları sık sık **geçmişle buluştururum**. Mesela Yaman Dede Konağı'na götürüyorum. Çocuklara diyorum ki burada Güllük Camii var Lale Camii var Camikebir var bir de Han Camisi var bu camileri hiç gezdiniz mi? Yok. Ne var ki hocam? Diyorlar. Onları niye dört basamakla iniliyor? Öbür camilerimize çıkılıyor onlara iniliyor? Bunun sebebi var mı? İşte bunu çocuklar zaman içerisinde diyorlar ki tamam hocam biz onu araştıralım diyorlar. Araştırıyor geliyor. İklim bakımından soğuk olan yerlerde buraların toprağa inerek, çok da eziyet çekerek yapıyorlar binaları, toprağın altında olan kısımlar kışın sıcak oluyor yazın serin oluyor. Böyle bir ciddi bir şey düşünülmüş. Akustüğünü düşünürsek durumunu düşünün hepsinin ayrı bir çalışması vardı. Çocukların bu internetteki bir takım olumsuz şeyleri öğreneceği yere buralardaki güzellikleri öğrenmek fırsatı bulmalı. (...)'* (E 5)

Değerler eğitimi faaliyetlerinin nitel anlamda yetersizliği problemi, etkinliklerin sağlıklı bir şekilde öğretmen ve öğrencilere aktarılamaması daha önceki araştırmalara da konu olmuştur (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 297). Değerler eğitimi faaliyetlerinin nitelik açısından yetersiz olması değerler eğitiminin verimliliğinin azalmasında etkili olacaktır.

Müfredat;

Öğrencilerin bir kısmı (4 kişi %12) değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlarının genel eğitim derslerinin müfredatlarının değerler eğitimi faaliyetlerine uygun olmaması ve değerler eğitimi faaliyetlerinin kendine has müfredatının olmaması ile ilgili olduğunu düşünmektedirler.

*'Bence sadece isim olarak değerler eğitimi olarak kalmaması gerekiyor. Mesela bizim müfredatımızda varsa sadece **müfredat** olarak okutulmalı yani bir fizik-kimya-biyoloji değil bu. Hayatımızın her evresinde insanın nasıl davranacağını nasıl yetişmesi gerektiğini öğreten bir şey olduğu için değerler eğitimi yani insanlara bir şeyler katmalılar. O yüzden diğer derslerden de bir tık önemli tutulmalı bence.'* (Ö 28)

*'Eleştirdiğim durum yani genel anlamda aslında resmiyetten çıkmaması, **müfredat** [MEB ortaöğretim kurumları öğretim programları] dışına çıkılmaması.'* (Ö32)

'Bize bir şeyler öğretiliyor çok parça parça öğretiliyor aradaki bağlantı kurmanızı için gereken bilgiler bize verilmiyor havada kalıyor bazı bilgiler.' (Ö 30)

'Daha çok ahlaki yönde, öğüt verme gibi oluyor. Mesela işte bunu yapsanız daha iyi olur gibisinden değil, şu şöyle yapılır bu böyle yapılır gibi daha kesin şeyler anlatılsa belki insanlara daha çok etkili olur gibi. (...) Öğüt vermek gibi değil.' (Ö 17)

Öğretmenlerin bir kısmı (4 kişi %30) değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlarının, 'genel eğitim derslerinin muhtevalarının uygun hazırlanmamış olması, genel eğitim derslerinde uygun müfredat kullanılmaması ile ilgili olduğunu düşünmektedirler.

'Özellikle Milli Eğitim müfredatında müfredat kitaplarının içerisinde sadece din kültürü kitaplarının içerisinde değil de tarihi kitapların edebiyat kitaplarının içinde de böyle küçük kıssalar yerleştirilebilir eleştiri yani sadece sanatçı hayatı değil ya da sadece sanatçı hayatını Mesela Mehmet Akif Ersoy anlatırken yani onu sözüne bağlılığını yağmurun altında akşama kadar beklediği hikâyeleri Milli Eğitim kitabında da yer alabilir Milli Eğitim kitaplarının içerisinde değerler eğitimi biraz daha yüklenebilir diye düşünüyorum.' (E 2)

*'Elimizdeki **müfredatı** devlet okulları da özel okullarda kullanır, biz de kullanıyoruz. Sadece şiirler romanlar roman türü bilgilendiren kişiler değil de bunları örtük program olarak biz yapıyoruz(...)Takviye yapıyoruz her öğretmen belki aynı uygulamayı yapmıyor olabilir. En azından örneğin Mehmet Akif'in bir hikâyesini öğretmen de bir araştırmaya koyulabilir o konuyla ilgili güzel video slayt hazırlayabilir. Herkes anlatırsa bu hikâye 3-5 kişi/kurum arasında kalmaz.*

Bütün ülke Mehmet Akif adına kitlenmiş olur. Ya da başka bir sanatçımız, toplum büyüğümüz özellikle herkes tarafından işlenmiş olur.’ (E 3)

*Ayrı bir **müfredat** programı kullanmıyoruz. Daha bireysel gayretimiz.’ (E 4)*

‘Örnek şahsiyetlerden neler olmuş yaşantılarında, bunları anlatarak daha da anlamlandırılması gerektiğini düşünüyorum.’ (E 9)

‘Milli Eğitim Bakanlığının 2003 yılından bu yana yaptığı program yenileme çalışmaları ile birlikte öğrencilerin duygu, ahlak ve değer konusundaki bireysel ve sosyal gelişimini kapsayan konular öğretim programlarında yer bulmuştur’ (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 216). Araştırmamızdaki katılımcılar cevaplarında DKAB, tarih, coğrafya, fizik gibi derslerin müfredatının değerler eğitime uygun olmadığı ile ilgili cevaplar vermiştir.. Araştırmamızda değerler eğitimi faaliyetleri bağımsız olarak incelenmek istenmiştir. Bazı öğretmen ve öğrenciler müfredat kelimesi ile branş derslerinin müfredatlarını kast etmiştir. Bu durum değerler eğitiminin ayrı bir ders olarak yapılmayışından ve ayrı bir müfredatının olmayışından kaynaklanabilir.

Araştırmamıza katılan öğretmen ve öğrencilerin bir kısmı okuldaki derslerin muhtevalarının değerler eğitimi açısından uygun hazırlanmadığını belirtmişler. Bazı öğretmen ve öğrencilerin ‘[Değerler eğitimi için] Ayrı bir **müfredat** programı kullanmıyoruz. Daha bireysel gayretimiz.’(E 4), ‘Bizim müfredatımızda varsa sadece **müfredat** olarak okutulmalı.’(Ö 28) gibi ifadelerinden de anlaşılaacağı üzere öğrenci ve öğretmenlerin bir kısmı değerler eğitiminin bağımsız bir ders olarak yapılmasının gerektiğini düşünmektedirler. Araştırmamıza katılan okullarda uygulanan değerler eğitimi faaliyetlerinde kazandırılmak istenen değerler, değerler eğitiminde ortak bir müfredat kullanılmamasının, değerler eğitimi faaliyetlerinin daha bireysel gayretlerle yapılmasının yeterli verimlilik sağlanamamasında etkili olduğu düşünülebilir. Uygun araç gereç, yöntem, materyal kullanılması, uygun bir etkinlik planlaması yapılması değerler eğitimi faaliyetlerinin daha etkili olmasına yardımcı olacaktır.

2.12.3. ‘Eğitimin Niteliği’ ile İlgili Sorunlar ve Öneriler

Eğitimin Niteliği İle İlgili Sorunlar ve Öneriler

- 1- Öğretmen niteliğinin yetersiz olması
- 2- Öğrenci niteliğinin yetersiz olması

3- Uygun yöntem/teknik kullanılmaması

4- Uygun araç/gereç kullanılmaması

şeklinde gruplandırılarak incelenmiştir.

2.12.3.1. Öğretmen niteliğinin yetersiz olması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunların öğretmen niteliğinin yetersiz olmasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 54 'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 54. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların öğretmenlerin niteliğinin yetersiz olmasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	6	19
Öğretmen Sayısı	13	2	15

Yapılan araştırmalarda değerler eğitiminde en önemli unsurlardan birinin faaliyetleri gerçekleştirecek olan öğretmenlerin eğitimi olduğunu ortaya çıkarmıştır (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 298). Kaymakcan ve Meydan'ın yaptıkları araştırmada da değerler eğitimi faaliyetlerinde öğretmenlerin yetersizliğine dair *yeterli duyarlılığa sahip, yetişmiş, motive olmuş, soru işareti bulunmayan, kendini ilgili noktada tamamlamış öğretmenin* az olduğundan bahsedilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 296).

Araştırmamıza katılan öğrencilerin bir kısmı öğretmenlerin yetersizliğine dair ifadelerde bulunmuştur. Öğrencilerin 6'sının (% 18) 'Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmen niteliğinin yetersizliği ve bu niteliğin artırılması' yönünde belirttikleri sorunlar ve bu sorunlara dair önerileri aşağıda sıralanmıştır.

'Hocalarımız güzelce aktarıyorlar ama kendilerinde eksik oldukları bazı noktalar var ve bizim onlara bunları söylemek haddimizi aşar. (...) Ama mesela herkesin örnek verdiği şey, baba sigara içiyor oğluna içme diyor hani bu. Ben alacağımı alıyorum ama hocayı da zaten sevmeyen bir takım insanlar oda yapmıyor bize neyi anlatıyor deyip dersi hiç umursamama moduna girebiliyorlar yani. Bu da birçok insanın ters tepki vermesine neden olabiliyor. Yani önce kendileri yapsa daha etkili olur. (...)' (Ö 19)

*‘Öğretmen sınıfı değil de **sınıf öğretmeni seçse** daha iyi olur bence. Sınıfın genelinin istediği öğretmen gelse daha iyi olur. Mesela yukarda bazen sıkıldığımızı anlıyorlar ya o ara mesela susun demek yerine bir fıkra anlatabilirler. (...) Susun demeye gerek kalmayacak.’ (Ö 21)*

*‘Bizın seviyemize göre olmadığını düşünüyorum. Biraz daha yüksek olsa iyi olur. **Öğretmen getirtirilebilir** özel olarak falan. Aynı öğretmen yapmasın. Başka biri olsa daha etkili olabilir.’ (Ö 22)*

*‘Gerçekten **seven biri yapmalı** ki biz de örnek alalım.’ (Ö26)*

‘(...) O kurumlardaki insanlar da yeterince o görevi sağlayamıyor, o yeterlilikte değiller çünkü. (...) Okulda da yeterince sistemi sağlayamamışlar. Monotonluk var, o düzlükten çıkmadığı için ve kişiye bireysel anlamda vakit ayırması da hocaların veya başka insanlara zor olduğu için bunun oraya bırakılması yetmiyor. Sonuçta değerler yeterince kişilere ulaşmıyor. (...)’ (Ö 32)

Araştırmamıza katılan öğretmenlerin bir kısmı değerler eğitimi faaliyeti yapan öğretmenlerin yetersizliğine dair ifadelerde bulunmuştur. Öğretmenlerin 2’sinin (% 15) ‘Değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmen niteliğinin yetersizliği ve bu niteliğin artırılması’ yönünde belirttikleri sorunlar ve bu sorunlara dair önerileri aşağıda sıralanmıştır.

‘Mesela ben a düzeyinde biliyorum öğrencinin kademesi alt kademe, ben anlatırken onun seviyesine inmem gerekiyor.’ (E 9)

*‘Önce kendimiz **örnek olmaya** çalışıyoruz.’ (E 12)*

Öğrencilerin cevaplarında bulunan **‘O kurumlardaki insanlar da yeterince o görevi sağlayamıyor, o yeterlilikte değiller çünkü.’(Ö 32)** gibi ifadeler yapılan başka araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Öğretmen yetersizliğine örnek olarak başka araştırmalarda **‘Yeterli duyarlılığa sahip öğretmenler az.’, ‘En temel sorun öğretmen faktöründe çıkıyor.’** gibi ifadelere rastlanmıştır (Kaymakcan & Meydan, 2012, s. 296).

Değerler öğrenilirken büyük oranda sosyal öğrenme yaşanmaktadır. Sosyal öğrenme içerisinde gözlemlleme ve model alma önemli bir yere sahiptir. Model yoluyla öğrenmede öğrenci öğretmenin davranışlarını görür ve o davranışları kendisi de yapar (Aydın & Gürler, 2012, s. 19). Öğrenci okulda öğretmenini uzun süreli gördüğü için model alma ihtimali yüksektir. Dolayısıyla öğretmenlerin davranışlarıyla öğrencilere örnek olmaları değerler eğitiminin etkili olmasına büyük oranda katkı sağlayacaktır. Öğretmenlerin birinin cevabında geçen **‘Önce kendimiz örnek olmaya çalışıyoruz.’(E 12)** ifadesi de öğretmenlerin öğrencilere model olduklarına örnek olarak gösterilebilir.

Öğrencilerden bir kısmı öğretmenlerin üslubunun sert olduğunu belirtmiştir. Bu durum değerler eğitiminin niteliğinin/kalitesinin düşmesi açısından endişe vericidir. Öğrenciye değer vermek istenirken olumsuz duygu ve düşünceleri aşılama sebepleri olmaktadır. Bir şeyleri yasaklayarak, baskı kurarak ve anlamlandırmadan bir değeri oluşturmak ne kadar mümkün olabilir? Değer öğrenmede ön şart özgür iradedir. Değerler eğitimi baskı altında yapıldığı takdirde bir dayatmaya dönüşür ve beklenen olumlu sonuçlar elde edilememiş olur (Aydın & Gürler, 2012, s. 19).

Birçok eğitim-öğretim alanında olduğu gibi değerler eğitimi faaliyetlerinde de öğretmenler önemli role sahiptirler. Öğretmenin niteliği kullanılan yöntem ve tekniklerin, araç-gereçlerin, takip edilen muhtevanın etkililiğini belirlemeye yardımcı olur. Araştırmamızın diğer bölümlerine (bkz. 2.3, 2.5, 2.7, 2.8, 2.11, 2.12) bakıldığında değerler eğitimi faaliyetlerini yapan öğretmenlerin önemli bir kısmının bu faaliyetleri yapmak için uygun nitelikte olmadıkları, yeterliliklerini artırmalarını sağlayacak şekilde eğitim almaları gerektiği öğrenci ve öğretmenlerin bir kısmının cevabından anlaşılmaktadır. Değerler eğitimi faaliyetlerinde yöntem ve tekniği uygulayacak, değerlendirmeyi yapacak, disiplinler arası bağlantıyı kuracak, uygun araç ve gereci kullanacak en önemli kişi öğretmen olduğu için değerler eğitimi ilgilendiren alanlarda hâkim ve etkin/yetkin olması gerekmektedir.

Notre Dame Üniversitesi'nden Prof. Dr. Darcia Narvaez, "Amerika'da Karakter Eğitimi Uygulamaları" başlıklı tebliğinde, Amerika'da elliye yakın eyaletin ve buna paralel olmak üzere eğitimde de çok farklı yaklaşımlar olduğunu belirtmiştir. Narvaez 'e göre; değerler eğitiminde öğretmene büyük rol düşmekte. Eğitimcilerin ve yöneticilerin değerler eğitimi konusunda öncelikle neler yapılması gerektiği, temel değerlerin oluşturulması, değerler üzerine düşünmek, konuşmak, empati kurmak için çeşitli çalışmalar yapmaları gerekir. Bunun için sevgiye dayalı bir yaklaşım oluşturmak, ahlakî davranışlara rehberlik yapılacak faaliyetler yapmak, anlamlı bir müfredat oluşturmak, öğrencilerden oluşan çalışma grupları oluşturmak, okuldaki herkesin karakter eğitiminin yaşanmasına katkıda bulunmak ve öğrencilerle tecrübe ve meziyet sahibi yaşlı insanları buluşturmak mümkündür (Narvaez, 2012). Değerler eğitiminde öğretmenin niteliği artırıldığında eğitimin niteliği de artacaktır.

Araştırma verilerine bakıldığında bazı öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerinde, değerler eğitimi ile ilgili yeteri kadar eğitim almamış olmaları, değerler eğitimi

faaliyetlerinde doğru yöntem ve teknik kullanmamaları, öğrencilere model olacak uygun davranışlar sergilememeleri nedeniyle yeterli olmadıkları anlaşılmaktadır. Araştırmanın diğer bölümlerine de bakıldığında bazı öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerini not ile değerlendirdikleri anlaşılmaktadır (Bkz. 2.11.1.3). Not ile değerlendirmenin değerler eğitiminin özü ile bağdaşmadığı bilinmektedir. Bu durum da bazı öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetleri için uygun nitelikte olmadıklarına işaret etmektedir.

2.12.3.2. Öğrenci niteliğinin yetersiz olması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunların öğrenci niteliğinin yetersiz olmasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 55'te gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 55. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların öğrencilerin niteliksiz olmasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	5	16
Öğretmen Sayısı	13	1	8

Öğrencilerin bir kısmının (5 kişi %16) cevabından değerler eğitimi faaliyetlerinde karşılaşılan sorunların öğrenci niteliğinin yetersizliği nedeniyle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

*'Bazen din kültürü derslerinde çoğu öğrenci boş geçecek gibi düşünüp o ders geldiğinde uyumaya yeltenir. Bazı hocalar da ona karşı olur. Bazen hiçbir şey diyemez. Ama hoca cidden üzülüyor. Bazen mesela **derste biri uyur** ya hocanın modu düşer. Sonuçta o ders anlatıyor öğrenci uyuyor biz kaldırırız öğrenciyi.'* (Ö 15)

*'Biraz öğrencilerden dolayı olabilir. Aşağı indiğimizde arkadaşların bazıları kendi arasında konuşuyorlar dinlemiyorlar. **Yine mi bu** yine mi bunları anlatıyorlar falan o şekilde şeyler olabiliyor. İlgisini çekmeyen insanlar oluyor. Yani sevmeyebiliyorlar.'* (Ö 17)

'Değerler eğitiminin ilkokul çağlarında özellikle birinci ve ikinci üçüncü sınıflar da daha çok çok daha yoğun bir şekilde yapılması gerektiğini düşünüyorum hani bu tür şeyler sadece yazıda kalmamalı. Mesela kitaplarda diyor ki sınıf materyallerimizi düzgün kullanmalıyız zarar vermemeliyiz falan şeklinde ama hani ben gayet biliyorum ki lise çağında hala sıranın üzerine bir şeyler kazıyan insanlar

*var ve bunların verdiği zarardan yeterince haberdar değiller. Hani kesinlikle insanları %100 suçlamıyorum tabii ki bunları yaptıkları için belli bir miktar suçları var ama yeterince bilgilendirilmediklerinden kaynaklandığını düşünüyorum çok şeylerin. Daha da bilgili olmalılar. Daha **önceki çağlarda bilgilendirilmeliler** yani. Eğitime öğrencilerin daha bu tür sürelerde katılımcı olmaları gerektiğini düşünüyorum.’ (Ö 27)*

*‘Daha **önceden verilmesi gereken** bir eğitim olduğunu düşünüyorum. Çocuk yaşken eğilir gerçekten çocuk yaş geliyor o yüzden sanki küçük yaşlarda olsa değerleri için daha faydalı olacağını düşünüyorum. Belli bir yaşa gelmiş insanların karakteri oturuyor. Çünkü o yüzden küçük çocuklarda daha fazla değerler eğitimi konusu ağırlıklı olmalı diye düşünüyorum.’ (Ö 28)*

‘Ben dokuz ve onuncu sınıfta daha fazla olabileceğini düşünüyorum aslında. Çünkü 9 ve 10 da tamamen sınav moduna girmiyor. Okul daha çok sosyalleşme yeri, insanları tanıma görme yeri oluyor. Çünkü 9 ve 10 da tamamen ideolojilerimizin gerçekten oturmaya başladığı dönem, en çok kitap okuduğumuz dönem. Tüm ideoloji kitaplarını falan 9 ve 10. sınıfta da okumaya çalıştım. Hani kendimi geliştirmek için uğraştım. Çünkü önümde olan bir sınav yoktu. (...) 9 ve 10 un dersleri önemsenmeyip daha fazla bir şeye gidilebilir bunların üzerine gizleyebilir. (Ö31)

Öğretmenlerden biri cevabında (%8) öğrenci niteliğinin yetersizliğinden bahsetmiştir.

*‘12. Sınıfın bu tarz etkinlikleri, faaliyetleri yapmak ve değerlendirmek adına **zor bir zaman** olduğunu düşünüyorum.’ (E 11)*

Öğrenci ve öğretmenlerden bazıları değerler eğitiminin çok küçük yaşlarda başlaması gerektiğini belirten cevaplar vermiştir.. Katılımcıların bir kısmı değerler eğitiminin lisede yapılmasının gerekliliğinin yanında liseden önceki yaşlarda yapılmasının değerler eğitiminin etkililiğine katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Milli Eğitim Bakanlığı da 18. Eğitim Şurası’ndan sonra okul öncesi eğitim kurumlarına Değerler Eğitimi Uygulama Yönergesi göndermiştir. Bu yönergede, okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamalarındaki görev ve sorumlulukları belirtilmiştir. (MEB, 2011). 19. Milli Eğitim Şurası’nda da okul öncesi eğitim programında değerler eğitime yer verilmesi yine vurgulanmıştır (MEB, 2014). Dolayısıyla MEB de bütün yaşlarda ve özellikle de küçük yaşlarda değerler eğitiminin yapılmasını önemsemiş ve bu doğrultuda bazı çalışmalar yapmıştır.

Öğrencilerden birinin cevabında *‘Daha **önceden verilmesi gereken** bir eğitim olduğunu düşünüyorum. Çocuk yaşken eğilir gerçekten çocuk yaş geliyor o yüzden sanki küçük yaşlarda olsa değerleri için daha faydalı olacağını düşünüyorum.’ (Ö 28)* ifadesi yer almaktadır. Araştırmamızın başka bir bölümünde (bkz. 2.1) öğrenci ve öğretmenlerin

bir kısmı değerler eğitiminin lisede yapılması gerektiğini belirtmişler. Daha önce yapılan bir araştırmada da değerler eğitiminin öğrencilerin davranışlarına yıllar sonra ve belli bir zaman içerisinde tesir ettiğinden bahsedilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 296). Dolayısıyla liseden önce değerler eğitimi faaliyetlerinin yapılması ile lisede yapılması birbirini destekleyecektir.

2.12.3.3. Uygun yöntem, teknik kullanılmaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunların uygun yöntem ve teknik kullanılmamasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 56’da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 56. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların uygun yöntem ve teknik kullanılmamasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	5	16
Öğretmen Sayısı	13	2	15

Öğrencilerin 5’inin (% 16) ifadesinde geçen değerler eğitimi faaliyetlerinde uygun yöntem/teknik kullanılmamasından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır.

‘Bence biraz daha fazla sunum yapmaları gerekiyor diye düşünüyorum görsellik olsun. Çünkü her insanın aklında görsellik daha çok yatar slayt olsun konuşma olmasın. Çünkü konuşma tarzı olunca insanların ister istemez uykusu falan geliyor, sıkılabiliyorlar.(...) Tek tek açıklamaları motive eder. (Ö 18)

‘Uygulamalı olabilir.’ (Ö22)

*‘Dinlemek zor bir iş. Nasıl hocalar dersi anlattığında birkaç dersle ilgili olan öğrenci dinliyor, diğerleri çok sıkılıyorsa sadece anlatıyor. Ama. İşte atıyorum iki kişiyi çıkarsa o şekilde anlatsın falan, o bile çok faydalı olur. O bile yetecek. **Eğlenceli olsun** istiyorum. Sıkıcı öyle anlatmakla geçmiyor. Ben anlatsam kendim beğenirim evet ama diğerleri sıkılır.’ (Ö 25)*

‘Yani hocalarımız öğrencilerle ilgileniyor bireysel olarak. Ama bunu az yapıyorlar (...) İletişim daha çok kurulsun bence. Bizle diyalog çok kurulsun.’ (Ö1)

*‘Konferansları düşünüyorum, öğretmenler bazen çok fazla ayrıntıya giriyorlar ve öğrenciler dinlemekten sıkılıyor bir müddet sonra. Biraz daha **öğrencilere yönelik***

olsun öğrencilerle konuşarak soru sorarak yani. Konuşsun onlar da katılsın.’ (Ö 13)

Öğretmenlerin (2 kişi % 15) ifadelerinde geçen değerler eğitiminde uygun yöntem/teknik kullanılmamasından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır.

‘Öncelikle değerler eğitiminde veli ve öğrenci arasında bir diyalog olması lazım. Aynı zamanda öğrenciyi kazanmak istiyorsak veli öğretmen işbirliği olmak zorunda. (...)Çünkü gözlemlediğim kadarıyla mesela erkek çocuğundan biliyorum, öğrenci okulda farklıydı yurttan farklıydı. Çünkü öğretmen öğrenciye bakarsa burada çok iyi eve gidiyorsa evde terör estiriyor. (...) Gerekirse öğrenci ile beraber dışarı çıkıp sohbet edilir sonra ailesiyle ben bazı konuları konuştuğum evdeki hareketleri nasıl tavırları nasıl bu şekilde sorulabilir.’ (E8)

‘Yaşayarak ve yaşatarak öğrenmek en etkili öğrenme metodu. Öğrencinin kazanacağı değere sahip çıkması ve farkındalığının gerçekleşmesi için mutlaka içinde olması gerekli.’ (E 13)

Araştırmamıza katılan öğretmen ve öğrencilerin bir kısmının ‘Uygulamalı olabilir.’(Ö 22), ‘Görsellik olsun.’(Ö 18), ‘Eğlenceli olsun istiyorum. Sıkıcı öyle anlatmakla geçmiyor.’(Ö 25), ‘İletişim daha çok kurulsun.’(Ö 1), ‘Değerler eğitiminde veli ve öğrenci arasında bir diyalog olması lazım.’(E 8), ‘Yaşayarak ve yaşatarak öğrenmek en etkili öğrenme metodu.’(E 13) gibi ifadelerinden anlaşılabileceği üzere bazı öğretmen ve öğrenciler değerler eğitimi faaliyetlerinde uygun yöntem ve teknik kullanılmadığını belirtmişler.

Literatüre bakıldığında daha önce yapılan araştırmalarda da uygun yöntem ve teknik kullanılmamasından kaynaklanan sorunlar olduğu ‘yeterince etkili ve katılımcı uygulamalar yapılamaması’, ‘öğrencilerin aktif olarak katılmadığı uygulamaların verimli olmaması’ gibi ifadelerden anlaşılmaktadır (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 297). Yapılan araştırmalara göre değerler eğitimi faaliyetlerinde uygun yöntem ve tekniklerin kullanılmaması değerler eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkililiğinin ve kalıcılığının azalmasında rol oynamıştır.

Araştırmamıza katılan öğretmen ve öğrencilerin bir kısmı değerler eğitimi faaliyetlerinde öğrencileri etkinliklerin içine katacak, aktif hale getirecek yöntem ve teknikler kullanıldığı zaman, değerler eğitimi faaliyetleri daha eğlenceli hale getirilip sıkıcı olmaktan çıkarıldığı zaman yaşanacak sorunların azalacağını düşünmektedir.

Değerler eğitiminde hangi yöntemlerin uygulanacağı konusunda farklı görüşler bulunsa da genel olarak değerlerin yetişmekte olan nesillere aktarılması ve kazandırılması düşüncesi hâkim olmuştur.

2.12.3.4. Uygun araç, gereç kullanılmaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunların uygun araç gereç kullanılmamasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 57’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 57. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların uygun araç gereç kullanılmamasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	2	6
Öğretmen Sayısı	13	1	8

Öğrencilerin (2 kişi % 6) ifadelerinde geçen uygun araç/gereç kullanılmamasından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunlara yönelik önerileri aşağıda sıralanmıştır.

‘Slayt yerine video olabilir.’ (Ö 22)

‘Değerler Eğitimi görsellerle anlatsa, başka materyallerle anlatsa insanlar sıkılmayacak. . Bir slaydı komikleştirebilir, komik fotoğraflarla anlatabilir görsellerle. Yani bu tür şeylerin ben katkı sağlayacağını düşünüyorum.’ (Ö 25)

Öğretmenlerden birinin (% 8) değerler eğitiminde uygun araç/gereç kullanılmamasından kaynaklanan sorun ve önerilere yönelik cevabı aşağıda belirtilmiştir.

*‘Ayrı bir değerler eğitime yönelik bir **kılavuz kitabımız** yok.’ (E 4)*

Değerler eğitime yönelik öğrencilerde sorumluluklarını taşıyabilecekleri makul seçimler yapabilmelerine imkân sağlayacak bilgi, beceri ve yeteneklerin geliştirilmesini hedefleyen, aileyi ve çevreyi de sürece dâhil eden kaynak kitaplar mevcuttur (Aydın & Gürlü, 2012, s. 222). Değerler eğitimi faaliyetleri yapılırken kılavuzluk eden bir kitabın kullanılmaması öğretmenlerden biri tarafından eksiklik olarak ifade edilmiştir. Ancak özel liselerde bağımsız bir değerler eğitimi dersi olmadığı gibi bu öğretmenin değerler eğitimi kılavuz kitabı istemesi aynı zamanda

bağımsız bir değerler eğitimi dersi istediğine de işaret etmektedir. Branş derslerinin kitaplarının içerik ve uygulamalar kısmı, kazandırılacak değerler de hesaba katarak düzenlenebilir.

Araştırmamıza katılan öğrenci ve öğretmenlerin bir kısmının cevaplarında yer alan *'Slayt yerine video olabilir.'*(Ö 24), *'Değerler Eğitimi görsellerle anlatsa, başka materyallerle anlatsa insanlar sıkılmayacak. Bir slaydı komikleştirebilir.'*(Ö 25) gibi ifadelerde değerler eğitimi faaliyetlerinde öğrencilerin dikkatini daha çok çekecek uygun araç ve gereçler kullanılması gerektiği öneri olarak belirtilmiştir.

Literatüre bakıldığında daha önce yapılan bir araştırmada öğretmenlerin değerler eğitimi faaliyetlerinde kullandıkları araç/gereç/materyaller ile ilgili, *bireysel olarak kendileri hazırlayanlar, İlçe MEM'den gelen etkinlik örneklerini kullananlar, internetteki paylaşımlardan ve bazı yayınevlerinin hazırladığı süreli yayınlardan faydalananlar* olduğu belirtilmiştir (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 298). Bu tür çalışmalardan faydalanılabilir.

2.12.4. Eğitim ortamının yeterli, uygun olmaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasında karşılaşılan sorunların eğitim ortamının yeterli ve uygun olmamasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 58 'de gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 58. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerindeki sorunların eğitim ortamının yeterli ve uygun olmamasından kaynaklandığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	f	%
Öğrenci Sayısı	32	1	3
Öğretmen Sayısı	13	3	23

Öğrencilerden ve öğretmenlerden bazıları değerler eğitimi faaliyetlerinde yaşanan sorunların eğitim ortamının yeterli, uygun olmaması nedeniyle ortaya çıktığını düşünmektedirler. Değerler eğitimi için ortamın yeterli olmadığını belirten bir (%3) öğrencinin ifadesi şu şekildedir:

'Bence bütün okul çerçevesinde değil de sınıf çerçevesinde olsa daha mantıklı olurdu. Sınıfça olduğunda hocayla bir samimiyetimiz var ama okul çerçevesinde

olduğunda okulun verdiği resmiyet çerçevesi olmuyor bence. (...) Bütün okul [çok sesli bir şekilde] diye girmesin. Bu şekilde olunca etkililiği azalıyor. Dinleyen oluyor dinlemeyen oluyor. Arkada ses oluyor. Konsantrasyonunuz bozuluyor.’ (Ö 23)

Değerler eğitimi için ortamın yeterli olmadığını 3 öğretmen (% 23) belirtmiştir. Onların cevapları aşağıda sıralanmıştır.

‘Değerler Eğitimi planlı programlı ve sürekli olarak yürütülebilmesi için kesinlikle MEB’in, üniversitenin, belediyenin, derneklerin, sosyal kulüplerin duyarlı olması gerekiyor.’ (E 1)

*‘Eleştirdiğim bu özel okullarda değerler eğitimi açısından öğrencileri öğrendikleri değerler eğitimi bilgilerini pratiğe dökemeyişimiz. İmkân sağlansa diyelim bugün gitsek öğle namazını öğrencilerle Hunat Camii’nde kılsak. Mihrap, kürsü, minber nedir? Bura nasıl yapılmış caminin fonksiyonu nedir? Cami sadece ibadet yeri midir? Cami nedir ne demektir. Yani bu özel okullarda doğru dürüst topluca öğrenciye namaz kıldırabileceğim güzel bir **mescidimiz bile yok**’ (E 7)*

*‘Ülkede eğitim kurumlarını görsel basın ile **aynı hedefe ateş etmediği** sürece istediğiniz kadar uğraşın bunun başarılı olacağına inanmıyorum. Çünkü çocuk bizi toplumda dinliyor bizim okula geldiğimiz zaman noktasında dinliyor. Dikkatini çeken şey elindeki cep telefonu, televizyon, bilgisayar konumuna getirilmiş cep telefonları ve sonsuz sınırsız istedikleri her siteye girebilmeleri. (...) Zaten onun için de bu sistem içerisinde bir şeyler yapmak lazım. (...).’ (E 10)*

Değerler eğitimi esnasında değerlerin ne olduğuna dair bilgi vermek çok önemlidir. Bununla birlikte bilgilenme sürecinin niteliği de bir o kadar önemlidir. Öğrencilerde ‘bunlar zaten bildiğimiz şeyler’ gibi düşünceler oluşabilir. Öğrencilerin değerler eğitimi esnasında bilgiyi kullanmaları, değerleri anlamlandırmaları sağlanmalıdır. Öğrencilerin değerler ile hayatlarının bağıni kurmalarını sağlayacak bilgilenme yapılmalıdır. Öğrencilere bu çerçevede etkinlikler yapmak ve öğrencilerin yaşayarak öğrenmesini sağlamak gereklidir. Böylece öğrencilerin bilgileri pekişmiş olur. Öğrencileri öğrenmiş oldukları değerleri konusunda somut faaliyetlere yönlendirmek, onlara aktif olabilecekleri görevler vermek gerekir. Dernek veya kurumların toplum hizmeti kapsamında yaptıkları faaliyetlere katılımlarını sağlamak gereklidir. Öğrencileri, okul ortamında öğrendikleri değerlerin teorik bilgilerini kullanabilecekleri faaliyetlere yönlendirmek ve kayıtlarını yapmak, öğrenmenin kalıcı olması için önemlidir. Okul idaresi, bu tür çalışmalar yapan kurumlar ile iletişime geçip, okullarında bilgilendirme çalışmaları yapmalarını sağlamalıdır. Okulun tüm çalışanları ile değerler eğitiminin başarılı olmasına yönelik bir okul atmosferi oluşturulması sağlanmalıdır. Değerlerin okul ikliminde tüm paydaşlarca uygulanması,

öğrenilenlerin somut faaliyetlerle değerlendirilmesi, öğrencide beklenen davranışın pekişmesini sağlayacaktır. Öğrencilerin ilişkilerinde ve karşılaştığı olaylarda konulara ilgili değer perspektifinden bakabilecek ve yorumlayabilecek bireyler yetiştirmek esas olmalıdır. Örneğin; Kayseri’de bir devlet lisesinde kuşların soğuktan korunmaları ve yiyecek bulmaları için ağaçlara kuş yuvaları yapılmıştır. Bu vesile ile öğrenci okulda yardımlaşmak değerini öğrenmiştir. Aynı lisenin öğrencisi okuldan eve dönerken yaralı bir kedi görmüştür. Öğrencinin yaralı kedi ile ilgilenmesi, veterinere götürmesi; yardımlaşma, merhamet, hoşgörü, vicdanlı olmak gibi değerleri benimsediğini gösterir. Bu formasyonda öğrencilerin yetişmesinin de yalnız belirli derslerde bu konular üzerinde durmakla gerçekleşmeyeceği ve okul/toplum kültürü içerisinde değerler ikliminin oluşması için gayret gösterilmesine bağlı olduğu düşünülmektedir (Kaymakcan & Meydan, 2014, s. 235).

2.12.5. Herhangi bir sorun bulunmaması

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulanmasında herhangi bir sorun olmadığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin frekans ve yüzdelikleri Tablo 59’da gösterilmiştir. Elde edilen veriler tablonun altında incelenecektir.

Tablo 59. Özel Liselerde değerler eğitimi faaliyetlerinde herhangi bir sorun olmadığını ifade eden öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştırılması

	Araştırmaya Katılan	F	%
Öğrenci Sayısı	32	5	16
Öğretmen Sayısı	13	1	8

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan ‘Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlu yönleri ve önerileriniz nelerdir?’ sorusuna 32 öğrenciden 5’i (% 16) ‘Herhangi bir sorun bulunmamaktadır.’ cevabını vermiştir..

‘Memnunum aslında, pek yok aslında eleştireceğim bir şey, her şey yolunda.’ (Ö 8)

‘Kolejlerde öğrenci sayısı daha az olduğu için daha bireysel anlamda ilgileniyorlar bizimle. İmkânlar daha fazla burada.(...) Eleştirdiğim yönü yok şuan, böyle devam edebilir.’ (Ö 9)

‘Bence her şey burada dört dörtlük diyebilirim en ince ayrıntısına kadar düşünüyor. Bazı şeylerde ben şaşıyorum, Ne kadar iyi planlamışlar nasıl güzel yapmışlar, diyorum. Mesela Hazreti Peygamber’in doğum yıldönümünü kutlarken

camiden imam falan çağırıldı, burada Kur'an okutuldu. Anlam ve önemi ile yaşattılar. Mesela her yıl Sarıkamış konusunda müdür konuşma yapar, yeni gelenler olur bilmeyenler olur Sarıkamış'ı falan diye. Tam da hani bilmiyorum nasıl denk geliyor, o gün Kayseri'de kar yağışı başlıyor ve ben şok oluyorum yani. Nasıl oluyor bilmiyorum ama kar hani bazen niye yağmıyor niye yağmıyor diyoruz ya biz, o gün onu konuşacağımız zaman kar yağıyor. Ben çok etkileniyorum.' (Ö 12)

'Eleştirecek bir yön bulamıyorum.' (Ö 16)

Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan 'Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlu yönleri ve önerileriniz nelerdir?' sorusuna 13 öğretmenden yalnızca 1'i (% 8) 'Herhangi bir sorun bulunmamaktadır.' cevabını vermiştir..

*'Biz okul olarak hiçbir **problem yaşamıyoruz**. Çünkü yöneticilerimiz her konuda bize destek veriyor ve değerler eğitimi faaliyetlerini destekliyor.'* (E 12)

Yukardaki cevaplarına bakıldığında öğrenci ve öğretmenlerin az bir kısmı değerler eğitimi faaliyetleri sırasında sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişler. Literatüre bakıldığında daha önce yapılan araştırmaların birinde, devlet okulunda yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinde karşılaşılan sorunlara yönelik çeşitli cevaplar verilirken herhangi bir sorunla karşılaşılmadığına yönelik cevaba rastlanmamıştır (Kaymakcan & Meydan, 2015, s. 297). Herhangi bir sorunla karşılaşılmamasında, özel okulların fiziki/maddi imkânlarının iyi olmasının ve öğrenci sayısının az olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bazı özel okullar internet sayfalarında sahip oldukları imkânlardan bahsetmiştir (Bahçeşehir Koleji, 2015) Ancak sorun olmadığını söyleyenlerin karşılaştırılmasının az olması da, her ne kadar özel liselerde şartlar elverişli olsa da faaliyetlerde ciddi manada eksikliklerin olduğuna işaret etmektedir. Oransal olarak bakıldığında öğretmen ve öğrencilerin görece az bir kısmı sorun olmadığını ifade etmiştir. Ancak verilen cevaplar genel olarak idareci veya öğretmenlerin bire bir ilgilendiklerine yöneliktir. Bir değer etkili olması için bireysel ilgilencilerin yeterli olduğu düşünülemez. Değerin, birey tarafından kabullenilmesi için faaliyetler ve geribildirimler gereklidir. "Öğrenci öğrendiği değere ait hangi davranışlarını düzeltmiştir?" veya "Öğrenci hangi beklenen davranışı gerçekleştirmiştir?" gibi sorulara cevap verilmesi gerekmektedir. Bunun için de değerlendirme ölçütlerinin net olarak belirlenmesi sağlanmalıdır.

Katılımcılardan değerler eğitimi faaliyetlerinde sorun olmadığı yönünde cevaplar alınması mevcut sorunların göz ardı edildiğinin veya farkında olunmadığının işareti olarak görülebilir. Araştırmanın diğer bölümlerinde görüldüğü gibi bazı katılımcılar

eğitim programı, eğitimin niteliği, öğretmenin niteliği gibi konularda sorunlar olduğunu belirtmişlerdir (Bkz. 2.12.1, 2.12.2, 2.12.3, 2.12.4).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızda Kayseri ilinin merkezindeki bütün özel liselerde (araştırmaya başlandığında mevcut olan) yapılan değerler eğitimi faaliyetleri incelenmiştir. Böylelikle Kayseri'nin bütün özel liseleri araştırmamıza dâhil olmuştur.

Araştırmamızda değerler eğitimi faaliyetleri, etkililik, gereklilik, kullanılan materyaller, yöntem-teknikler, disiplinler ile ilişki, değerlendirilme yolları, faaliyeti yapan öğretmenlerin niteliği, karşılaşılan sorunlar ve bunlara yönelik çözüm önerileri gibi birçok yönden incelenmiştir.

Özel okullarda yapılan değerler eğitimi faaliyetlerine yönelik araştırmamızın katılımcılarından elde edilen veriler gruplandırılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar ortaya konulduktan sonra onlardan hareketle üretilen önerilere yer verilecektir.

3.1. Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin çoğunluğu özel okullarda uygulanan değerler eğitimi faaliyetlerini gerekli görmektedir. Öğretmen ve öğrenciler lise düzeyinde özel okullardaki değerler eğitiminin gerekliliğini lise çağının kişilik gelişimi açısından önemli olmasına, özel liselerin kendine has yapısına, gençlerdeki ve toplumdaki ahlaki bozulmaya, bu eğitim faaliyetlerinin lise çağından önce ihmal edilmiş olmasına, değerler eğitiminin mesleki kariyer gelişimine etkisi olmasına bağlamışlardır. Öğrenci ve öğretmenlerin değerler eğitimini gerekli görmeleri önemlidir. Ancak aşağıda belirtilen araştırmanın diğer sonuçlarına bakıldığında değerler eğitimi faaliyetlerinde kullanılan yöntem teknikler, değerler eğitiminin etkililiği, değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar vb. konularında yaşanan olumsuzluklar değerler eğitimi faaliyetlerinin gerekliliğinin tam anlamıyla idrak edilemediğine işaret etmektedir.

Katılımcılardan öğretmenlerin çoğunluğu genel eğitim faaliyetleri ile değerler eğitimi faaliyetlerinin ilişkili olduğunu belirtmişler. Bununla birlikte öğrencilerin çoğunluğuna

göre genel eğitim faaliyetleri ile değerler eğitimi faaliyetleri birbirleri ile ilişkilendirilmemektedir. Öğretmenlerin genel eğitim faaliyetleri ile değerler eğitimi faaliyetlerinin örtüştüğüne dair düşünceleri, öğrenciler tarafından fark edilmemiştir.

Öğretmen ve öğrencilerin önemli bir kısmı değerler eğitimi faaliyetlerinin daha çok ‘milli ve manevi bilinç, Atatürkçülük, insan sevgisi, milli eğitim yönetmeliği’ gibi ilkelere dayalı olarak yapıldığını belirtmişler. Öğretmen ve öğrencilerin bir bölümü kimi özel okulların yürüttüğü değerler eğitimi faaliyetlerinin herhangi bir ilkeye dayandırılmadan yapıldığı kanaatindedirler. Katılımcıların büyük kısmının bu tarz faaliyetlerin ‘milli ve manevi bilinç, Atatürkçülük, insan sevgisi, milli eğitim yönetmeliği’ gibi ilkelere dayandırılarak yürütüldüğünü belirtmiş olması bu faaliyetlerin dayanaklarını görmek bakımından önemlidir. Fakat bununla birlikte katılımcıların bir bölümü de değerler eğitimi faaliyetlerinin belli bir ilkeye dayanmadan yürütüldüğü kanaatindedir.

Katılımcıların çoğunluğuna göre değerler eğitimi faaliyetleri ile ‘iyi, yardımsever, saygı-sevgi duygularına sahip, bilinçli insan olmak’ gibi ahlaki vasıfların öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır. Bunlara ilaveten katılımcıların bir kısmına göre değerler eğitimi faaliyetlerinde güzel bir gelecek sahibi olmanın yanında, Kuran ve sünnete uymanın da amaçlandığı görülmüştür. Türk milli eğitiminin genel amaçları arasında bütün fertlerin; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini yaşayan, koruyan, geliştiren bireyler olarak yetiştirilmesi hususu yer almaktadır. Eğitim sistemi içinde öğrencilerin dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış, topluma duyarlı, iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlama görevini yerine getirme amacına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. MEB’in ilk ders yönergesinde geçen ‘temel ve insani değerleri kazanmış, topluma duyarlı, iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlama’ amacı ile katılımcıların verdiği cevaplar arasında benzerlikler olması değerler eğitiminin kalitesi açısından olumludur. Özel liselerin kendilerine özgü kimi farklılıklarından kaynaklanan yaklaşımları olabilmektedir.

Katılımcıların çoğunluğu ifadelerinde saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, sorumluluk, adalet, dürüstlük gibi değerleri vurgulamıştır. öne çıkarmışlardır. Bununla birlikte milli ve manevi değerleri, namaz, oruç gibi kavramları vurgulayanlar da olmuştur. MEB’in öğretim programlarında 2018’den itibaren kök değerler olarak "adalet, dostluk,

dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" değerleri yer almıştır. MEB'in öne çıkardığı kök değerler ile özel liselerde değerler eğitimi faaliyetleri esnasında öne çıkarılan değerler arasında 'saygı, sevgi, adalet, dürüstlük, yardımseverlik, sorumluluk' değerleri ortaktır. 'Öz denetim, sabır, dostluk' değerlerine katılımcıların cevaplarında rastlanmamıştır. Vatanseverlik değerleri ise bazı katılımcıların ifadesinde 'milli ve manevi değerler' başlığı kapsamında yer bulmuştur.

Özel okullarda uygulanan değerler eğitimi bağlamında yürütülen etkinliklere öğrencilerden katılmayanların da olduğu anlaşılmıştır. Etkinliklere katılan öğrenci sayısının azlığı değerler eğitimine özgü ilkelerden katılımcılık ilkesi ile yeterli uyum sağlanamadığına işaret etmektedir.

Değerler eğitimi faaliyetlerinde çoğunlukla anlatım, gezi gözlem ve soru cevap yöntemlerinin kullanıldığı belirtilmiştir. Özellikle düz anlatım yönteminin doğru kullanılmaması sonucunda öğrencilerde yeterince etkili olmadığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte anlatım yönteminin doğru kullanıldığı durumlarda verim alındığına dair görüşler de bildirilmiştir.

Özel okullarda uygulanan değerler eğitimi faaliyetlerinde çoğunlukla kullanılan materyallere örnek olarak yazılı/basılı araç gereçler (pano, afiş, ders kitapları vb.), teknolojik araç gereçler (video, film, projeksiyon, akıllı tahta vb.) ve bunların dışında kalan araç gereçler ifade edilmiştir. Teknolojik araç ve gereç kullanımının az olduğu durumlarda değerler eğitimi faaliyetlerinin veriminin daha az olduğu belirtilmiştir.

Öğrencilere göre değerler eğitimi faaliyetlerinde öğretmenlerin genelde etkin olmadıkları anlaşılmaktadır. Birçok eğitim faaliyetine olduğu gibi değerler eğitimi faaliyetinde de öğretmenin rolü çok önemlidir. Öğretmenin etkin olmama durumunun değerler eğitimi faaliyetlerinin kalitesinin azalmasına sebep olacağı düşünülmektedir.

Katılımcı öğretmenler değerler eğitiminin etkili olup olmama durumunu gözlemlerle tespit etmeye çalışmaktadırlar. Zaman zaman görüşme ve not ile değerlendirme yapıldığı da ifadelerden anlaşılmaktadır. Not ile değerlendirme, değerler eğitimi faaliyetinin özü ile bağdaşmamaktadır. Değerler eğitimi faaliyetlerinde öğrenciler herhangi bir not beklentisi içine girmeden uygun davranışı yerine getirmelidir. Gözlem ile değerlendirme yaparken öğrenciye uygun geri bildirim verilmesinin öğrenciyi doğru davranışa yönlendirmede etkili olması beklenir.

Değerler eğitimi faaliyetlerinde ‘eğitim anlayışı, eğitim programı, amaçlar belirleme, eğitimin niteliği, öğretmen nitelikleri, öğrenci nitelikleri, değerler eğitiminde kullanılan yöntem, teknik ve araç gereçleri, eğitim ortamı gibi konularda sorunların olduğu anlaşılmıştır. Bu sorunlara; araç gereçlerin öğrencilere, konuya, fiziki şartlara uygun olmadığı durumlarda, öğrencilerde beklenen kazanımların gerçekleşmemesi örnek olarak verilebilir. Bir diğer örnek; öğretmen niteliğinin yeterli olmadığı durumlar değerler eğitiminin etkililiğini azaltmıştır.

3.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

Bundan sonra yapılacak araştırmalarda araştırmamızın dışında kalan özel liseler ve özel okulların lise dışındaki bölümleri de incelenebilir. Araştırmamızda değerler eğitimi faaliyetleri yöntem, değerlendirme, muhteva, öğretmen niteliği, etkili olma durumu vb. açılardan incelenmiştir. Değerler eğitimi faaliyetlerinin tek bir yönü ele alınıp daha derinlemesine incelemeler yapılabilir. Bütün özel ve devlet okulları değerler eğitimi ile ilgili yeni ve etkili çalışmalar başlatabilirler.

Her ne kadar öğretmenlerin çoğunluğuna göre genel eğitim faaliyetleri ile değerler eğitimi faaliyetlerinin örtüştüğü düşünülse de bu durumun öğrencilere de fark ettirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin bu bağlamda farkındalıkları yükseltilmelidir. Okullarda disiplinler arası iş birliğinin artırılması, farklı dersler arasındaki değerlerin pratikte uyumunun sağlanması ve bu uyumun öğrenciye hissettirilmesi değerler eğitiminin kalitesini artırmada etkili olacaktır. Öğrencilerin disiplinler arası ilişkileri görebilecekleri ve anlamlandırabilecekleri unsurlar ile bağlantılı kurması sağlanabilir. Bütün derslerin kendi zaviyeleri açısından değerler eğitimi faaliyetlerine katkı sağlayabilmeleri için gerekli önlemler alınabilir.

Değerler eğitiminin MEB’in öğretim programlarında 2018’den itibaren kök değerler olarak yer alan "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" değerlerinden ‘öz denetim, sabır, dostluk’ değerlerinin de faaliyetlerde merkeze alınması sağlanabilir. Adı geçen kök değerlerin tamamı öğrencilerde kalıcı olmasını sağlayacak şekilde değerler eğitimi faaliyetlerinde işlenebilir ve öne çıkarılabilir.

Değerler eğitimi faaliyetlerinde değerler eğitiminin kendine özgü ilkeleri esas alınabilir. Bütün okullar değerler eğitimi faaliyetlerinde ortak ilkeleri benimseyebilir. Değerler eğitimi faaliyetlerinde herhangi bir ilkeye sahip olunmaması önlenebilir.

Değerler eğitiminin öğrenciler için olabildiğince çekici hale getirilmesi için tedbirler alınabilir. Değerler eğitimi faaliyetlerinde öğrencilerin pasif halde olmamaları, uygun yöntem teknik kullanılması, faaliyetlerin daha eğlenceli olması sağlanabilir. Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlayacak etkinlik ve gezilerin sayısı artırılabilir. Huzurevleri, köy okulları, hayvan barınakları, tarihi yapılar, şehitlikler vb. ziyaret edilerek öğrencilerde değerler eğitimi faaliyetlerinin kalıcılığına katkı sağlanabilir. Değerler eğitimi faaliyetlerine öğrencilerin katılımı artırılabilir.

Değerler eğitimi faaliyetlerinde konuya ve ortama en uygun araç ve gereçler kullanılabilir. Yazılı basılı araç gereçlerin yanında teknolojik araç gereçlere çoğunlukla yer verilebilir. Değerler eğitimi faaliyetlerinde ilgili filmler, videolar izletilebilir. Hedef kazanımlara ulaşmada yardımcı olacak simülasyon araçları varsa kullanılabilir, yoksa oluşturulabilir. Kodlama eğitiminin gündemde olduğu günümüzde değerler eğitimi faaliyetlerinde oyunda bireyin doğru davranışı yaptığına ödül aldığı ve mutlu olduğu, yanlış davranışı yaptığına üzüldüğü yazılımlar üretilebilir. ‘Takva yarışı’ gibi oyunlar değerler eğitimine uyarlanarak diğer branş öğretmenleri ile de iş birliği yapılarak yaşlarına uygun bir şekilde geliştirilip öğrencilere oynatılabilir. Okullarda değerler eğitimi faaliyetlerinde kullanılabilecek araç gereç ile ilgili her türlü ihtiyacın giderilmesi sağlanabilir.

Üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile nitelikli iş birliği yapılarak ortak çalışmalarla değerler eğitiminin etkililiği artırılabilir. Değerler eğitimi faaliyetlerini yürüten öğretmenlerin niteliği artırılarak değerler eğitiminin faaliyetlerinin kalıcılığı artırılabilir. Değerler eğitimi faaliyetlerini yürüten öğretmenler değerler eğitimi ile ilgili hazırlanmış bilimsel kaynaklardan yararlanabilir. Öğretmenler değerler eğitimi alanında hizmet içi eğitimlere katılıp öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşmalarına daha fazla katkı sağlayabilirler. Hizmet içi eğitim faaliyetleri daha nitelikli hale getirilebilir. Öğretmenlerin göreve başlamadan önce yaptıkları staj çalışmasında değerler eğitimi ile ilgili faaliyetlere sıklıkla yer verilmesi sağlanabilir.

Değerler eğitimi bağlamında yapılan bütün etkinlikler hakkında öğrencilerden geri bildirimler alınabilir. Böylece değerler eğitimi faaliyetlerinin daha etkin hale getirilmesi

yönünde çalışmalar yapılmış olacaktır. Eğitim öğretim yılı içerisinde değerler eğitimi faaliyetleri başlamadan önce, değerler eğitimi faaliyetleri esnasında ve değerler eğitimi faaliyetleri tamamlanınca çeşitli durum değerlendirme anketleri yapılabilir. Öğrencilerden değerler eğitimi faaliyetlerinde hangi yöntem, araç gereçlerin daha etkili olduğu bilgisi alınarak değerler eğitimi faaliyetleri olumlu yönde geliştirilebilir.

Değerler eğitimi faaliyetlerinde öğrencilerin ilgili davranışları bağlamında öğrencilere geri bildirimler yapılabilir. Değerler eğitiminde kazandırılmak istenen davranışı ödül veya not için yapmalarını sağlamak yerine içinden gelerek yapmalarını sağlamak için çalışmalar yapılmalıdır.

Değerler eğitimi faaliyetlerinde bireyin kendi kararlarının mimarı olmalarını sağlayacak uygulamalar yapılabilir. Bunun için okul ikliminin bu hedefe uygun şekilde oluşturulması gerekir. Bu çerçevede değerler eğitimi, eğitim sisteminin bütününün görevi olarak düşünülmelidir. İdareciler, öğretmenler hatta tüm personel değerler eğitimi faaliyetlerinde görev almalıdır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda okulun tüm personelinin değerler eğitimi uygulamalarına dair görüşleri alınabilir. Okulun tüm personeline değerler eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitimler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Abdil, K. (2009, 4 20). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 10 8, 2015 tarihinde <http://docplayer.biz.tr/5950473-Bilimsel-arastirma-yontemleri-anket.html> adresinden alındı
- Akbaş, O. (2007). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim 88. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 679). İstanbul: DEM Yayınları.
- Akbay, O. H. (2012). Japonya'da Ahlak ve Değerler Eğitimi. *Değerler ve Eğitimi* (s. 643-652). İstanbul: Dem Yayınları.
- Akyürek, S. (2004). *Din Öğretiminde Kavram Öğretimi*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Akyürek, S. (2009). *Din Öğretimi Model, Strateji, Yöntem ve Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Altınışik, S. (2012, Nisan 12). *Değerler Eğitimi*. Nisan 14, 2014 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Web Sitesi: mebk12.meb.gov.tr/.../22122638_ek12deereitimiogrencisunu.pptx adresinden alındı
- Altıntaş, M. E. (2016). *Öğretmenler Gözüyle Değerler Eğitimi*. Konya: Mostar Yayıncılık.
- AR-GE. (2018, Ocak). *Kayseri MEM*. Haziran 2019 tarihinde Kayseri ARGE Bülten: http://kayseri.meb.gov.tr/download/Kayseri_Arge_Bulten_Ocak_2018-SON.pdf adresinden alındı
- Arı, R., Üre, Ö., ve Yılmaz, H. (1999). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Konya: Mikro Yayınları.
- Atılğan, H., Kan, A., ve Doğan, N. (2007). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın MEM. (2016, Nisan 15). *Aydın Milli Eğitim Müdürlüğü*. Mart 29, 2018 tarihinde Aydın Milli Eğitim Müdürlüğü: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerleregitiimi.pdf adresinden alındı
- Aydın, M. Ş. (2011). *Açık Toplumda Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Aydın, M. Ş. (2017). *Din Eğitimi Bilimi*. Kayseri: Kimlik Yayınları.

- Aydın, M. Z. (2010, Nisan 10). *Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi*. Nisan 14, 2014 tarihinde Değerler Eğitimi: <http://www.degeregitiimi.com/makaleler/makaleler.html> adresinden alındı
- Aydın, M. Z. (2010, Ekim- Kasım- Aralık). Okulda Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış*(18), 16-19.
- Aydın, M. Z. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin İlkeleri ve Sorunları. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 549-560). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Aydın, M. Z., ve Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayın.
- Bahçeşehir. (2015). *Bahçeşehir*. Mayıs 29, 2018 tarihinde Bahçeşehir: <http://www.bahcesehir.k12.tr/tr/egitim-birimleri/ilkokul-detay/Degerler-Egitimi/79/40/0> adresinden alındı
- Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma* . Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bayram, Y. (2015). Değerler Eğitiminde Unutulmuş Bir Değer: Divn Şiiri ve Kültürü. *Değerler ve Eğitimi* (s. 439-474). İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Bilecik MEM. (2011, 8 26). *Bilecik Milli Eğitim Müdürlüğü*. 3 28, 2018 tarihinde Bilecik Milli Eğitim Müdürlüğü: <http://bilecik.meb.gov.tr/dosyalar/82011/adfbef4c26478115d02a62f212613a105.pdf> adresinden alındı
- Bilecik, S. (2014). Değerler Eğitimi Din Eğitimine Alternatif mi? *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 277-291). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Bilgin, B. (1995). *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* . Ankara: YeniÇizgi Yayınları.
- Bilgin, B. (2007). *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Gün Yayınları.
- Bilgin, B., ve Selçuk, M. (1991). *Din Öğretimi*. Ankara: Akid yayıncılık.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar Yaklaşımlar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1968). *Eğitim'e Giriş*. Ankara.
- Bulunmaz, B. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Medya Algısını İnsani Değerler Yönünden İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *İnsani Dğerelerin Yeniden İnşası* (s. 27-42). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Bulut, S. S. (2009). İyilik Yapma Değerinin Öğrencilerin Bilişsel Dünyalarına Yerleştirilmesi. *1. Ulusal İyilik Sempozyumu* (s. 104-114). Elazığ: Elif Ofset.

- Cafoğlu, Z., ve Akar, Ö. (2004). Üniversitelerde ahlaki Değerlerin Davranışa Yansımalarının Oluşturduğu Örgüt İkliminin Algılanması. *Değerler ve Eğitimi* (s. 773-798). İstanbul: DEM.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal Değerler ve Yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 62-71.
- Caneri, H. (2007). *Ahlak Bilinci*. İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- Cebeci, S. (2014). Değerlerin Oluşmasında ve Yitiminde Medyanın Rolü. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Cevizci, A. (2000). *Felsefe ve Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2011). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Ceyhan, M. S., ve Zelka, M. (2014). Değerlerdeki Erozyonun Tüketim Harcamalarına Etkisi. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 83-124). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Ceyhan, M. S., ve Zelka, M. (2014). Değerlerdeki Erozyonun Tüketim Harcamalarına Etkisi. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Ceyhan, S., ve Zelka, M. (2014). Değerlerdeki Erozyonun Tüketim Harcamalarına Etkisi. *İnsani Değerlerin yeniden İnşası Sempozyumu*, (s. 83-124). Erzurum.
- Cihan, M. (2014). Erol Güngör'ün İnsani Değerler Bakışı : Vicdan, Adalet ve Sorumluluk. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 657-667). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Damon, W. (2002). *Bringing in A New Era in Character Education*. California: Hoover Institution Press.
- Demirci, M. K., Taşkın, E., ve Yuca, U. (2006, Mayıs). ÖĞRENEN ÖRGÜT/PAZARLAMA YÖNELİMLİ ÖĞRENEN OKUL BOYUTLARININ ANALİZİ: KÜTAHYA İLİ ÖZEL EĞİTİM KURUMLARI UYGULAMASI. *AKADEMİK BAKIŞ*.
- Doğan, H. (2014). 'Öğrenilen Etik' ile 'Kazanılan Ahlak' Önergelerinin Değerler Eğitimi açısından Bir Analizi. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 415-426). Erzurum: Atatürk Üniv.
- Doğan, Ö. (2004). *Etik-Ahlak Felsefesi*-. İstanbul: İnkılap Yayıncılık.
- Dönmez, C., ve Yazıcı, K. (2008). *T. C. İnkılap Tarihi ve atatürkçülük Konularının Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Durmuş, A. (2017, 12 28). *Değerler eğitimi toplantısı*. Haziran 02, 2018 tarihinde MEB: <http://www.meb.gov.tr/degerler-egitimi-toplantisi/haber/15302/tr> adresinden alındı
- Elbir, B., ve Bağcı, C. (2013, ocak 8). *DEĞERLER EĞİTİMİ ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ DÜZEYİNDEKİ ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ*. ekim 8, 2016 tarihinde Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic: http://turkishstudies.net/Makaleler/1923597175_65_ElbirBilal-Canba%C4%9Fc%C4%B1-edb.pdf adresinden alındı
- Erdem, H. (2003). Konya.
- Erdem, H. (2014). Değerler Eğitimi Açısından Bir Ahlak Değeri Olan Vefa. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 331-347). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Erden, M., ve Akman, Y. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erdoğan, E. (2013). Belediyelerin Değerler Eğitimi Açısından Fonksiyonu Çerçevesinde Yetişkin Eğitim Örneği Olarak İSMEK Modeli. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 397-430). İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Fichter, J. H. (2016). *Sosyoloji Nedir?* Ankara: ANI Yayıncılık.
- Genç, M. F. (2014). Öğretmenler Gözüyle İlköğretim Din Kültürü ve ahlak Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 521-542). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Genç, s. Z., ve Eryaman, M. Y. (2006). Değişen Değerler Ve Yeni Eğitim Paradigması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 89-102.
- Glikman, D. C. (1997). Unveraling thr-e Hidden Curriculum.
- Gömleksiz, M. N. (2013). Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları: Elazığ İli Örneği. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 727-741). İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Günay, M. (2002). Hermeneutik Felsefe Açısından Bilgi Değer İlişkisi . E. Ş. Yalçın (Dü.), *Bilgi ve Değer* içinde (s. 265-277). Muğla: Vadi Yayınları.
- Güngör, E. (1995). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Güven, B. (2014). Öğretim İlke ve Yöntemleriyle İlgili Temel Kavramlar. *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (s. 2-36). içinde Ankara: Pegem Akademi.
- Gürhan, E., ve Çiftçi, S. (2017, Aralık). İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *INESJOURNAL Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 230-246.
- Halstead, J. M. (2012). Değerlerin Gizli Müfredat aracılığıyla Öğrenilmesi. *Değerler ve Eğitimi 2* (s. 37-56). İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Halstead, J. M. (2015). Değerlerin Gizli Müfredat aracılığıyla Öğretilmesi. *Değerler ve Eğitimi* (s. 38-56). Ankara: DEM yayıncılık.
- Hesapçıoğlu, M. (1994). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Beta.
- Hesapçıoğlu, M., ve Nohutçu, A. (1999). Velilerin Özel Okul Tercihlerini Etkileyen Faktörler. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* , 183-202.
- Hisarcıklıoğlu. (2016). Haziran 02, 2018 tarihinde Hisarcıklıoğlu özel lisesi: <http://www.atlaskoleji.k12.tr/hisarkurumsal-Vizyonumuz-Misyonumuz> adresinden alındı
- Hökelekli, H. (2013). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş.
- Hökelekli, H. (2013). *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*. İstanbul: DEM Yayıncılık.
- Hökelekli, H., ve Gündüz, T. (2007). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri . *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. (s. 371–396). İstanbul: DEM Yayınları.
- İlgür, L. (2014). Özel Okul ve Devlet Okulunda Görev Yapmış Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimindeki Farklılıklara İlişkin Görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 259-285.
- İnam, A. (2013). Türkiye'de Anlam Sağlığı Açısından Değerlerimiz. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 111-118). İstanbul: DEM Yayıncılık.
- Izgar, G., ve Bülbül, A. E. (2017). *Değerler Eğitiminde Sabır*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kale, N. (2013). Nasıl Bir Değerler Eğitimi ? *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 313-322). İstanbul: DEM Yayıncılık.
- Kaptan, S. (1995). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Karagöz, İ. (2007). *Aile ve Gençlik*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

- Karakaş, H., İrem, Y., ve Bilbay, A. (2014). Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programına Yeni Ders Önerisi: Değerler Eğitimi ve Uygulamaları. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 205-219). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kartal, İ. (2011, Aralık). Aile Anlayışında Zihinler Kirleniyor.
- Kaymakcan, R. (2013). Bir Değer OLarak Hoşgörü Eğitimi. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 515-531). İstanbul: DEM Yayıncılık.
- Kaymakcan, R., ve Meydan, H. (2012). Ahlaki Karakter ve Eğitimi. *Değerler ve Eğitimi* (s. 169-193). İstanbul: DEM yayıncılık.
- Kaymakcan, R., ve Meydan, H. (2012). Öğretmenlere Göre değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Değerler ve Eğitimi 2* (s. 277-306). İstanbul: DEM Yayıncılık.
- Kaymakcan, R., ve Meydan, H. (2012). Yerel Evrensel İkileminde İlköğretim DKAB ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1573-1591.
- Kaymakcan, R., ve Meydan, H. (2014). *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Kaymakcan, R., ve Meydan, H. (2015). Öğretmenlere Göre Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği. *Değerler* (s. 277-306). İstanbul: Dem Yayınları.
- Kayseri, D. Ş. (2013). *Değerler Şehri Kayseri Projesi Yönergesi ve Olur Yazısı*. Kayseri: Kayseri Valiliği.
- Kesgin, S. (2014). *What Is Character Education?* Ağustos 21, 2016 tarihinde <http://www2.cortland.edu/dotAsset/279645.pdf> adresinden alındı
- Kesgin, S. (2015, Haziran). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Karakter Eğitimi Programları Üzerine Bir Değerlendirme (Georgia ve Florida Örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 117-148.
- Kesgin, S., ve Kesgin, A. (2014). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Karakter Eğitimi. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 115-131). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi*. İstanbul: Doktora Tezi.
- Kılıçaslan Eğitim Kalitesi*. (2014). Nisan 15, 2014 tarihinde Kılıçaslan Liseleri Web sitesi: <http://www.kilicaslan.k12.tr/?okulumuz-129> adresinden alındı

- KINSÜN, A. (2016). Dini Gruplar Sosyolojisi. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Cilt: IV Sayı: 8, 4(8)*, 210-227.
- Kızılçelik, S., ve Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*. İzmir: Saray Yayıncılık.
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(17)*, 231-256.
- Koleji, B. (2015). *Bahçeşehir Koleji*. Aralık 18, 2018 tarihinde Bahçeşehir Koleji Kurucusunun Mesajı:
<http://www.bahcesehir.k12.tr/tr/kurumsal/detay/Kurucumuzun-Mesaji/4/2/0> adresinden alındı
- Koleji, E. (2016, Nisan 22). *Erciyes Koleji*. Ağustos 26, 2016 tarihinde Erciyes Koleji Rehberlik Servisi: <http://erciyeskoleji.com/lise/rehberlik-servisinin-amaci> adresinden alındı
- Koleji, K. (2016). *Kültür Koleji*. Aralık 21, 2018 tarihinde Kültür Koleji: www.kultur.k12.tr/6/1197/degerler-egitimi.html adresinden alındı
- Koleji, S. (2017, Mayıs). *Safa Koleji*. 10 2018 tarihinde Safa Koleji: <http://lise.ozelsafa.k12.tr/duyuru.asp?id=134> adresinden alındı
- Kurumu, T. D. (2015). *TDK*. Aralık 29, 2018 tarihinde TDK: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlisveview=yanlisvekelimez=101 adresinden alındı
- Lobel, M. (2013). *The Image Between Media*. American Art.
- MEB. (2000). Mayıs 15, 2015 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden alındı
- MEB. (2010, EYLÜL 23). MAYIS 15, 215 tarihinde <http://afyon.meb.gov.tr/2010/09/23/23092010ilkdere.pdf> adresinden alındı
- MEB. (2010). *18. Milli Eğitim Şurası Kararları*. 06 2019 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf adresinden alındı
- MEB. (2011, Ağustos 26). *Değerler Eğitimi Yönergesi*. Haziran 03, 2018 tarihinde Değerler Eğitimi Yönergesi: <http://bilecik.meb.gov.tr/dosyalar/82011/adfbef4c26478115d02a62f212613a105.pdf> adresinden alındı

- MEB. (2012). *Değerler Eğitimi Yönergesi*. Haziran 1, 2018 tarihinde http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerleregitiimi.pdf adresinden alındı
- MEB. (2012, 07 21). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. Ankara: MEB.
- MEB. (2013, Ocak 20). *Değerler Eğitimi Nedir?* Nisan 14, 2014 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Web Sitesi: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/65/03/743199/icerikler/degerler-egitimi-nedir_282859.html adresinden alındı
- MEB. (2013, Ekim 5). *Değerler Eğitimi Yönergesi*. Nisan 14, 2014 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Web Sitesi: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/10/05/743046/dosyalar/2013_02/24015229_deerlereitimiynergesi.pdf adresinden alındı
- MEB. (2014, Aralık 06). *19. Milli Eğitim Şurası Kararları*. Haziran 03, 2018 tarihinde 19. Milli Eğitim Şurası Kararları: http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/35/27/719973/dosyalar/2015_02/02041116_19.millieitumuraskararlar.pdf adresinden alındı
- MEB. (2017, Temmuz 18). *Müfredat Yenileme Çalışmaları Basın Açıklaması*. 06 22, 2019 tarihinde https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf adresinden alındı
- MEB. (2018, Temmuz 05). *Ortaöğretim Mevzuatı*. Mart 2015 tarihinde Meb Mevzuat: http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/16103627_mevzuatktabia5.pdf adresinden alındı
- MEM, K. (2017, 2 1). *Kayseri MEM*. 7 5, 2018 tarihinde Kayseri İl Mem Arge: <https://kayseriarge.meb.gov.tr/www/milli-uretelim-bilincli-tuketelim/icerik/37> adresinden alındı
- Merter, F. (2014). Okulda ve Sınıfta Örtük Program Aracılığıyla Değerler Eğitimi. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 561-576). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Meydan, H. (2012, KASIM 21). İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi. SAKARYA.
- Meydan, H., ve Kaymakcan, R. (2012). İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi. Zonguldak.

- N. Yavlal, H. Tepe, M. Bayrak. (2014). *Değerler Eğitimi İçin Bir Kılavuz Denemesi*. İstanbul: Uluslararası Şeffaflık Derneği.
- Nartgün, Ş., ve Kaya, A. (2016, Mayıs). ÖZEL OKUL VELİLERİNİN BEKLENTİLERİ DOĞRULTUSUNDA OKUL İMAJI OLUŞTURMA. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 153-167.
- Narvaez, D. (2012, 11 27). *Dünyada değerler eğitimi ne durumda?* Haziran 03, 2018 tarihinde Dünya Bizim: <http://www.dunyabizim.com/etkinlik/11680/dunyada-degerler-egitimi-ne-durumda> adresinden alındı
- Öksüz, H. İ. (2018, Mart 31). Haziran 22, 2019 tarihinde <https://dergipark.org.tr/download/article-file/472889> adresinden alındı
- Özdemir, B. (2012). Karakter Eğitime Yönelik Yayınlanan Kitapların Nitelikleri. *Değerler ve Eğitimi* (s. 694-706). İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Özden, Y. (2002). *Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: Pegem.
- Özensel, E. (2004). Liseli Kız ve Erkek Öğrencilerin Değer Yargıları ve Türk Toplumunun Temel Toplumsal Kurumlarına Bakış Açıları. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 743-769). İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Özensel, E. (2013). Liseli Kız ve Erkek Öğrencilerin Değer Yargıları ve Türk Toplumunun Temel Toplumsal Kurumlarına Bakış Açıları. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 743-769). İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Pakdemirli, M. N. (2014). Gençlik Dönemi İnsani Değer Eğitiminde Sanat ve Edebiyat. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 603-613). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Parladır, S. (1996). *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Ruane, F. (1989). *Social Organization of Clasess and Schools* .
- Safa. (2010). *Safa Koleji*. Mayıs 29, 2018 tarihinde Safa Koleji: <http://safa.ozelsafa.k12.tr/icerikler.asp?id=13> adresinden alındı
- Safa. (2017). Haziran 1, 2018 tarihinde http://safaokullari.com/kurucudan_mesaj_safaokullari_12_1.html adresinden alındı
- Sağlam, A. (2016). DEĞERLER EĞİTİMİNİN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA ETKİSİNİN VELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*-, 723-742.
- Sağnak, M. (2004). Orta Öğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Okulun Örgütsel Değerlerine İlişkin Algıları İle Kişisel Değerleri Arasındaki Uyum

- Düzeyleri. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 715-741). İstanbul: Dem yayıncılık.
- Sapasağlam, Ö. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Şahan, H. H., ve Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde Yeni Yönelimler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Şener, S. (1977). *Türkiye ve Gençlik*. Ankara: SuffeYayınları.
- Şenler, E. Ü., Cantürk, M., ve Bektaş, H. (2016). Değerler Eğitimi Programı. *VIII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi* (s. 67-79). Çanakkale: Çanakkale Üniversitesi.
- Tarhan, N. (2014). Değerler Psikolojisi. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 185-217). Ezurum: Atatürk Üniversitesi.
- Tarhan, N. (2018). *Değerler Psikolojisi ve İnsan*. İstanbul: Timaş Yayıncılık.
- TDK. (2006, Eylül 26). TDK. Ocak 03, 2019 tarihinde TDK: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvekelime=DE%C4%9EER adresinden alındı
- Tekden. (2015). *Tekden MisyonveVizyon*. 06 11, 2018 tarihinde Tekden MisyonveVizyon: <http://www.tekdenegitimkurumlari.com/misyon-vizyon/> adresinden alındı
- Tosun, C. (2015). Okul Gelişimi, Okul Kültürü, Değerer Eğitimi ve Dini Değerler. *Değerler ve Eğitimi 2* (s. 881-888). Ankara: DEM Yayıncılık.
- Türer, C. (2005). *William James'in Ahlak Anlayışı*. Ankara: Elis Yayınları.
- Ulaş, 1. A., Aydın, S. M., Kurtlu, Y., ve Tedik, G. (2014). Öğretmen görüşleri Temelinde Değer Eğitimine Yönelik Bir Değerlendirme. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 545-570). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Vizyon - Misyon. (2014). Nisan 15, 2014 tarihinde Erciyes Eğitim Kurumları Web Sitesi: <http://www.erciyeskoleji.com/icerik.asp?id=499veeuid=147vesid=499> adresinden alındı
- Yalar, T., ve Yelke, T. Y. (2011). Değerler Eğitiminin iyileştirilmesi ile İlgili Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi ve Bir Program Modülü Örneğinin Geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 79-98.

- Yanmış, M., ve Kahraman, B. (2012). Sosyal Hareketlerin Etkisiyle Dönüşen Şehir Hayatında Gençlerin Değerleri (Diyarbakır Örneği). *Değerler ve Eğitimi* 2 (s. 537-565). İstanbul: DEM Yayıncılık.
- Yanpar, T. (2007). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaşaroğlu, C. (2014, Aralık). *Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. 06 2019 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/281835580_SINIF_OGRETMENLER_ININ_DEGERLER_EGITIMINE_YONELIK_TUTUMLARININ_CESITLI_DEGISKENLER_ACISINDAN_INCELENMESI adresinden alındı
- Yavuzalp, N. (2009). *I. Ulusal İyilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (2015). *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitime genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*(19), 499-522.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitime Genel Bir Bakış. *Türklük Dergisi*, 19, 499-522.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler Ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yılma, F., ve Merter, F. (2012). Sınıf öğretmenleri adaylarının küreselleşme çerçevesinde değerler eğitime ilişkin görüşleri. *International Journal of Social Science*, 5, 285-300.
- Yılmaz, M. (2014). Sözlü Kültür Ürünlerinin Değerler Eğitimi Yönünden Önemi. *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (s. 393-406). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

EKLER

EK 1:

Öğretmenlerle yapılan görüşmenin formu aşağıdaki gibidir:

GÖRÜŞME FORMU

Değerli Hocam,

Özel okullarda yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinin değerlendirilmesine yönelik değerler eğitimi faaliyetlerini yapan öğretmenlerin görüşlerini değerlendirmeyi amaçlayan bir çalışmada kullanılmak üzere aşağıda bazı sorular bulunmaktadır. Lütfen sorulan sorularla ilgili görüşünüzü açıklayınız. Katılımınız için teşekkür eder saygılar sunarım.

Kübra Boydak

DKAB Öğretmeni

Cinsiyetiniz: Bayan (); Bay ().

Mesleki kıdeminiz: 0-5 yıl (); 5-10 yıl (); 10-15 yıl ();

15-20 yıl (); 20 yıl üstü ().

Branşınız: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni ();

Diğer ise belirtiniz ().

Eğitim Durumunuz: Lisans (); Yüksek lisans (); Doktora ().

1- Sizce özel liselere devam eden öğrencilere yönelik değerler eğitimine ihtiyaç var mıdır? Niçin?

2- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetleri birbiriyle örtüşüyor mu? Birbirini destekliyor mu? Nasıl?

3- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı ilkeler var mı? Belirtiniz.

- 4- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile neler amaçlanmaktadır?
- 5- Okulunuzda değerler eğitimi ile ilgili hangi faaliyetler yapılmaktadır? Bunlardan hangilerine katıldınız? Birkaç örnek verir misiniz?
- 6- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde daha çok hangi değerler öne çıkmaktadır?
- 7- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde daha çok hangi yöntem ve teknikler kullanılmaktadır?
- 8- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde hangi araç, gereçler kullanılmıştır?
- 9- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin olduklarını düşünüyor musunuz?
- 10- Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri öğrenciler üzerinde etkili oluyor mu? Nasıl?
- 11- Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?
- 12- Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlu yönleri ve önerileriniz nelerdir?

EK 2:

Öğrencilerle yapılan görüşmenin formu aşağıdaki gibidir:

GÖRÜŞME FORMU

Kıymetli öğrenci,

Özel okullarda yapılan değerler eğitimi faaliyetlerinin değerlendirilmesine yönelik değerler eğitimi faaliyetlerini yapan öğrencilerin görüşlerini değerlendirmeyi amaçlayan bir çalışmada kullanılmak üzere aşağıda bazı sorular bulunmaktadır. Lütfen sorulan sorularla ilgili görüşünüzü açıklayınız. Katılımınız için teşekkür eder saygılar sunarım.

Kübra Boydak

DKAB Öğretmeni

Cinsiyetiniz: Bayan (); Bay ().

- 1- Sizce özel liselere devam eden öğrencilere yönelik değerler eğitimine ihtiyaç var mıdır? Niçin?
- 2- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile genel eğitim faaliyetleri birbiriyle örtüşüyor mu?/Birbirini destekliyor mu? Nasıl?
- 3- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin dayandığı ilke/prensip/felsefe var mı? Belirtiniz.
- 4- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri ile neler amaçlanmaktadır?
- 5- Okulunuzda değerler eğitimi ile ilgili hangi faaliyetler yapılmaktadır? Bunlardan hangilerine katıldınız? Birkaç örnek verir misiniz?
- 6- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde daha çok hangi değerler öne çıkmaktadır?
- 7- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde daha çok hangi yöntem ve teknikler kullanılmaktadır?

- 8- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde hangi araç/gereçler kullanılmıştır?
- 9- Okulunuzda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerin etkin/yetkin/faydalı olduklarını düşünüyor musunuz?
- 10- Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetleri kişisel, ahlaki, sosyal ve zihinsel gelişiminize katkı sağlıyor mu? Nasıl?
- 11- Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin etkili olup olmadığına nasıl karar verilmektedir?
- 12- Özel liselerde yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin sorunlu yönleri ve önerileriniz nelerdir?

RESİMLER

1.

Okul koridorunda bulunan tarih ile ilgili kalıcı resim panoları

2.

Öğrencilerin Çanakkale ile ilgili çalışmaları 18 Mart Sergisinde sergisinde

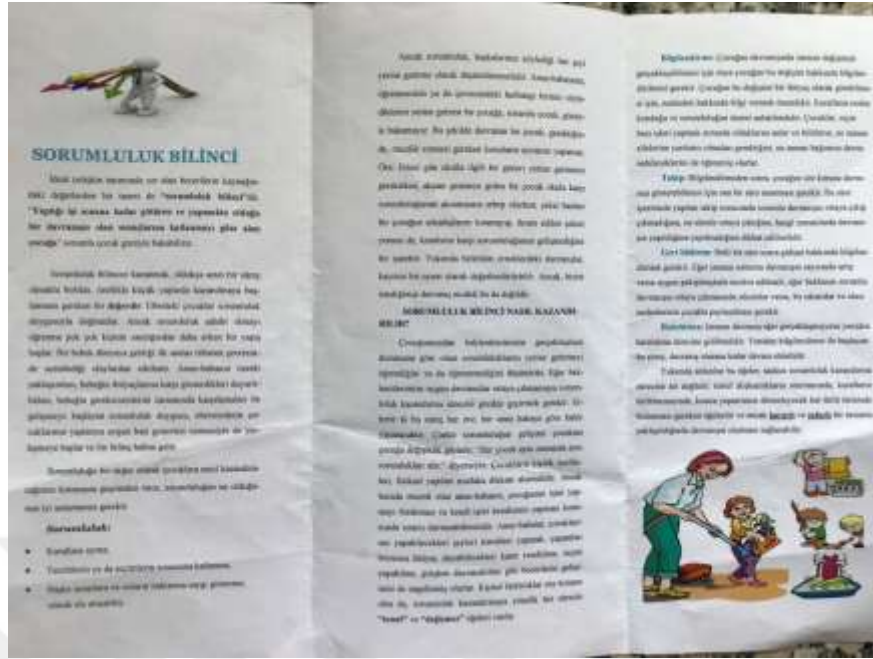
3.

Öğrencilerin DKAB dersindeki değerler eğitimi ile ilgili çalışmaları yıl sonu sergisinde

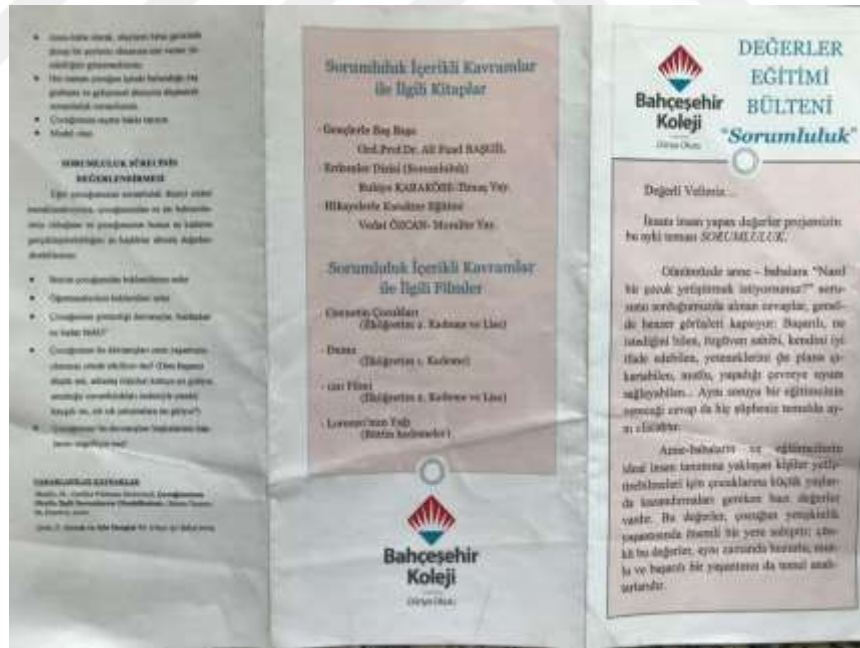
4.

Okulun yaptığı güzel ve başarılı faaliyetlerin haberlerinin sergilendiği haber panosu

5.

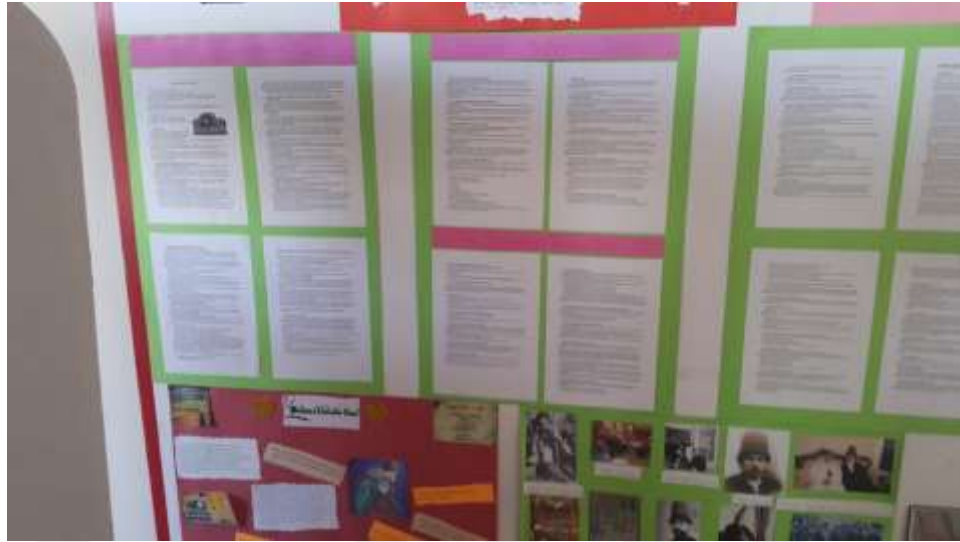
Sorumluluk değeri ile ilgili öğrenci ve velilere dağıtılan broşür (Mayıs ayı değeri)

6.

Sorumluluk değeri ile ilgili öğrenci ve velilere dağıtılan broşür (Mayıs ayı değeri)

7.

12 Mart M. Akif Ersoy'u anma haftası ile ilgili pano

8.

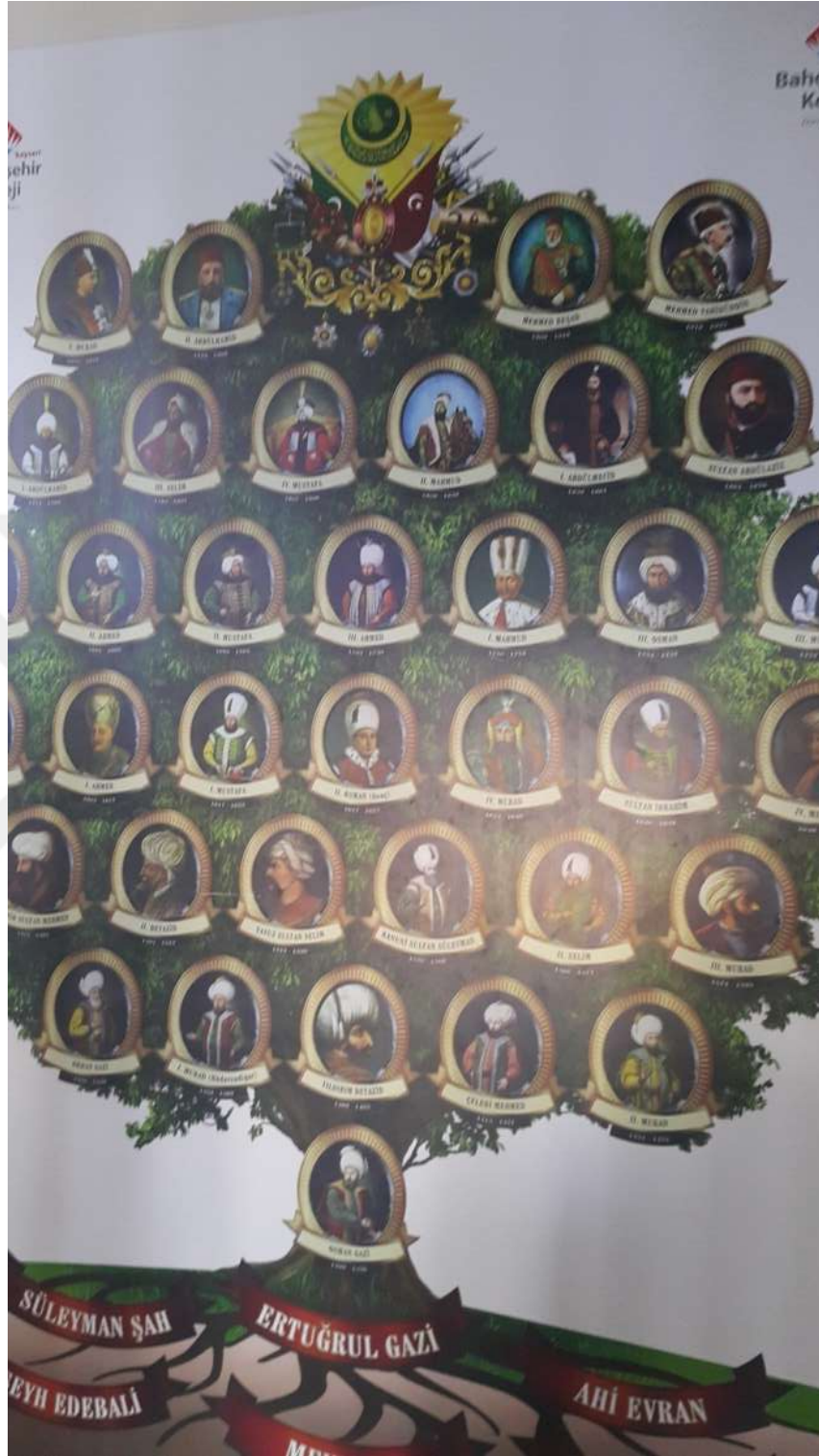
12 Mart M. Akif Ersoy'u anma haftası ile ilgili pano

Hz. Muhammed'in doğum gününü anmak için yapılan panolar

Okul koridorunda bulunan milli değerler açısından önemli olan savaşlarla ilgili kalıcı görsel

11.

Okul koridorunda bulunan Osmanlı padişahlarını tanıtan kalıcı resim

12.

Okul koridorunda bulunan milli değerler ile ilgili kalıcı görsel

13.

Okul koridorunda bulunan Hacı Bektaş Veli'yi tanıtan kalıcı görsel

15.

Okul koridorunda bir bölüm temiz çevre vurgusu yapılması amacıyla dünya resmi, bitki, su sebili ve çöp kutusu ile dekore edilmiştir.

Denenim, niyete ve iyi dinlemen
Cumhurbaşkanımızla yurt dışı
seyahatine katılacaktır.
Son Katılım : 12 Mart 2017
Ödül Töreni : Temmuz 2017
Yer : Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi
www.tdent.org.tr /isellendestaniyaziye

Paydaşlar

Ana Sponsor

 İLBAK

 TURKCELL

 KAYSERİ
İL MÜFTÜLÜĞÜ

Türkiye Diyanet Vakfı Kayseri Şubesi
Hesap Numaraları

Vakıfbank Kayseri Şubesi
TR10 0001 5001 5800 7287 9727 36

Vakıf Katılım Bankası Kayseri Şubesi
TR61 0021 0000 0000 0198 0000 02

Müracaat: Kayseri İl Müftülüğü ve İlçe Müftöleri
kayseri.diyaret.gov.tr • diyaretvakfi.org.tr
0362 222 26 88 - 121/1122

16.

Halep'te yaşanan savaş sebebiyle yardım toplanması için asılan okul koridorunda
bulunan afiş

17.

Okul birincilerinin isminin eklendiği koridorda kalıcı olarak duran başarı ağacı

18.

Okulun girişinde zemin katta sabit olarak duran Milli Mücadele ile ilgili görseller

19.

Okulun girişinde zemin katta sabit olarak duran tarihteki liderlerle ilgili görseller

20.

Okulun sınıflarının birinin camında M. Akif'i anma etkinlikleri için asılmış olan yazı

21.

Okulun sosyal yardımlaşma kulübüne ait yardım çağrısı temalı, koridorda bulunan afişler

22.

Okul koridorunda sabit olarak bulunan tarih ile ilgili pano

23.

15 Temmuz ve yardım konulu, okul koridoruna geçici olarak asılmış afişler

24.

Mevlana'yı anma etkinlikleri için asılmış görsel

25.

Affetme değeri ile ilgili okul koridoruna asılmış görsel

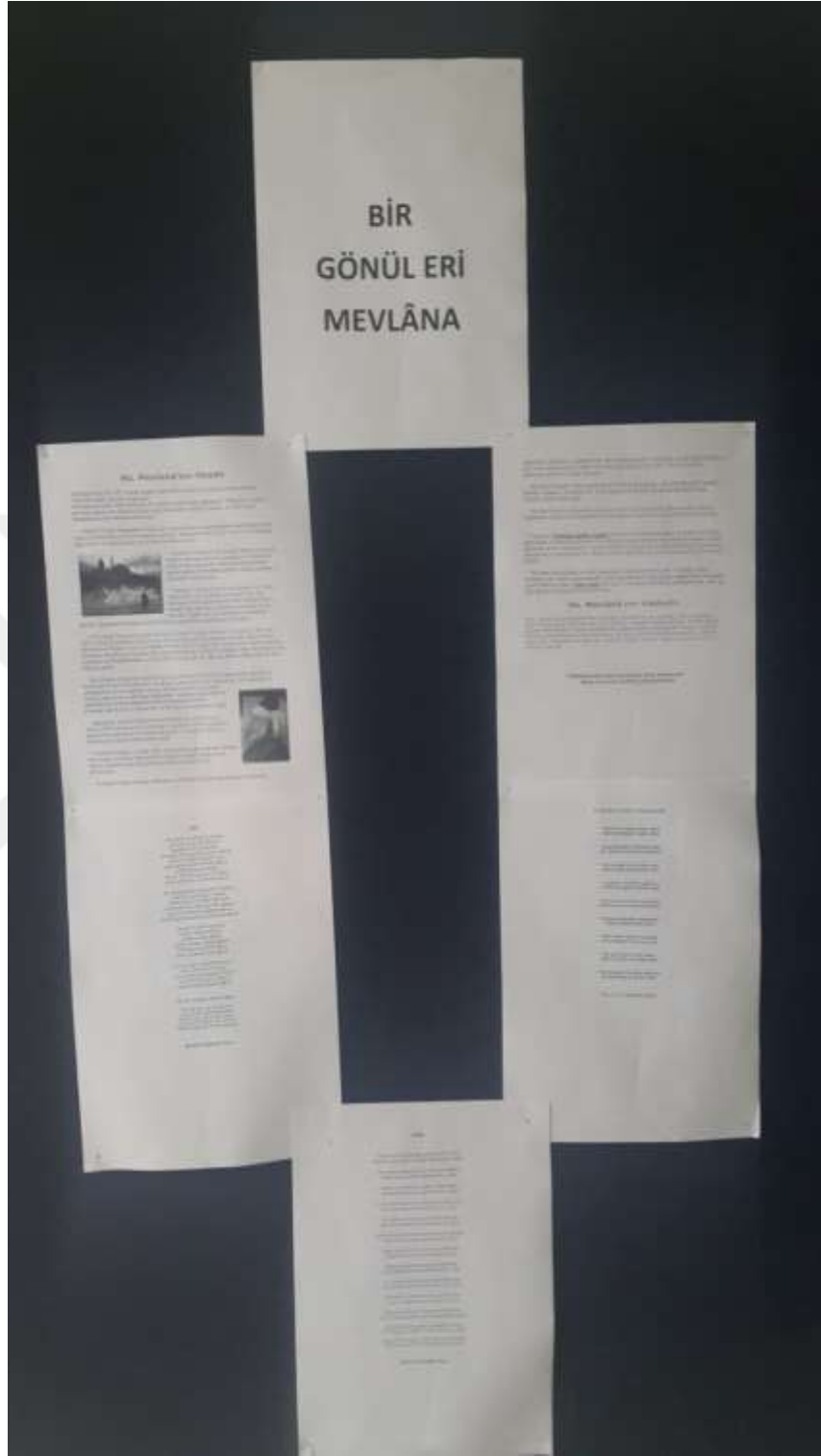
26.

Yardım kampanyası amacıyla okul koridoruna asılmış pano

27.

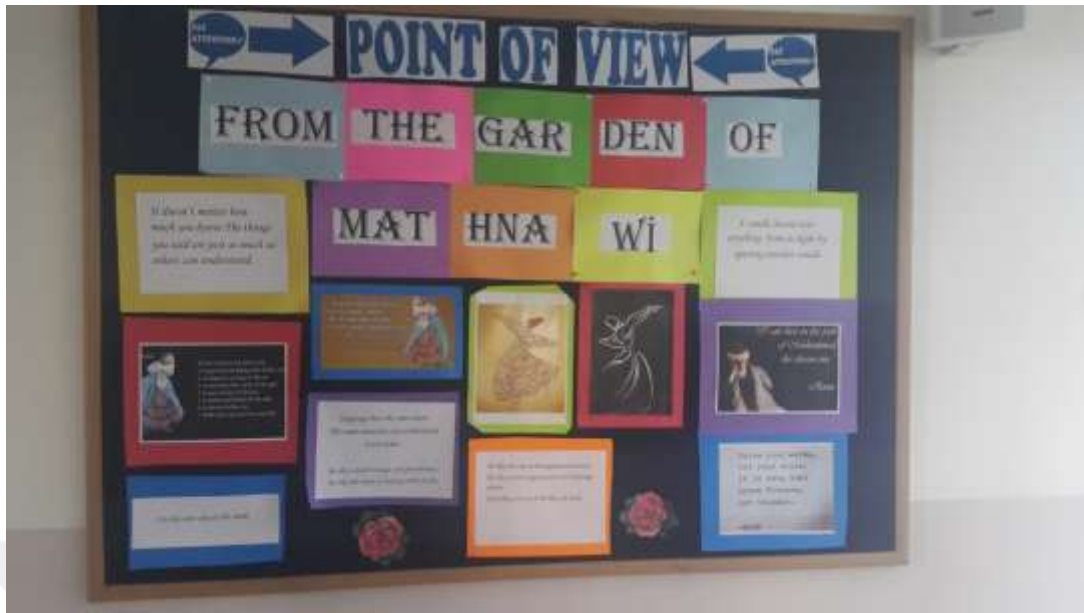
Yardım kampanyası amacıyla okul koridorundaki panoya asılmış afişler

28.

Mevlana'yı anma etkinlikleri için hazırlanmış panolar

30.

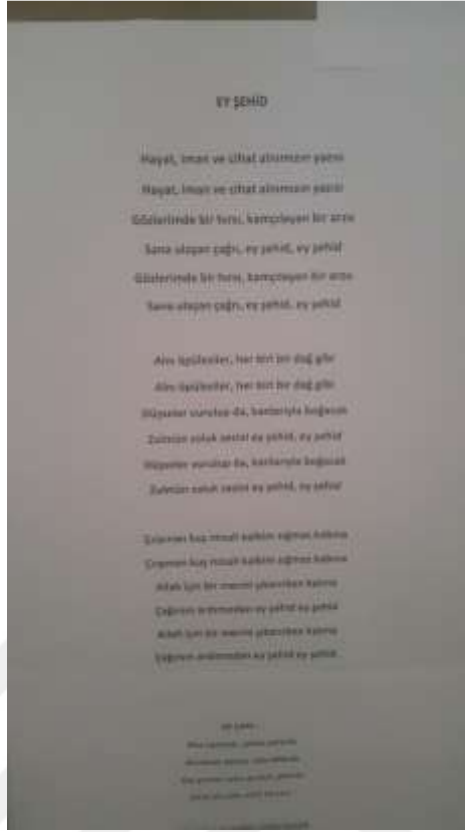
Mevlana'yı anma etkinlikleri için hazırlanmış panolar

31.

Kayseri'de yapılan terör saldırısını anmak için hazırlanmış çalışmalar

34.

18 Mart Çanakkale haftası için hazırlanmış panolar

35.

18 Mart Çanakkale haftası için hazırlanmış okul koridorunda bulunan mantar panolar

36.

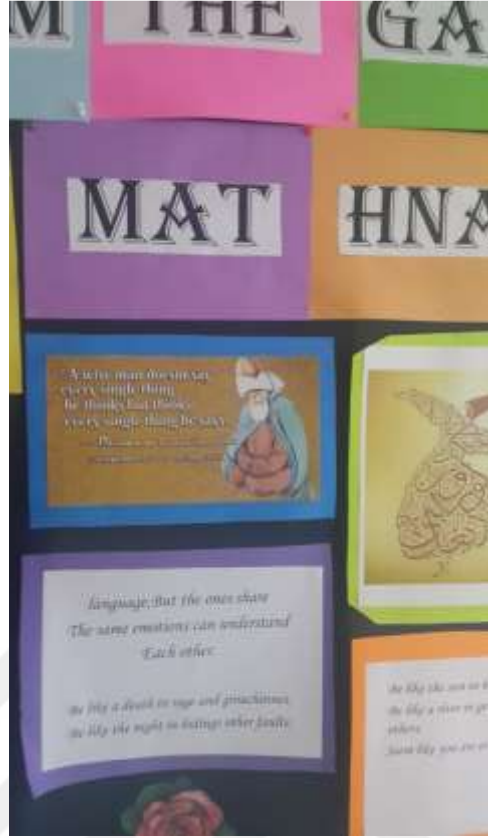

Kayseri’de yapılan terör saldırısını anmak için hazırlanmış çalışmalar

37.

Değerler eğitimi ile ilgili yabancı dilde çalışmalar

38.

Mevlana'yı anma etkinlikleri çerçevesinde yabancı dilde hazırlanmış pano

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Kübra BOYDAK
Uyruğu: Türkiye (T.C)
Doğum Tarihi ve Yeri: 1986 – Kayseri
Medeni Durum: Bekar
e-mail: k.boydak@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bil. Enst. Fel. Ve Din Bilimleri, Din Eğitimi Bilim Dalı	2019
Lisans	Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği	2010
Lise	Ali Rıza Özderici Anadolu İmam Hatip Lisesi	2003

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2017-Halen	Milli Eğitim Bakanlığı	Müdür Yardımcısı

YABANCI DİL

İngilizce